

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

Збірник тез доповідей

Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції

**«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ
СИСТЕМИ У ГЛОБАЛЬНОМУ
ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ»**

20 листопада 2016 року

Тернопіль 2016

УДК 336.71
ББК 65.9(4Укр)262.10
П 26

*Затверджено на засіданні
кафедри банківської справи ТНЕУ Протокол №5 від 23.11.2016 року*

*Затверджено на засіданні
Вченої ради факультету банківського бізнесу ТНЕУ Протокол №4 від 14.12.2016 року*

Редакційна колегія:

ДЗЮБЛЮК

Олександр Валерійович

доктор економічних наук, професор, завідуючий
кафедрою банківської справи ТНЕУ

ЗАБЧУК

Галина Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської
справи ТНЕУ

ІВАЩУК

Ольга Олегівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської
справи ТНЕУ

МАЛАХОВА

Олена Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської
справи ТНЕУ

РУДАН

Віталій Ярославович

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри
банківської справи ТНЕУ

ВІЛЬШАНСЬКА

Марія Михайлівна

студентка факультету банківського бізнесу, голова
студентського наукового гуртка кафедри банківської
справи «Банківський аналітик»

Відповідальний за випуск:

Рудан Віталій Ярославович, к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи ТНЕУ

П 26 **Перспективи** розвитку банківської системи у глобальному фінансовому середовищі: збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (Тернопіль, 20 листопада 2016 року). — Тернопіль : Вектор, 2016 – 300 с.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції «Перспективи розвитку банківської системи у глобальному фінансовому середовищі», яка відбулася в Тернопільському національному економічному університеті 20 листопада 2016 року. Матеріали докторів і кандидатів наук, аспірантів, викладачів, студентів містять різні точки зору щодо нових напрямів розвитку монетарної політики центральних банків країн світу в умовах фінансової нестабільності, а також окреслюють основні напрямки та механізми подолання кризових явищ в банківській системі України, в тому числі на основі розгляду інноваційних процесів в банківських системах іноземних держав.

УДК 336.71

ББК 65.9(4Укр)262.10

За стиль, редакцію, та достовірність поданих матеріалів конференції несуть відповідальність їх автори.

Усі права застережені. Розповсюджувати і тиражувати матеріали конференції без офіційного дозволу авторів заборонено.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ. 1

НОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ КРАЇН СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Євген БЕЗКОРОВАЙНИЙ

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: ДОСВІД ДЛЯ
УКРАЇНИ 11

Майя БОГДАН

НЕДОЛІКИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ПОДОЛАННЯ..... 13

Олена БОРИШКЕВИЧ

СВОП-УГОДИ У ГЛОБАЛЬНОМУ МЕХАНІЗМІ МОНЕТАРНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ 15

Євген БУРЛІЙ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ТА ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 18

Олександр ДЗЮБЛЮК

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОФІЦІЙНИМИ ЗОЛОТОВАЛЮТНИМИ
РЕЗЕРВАМИ..... 21

Олена ЄВСЕЄНКО

ПЕРЕВАГИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В
УКРАЇНІ 26

Оксана ЖУРАВЕЛЬ

ДИСКОНТНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ЗАГАЛЬНИЙ
ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ..... 29

Анна КУЛИБА

РОЛЬ І МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В МАКРОЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСАХ 32

Тетяна МАЙОРОВА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ
ВАЖЕЛІВ 35

Марія МАРУСИН

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ РЕЖИМІВ ТАРГЕТУВАННЯ У
ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД
ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ..... 39

Ігор ПАЩУК

МОНЕТАРНІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ 41

Ольга ПЛЮСКВІК МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ВСТУПУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	43
Олександр РОБЕЙКО АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	45
Олена РУДА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ	47
Лілія РУСИНКА НАПРЯМИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ	51
Людмила СЕГЕДА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	54
Юлія ТУЗ ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ	57
Зоряна ЮЗВІН ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	60

СЕКЦІЯ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Богдан АДАМИК ІНСТИТУТ «КУРАТОРІВ» НБУ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	64
Олена АНДИБУР СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЗОЛОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ.....	66
Вікторія БАБІЙ СУЧАСНИЙ СТАН ІНТЕГРАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР	70
Ганна БАЛЯНТ КРЕДИТНА СТРАТЕГІЯ БАНКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ	72
Ярослав БАРАНЕЦЬ МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	75

Богдан ВАСИЛЕЦЬ СУЧАСНИЙ СТАН ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА НАСЛІДКИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ.....	78
Марія ВІЛЬШАНСЬКА ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	81
Віталій РУДАН ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ ПОВ'ЯЗАНИХ ОСІБ ВІТЧИЗНЯНИМИ БАНКАМИ.....	84
Віра ВОЛЯНЮК ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	88
Руслан ГАЛІЯШ НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	91
Аліна ГОЛОВАТЮК СУЧАСНИЙ СТАН РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ	93
Ірина ГРИЦУНЯК РОЛЬ І МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ	95
Марія ДІДИК БАНКІВСЬКО-СТРАХОВА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	97
Ольга ДІДОРА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	100
Галина ДМИТРІВ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ	103
Павло ДУРАЙ ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	106
Наталія ДУШИНСЬКА ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....	109
Юлія ЖАДАН ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	112
Галина ЗАБЧУК НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ	114
Микола ЗАХАРКІВ СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	116

<i>Віта ЗАВЕРУХА</i> ПРОЦЕСИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ У СВІТІ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	121
<i>Ольга ІВАЩУК</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	123
<i>Ольга ЙОСИПІВ</i> ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	126
<i>Олександр КВАС</i> БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: РИЗИКИ ТА ПРИЧИНИ СПОВІЛЬНЕННЯ ЇЇ РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	128
<i>Ліля КВАСІГРОХ</i> КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	131
<i>Катерина КОВАЛЬ</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	133
<i>Дар'я КОВБА</i> РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ І БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	136
<i>Наталія КОЗЬМУК</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	138
<i>Марта КУЗІВ</i> КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ	142
<i>Діана КУЦА</i> ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ВИРШЕННЯ	145
<i>Зоряна ЛУЦИШИН, Тетяна ФРОЛОВА, Любов ЛУК'ЯНЕНКО</i> ІНВАРІАНТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	147
<i>Олена МАЛАХОВА</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ	153
<i>Вікторія МЕЛЬНИЧУК</i> ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	156
<i>Олена МУХІНА</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	159

Любов ОНИСЬКІВ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	161
Євгеній ОСАДЧИЙ СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КРЕДИТНИХ СПІЛОК.....	165
Олена ПАНАСЕНКО ЗНАЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	168
Людмила ПИВОВАР ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ: НОВИЙ ПОГЛЯД НБУ	171
Софія ПОБЕРЕЖНЮК СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	173
Тетяна СЕМАНЮК ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	176
Василь СЕРЕДА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ	179
Катерина СЛПЕЦЬ СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ.....	183
Віта СЛОБОДЕЦЬКА ТІНЬОВИЙ ВАЛЮТНИЙ РИНОК В УКРАЇНІ.....	186
Ольга СМОЛІЙ КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	189
Зоряна СОРОКІВСЬКА БІЗНЕС-МОДЕЛІ У РОЗДРІБНОМУ БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ.....	191
Тетяна СТЕЧИШИН ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	194
Марія СТОЯНОВСЬКА СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	197
Тетяна СУНДУК ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ СУЧАСНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКУ	199

Павло ТОЛУБ'ЯК ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ	202
Олена ХУДА БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	204
Ярослав ЧАЙКОВСЬКИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬЩІ У 2011-2015 РОКАХ	206
Євгеній ШАПОВАЛОВ ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	209
Яна ЮХИМЕЦЬ ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ВАРТОСТІ ГРИВНІ	212
Антон ЯДВІЖИН СУЧАСНІ АСПЕКТИ В СИСТЕМІ НАГЛЯДУ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	216
Інна ЯКОВЧУК ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	219

СЕКЦІЯ 3 ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Анжела БІЛАН МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	224
Яна БІЛЕНКО СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....	226
Мар'яна БІЛИК СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....	229
Олександра БРЕГІН ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ	232
Олена ВОЙНАРОВИЧ SWIFT ПЕРЕКАЗ ЧИ МІЖНАРОДНА СИСТЕМА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ.....	234
Юлія ГАЛІЦЕЙСЬКА ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	237

Наталія ГОЛОВАЧ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	240
Максим ГРИГОР'ЄВ ПРОБЛЕМИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ	243
Олена ДАВИДЮК ТЕНДЕНЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙ	245
Роксолана ДОВГОПОЛА КАТЕГОРІЇ СПОЖИВАЧІВ БАНКІВСЬКИХ РЕЙТИНГІВ.....	248
Ольга ДЯЧУК ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ БАНКІВ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ	250
Катерина ЗАЄЦЬ «ОФШОРИЗАЦІЯ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	253
Руслан КЛІМОВИЧ БІТКОЙН – ВАЛЮТА МАЙБУТНЬОГО.....	256
Ярослава КОВАЛЬЧУК НЕОБХІДНІСТЬ БОРОТЬБИ З ВИГОТОВЛЕННЯМ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ ФАЛЬШИВИХ ГРОШЕЙ	259
Наталія МАЛА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....	264
Ольга МЕТЛУШКО НАВІЩО БАНКАМ АПГРЕЙД?	269
Анжела ОСТАПЧУК БІТКОЙН – НОВА ЦИФРОВА ВАЛЮТА.....	272
Марія ПЕЛЬЦ БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ.....	274
Христина СКОРИК ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ВІТЧИЗНЯНИХ РЕАЛІЙ	276
Галина СПЯК ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	278
Павло ТКАЧЕНКО РИНОК ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	281
Василь ТКАЧУК ТЕНДЕНЦІЇ СИСТЕМ ЗБУТУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	283
Уляна ШАЛАЙ СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ОДНА З ПРОВІДНИХ ІННОВАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	285

Катерина ШЕПТАК МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ	287
Ілона ШИКЕРИНЕЦЬ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	290
Оксана ШКІЛЬНА БАНКІВСЬКЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	290
Анна ЮРЧУК ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	296

СЕКЦІЯ 1

НОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ КРАЇН СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Євген БЕЗКОРОВАЙНИЙ

студент факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т. Б.

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Тема криз в економіці не втрачає своєї актуальності. Світова фінансова криза 2007–2009 рр. показала, що держави не були готові до її настання, центральним банкам довелося переглянути цілі, функції та інструменти своєї грошово-кредитної політики. Більшість центральних банків продемонстрували ефективні та злагоджені дії у боротьбі з глобальною фінансовою кризою, змінивши традиційну монетарну політику на нетрадиційні заходи, які відрізнялися більшою сміливістю і масштабністю. Криза ще раз підкреслила, що всі явища у світі взаємозалежні. Дефолтні події окремої країни створили ланцюгову кризову реакцію і призвели до потрясінь у глобальній економіці. Сьогодні непокоїть також ризик того, що уповільнення темпів зростання у країнах, що розвиваються, послабить зростання в усьому світі.

Неможливість протидіяти поширенню фінансової кризи традиційними антикризовими заходами змусило центральні банки більшості великих економік спільно з національними урядами розробляти і реалізовувати нетрадиційні заходи монетарної політики (відмінні від політики, яку реалізовували центральні банки протягом 20 попередніх років). За базовою класифікацією вони поділяються на дві групи. До першої відносять заходи з надання внутрішньої і зовнішньої ліквідності, кредитування і кількісні послаблення, а до другої – заходи впливу на структуру балансових рахунків приватного сектору і ринковий показник, що таргетується центральним банком. Ці два напрями чітко пов'язані між собою, і в кінцевому підсумку спрямовані на забезпечення макроекономічної стабільності.

Причина змін у підходах до механізмів та інструментів грошово-кредитної політики в умовах кризи полягає в такому:

- неефективність відсоткової ставки як інструменту монетарної політики;
- відсутність зв'язку між короткостроковою ставкою центрального банку та довгостроковими ставками кредитного ринку;
- неефективність інструментів РЕПО, через відсутність впливу на структуру балансу центральних банків та економічних суб'єктів; – відсутність автоматичного розподілу емісійних ресурсів між суб'єктами господарювання.

Розглянемо сучасні інструменти державного регулювання в період глобальної фінансово-економічної кризи та посткризового відновлення. Слід зазначити, що пріоритетні заходи з підтримки економіки в країнах-світових лідерах мали, в основному, монетарний характер. З метою фінансової стабілізації в умовах рецесії, відновлення економіки і збереження стабільності в майбутньому періоді національні банки держав провели сукупність конкретних заходів на фінансовому ринку, спрямованих на зміну грошової маси в обігу, обсягу кредитів, рівня процентних ставок та інших показників грошового обігу і ринку позикових капіталів. Унаслідок реалізації нетрадиційної грошово-кредитної політики відбулося даліше заміщення монетарного інструментарію:

- перехід від регулювання процентної ставки до регулювання ліквідності банківської системи або окремих фінансових ринків;
- розширення переліку прийнятних застав за операціями центрального банку;
- відмова від операцій РЕПО на користь операцій аутрайт з державними цінними паперами та іншими активами (іншими словами, викуп їх центральними банками);
- продовження термінів за кредитами центральних банків;
- кредитування небанківських фінансових посередників. Оскільки нетрадиційна грошово-кредитна політика намагається безпосередньо впливати на фінансове становище суб'єктів економіки, то її проміжна мета і механізми залежать від фінансової структури економіки та структури фінансових потоків, що ускладнює застосування універсальних моделей.

Залежно від структури фінансового сектору економіки проміжною метою грошово-кредитної політики під час кризи стає або збільшення ліквідності банківської системи в цілому (як в ЄС і Великобританії, де у складі фінансового сектору домінує банківська система), або цільова підтримка окремих сегментів фінансового ринку (як у США, де у складі фінансового сектору переважають фінансові ринки).

В умовах фінансових потрясінь нетрадиційна грошово-кредитна політика допомогла підтримати як внутрішній, так і глобальний рівні економічної активності та фінансової стабільності. Найбільший ефект вона мала на ранніх етапах, коли умови були найбільш важкими. Однак і в подальшому нетрадиційна грошово-кредитна політика застосовується з успіхом. У цілому, вона принесла користь усім країнам, спочатку за рахунок усунення найсерйозніших ризиків фінансових потрясінь, потім у результаті стимулювання зростання. Що стосується України, то в поточних умовах залишається актуальною проблема вибору адекватної мети грошово-кредитної політики та ефективних монетарних інструментів, які сприяли б виконанню основних завдань соціально-економічного розвитку держави.

Література:

1. Бояр А.О. Антикризисная политика Европейского Союза у период 2008-2010 гг.: висновки для України [Електронний ресурс] / А. О. Бояр // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С.77-92. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

Майя БОГДАН
*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л

НЕДОЛІКИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На сучасному етапі свого розвитку грошово-кредитна політика України потребує суттєвих змін, які будуть спрямовані на відновлення фінансової стабільності держави, покращення її взаємовідносин з іноземними партнерами, сприятиме соціально-економічному розвитку та підвищенню добробуту населення. Визначення основних проблем грошово-кредитної політики НБУ є першочерговим завданням уряду при встановленні курсу на реформування та поліпшення грошово-кредитної системи загалом.

Сутність грошово-кредитної політики НБУ досліджували такі вітчизняні науковці, як: В. Д. Базилевич та К. С. Базилевич, А. С. Гальчинський, О. В. Дзюблюк, В. В. Козюк, В. Лисицький, І. О. Лютий, А. М. Мороз та інші.

На сьогодні основними проблемами проведення НБУ грошово-кредитної політики є наступні:

- відсутність визначених основних цілей монетарної політики НБУ, що обумовлюється вирішенням тільки поточних завдань та невизначенням перспективних напрямків розвитку грошово-кредитної політики з боку НБУ;
- незабезпеченість стабільності грошової одиниці України;
- дестабілізація банківської системи України, що перешкоджає економічному зростанню;
- скорочення реального ВВП на 6,8% порівняно з 2014 роком [4];
- посилення девальваційного тиску на національну валюту внаслідок відпливу капіталу з країни і депозитів з банківської системи, рушійною силою також є дефіцит платіжного балансу, накопичений за попередні роки;
- зниження виробництва ВВП у країні, що супроводжується значним ціновим зростанням;
- неузгодженість монетарної та економічної політики, що перешкоджає досягненню цінової стабільності у країні;
- недостатня взаємодія уряду з суспільством, що не дозволяє цілком пояснити та обґрунтувати суть політики НБУ, це призводить до недовіри з боку населення, а також до негативних інфляційних очікувань з їх боку, що стимулює зростання інфляції у країні.

Першочерговою ціллю проведення грошово-кредитної політики є зміцнення ролі НБУ у забезпеченні стабільності грошової одиниці України, виявлення напрямків встановлення цінової стабільності, що призведе до усунення диспропорції в економічному та соціальному розвитку всередині країни, зміцнить її політичне становище та добробут населення [1].

Щодо облікової ставки НБУ, то протягом 2005-2013 років вона коливалась від 6,5% до 12%, а у грудні 2014 досягла 14,0%. Порівнюючи з цим періодом до квітня 2015 року облікова ставка НБУ збільшилась на 16,0%, а саме до 30%. Це свідчить про нестабільність грошово-кредитної політики НБУ, про необхідність її покращення та визначення основних позицій і напрямків грошово-кредитної політики НБУ [4].

Напрямки покращення проведення грошово-кредитної політики НБУ:

- визначення стратегічних цілей проведення грошово-кредитної політики Національним банком;

- забезпечення незалежності НБУ в сфері операційного та інституційного управління, що вимагає посиленого контролю за ризиками монетарного регулювання, прогнозування інфляційних очікувань та реформування організаційної структури НБУ для покращення виконання завдань, покладених на Центральний банк;

- проведення ефективної політики у сфері банківського, валютного та монетарного регулювання задля повернення довіри учасників ринку до НБУ;

- проведення операцій з регулювання імпорту та експорту капіталу, що дозволить керувати обсягом грошової маси в обігу;

- забезпечення ліквідності банківської системи за рахунок проведення операцій на відкритому ринку, що дозволить підняти рівень цінової стабільності;

- розширення набору засобів інформування та комунікації з громадськістю [3].

Дані напрямки сприятимуть досягненню економічної стабільності в країні, подоланню інфляційних процесів, зростанню соціального розвитку суспільства та покращенню рівня життя населення. Передбачається:

- визначення оптимального розміру облікової ставки, який буде відповідати напрямку розвитку монетарної політики НБУ;

- кредитування банками реального сектору економіки за рахунок коштів від операцій за депозитними сертифікатами НБУ;

- посилення активного проведення операцій на відкритому ринку, що забезпечить достатній рівень ліквідності банківської системи країни [2].

При позитивній зміні напрямку розвитку грошово-кредитної політики НБУ очікується зниження рівня інфляції, скорочення попиту учасників ринку на іноземну валюту в готівковому виразі, розвиток операцій з кредитування, метою яких є отримання додаткового прибутку, що буде спрямовуватись на поліпшення добробуту населення та подальше вдосконалення монетарної політики НБУ.

Отже, сучасний стан грошово-кредитної політики НБУ несе за собою ризики, які негативно відбиваються на розвитку економічної та соціальної сфери країни. Для усунення даних ризиків, на нашу думку, необхідно змінити напрями монетарної політики НБУ, удосконалити методи її проведення, а також визначити стратегічні цілі, за допомогою яких можна буде поетапно відновити стабільний стан економіки країни, подолати інфляційні процеси та забезпечити високий рівень життя населення.

Література:

1. Про Національний банк України [Текст] : [закон України : офіц. текст : за станом на від 01.04.2015р. № 679-XIV / Верховна Рада України ; Закон від 20.05.1999 № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 29. – С. 238. – Відомості доступні також з мережі Інтернет : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Консультації щодо зміцнення ролі НБУ у забезпеченні цінової стабільності [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=120113>
3. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік [Електронний ресурс] / Рада національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10465306>
4. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

Олена БОРИШКЕВИЧ

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

СВОП-УГОДИ У ГЛОБАЛЬНОМУ МЕХАНІЗМІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

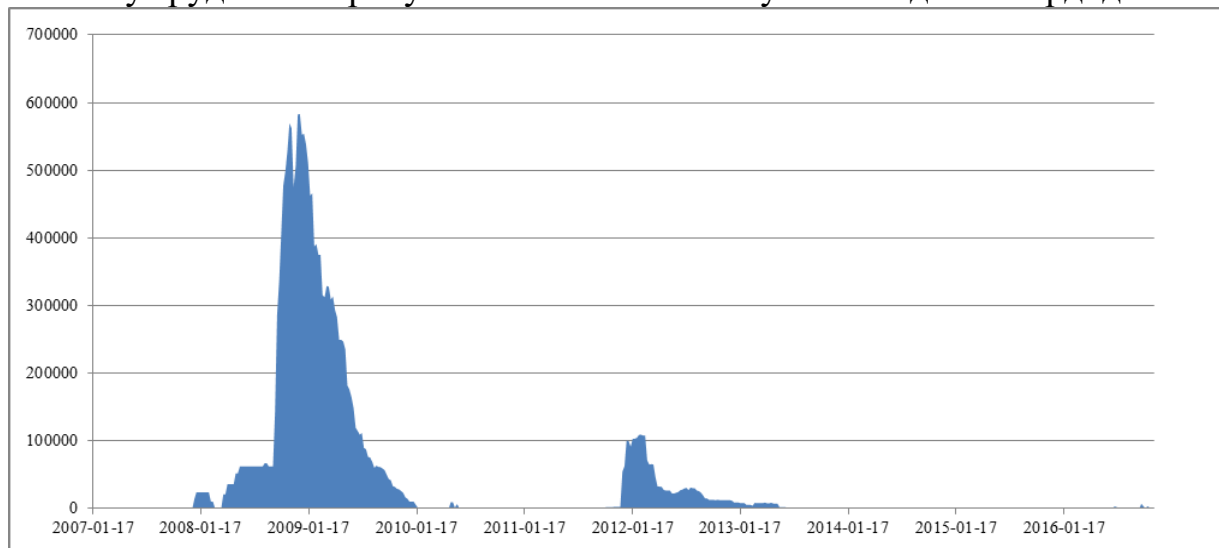
Посилення взаємозалежності монетарної політики центральних банків різних країн, передбачає визначення нових шляхів вирішення найбільш гострих проблем глобальної монетарної сфери. Глобальне монетарне регулювання на сучасному етапі характеризується гармонізацією регулятивної інфраструктури і проявом такої співпраці стало проведення своп-операцій, які створили додаткові можливості для монетарних органів.

Фінансові та економічні кризи, стали основними каталізаторами укладання між центральними банками валютних своп-угод, тобто угод про взаємний обмін валютами за певним курсом, які забезпечують центральному банку доступ до ресурсів в іноземній валюті. Своп-угоди між центральними банками можуть бути разовими або здійснюватися на постійній основі у межах своп-ліній. Залучення ресурсів через своп-угоди, дозволяє мінімізувати фінансові ризики і при необхідності, дати час регулятивним органам для використання інших заходів монетарного регулювання. Зокрема, своп лінії можуть використовуватися як альтернативний або взаємодоповнюючий інструмент разом з інструментами фінансової підтримки з боку Міжнародного валютного фонду [1, с.7]. Тому поширення своп-угод і збільшення їх масштабів стали розглядатися як один з ключових елементів світової валютної системи. Отже, дослідження цілей і наслідків використання своп-угод і їх взаємозв'язку з іншими інструментами надання ліквідності на глобальному рівні надзвичайно актуальні.

Укладання своп-угод дозволяє знижувати рівень невизначеності, особливо в кризових умовах, оскільки їх можна розглядати як доповнення до міжнародних резервів країни, таким чином, своп-угоди здатні знизити потребу

країни в їх накопиченні [2, с.79]. Крім того, багато країн користуються в даний час похідними фінансовими інструментами як невід'ємною частиною операцій з управління міжнародними резервами для хеджування валютних і процентних ризиків.

У період світової фінансової кризи, своп-угоди найбільш активно використовувалися для підтримки доларової ліквідності. Прикладом цьому є взаємні своп-угоди укладені у грудні 2007 року Федеральною резервною системою (ФРС) з Європейським центральним банком (ЄЦБ) та Національним банком Швейцарії для підтримки ліквідності закордонних ринків. Згодом, Федеральним резервним банком Нью-Йорка було підписано аналогічні угоди з центральними банками Австралії, Бразилії, Великобританії, Данії, Канади, Південної Кореї, Мексики, Нової Зеландії, Норвегії, Сінгапуру, Швеції, Японії. У зв'язку з цим, ФРС стала своєрідним глобальним кредитором останньої інстанції [3, с. 1]. Як видно з рисунку 1, обсяги своп-угод ФРС з центральними банками у грудні 2008 року сягали свого максимуму - понад 580 млрд. дол.США.

Рис. 1. Обсяги своп-угод ФРС (млн. дол.. США)

Джерело: Central Bank Liquidity Swaps held by the Federal Reserve: All Maturities, Millions of Dollars, Weekly, Not Seasonally Adjusted. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://fred.stlouisfed.org/series/SWPT#0>.

Окрім ФРС, своп-мережі були створені також ЄЦБ та Національним банком Швейцарії. У 2011 році ЄЦБ з центральними банками Великобританії, Канади, Японії, Швейцарії та ФРС, створив мережу своп-ліній, що дозволило центральним банкам отримувати валюту один від одного. Під час фінансової кризи, ЄЦБ також створив уклад своп-угоди для забезпечення євро з центральними банками Данії, Латвії, Угорщини, Польщі та Швеції. А в 2013 році ЄЦБ уклав своп-угоду з Китаєм.

Для підтримки ліквідності у швейцарських франках, Національний банк Швейцарії уклав своп-угоди з центральними банками Польщі та Угорщини [4]. Однак, як відмічають фахівці Банку міжнародних розрахунків, метою здійснення своп-операцій було не лише задоволення попиту на швейцарські

франки та знизити тиск на фінансових ринках, а й досягти своїх монетарних цілей - стримати підвищення курсу швейцарського франка [5,с.48-49].

Слід відзначити особливу активність щодо укладання своп-угод Народного банку Китаю. З 2009 року ним було укладено двосторонні своп-угоди з понад тридцятьма контрагентами [6]. Заявленим наміром цих своп-угод стала підтримка торгівлі, інвестицій, а також сприяння міжнародному використанню юаня. Під час продовження дії валютної своп-угоди, ЄЦБ наголосив, що своп- угода стане бар'єром для потенційних раптових та тимчасових перебоїв на ринках юанів через дефіцит ліквідності у банках Єврозони, а також договір буде сприяти глобальній фінансовій стабільності [7]. Крім того Китай є учасником ініціативи Чіанг-Май, яка є багатосторонньою своп-мережею, що об'єднує 10 країн Асоціації Південно-Східної Азії (АСЕАН) та Південну Корею, Японію і Китай. Її створення було спрямоване на забезпечення можливості швидкого поповнення міжнародних резервів країн-учасниць у період азійської фінансової кризи.

У 2012 році Національним банком України теж було укладено двосторонньою угоду про валютний своп для валют гривня/китайський юань з Народним банком Китаю та продовжено її у травні 2015 року, на суму до 54 млрд. гривень та 15 млрд. китайських юанів, з метою зменшення тиску на валютний курс з боку імпортерів та стабілізації вітчизняного грошово-кредитного ринку Крім того, протягом 2015 року НБУ домовився про відкриття валютних своп-угод до 500 млн. доларів США зі Швецією і до 4 млрд. злотих із Польщею. Таким чином, загальна сума відкритих валютних своп-ліній, якими НБУ може користуватися за необхідності, сягає 3,8 млрд. доларів США [8].

Після завершення найбільш гострої фази світової фінансової кризи своп-лінії не припинили своє існування. ФРС і центральні банки п'яти розвинених країн світу домовилися про безстроковий характер взаємних валютних угод. 31 жовтня 2013 року, Банк Канади, Банк Англії, Банк Японії, Європейський центральний банк, Швейцарський національний банк та ФРС оголосили, що вони погодилися конвертувати свої існуючі механізми своп-ліквідності на постійні угоди [9]. Отже, ці центральні банки на постійній основі зможуть надавати іншим п'яти банкам ліквідність у своїй національній валюті і при необхідності отримати ліквідність в іноземній валюті чи то доларах США, чи євро, чи японських енах, чи фунтах стерлінгів, чи швейцарських франках, чи канадських доларах. Таким чином, шість провідних центральних банків створили координаційний механізм, з метою оперативного збільшення ліквідності. Однак, необхідно враховувати, що як на внутрішніх ринках, так і на глобальному рівні значні обсяги ліквідності, можуть породжувати фінансові «бульбашки».

Отже своп-угоди можуть використовуватися як інструмент, спрямований на запобігання дефіциту ліквідності будь-якої валюти, а також дозволяють стабілізувати ситуацію без наявності достатнього обсягу міжнародних резервів та вирішити проблеми платіжного балансу. Укладення своп-угод, може сприяти зниженню напруженості на фінансових ринках, а також сприяти зміцненню

фінансових і торгових зв'язків між країнами і, ймовірно, будуть мати важливе значення в якості фінансового інструменту для запобігання фінансової нестабільності в світі.

Література:

1. Christophe Destais. Central Bank Currency Swaps and the International Monetary System. // CEPII – Policy Brief No 5 – September 2014. - 10 p.
2. Moreno R. Central bank instruments to deal with the effects of the crisis on emerging market economies. // Bank for International Settlements, BIS Working Papers 2010. - No 5. - p. 73-96.
3. Broz J. Lawrence. The Federal Reserve as Global Lender of Last Resort, 2007-2010. This Draft: November 30, 2013. – 53p.
4. Офіційний сайт Національного банку Швейцарії. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.snb.ch/en/ifor/finmkt/operat/id/finmkt_fx_swaps.
5. Allen W. A. Central bank cooperation and international liquidity in the financial crisis of 2008-9 / W. A. Allen, R. Moessner. – Bank for International Settlements, May 2010. – 91 p.
6. The Spread of Central Bank Currency Swaps Since the Financial Crisis. // Council on Foreign Relations. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.cfr.org/international-finance/central-bank-currency-swaps-since-financial-crisis/p36419#!/?cid=from_interactives_listing.
7. Офіційний сайт Європейського центрального банку. ECB and People's Bank of China extend bilateral currency swap arrangement. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2016/html/pr160927.en.html>
8. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26530404&cat_id=55838.
9. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США. Federal Reserve Foreign Exchange Swap Agreements. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/bst_liquidityswaps.htm.

Євген БУРЛИЙ

студент факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ТА ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Системна банківська криза, що розпочалась 2014 року і триває сьогодні, є результатом переплетення трьох груп проблем:

- багаторічних структурних та інституційних диспропорцій економіки України, які є постійним джерелом ризиків загострення фінансових і валютних криз;

- проблем банківської системи, які в латентному стані існували більше десяти років;

- різкого загострення проблем банківської системи у 2014 році під впливом форс-мажорних зовнішньополітичних чинників та шоків з боку неправильних дій монетарного регулятора, які привели до трикратної девальвації гривні і перетворення банківської кризи у системну.

До першої групи проблем, тобто структурних економічних диспропорцій, належать: деструктивна сировинна модель розвитку економіки та деіндустріалізація, що генерує вразливість платіжного балансу і високі валютні ризики; монополізація або олігополізація ринків та системна корупція, яка консервує сировинний тип розвитку економіки; перманентні проблеми з правами власності, що блокують мотивацію бізнесу до довгострокових інвестицій [1].

До другої групи причин кризи належать системні проблеми, а саме банківської системи: системний дефіцит довгих ресурсів, що позбавляє банківську систему можливостей інвестиційного кредитування; спрямованість на поточні операції і невиконання функції головного кредитора для стратегічної структурної перебудови економіки; диспропорції банківських балансів за строками визрівання пасивів і активів та за валютами, що створює системну вразливість банківського сектору та його клієнтів до валютних шоків.

Третя група причин системної банківської кризи, яка загострила і актуалізувала перші дві - це шоки з боку дій монетарного регулятора внаслідок його фундаментальних системних помилок у сфері монетарної, валютної і комунікаційної політики, а також неправильно обраної концепції дій у сфері банківського регулювання. Аналіз трендів індексу споживчих цін, індексу цін товаровиробників та зміни обмінного курсу за двадцять років, дванадцять років і сім років вказує на те, що існує велика кореляція між динамікою показників і те що гривня втратила одну з основних функцій грошей - функцію накопичення багатства. Тобто зростання цін не є інфляцією попиту, а являє собою інфляцію витрат внаслідок девальвації і зростання цін на імпорт на фоні падіння економіки, що є стагфляційною кризою. Така криза не може бути подолана методами охолодження попиту. Навпаки, необхідно використовувати інструменти боротьби із стагфляцією: «розігрівати» економіку через продуктивну емісію, яка через кредитні канали повинна потрапляти до реального сектору, стимулювати виробництво, імпортозаміщення, насичення внутрішнього ринку вітчизняними товарами, зростання зайнятості і заробітних плат. Ключовою особливістю, що загострює кризу є те, що галопаюча інфляція відбувається на фоні демонетизації реального сектору економіки, істотного скорочення ВВП і зайнятості. Зростання цін відбувалося на тлі низхідного тренду грошових агрегатів і скорочення реальної заробітної плати [1].

У 2015 р. темпи приросту усіх монетарних агрегатів потрапили у зону від'ємних значень і досягли свого історичного мінімуму розвинених країнах, внаслідок необхідності подолання впливу глобальної фінансово-економічної кризи відбувається фундаментальна зміна філософії центрального банкінгу, яку називають новою ерою монетарної політики. Її сутність в інтенсивному проведенні продуктивної грошової емісії (тобто емісії, яка використовується сектором реального виробництва товарів) і переорієнтації емісійних каналів на стимулювання кредитування реального сектору, зокрема високих технологій, малого і середнього бізнесу. Так, ФРС США реалізувала безпрецедентну програму кількісного пом'якшення та стимулювання кредитування малого і середнього бізнесу. На фоні економічного зростання у США почався процес

переходу монетарної політики ФРС до помірною підвищення ставок, проте вона залишатиметься досить м'якою для подальшої підтримки економічного зростання і зайнятості. Банк Англії вже два роки проводить Програму пільгового рефінансування банків, які кредитують реальний сектор, зокрема малий і середній бізнес. ЄЦБ здійснює цільові довгострокові операції рефінансування для кредитування банками виробництва. Монетарна політика ЄЦБ в цілому спрямована на запровадження широкої програми кількісного пом'якшення для стимулювання економіки: 10.03.2016 р. відбулось зниження ставки за головними операціями рефінансування до 0% та розширення програми викупу центральним банком облігацій до 80 млрд. євро щомісячно. Народний банк Китаю провів цільове скорочення обов'язкового резервування щодо операцій кредитування агропромислового комплексу та малого і середнього бізнесу. Банк Кореї реалізовує пакет стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу [1].

Європейські тенденції у реформуванні Базельських стандартів спрямовані, з одного боку, на підвищення прозорості і регульованості операцій з деривативами, зниження леведжу банків (тобто частки позикових коштів в структурі капіталу), з іншого - на пом'якшення монетарної політики і впровадження заходів для стимулювання кредитування банками реального сектору, малого і середнього бізнесу. В цілому, глобальним трендом є інтенсивне впровадження економічних і монетарних стратегій, спрямованих на активне стимулювання економік, державну підтримку інноваційної активності, підтримку кредитування реального сектору засобами монетарної і структурної політики. Необхідність у переорієнтації зовнішньої торгівлі України з російських на європейські та інші світові ринки і посиленні конкурентоздатності обумовлює потребу у створенні монетарних умов для стимулювання експорту, зокрема високотехнологічного, підтримки розвитку конкурентоздатного виробництва товарів та послуг на внутрішньому ринку для імпортозаміщення [2, с.71].

З огляду на глобальні тенденції посилюється необхідність переорієнтації монетарної політики з непродуктивної емісії, розкручування фінансових бульбашок з депозитними сертифікатами НБУ і "ручного" неефективного управління у валютній сфері на створення системних стимулів для розвитку експорту, зокрема виробників високотехнологічної продукції, та підтримку кредитування реального сектору, імпортозаміщення, малого і середнього бізнесу.

На початку 2016 року з'явилися ознаки макроекономічної стабілізації із незначним зростанням економіки. Не зважаючи на зменшення кредитних портфельів банків економіка почала зростати, що вказує на те, що банківська система втратила позиції локомотива ринкових перетворень. Більше того, керівники ряду банків, особливо із іноземним капіталом скаржаться на те, що маючі зайву ліквідність вони не бачать платоспроможних позичальників. Більше того, Україна рік до року не освоює гроші, що були виділені Світовим Банком. В умовах зайвої ліквідності банків, важливою проблемою процентної політики НБУ є надвисокі ставки за депозитними сертифікатами НБУ, які

блокують кредитування економіки і поглиблюють диспропорції міжбанківського ринку. Цей інструмент на поточний момент зв'язує вільні ресурси банків, але створює навіс над валютним попитом, який в черговий раз може розпочати девальваційний виток. Станом на 1.05.2016 р. на кореспондентському рахунку НБУ (12-й клас) та на рахунках із залучення коштів на депозитні сертифікати НБУ (14-й клас) обліковується 98,5 млрд. грн., з них депозитні сертифікати НБУ - 62,2 млрд. грн.[3] Більшість банків із зайвою ліквідністю - банки із іноземним капіталом. Державні банки мають ресурс для кредитування, але є проблеми із державними програмами раціонального використання ресурсу. Тому, в умовах, що склалися, банківський сектор може надати підтримку у зростанні економіки, а може стати генератором наступної петлі кризи. Але для позитивного розвитку сценарію необхідні реформи у напрямку захисту прав кредиторів, прозорості політики регулювання галузі, створення рівних умов конкуренції.

Література:

1. Adair Turner. Between Debt and Devil: money, credit and fixing global financial crisis// - Інститут New Economic Thinking, 2015, [електронний ресурс].- www.youtube.com/watch?v=AD2egqJiZk0
2. Дробязко А, Лісовенко В., Федосов В. Банківська система України: фінансові реалії 2015 року / А. Дробязко, В. Лісовенко, В. Федосов //Ринок цінних паперів України. - 2014. № 8. - С. 71-90.
3. Офіційний веб-сайт Національного банку України [електронний ресурс].- Режим доступу: [http:// www.bank. gov.ua](http://www.bank.gov.ua)
4. С.С. Гасанов, О. О. Любіч, Г. П. Бортніков. Діяльність банків за участю держави в капіталі у 2014 році // Наукове видання ДННУ «Академія фінансового управління». - 2014.- 59 с.

Олександр ДЗЮБЛЮК

*д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОФІЦІЙНИМИ ЗОЛОВОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ

Управління золотовалютними резервами країни є невід'ємною складовою валютної політики центрального банку, що безпосередньо впливає на можливість ефективного використання ним основних інструментів валютного регулювання, зокрема, таких як валютні інтервенції на ринку, встановлення режиму валютного курсу, здійснення керованих ревальвацій та девальвацій тощо. Однак питання ефективності управління – це не лише проблема забезпечення їх належного обсягу, але це ще й проблема формування їх якісної структури відповідно до необхідності реалізації центральним банком усього того комплексу завдань, який стосується забезпечення ефективного зовнішньоекономічної діяльності країни, а також підтримання макроекономічної і фінансової стабільності у довготривалій перспективі.

Необхідність ефективного управління офіційними золотовалютними резервами визначається такими об'єктивними чинниками, які визначають роль монетарного впливу центрального банку у регулюванні перебігу основних економічних процесів як всередині країни, так і на зовнішніх ринках. Йдеться зокрема, про такі чинники як забезпечення міжнародних торгово-економічних і кредитно-фінансових відносин, що здійснюються на рівні держав, належною кількістю платіжних засобів; покриття дефіциту платіжного балансу; проведення девізної політики центральним банком через валютні інтервенції на ринку; допомога уряду у задоволенні його потреб в іноземній валюті при виконанні зобов'язань за зовнішнім боргом; використання в якості потенційного інвестиційного фонду країни; підтримання в учасників ринку впевненості у здатності країни виконувати свої зовнішні зобов'язання.

На сьогодні склад офіційних золотовалютних резервів Національного банку України за компонентами відповідає загальносвітовим підходам до формування міжнародних резервних активів, включаючи резерви в іноземній валюті, резервну позицію в МВФ, спеціальні права запозичення, золото та інші резервні активи, що є в розпорядженні Національного банку України (табл. 1).

Таблиця 1

Структура міжнародних резервів НБУ станом на 30.09.2016 р.*

	Сума, млн. дол. США	Структура, %
Офіційні резервні активи всього	15 588,74	100
1. Резерви в іноземній валюті	11 630,33	74,61
А) Цінні папери	9 521,9	61,08
Б) Валюта та депозити	2 108,43	13,53
2. Резервна позиція в МВФ	0,03	0,00
3. Спеціальні права запозичення	2 865,23	18,38
4. Золото	1 093,15	7,01

*Джерело: Статистика зовнішнього сектору. – [Електронний ресурс] / Національний банк України: Офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

Як видно із наведених у таблиці 1 даних, $\frac{3}{4}$ усього обсягу золотовалютних резервів України, тобто близько 75% належить саме такому компоненту як вільно конвертована валюта. Йдеться про кошти на кореспондентських та поточних рахунках в надійних іноземних банках, вимоги НБУ до нерезидентів у вигляді короткострокових депозитів, а також ринкові ліквідні фінансові інструменти, тобто цінні папери, що були емітовані нерезидентами (насамперед казначейські облігації уряду США та облігації урядів країн ЄС). Це загальносвітова практика зберігання переважної частки золотовалютних резервів у вигляді вкладів у надійних зарубіжних банках та урядових облігацій. Тим самим дотримуються такі базові принципи ефективного управління резервами, які передбачають не лише високу надійність і ліквідність вкладення валютних ресурсів країни, але й їхню мінімальну прибутковість, що відображає раціональне розпорядження центральним банком міжнародними резервами як невід'ємною складовою національного багатства країни.

Щодо резервної позиції України в МВФ, яка визначається як різниця між квотою України в МВФ та її внесками в національній валюті, то з 2008 р. цей показник досяг свого максимального значення, на якому знаходиться і зараз, - 0,03 млн. дол. США. Частка цього компонента у структурі міжнародних резервів України наближається до нуля через те, що українська гривня практично не використовується під час здійснення міжнародних розрахунків.

Вартість золота у структурі офіційних золотовалютних резервів НБУ становить близько 1 млрд. дол., що відповідає приблизно 7% загального обсягу резервів. Цей компонент включає монетарне золото, тобто те золото, що зберігається в Національному банку України, а також золоті депозити і золото за контрактами своп. Управління офіційними золотовалютними резервами країни вимагає від центрального банку встановлення правильного співвідношення не лише за окремими видами валют, а й визначення частки монетарного золота, котре відноситься до резервів. Ризикованість зберігання значної частки золота у складі міжнародних резервних активів центрального банку пов'язана із значною волатильністю цін на золото на світових ринках, а відтак високою вірогідністю можливих втрат вартості резервів.

Щодо спеціальних прав запозичення, то вони являють собою залишки коштів на рахунках НБУ в Казначействі МВФ. Періодично МВФ проводить додаткове розподілення СПЗ між державами-учасницями. Ці кошти є частиною установчого фонду МВФ. У структурі резервів їм належить близько 18%.

Динаміка офіційних золотовалютних резервів України за останній період часу (до 2013 р.) визначалася завданнями валютно-курсової політики НБУ щодо підтримання стабільності обмінного курсу. Відповідно до цього у ті роки, які супроводжувалися наявністю негативного сальдо платіжного балансу, а також розгортанням кризових явищ на фінансовому ринку у 2014 р., загальна величина офіційних валютних резервів мала тенденцію до істотного зниження, що характеризує значну ступінь залежності ситуації на внутрішньому валютному ринку від валютних інтервенцій Національного банку (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка офіційних міжнародних резервів України з 2009 по 2016 рр.*

Дата	Сума, млн. дол. США	Приріст, млн. дол. США	Приріст, в %
31.12.2009	26505,0		
31.12.2010	34576,0	+8071.0	+30.45
31.12.2011	31794,6	-2781.4	-8.04
31.12.2012	24546,2	-7248.4	-22.80
31.12.2013	20415,7	-4130.5	-16.83
31.12.2014	7533,3	-12882.4	-63.10
31.12.2015	13300,0	+5766.7	+76.55
30.09.2016	15588,7	+2288.8	+17.21

*Джерело: Статистика зовнішнього сектору. – [Електронний ресурс] / Національний банк України: Офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

Однак збільшення міжнародних резервів упродовж 2015-2016 років, на жаль, визначалося не позитивними зрушеннями у динаміці сальдо платіжного балансу, а за рахунок надходжень від Міжнародного валютного фонду та інших

міжнародних організацій, а також розміщення державних облігацій України і облігацій зовнішньої державної позики. Це означає нестабільність динаміки коштів, які характеризують міжнародну валютну ліквідність України і її надзвичайно високу вразливість до внутрішніх і зовнішніх шоків. І якщо зовнішні шоки зумовлені передусім постійною загрозою відтермінування фінансування з боку МВФ та інших донорів, то внутрішні пов'язані із вкрай низьким обсягом міжбанківського валютного ринку та перевищенням на ньому попиту над пропозицією, що визначає перманентний тиск на міжнародні резерви НБУ. Крім того, до числа операційних проблем формування офіційних золотовалютних резервів України слід також віднести низький рівень їх диверсифікації (через переважання доларових активів) та ліквідності (через значну частку строкових депозитів), а також недостатній рівень розвитку операцій з цінними паперами типу «репо» та «своп», що дещо знижує ефективність управління ліквідністю офіційних резервів в частині активного використання похідних фінансових інструментів на рівні центральних банків.

Якщо вести мову про використання зарубіжного досвіду з метою підвищення ефективності управління офіційними золотовалютними резервами, то можна було б звернути увагу на досвід центральних банків із розподілу міжнародних резервів, за управління якими продовжує відповідати центральний банк, на так звані інвестиційну та ліквідну частини. При цьому в даному разі під ліквідною частиною резервів слід розуміти активи, які направляються на реалізацію традиційних цілей валютної політики центрального банку, – підтримка стабільності національної валюти, запобігання потенційним кризам ліквідності, забезпечення належної довіри з боку зовнішніх інвесторів. А під інвестиційною складовою золотовалютних резервів прийнято розуміти ту частину коштів, якою можна управляти задля поліпшення показників прибутковості. У цьому зв'язку можна виділити такі групи активів, які в перспективі можуть представляти інвестиційний інтерес для розміщення золотовалютних резервів НБУ, і які уже давно належать до сфери інтересів центральних банків розвинутих країн. Йдеться, зокрема, про облігації наднаціональних міжурядових фінансових інститутів (наприклад, Міжнародного банку реконструкції і розвитку, регіональних банків розвитку тощо), а також про окремі види неурядових цінних паперів (наприклад, федеральних агентств США).

Важливим завданням у процесі управління золотовалютними резервами є також забезпечення належної їх диверсифікації за видами валют. Вона здійснюється з метою уникнення ризиків, пов'язаних із знеціненням активів, які формують резерви, а також для приведення їх у відповідність із структурою зовнішньоторговельного обороту країни відповідно до валют, у яких укладаються угоди. Важливість цього завдання пов'язана із тенденціями розвитку провідних економік світу, і особливо економік країн-емітентів резервних валют, нестабільністю міжнародних фінансових ринків та значною волатильністю обмінних курсів провідних валют, що змушує центральні банки вживати активні заходи щодо диверсифікації золотовалютних резервів за видами валют, в яких розміщуються відповідні активи.

В Україні основними валютами резервів є долар США, євро і англійський фунт стерлінгів. Традиційно найбільша частка належить активам, вираженим саме у доларах США, хоча цілком очевидно, що глобалізація світового економічного простору, зростання ролі інших резервних валют у міжнародному платіжному обороті, динамічний розвиток азійських ринків та необхідність диверсифікації резервів, ставить на порядок денний питання збільшення частки інших валют у структурі офіційних золотовалютних резервів. Крім того, необхідно також пам'ятати, що валютами, у яких виражено державний зовнішній борг України, окрім долара США і євро, є ще також канадський долар, а також японська єна. А це означає необхідність адекватного підбору структури резервів за видами валют з метою максимальної відповідності завданню із забезпечення міжнародної валютної ліквідності країни та мінімізації курсових втрат на валютнообмінних операціях при необхідності виконання своїх зовнішніх зобов'язань.

Якщо вести мову про показник достатності офіційних золотовалютних резервів, то зазвичай мінімально допустимий рівень визначається як відповідність їх тримісячному імпорту, розрахованому як середньоарифметична від обсягу імпортованих поставок по місяцях. Проте такий показник далеко не в достатній мірі відображає усі можливі ризики макроекономічної дестабілізації та дію внутрішніх і зовнішніх шоків та може бути прийнятний для використання в країнах, економіка котрих не є критично залежною від зовнішнього сектору, а валютний ринок не перебуває постійно в зоні турбулентності. Більше того, використання такого показника може нести елемент свого роду самозаспокоєння, не даючи можливість ефективного врахування усіх видів ризиків, які супроводжують реалізацію функцій центрального банку щодо валютного та макроекономічного регулювання.

Цілком очевидно, що для ефективного управління офіційними золотовалютними резервами потрібен цілий комплекс показників, котрі відомі у світовій практиці діяльності центральних банків. Йдеться, зокрема, про наступні показники. Показник Редді, згідно якого зовнішня платоспроможність країни може бути адекватно забезпечена, якщо її золотовалютні резерви покривають тримісячні платежі за імпортом плюс річні виплати по зовнішньому боргу країни. Показник Гвідотті, який передбачає, що офіційні золотовалютні резерви мають покривати річний обсяг зовнішнього боргу країни та проценти по ньому, що визначає здатність країни протягом року жити без нових зовнішніх запозичень. Також важливим є показник Грінспена, який передбачає, що величина золотовалютних резервів має покривати виплати за основною сумою зовнішнього короткострокового боргу і процентів за ним на наступний рік, що відображає можливість золотовалютних резервів створювати належний запас ліквідності країни.

Загалом, якщо вести про ефективність управління золотовалютними резервами, то вона має засновуватись не лише на визначенні їх оптимального обсягу, але і передбачати вибір співвідношення між окремими компонентами резервів, обрання напрямів розміщення валютних активів країни за кордоном, а також диверсифікацію золотовалютних резервів за видами валют. Дані

обставини повинні визначати спрямованість зусиль центрального банку щодо управління резервними активами, при яких він має керуватися критеріями ліквідності, рентабельності і наявністю державних гарантій у тій країні, в банках якої або цінних паперах якої розміщуються золотовалютні резерви. Інакше кажучи, уникнення ризиків, пов'язаних із знеціненням активів, які формують резерви, має бути чи найголовнішим завданням при формуванні адекватної структури офіційних золотовалютних резервів країни. З іншого боку, потреба у використанні не одного, а цілої системи показників для визначення оптимального розміру золотовалютних резервів, пов'язана із тим, що за їх неналежної оцінки країна може не лише не задовольнити свої життєво важливі потреби за допомогою імпорту, але і не матиме можливості обслуговувати зовнішні боргові зобов'язання. А це, в свою чергу, може значно погіршити платоспроможність країни на світовому ринку та обмежити регулятивні можливості центрального банку у грошовій сфері.

Таким чином, ефективність управління офіційними золотовалютними резервами визначає необхідність використання центральним банком комплексу заходів щодо їх адекватної оцінки, диверсифікації за видами активів і валют, а також за напрямками інвестування. Тільки на таких засадах можливо забезпечити ефективну реалізацію центральним банком валютної політики та макроекономічного регулювання з урахуванням дії тих ризиків, які супроводжують національне господарство країни у глобальному економічному просторі.

Олена ЄВСЕЄНКО

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т.Б.

ПЕРЕВАГИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Забезпечення стабільної грошової одиниці є однією з основних умов сталого розвитку економіки будь-якої країни. Такі кризові явища, як інфляційні процеси негативно впливають на реалізацію завдань монетарної політики. На сьогоднішній день інфляція – один із найбільш болючих та небезпечних процесів, котрі негативно впливають на економічну систему держави. Тому питання врегулювання інфляційних процесів є актуальними і потребують ґрунтовних досліджень.

Чимало відомих зарубіжних економістів, як Джил Хеммонд, Бен Бернанке, Алан Блайндер, Петра Гератс, Сильвестр Ейфінгер, Майкл Вудфорд займалися дослідженням цього монетарного режиму. Найсуттєвіші вітчизняні напрацювання представляють В. Міщенко, О. Петрик, А. Гальчинський, М. Макаренко, О. Арсенюк, П. Трунін, Д. Тичинський.

Існує чимало методів боротьби з інфляційними процесами, проте одним з найефективніших способів зменшення рівня інфляції на даний час вважають інфляційне таргетування. Враховуючи економічну ситуацію України в цілому, необхідність розробки комплексної системи заходів щодо запровадження режиму інфляційного таргетування не викликає сумнівів.

Режим інфляційного таргетування визначається як комплекс заходів грошово-кредитної політики, що передбачає запобігання розриву між заздалегідь оголошеним показником інфляції і фактичним його значенням. Він передбачає наявність трьох основних положень:

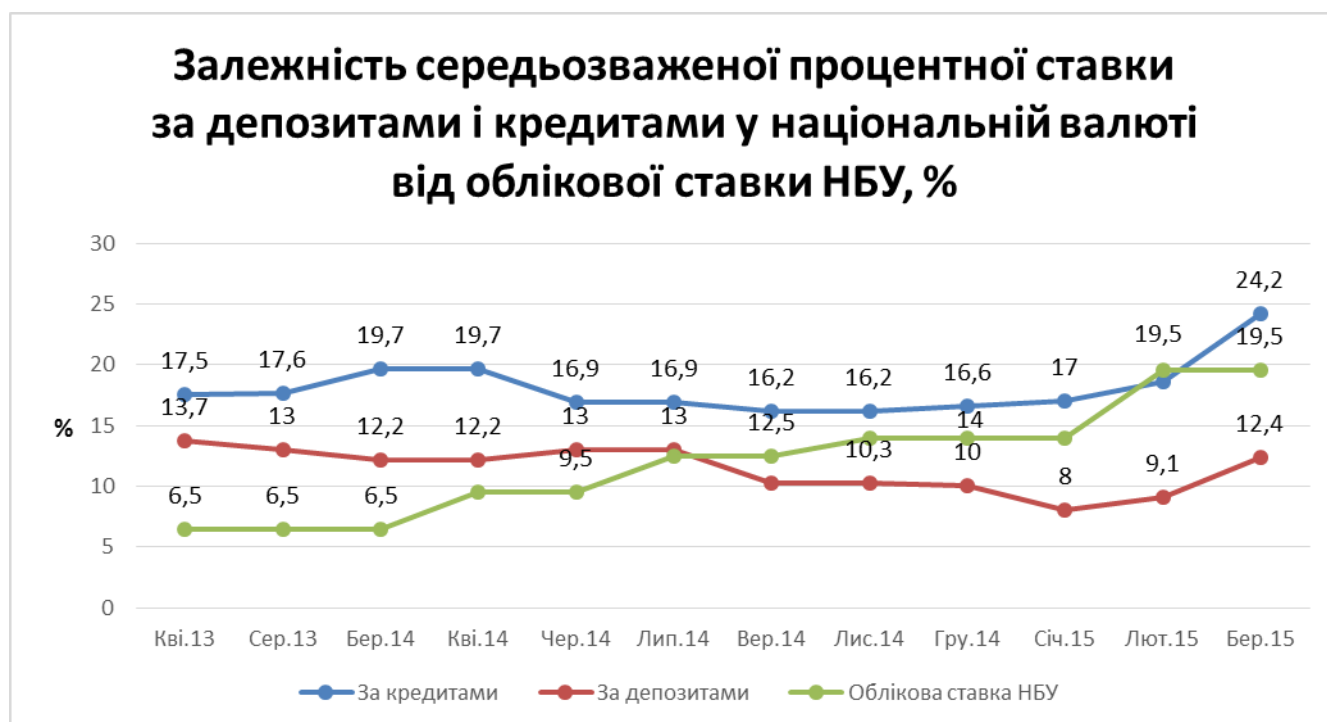
1) законодавче закріплення цінової стабільності як пряма ціль монетарної політики в довгостроковій перспективі;

2) оприлюднення Центральним Банком кількісних цільових показників інфляції на певний часовий період та офіційне підкріплення обіцянки їх дотримувати;

3) оголошення планів органів влади щодо монетарної політики громадськості.

Пріоритетним інструментом інфляційного таргетування є облікова процентна ставка НБУ (ставка рефінансування), підвищення якої призводить до збільшення процентних ставок комерційних банків за кредитами та одночасно за депозитами. В результаті таких маніпуляцій відбувається регулювання грошової маси в обігу, вилучення частини готівки з небанківського сектору, що мало би вплинути на зниження рівня інфляції.

Вважаємо за доцільне провести аналіз впливу облікової ставки Національного Банку України на середньозважену процентну ставку за депозитами і кредитами у національній валюті. (рис.1)

Рис.1 *складено автором за даними інфляційного звіту НБУ [2]

Як бачимо, у серпні 2013 року при обліковій ставці 6,5 % процентна ставка за депозитами сягала 13%, за кредитами 17,6 %. У листопаді 2014 року спостерігається вже підвищення облікової ставки на 7,5 % і відповідно величина ставки за депозитними рахунками зменшилася, проте несуттєво (10,3%), процентна ставка за кредитами у цей ж період була на рівні 16,2 %. На початок 2015 року при обліковій ставці НБУ – 14 %, відсоткова ставка за депозитами була 8%, а за кредитами – 17% [2].

Даний аналіз вказує на те, що зміни облікової ставки НБУ не призвели до виконання поставлених цілей. Вартість кредитів та депозитів не змінилась настільки, щоб можна було говорити про дієвість цього інструменту монетарної політики. Крім того, в умовах недовіри населення до банківської системи такий інструмент грошово-кредитної політики складно відносити до ефективних.

Режим інфляційного таргетування характерний як для розвинених країн, і країн, що розвиваються, так і для країн з перехідною економікою. За даними МВФ близько у 28 країнах світу впроваджено інфляційне таргетування, зокрема це Австралія, Великобританія, Канада, Ізраїль, Мексика, Норвегія, Польща, Угорщина, Туреччина, Швеція та ін. Першою країною, яка в грудні 1989 року прийняла режим інфляційного таргетування була Нова Зеландія. Варто відмітити, що Вірменія, Чехія, Угорщина та Польща даний монетарний режим запровадили в складний час переходу від планованої до ринкової економіки. Підтвердженням ефективності функціонування відповідної політики є дані щодо зменшення рівня інфляції у країнах таких як Чехія (рівень інфляції зменшився з моменту його впровадження на 5,4 %), Польща (4,1 %), Угорщина (9,1 %), Румунія (5,3 %), Молдова (2,8 %), Грузія (2,2 %) [1].

Відтак і НБУ у 2001 році оголосив про намір перейти до режиму таргетування інфляції. Після цього заяви про такий намір неодноразово повторювалися в програмних документах Національного банку України, проте вже не викликали особливих сподівань щодо їх реального здійснення.

До основних проблем впровадження режиму інфляційного таргетування в Україні можна віднести відсутність макроекономічних та інституційних передумов, низький рівень довіри населення до банківської системи в цілому, слаборозвинутий фінансовий ринок, недостатня підготовка персоналу у роботі в аналітично-прогнозній системній базі макроекономічних моделей тощо.

Серед переваг запровадження режиму інфляційного таргетування в Україні виділяють:

- 1) зниження інфляційних очікувань населення;
- 2) співпраця Національного банку України та населення;
- 3) забезпечення гнучкої валютно-курсової політики центрального банку;
- 4) створення сприятливих умов для розвитку всіх секторів і галузей економіки.

11 березня 2015 р. Україна визнала зобов'язання щодо переходу до інфляційного таргетування відповідно до програми співпраці з МВФ у рамках механізму розширеного фінансування. І треба зазначити, що за останній рік Національний банк України досяг значного прогресу в організації процедур прийняття рішень, поглибленні аналітичного інструментарію та побудові

операційної структури відповідно до стандартів, притаманних режиму інфляційного таргетування. Згідно з Постановою Правління НБУ «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016–2020 роки»: «низька і стабільна інфляція є одним із головних внесків у стале економічне зростання, який може бути забезпечений центральним банком, Національний банк вважає, що інфляційне таргетування є найбільш сприятливим монетарним режимом для створення середовища низької та стабільної інфляції» [3].

Отже, запровадження режиму інфляційного таргетування зможе стати основною передумовою зниження рівня інфляції лише у тому випадку, якщо попередньо будуть проведені якісні зміни економічної, фінансової, політичної та соціальної сфер вітчизняної економіки. Лише комплексні зміни нададуть можливість центральному банку ефективно використовувати інфляційне таргетування, яке, за умови вдалого використання, може перетворитися на рушійну силу, що спричинить покращення ситуації в економіці України.

Література:

1. Віблій П.І. Перехід до інфляційного таргетування в Україні / П.І. Віблій, Х.В. Горбова, Б.А. Федак // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2016. – Вип. 24. – С. 193–198.
2. Інфляційний звіт НБУ березень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30350020>
3. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

Оксана ЖУРАВЕЛЬ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

ДИСКОНТНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Діяльність центрального банку спрямована на досягнення стратегічних і тактичних цілей валютної політики держави. Для реалізації даних цілей використовуються інструменти валютної політики, які являють собою певні операції та механізми, за допомогою яких центральний банк може впливати на поточні орієнтири монетарної політики, що позначається на організації валютних відносин у країні. Механізм застосування інструментів валютної політики центрального банку передбачає розробку в конкретний період системи заходів щодо регулювання валютних операцій, а також вибір найбільш ефективних у цей момент методів впливу на діяльність суб'єктів валютного ринку. Вся сукупність інструментів, що застосовується центральним банком

для реалізації валютної політики, поділяється на дві основні групи: загальні та спеціальні.

Валютна та грошово-кредитна політика передбачають встановлення як головних тактичних орієнтирів, насамперед, динаміку грошових агрегатів та ринкових процентних ставок, тобто пропозиції грошей та їх ціни на внутрішньому ринку. Через ці параметри вплив загальних інструментів валютної політики позначається на динаміці валютного курсу та можливостях досягнення інших цілей визначених стратегією валютної політики держави. Основними загальними інструментами валютної політики є дисконтна політика, політика обов'язкових резервів та політика відкритого ринку.

Багато відомих зарубіжних та українських науковців присвятили свої праці питанням впливу дисконтної політики центрального банку на валютну складову загальної економічної політики країни. Дану проблему вивчали такі вчені-економісти: Е. Долан, Дж. Френкель, Ф. Мишкін, М. Фрідман, О. Береславська, А. Гальчинський, О. Дзюблюк, В. Міщенко, А. Мороз, В. Ющенко та ряд інших.

Дисконтна (облікова) політика являє собою систему заходів центрального банку щодо встановлення і періодичної зміни офіційної облікової ставки за кредитами, що надаються комерційним банкам, із метою впливу на динаміку валютного курсу, стан платіжного балансу і рух капіталів, а також динаміку кредитних вкладень, грошової маси і цін. Дисконтну політику іноді називають політикою облікової ставки або просто процентною політикою [1].

Реалізація дисконтної політики центрального банку має внутрішній та зовнішній аспект. Внутрішній аспект пов'язаний безпосередньо з впливом на динаміку внутрішніх кредитів, грошової маси, цін та сукупного попиту, а опосередковано – на валютний курс. Зовнішній аспект передбачає вплив на міжнародний рух капіталів, і відповідно на динаміку валютного курсу та стан платіжного балансу країни.

Зміна облікової ставки центрального банку, хоча й повинна використовуватися ним лише в комплексі з іншими інструментами валютного регулювання, є одним із основних інструментів валютної політики в багатьох розвинутих країнах. Дисконтна політика слугує важливим індикатором загального спрямування політики центрального банку. Саме тому рівень облікової ставки є важливим показником поточної економічної ситуації та ділової активності в країнах з розвиненою економікою.

В Україні дисконтна політика реалізується Національним банком України через встановлення облікової ставки, яка відповідно до офіційного визначення НБУ, є одним із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України устанавлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир вартості залучених та розміщених коштів на відповідний період і є основною процентною ставкою, яка залежить від макроекономічної ситуації та процесів на грошово-кредитному ринку та бюджетній сфері [2].

При визначенні характеру та рівня змін облікової ставки Національний банк України враховує такі показники як прогнозний і фактичний рівень інфляції у відповідному періоді; прогнозний і фактичний рівень зміни індексу

цін виробників промислової продукції; середній рівень інфляції за попередні 12 місяців; середню облікову ставку за попередні 12 місяців; темпи приросту грошової маси в обігу; структуру прогнозних і фактично випущених в обіг Національним банком платіжних засобів у відповідному періоді; динаміку процентних ставок на міжбанківському ринку кредитних ресурсів; динаміку процентних ставок за кредитами та депозитами банків. Визначаючи рівень та характер змін облікової ставки, НБУ бере до уваги також інші фактори, що можуть вплинути на вартість національної валюти, інфляційні та девальваційні очікування, відсоткові ставки рефінансування, які використовуються центральними банками країн, що мають тісні торговельно-економічні зв'язки з Україною тощо[3].

Суперечливість використання дисконтної політики відображають практичні аспекти реалізації даного загального інструменту валютної політики в Україні. На початкових етапах переходу України до ринкових економічних відносин прослідковувалися непрогнозовані інфляційні процеси які негативним чином впливали на можливість ефективної реалізації дисконтної політики. Наприклад, значення облікової ставки протягом 1992-1993 років сягало 250%, а темпи інфляції в країні перевищували 10000%. Уповільнення інфляційних процесів дало можливість Національному банку України поступово перейти до послідовного зниження облікової ставки. Починаючи з 1996 р. зі зниженням облікової ставки та відмовою від використання емісії грошей для фінансування дефіциту державного бюджету економічна ситуація в країні стабілізувалася.

Але в подальшому вплив облікової ставки на зміну грошових агрегатів не відображає очікуваних результатів від дії даного загального інструменту валютної політики, оскільки зниження ставки не впливало на скорочення грошової маси в обігу. Вплив облікової ставки Національного банку України на зміну облікового курсу національної валюти та динаміку ВВП був незначним. В Україні також спостерігається істотний розрив між рівнем облікової ставки НБУ і процентами за користування кредитами, які надаються комерційними банками [3].

Варто зазначити, що загальні інструменти реалізації валютної політики в період трансформаційних ринкових змін діють не на повну силу. Причинами такої ситуації є дія певного ряду чинників, серед яких варто виділити:

- високий рівень кредитного ризику банків, що зумовлює високі процентні ставки;
- обмежений вплив Національного банку України на вартість кредитних ресурсів комерційних банків;
- особливості емісії грошей, яка здійснюється не під кредитування комерційних банків, а під приріст золотовалютних резервів;
- підтримання курсу національної валюти шляхом проведення Національним банком України інтервенцій на валютному ринку, що зумовлює незначний вплив цього спеціального інструменту валютної політики на динаміку грошової маси та міжнародний рух капіталів.

Отже, підвищення дієвості та ефективності дисконтної політики як одного з інструментів валютної політики є основним завданням Національного банку України. Для забезпечення фінансової та економічної стабільності та структурних змін в економіці підвищення ефективності зміни облікової ставки повинно охоплювати широке коло макроекономічних заходів державної фінансової політики.

Література:

1. Дзюблюк О.В. Валютна політика: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 79-XIV.
3. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. А.М. Мороза, М.Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.

Анна КУЛИБА

*студентка факультету економіки, менеджменту та психології
Київський національний торговельно-економічний університет*

РОЛЬ І МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Особлива роль в організації грошово-кредитної системи будь-якої країни належить центральному банку, який створює сприятливі умови для функціонування цієї системи через забезпечення макроекономічного аспекту стабільності цін, грошей і надійності банківського сектора [1]. Головне призначення центрального банку - це управління грошовим оборотом з метою забезпечення стабільного неінфляційного розвитку економіки. Центральний банк впливає на грошовий оборот через зміну пропозиції грошей і зміну ціни грошей.

Роль центральної банківської установи як головного ринкового інституту макроекономічного регулювання визначається передусім найбільшою вразливістю сфери грошово-кредитних відносин до будь-яких проявів фінансової нестабільності, що обумовлює потребу в розробці адекватних теоретико-методологічних підходів до аналізу основних функцій центрального банку як верхнього рівня національної банківської системи та провідного регулятивного органу. Велика кількість досліджень сучасної грошово-кредитної теорії базуються на тому, що таких головних функцій є чотири: емісійна та організації грошового обігу у країні; обслуговування відповідно комерційних банків або функція «банку банків»; обслуговування держави або іншими словами функція «банкіра уряду»; реалізація грошово-кредитної політики [2, 3]. Наведені основні функції притаманні центральним банкам у країнах з розвинутою ринковою економікою, де діє чітко сформована дворівнева банківська система.

Функція «емісії готівки й організації грошового обігу» пов'язана з монопольним правом центрального банку на випуск банкнот - законних платіжних засобів, на території даної країни. Обсяги емісії готівки регулюються

центральним банком з урахуванням загальних потреб грошового обороту. Сам випуск готівки здійснюється шляхом продажу банкнот і монет комерційним банкам в обмін на їх резерви в центральному [4].

Функція «банк банків» полягає в кредитно-розрахунковому обслуговуванні центральним банком усіх інших банківських установ країни та здійснення банківського регулювання й нагляду за ними. Ця функція передбачає діяльність центрального банку як міжбанківського розрахункового центру та кредитора останньої інстанції. Центральні банки у переважній більшості країн не вступають у безпосередні взаємовідносини з підприємствами, організаціями і населенням, а впливають на економічні процеси опосередковано-через систему комерційних банків, здійснюючи відповідне обслуговування останніх. Центральний банк зберігає касові резерви банків, надає їм кредити, здійснює нагляд за банками і фінансовими ринками, виступає посередником між іншими банками країни при безготівкових розрахунках [4].

Функція «банків ряду» полягає в організації центральним банком кредитно-розрахункового обслуговування урядових структур, а також проведення операцій, пов'язаних з касовим виконанням державного бюджету, обслуговуванням державного боргу та зберіганням золотовалютних резервів країни. Центральні банки, виконуючи роль фінансового агента уряду, як правило, беруть активну участь в організації випуску державних боргових зобов'язань, їх розміщенні і підтриманні ринкового курсу [4].

Функція «реалізації грошово-кредитної політики» визначає місце і роль центрального банку в ринковій системі організації господарських процесів. Центральний банк вживає регулятивних заходів у грошово-кредитній сфері економічних відносин з метою ефективного впливу на господарську активність, темпи економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення зайнятості робочої сили. Основним об'єктом грошово-кредитного регулювання з боку центрального банку виступає кредитна діяльність банків, що безпосередньо позначається на сукупній грошовій масі, від величини якої у свою чергу залежить динаміка основних показників розвитку економіки [4].

Головними інструментами грошово-кредитної політики центрального банку, який використовується в процесі її реалізації це: мінімальні резервні вимоги; облікова ставка; операції на відкритому ринку; рефінансування банків.

Регулювання мінімальних резервних вимог має подвійне призначення: це є інструмент грошово-кредитної політики; засіб забезпечення ліквідності банку. В результаті підвищення норм центральний банк скорочує суми вільних резервів, що знижує можливості кредитування і навпаки. Слід зазначити, що існують негативні наслідки довготривалого використання резервних вимог в якості інструмента грошово-кредитної політики: 1) підвищення конкурентоспроможності кредитних установ, на які не розповсюджується ця норма; 2) широке використання операцій, які не включаються в базу відрахувань суми резервних вимог.

Облікова ставка використовується центральним банком в операціях з банками по обліку короткострокових державних облігацій, комерційних

векселів та інших цінних паперів, що відповідають вимогам центрального банку.

Операції на відкритому ринку – це купівля-продаж центральним банком цінних паперів (переважно зобов'язань казначейства і державних корпорацій, а також комерційних векселів). Отже, при купівлі цінних паперів збільшується об'єм вільних резервів комерційного банку, що тягне за собою зміну вартості кредиту і збільшення попиту на гроші.

Рефінансування кредитно-банківських інститутів здійснюється у випадку фінансових труднощів раніше стійких комерційних банків. У цій якості центральний банк виступає кредитором останньої інстанції [5].

Центральним банком України є Національний банк України (НБУ), це сучасний, відкритий і незалежний центральний банк, який має довіру суспільства та інтегрований до європейської спільноти центробанків. Він є особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України. Головною місією НБУ є забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України.

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

Національний банк України у межах своїх повноважень сприяє стабільності банківської системи за умови, що це не перешкоджає досягненню та підтримки цінової стабільності в державі. Також сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає досягненню цінової стабільності та стабільності банківської системи [6].

Отже, роль центрального банку як головного інституту макроекономічного регулювання і забезпечення фінансової стабільності країни необхідно розглядати через його функції, які формують головні засади аналізу діяльності банківської системи загалом та відповідність її ринковим умовам. У практиці саме головна роль грошово-кредитного регулювання нині спрямовує можливості центрального банку впливати на перебіг економічних процесів, виходячи із завдань подолання наслідків фінансово-економічної кризи, забезпечення ефективності функціонування банківської системи країни та економічного розвитку країни у перспективі.

Література:

1. Центральні банки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/10820310/finansii/tsentralni_banki
2. Бурда М. Макроекономіка: Європейський контекст / М. Бурда, Ч. Виплош ; [пер. з англ.]. - К. : Основи, 2012. - 682 с.
3. Гроші та кредит : [Навчальний посібник] / Д.І. Коваленко - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 352 с.

4. Характеристика завдань і зміст функцій центрального банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fof/bs/2011/11-30/page13.html>
5. Процентна політика центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/27969/>
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Тетяна МАЙОРОВА

*д.е.н., професор, завідувач кафедри інвестиційної діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ВАЖЕЛІВ

Основним інструментом монетарної політики будь-якого центрального банку є грошово-кредитні важелі. Аналізуючи положення Закону України «Про національний банк України» [1], можемо допустити, що *грошово-кредитні важелі* – це заходи у сфері грошового обігу та кредиту, направлені на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу. Ці важелі поділяються на дві групи: ті, що регулюють сферу грошового обігу, і ті що регулюють кредитні відносини.

Досліджуючи праці вітчизняних та іноземних науковців щодо визначення змісту монетарної політики, ми виявили, що грошово-кредитні важелі – це виключно інструменти центральних банків. Натомість не визначена роль інших державних фінансово-кредитних інституцій, які, також можуть приймати участь у регулюванні грошово-кредитних відносин. Мова йде, насамперед, про Державну іпотечну установу (ДІУ), яка через ставку рефінансування, емісію державних іпотечних цінних паперів та стандарти іпотечного кредитування також впливає на кількість грошей в обігу, обсяги та рівень процентних ставок за іпотечними кредитами. Втім враховуючи сучасні тенденції на ринку іпотеки, особливо в частині державного іпотечного кредитування, заходи та інструменти ДІУ також варто було б віднести до грошово-кредитної політики держави. До таких важелів можемо віднести і інструменти Державного банку розвитку та Державного земельного банку (у випадку їх створення) – відсоткова ставка за кредит, емісія цінних паперів, ставки рефінансування за інвестиційними кредитами та кредитами під заставу земельних ділянок та ін.

Отже, грошово-кредитна політика – це сукупність дій усіх державних фінансово-кредитних інституцій щодо регулювання грошово-кредитних відносин. З цих позицій ми вважаємо, що *грошово-кредитні важелі* – це прямі та опосередковані заходи, вимоги та інструменти впливу держави через центральні фінансово-кредитні установи (НБУ, ДІУ та інші) на стабільність та ціну грошової одиниці, ліквідність банківської системи, розвиток кредитного та валютного ринків країни з метою стримування диспропорцій у грошово-

кредитному забезпеченні соціально-економічного зростання суспільства. Характерні ознаки грошово-кредитних важелів подані нами на рис. 1.

Рис. 1. Характерні ознаки грошово-кредитних важелів

Результатом дії грошово-кредитних важелів є: грошова маса, монетарна база, ринкова відсоткова ставка, обсяг кредитування економіки, стійкість фінансової системи, розвиток безготівкового обігу, рівень облікової ставки, обсяг рефінансування комерційних банків, норма обов'язкового резервування, обсяг валютних інтервенцій, обсяг операцій на відкритому ринку та ін.

Для поглибленого дослідження змісту грошово-кредитних важелів, варто їх структурувати за видами та напрямками впливу на забезпечення економічного розвитку та стабільності грошей: 1) норми мінімальних обов'язкових резервів; 2) ставки рефінансування (облікова та ломбардна процентні ставки та ставки на розміщення депозитних сертифікатів НБУ; ставка рефінансування ДІУ); 3) обсяги рефінансування (кредитування овернайт, кредити, отримані шляхом участі у тендері на строк до 90 днів; операції прямого репо); 4) операції з цінними паперами на відкритому ринку.

Ці важелі активно використовуються державними фінансовими інституціями у сфері грошового обігу, бо направлені на регулювання економічного зростання, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці та підтримки ліквідності банківських установ.

Щорічно вектор дії монетарних важелів коригується в залежності від ситуації на грошово-кредитному ринку. Так, у 2011 р. Національний банк України проводив помірно жорстку грошово-кредитну політику, яка полягала не стільки в посиленні параметрів тих або інших монетарних інструментів та

механізмів, скільки утриманні від їх послаблення. Головним вектором грошово-кредитної політики в 2012-13 роках була стабільність грошової одиниці – як один із головних чинників відновлення економічного зростання на засадах модернізації та інноваційного розвитку, побудова сучасної, стійкої, відкритої і конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки та забезпечення на цій основі підвищення добробуту громадян нашої держави. Грошово-кредитна політика НБУ у 2014-2015 роках змінилася. Економічні та політичні виклики, яких зазнала Україна на початку 2014 року зумовили Національний банк спрямовувати зусилля на утриманні приросту індексу споживчих цін.

Так, з метою забезпечення прогнозованого та контрольованого розвитку ринкової ситуації Національний банк України в 2015 році застосував жорсткішу грошово-кредитну політику. Зокрема, було прийнято рішення про підвищення з 6 лютого 2015 року облікову ставку з 14,0% до 19,5% річних та відповідного коригування ставок за активними та пасивними операціями Національного банку України [2].

Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 рік та подальші роки наразі ще не схвалені Радою Національного банку. З огляду на це, при проведенні грошово-кредитної політики Правління Національного банку керується Стратегією монетарної політики на 2016-2020 роки [3].

Для досягнення та підтримки цінової стабільності НБУ використовує наявні монетарні інструменти, основним серед яких є ключова процентна ставка грошово-кредитної політики – облікова ставка НБУ, інструменти постійного доступу та інші інструменти, зокрема, тендери з підтримання ліквідності; операції з депозитними сертифікатами Національного банку, операції репо, операції з купівлі/продажу державних облігацій України, обов'язкові резерви та інтервенції на валютному ринку.

З метою подальшого розвитку теоретичних засад грошово-кредитних важелів, ми пропонуємо їх класифікувати в залежності від прямої або опосередкованої дії на економічні процеси у суспільстві. В цьому контексті важливо врахувати, що одні й ті ж важелі можуть мати прямий і опосередкований вектор дії на фінансово-кредитні процеси у суспільстві. Наприклад, рефінансування комерційних банків не лише прямо впливає на стійкість та ліквідність банківської системи, але й опосередковано на обсяги кредитування економіки; вимоги до гарантування вкладів мають прямий вплив на обсяг депозитних операцій банків, але опосередкований – на кредитні операції, інвестиційний потенціал та стійкість банківської системи тощо.

Таким чином, виникає необхідність у групуванні грошово-кредитних важелів на інструменти, які використовує центральний банк для регулювання діяльності банківських установ, і тому числі, у кредитній, інвестиційній, та валютній сферах (рис. 2).

Найбільший вплив на формування фінансового потенціалу для інвестицій мають важелі впливу на кредитну діяльність банків – вимоги до кредитів, оцінки позичальників та застави. Своєю чергою, інші важелі справляють непряму дію на реалізацію інвестиційного процесу, але теж є головними у діяльності банківських установ.

Рис. 2. Структура важелів впливу на діяльність банківських установ

В цілому арсенал грошово-кредитних важелів впливу на діяльність банків досить великий і використовується в залежності від напрямів та особливостей розвитку банківської системи України. Однак їх дієвість використання в період нестабільності на фінансових ринках напряму залежить від політичної ситуації в країні та професіоналізму керівництва НБУ.

Література:

1. Про Національний банк України. Верховна Рада України; Закон від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Монетарна політика НБУ. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=875457&cat_id=71412
3. Стратегія монетарної політики на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=20985224&cat_id=68677

Марія МАРУСИН
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О.Л.

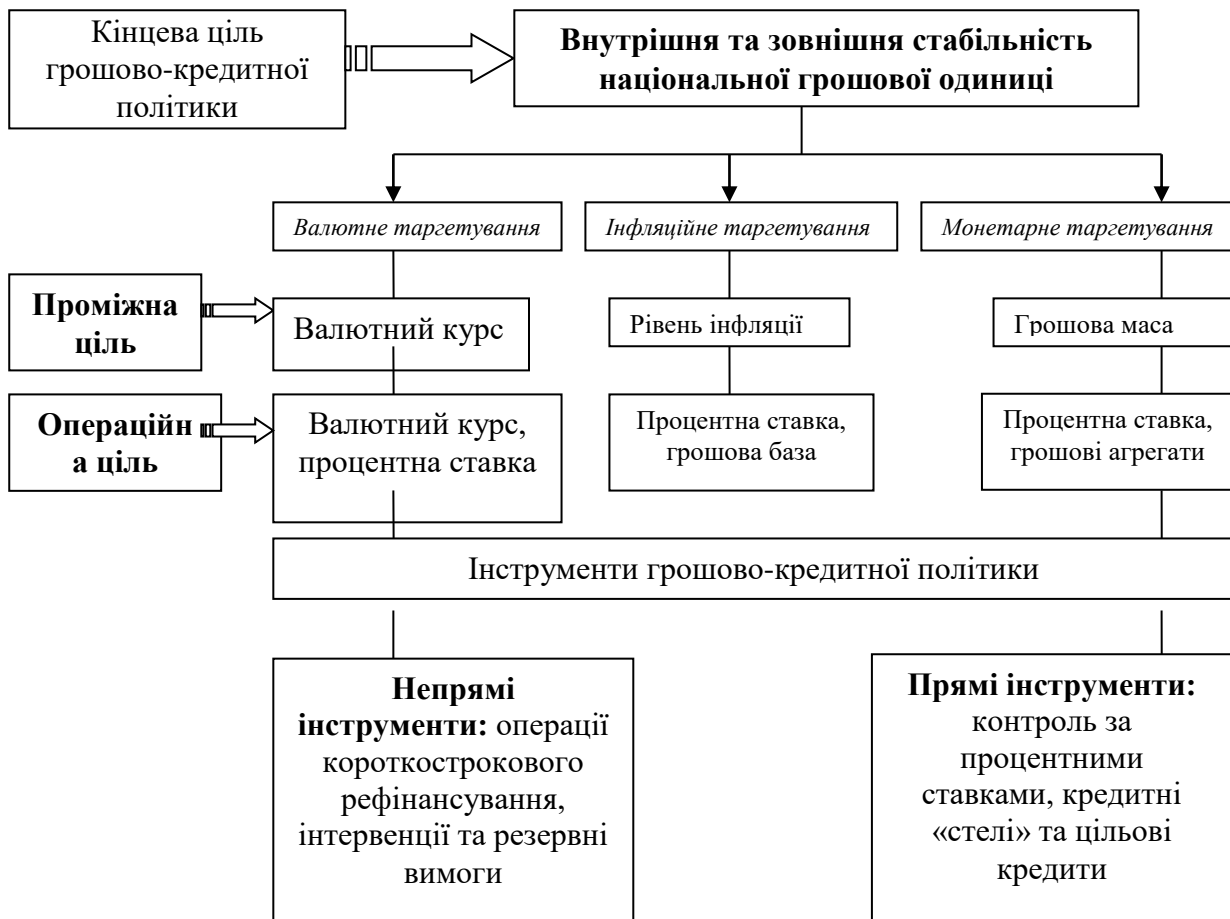
ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ РЕЖИМІВ ТАРГЕТУВАННЯ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Одним із найбільш важливих і актуальних завдань макроекономічного регулювання в Україні в сучасних умовах є розробка і запровадження нових підходів та інструментів для підвищення ефективності грошово-кредитної політики як основи державного впливу на перебіг економічних процесів. За таких обставин вибір адекватних цілей монетарного регулювання, що здійснюється через механізм таргетування із обранням відповідного режиму реалізації грошово-кредитної політики та функціонування центрального банку, видається одним із найважливіших завдань у процесі розробки основних принципів державної економічної політики в ринковій економіці, що визначає актуальність наукових розробок у даній сфері, спрямованих на вироблення адекватних теоретико-методологічних підходів до формування відповідних принципів і правил монетарної політики. Вирішення проблеми правильного вибору режиму таргетування серед кількох альтернативних варіантів є необхідною умовою пошуку найефективніших, адаптованих до вітчизняних реалій підходів до державного регулювання економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, засвідчує, що питанням вибору оптимального режиму монетарного таргетування присвячено праці багатьох економістів, серед яких можна відзначити роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених, як В. Міщенко, М. Савлук, В. Стельмах, О. Улюкаєв та ін. Однак, недостатньо уваги приділено визначенню підходів до вибору найприйнятнішого режиму монетарного таргетування з урахуванням сучасних обставин розгортання світової фінансової кризи та її наслідків для вітчизняної банківської системи та економіки, що становить невирішену частину проблеми.

Адже у світовій економіці, як відомо, існує три основні режими грошово-кредитної політики, а саме: таргетування обмінного курсу, монетарне таргетування та інфляційне таргетування.

Варто відзначити, що лише із 2016 року «Національний банк досягатиме цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції. Такі цілі встановлюватимуться Радою Національного банку на підставі пропозицій Правління Національного банку та матимуть на меті поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю» [4].

Рис. 1. Основні режими таргетування грошово-кредитної політики (побудовано за даними [2])

Міжнародний досвід свідчить, що для відкритих економік, які розвиваються, найбільш ефективним є саме режим валютного таргетування. В свою чергу, основними причинами для введення режиму валютного таргетування як напряму макроекономічної стабілізації в Україні ми можемо назвати наступні:

1. Відкритість економіки та її інтегрованість у зовнішньоекономічне глобальне середовище, для якої характерна значна частка імпорту товарів внутрішнього ринку, що пояснює значний вплив валюти на учасників торгівлі, і на економіку в цілому;

2. НБУ не може контролювати інфляцію наявними в нього інструментами через їх недостатню дієвість (наприклад, процентна ставка) і монополізм ринку;

3. Валютний курс є найбільш доступним та зрозумілим орієнтиром серед усіх цілей грошової політики НБУ для підприємств та домашніх господарств, тому вони орієнтуються на нього, а не на величину інфляції;

4. Значна частка активів і пасивів банківських установ, номінована в іноземній валюті, а тому забезпечення стабілізації валютного курсу є умовою фінансовою стійкості і стабільності банківської системи.

Література:

1. Вісник Національного банку України [Текст] / щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України. – 2015.- № 233.- 69 с.

2. Голиченко О. Г. Денежная теория: основные идеи, проблемы и тенденции развития // Экономическая наука современной России.-2003.- № 3 – С. 5-22.

3. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. — К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2013. — 404 с.

4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки / Постанова від 18.08.2015 року № 541 / [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.

Ігор ПАЩУК

*студент факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

МОНЕТАРНІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Однією з головних умов економічного розвитку економіки є інвестиційна діяльність. За допомогою інвестування капіталу стає можливим ріст та примноження капіталу. Проте в Україні немає належного теоретичного та практичного досвіду ведення ефективної інвестиційної діяльності. Тому дослідження монетарних важелів стимулювання інвестиційних процесів є досить важливим. У зв'язку з важливістю значної структурної перебудови вітчизняної економіки на шляху України до ЄС, актуальності набуває питання вирішення проблеми активізації інвестиційної діяльності, як важливого інструмента та важеля інноваційного процесу й структурної перебудови економіки до більш кращого рівня конкурентоспроможності.

Грошово-кредитна політика в Україні повинна спрямовуватись на успішне розв'язання проблем економіки за рахунок збільшення ефективності роботи банківської системи та грошового обігу.

Приріст грошової маси відбувся за рахунок активізації механізму мультиплікації коштів, що свідчить про ріст можливостей банківської системи в підтримці процесів економічного розвитку країни.

Зниження облікової ставки також показує підвищення стабільності в банківській системі і психологічно підвищує інвестиційну привабливість.

Однак можливості банківської системи в плані фінансування інвестиційних процесів обмежені, що пов'язано із наступними проблемами:

– розбіжність цілей монетарної політики, коли процес гальмування інфляційних процесів домінує над необхідністю стимулювати інвестиції шляхом зниження процентних ставок;

– нерозвиненість законодавства в плані фінансових систем;

– нестача внутрішніх довгих а також дешевих ресурсів, що призводить до посилення залежності банківської системи від ринків закордонного капіталу; високі ризики та невисока досконалість інструментів їх страхування, що

підтримує високі процентні ставки і знижує мотивацію банків в плані кредитування інвестиційних проєктів;

– темпи інфляції, що зменшують привабливість довгострокових інвестицій.

Механізм грошово-кредитного регулювання є потужним, але не єдиним інструментом управління масою грошей в обороті, який використовує НБУ.

Збільшення активності інвестиційних процесів полягає в можливості НБУ:

1) формувати сприятливі умови на макроекономічному рівні в сфері забезпечення необхідного обсягу грошової маси в обігу та допустимої вартості фінансових ресурсів, стабільного курсу валют і стабільно низьких темпів інфляції, що збільшує межі інвестиційного планування;

2) розвивати мережу спеціалізованих банків і банків розвитку

Щоб створити сприятливі умови для перебігу та покращення інвестиційних процесів, монетарна політика повинна бути спрямовуватися на:

– підвищення рівня монетизації та насиченості економіки кредитами, адекватно до грошового попиту з боку економіки;

– вдосконалення механізму грошової пропозиції в напрямку активізації каналу рефінансування комерційних банків та підвищення чутливості грошово-кредитного ринку до змін в обліковій ставці НБУ;

– цілеспрямоване зниження процентних ставок за кредитами та формування механізмів пільгового кредитування інвестиційних проєктів;

– забезпечення стабільно низьких темпів інфляції шляхом комплексного і системного застосування інструментів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик, профіциту платіжного балансу;

– удосконалення регулювання міжнародних потоків капіталу в сфері стримування припливу «гарячих» грошей, шляхом впровадження підвищених вимог обов'язкового резервування, оподаткування коштів, що виводяться у короткі терміни;

– посилення контролю за борговою політикою окремих державних фінансових і нефінансових корпорацій;

– постійний моніторинг ризиків;

– розвиток схем пріоритетного фінансування інвестиційних проєктів за участю НБУ (приватно-державне партнерство), іпотечного кредитування, мікрокредитування.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що вітчизняний грошово-кредитний механізм потребує кардинальних внутрішніх змін і формування принципово нових взаємовідносин банківської системи з державою та іншими суб'єктами господарювання з урахуванням проаналізованих проблем та недоліків, що сприятиме активізації інвестиційного процесу в Україні. Для цього НБУ конче необхідний збалансований перехід до політики «дешевих грошей».

Щоб переламати цю тенденцію погіршення інвестиційної привабливості країни, необхідні рішучі реформи, які забезпечать ріст ВВП щонайменше 10% щороку. Це неможливо без детінізації економіки та формування сприятливого регулятивного середовища.

Ольга ПЛЮСКВІК
студентка факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к. е. н., доцент кафедри банківської справи Галицейська Ю.М

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ВСТУПУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Актуальність досліджуваної теми визначається тим, що Україна знаходиться на шляху вступу в Європейський Союз, проте для повної інтеграції необхідно вдосконалити теперішню українську монетарну політику за допомогою досвіду інших країн.

Дослідженнями євроінтеграційних процесів займалися такі вчені як: Крисоватий А., Юрій С., Стельмах В., Грещук Л., Сегура Е., Гальчинський, А., Терещенко О., Савченко А., Сігайов А. та інші.

Під час євроінтеграції країни настає момент, коли потрібно вирішувати конкретні зовнішньополітичні питання та досить складні завдання. Для ефективного та швидкого їх вирішення проведемо паралелі між Україною та країнами Європейського союзу. Наприклад, згідно глобального рейтингу конкурентоспроможності за 2014-2015 роки, що створений Світовим Економічним Форумом найкращими банківськими системами світу в рейтингу є Швейцарія, Норвегія та Фінляндія.[1] Спільною рисою цих країн є те, що вони одні з перших вступили у Європейський Союз куди прагне інтегруватись Україна. Окрім того дослідження показало, що населення Великобританії і США не довіряють своїй банківській системі після фінансової кризи 2008 року. Великобританія зайняла 89 місце в рейтингу, а США 49 місце, Україна знаходиться нижче Гондурасу, Намібії та Перу займаючи 107 місце.[2] Тому, незважаючи на велику кількість наукових праць у зазначеній сфері, на мою думку недостатньо уваги приділено дослідженню можливостей впровадження в Україні світового досвіду для покращення позицій в світовому рейтингу.

Враховуючи те, що Центральний банк відіграє ключову роль у проведенні грошово-кредитної політики та у більшості розвинених країн вона поширюється головним чином на комерційні та ощадні банки та переслідує конкретні цілі, а саме регулювання темпів економічного зростання, стримування інфляції, досягнення збалансованості зовнішньоекономічних зв'язків, необхідно на основі зарубіжного досвіду налагодити українську монетарну політику.

Перш за все, в Європейському Союзі діє спільна монетарна політика кожна країна член ЄС додатково має право проводити свою. До Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ) включають Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) і національні центральні банки всіх країн-членів ЄС.[3] Основною метою грошово-кредитної політики ЄСЦБ є підтримка цінової стабільності для економічного зростання і створення робочих місць. Для досягнення своєї

головної мети, Рада керуючих ЄЦБ впроваджує свої рішення згідно стратегії монетарної політики використовуючи стандартні і нестандартні заходи.

Основними інструментами стандартної грошово-кредитної політики ЄЦБ є операції на відкритому ринку. Як наслідок світової фінансової кризи, також змінено стратегію комунікації, забезпечуючи достроково вказівки, щодо подальшої зміни процентних ставок ЄЦБ для забезпечення стабільності цін. До нестандартних заходів грошово-кредитної політики відносяться покупки активів і облігацій на вторинному ринку, з метою збереження цінової стабільності і ефективного механізму грошово-кредитної політики.[3] Враховуючи на даний момент складну економічну ситуацію в Україні, таке впровадження допомогло б підвищити рівень довіри населення до банківської системи, вдосконалило їх діяльність, а також спростило процеси планування діяльності банків.

Для підтримання стабільності цін ЄЦБ намагається підтримувати рівень інфляції не вище 2% впливаючи тим самим на економічний розвиток. Інфляція відноситься до загального зростання споживчих цін і вимірюється за допомогою індексу, що гармонізований у всіх державах-членах ЄС і використовується для визначення та оцінки стабільності цін в країнах членах ЄС в кількісному вираженні. Важливим також є те, що Рада аналізує економічні показники ЄС у грошово-кредитній сфері і приймає рішення грошово-кредитної політики кожні шість тижнів.

Для досягнення своєї головної мети, ЄЦБ використовує набір інструментів грошово-кредитної політики. Цей набір формує оперативну основу для реалізації єдиної грошово-кредитної політики. Він складається з операцій на відкритому ринку та мінімальних резервних вимог для кредитних організацій. Крім того, з 2009 року ЄЦБ реалізував ряд нестандартних заходів грошово-кредитної політики, а саме програми покупки активів, на додаток до звичайних операцій.

Розглядаючи монетарну політику Швейцарії, Норвегії та Фінляндії, що займають найвищі позиції в рейтингу, слід зазначити їх синхронізацію з монетарною політикою Європейського Союзу, тому враховуючи процес Євроінтеграції України важливо адаптувати українську монетарну політику до ЄС. Основними інструментами монетарної політики України на даний момент є процентна політика, операції з розміщення депозитних сертифікатів Національного банку на двотижневий строк та оперативне підтримання ліквідності банків шляхом надання кредитів овернайт. Тому можна зробити висновок, що вона вимагає реформування [4].

Згідно з дослідженнями, перелічені країни ЄС мають незалежність центробанків (тобто здатність їхнього керівництва приймати політично незалежні рішення), що є надзвичайно ефективним у боротьбі з інфляцією та в свою чергу, корелює з подальшим реальним зростанням ВВП.

Шлях НБУ до незалежності триває з 1995 року, а саме в Меморандумі про економічну політику вказано, що уряд передав до парламенту проект Закону про Центральний Банк, який підвищує автономію регулятора. Але на прийняття закону знадобилося 4 роки – Закон “Про Національний банк України був

прийнятий тільки в 1999 році. Проте, закон був неефективний і втручання Кабміну в роботу НБУ тривало і надалі. Повною мірою норма про незалежність НБУ почала впроваджуватися в життя тільки в 2015 році, після прийняття парламентом змін до закону про Національний банк.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно відзначити, те що в Європейських країнах присутня демократія та систематизований, синхронізований механізм ведення монетарної політики, проте євроінтеграційний процес в Україні гальмується насамперед недостатньою відповідністю монетарної політики вимогам Європейської системи центральних банків. Тому першочерговим завданням у даному напрямі повинно стати застосування саме політично незалежних рішень, а згодом впровадження нових монетарних інструментів.

Література:

1. Британський економічний журнал Business Insider [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.businessinsider.com>.
2. Статистичний звіт World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org>
3. Офіційний сайт Європейського Парламенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>
4. Офіційний сайт Європейського Центрального Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu>
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Олександр РОБЕЙКО

*студент Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У наш час, коли існує певна нестабільність світових фінансових ринків та банківського сектору, центральні банки найпрогресивніших країн світу намагаються стабілізувати ситуації за допомогою впровадження різних типів антикризових програм.

Для того, щоб антикризова політика центрального банку мала успіх, вона повинна своєчасно виявляти «токсичні» активи, провести реструктуризацію і рекапіталізацію, використовуючи державні і приватні кошти, а також повинна стимулювати банки до того, щоб своєчасно очищувати баланси від неякісних активів. Швеція і Чилі є найяскравішими прикладами країн, які домоглися ефективного відновлення банківського сектору. Дії центральних банків обох країн є дуже схожими, лише з одною відмінністю – Чилі вийшла з кризової

ситуації без націоналізації банків. Обидві країни ввели державну підтримку боржників, вводячи пільговий валютний курс, боржникам була надана державна позиція у розмірі 30% від обсягу наданих кредитів боржнику за ставкою, нижчою за ринкову[1]. Були створені компанії для своєчасної оцінки «проблемних» боргів. У Чилі, наприклад, для того щоб припинити приховання «проблемних» боргів було введено викуп цих боргів на певний термін. Завдяки цьому банки отримували чисті платежі.

У країн, які належать до Європейського Союзу, не було однакових антикризових політик. Кожна держава мала свій унікальний випадок і наслідки впливу кризових явищ.

Німеччина, наприклад, не хотіла фінансувати компанії у яких не було власної програми виходу з кризи. Також центральний банк надавав пряму підтримку банкам і це розглядалось як порятунок системотвірних компаній. Однак дані дії зі стабілізації фінансової ситуації не дали бажаних результатів, більше того, розрив між прибутковістю державних запозичень і вартістю ресурсів для підприємств в умовах кризи збільшився[1].

Антикризовий план Франції полягав у наданні кредитів найбільшим банкам. Держава рефінансувала банки з метою надання державних гарантій банку. Але ці гарантії з боку держави були для банків платними. Банки також отримувала фінансування для відновлення довіри.

У 2010 р. було утворено Європейський стабілізаційний механізм, діяльність якого була спрямована на досягнення фінансової стабільності в межах Єврозони [1]. Цей фонд зіграв велику роль у подоланні кризи в Латвії, Румунії, Португалії, Греції, Угорщині та Ірландії. Кожна програма у подоланні кризи була розроблена спеціально для індивідуально для країни, враховуючи специфіку її проблем.

У США трохи інакший підхід до антикризового регулювання. Він полягає у створенні робочих місць, розробці цільових бюджетних грантів та ін. У США законодавчо закріплена антициклічна політика з питань зайнятості. Вона передбачає створення позитивних умов для молоді, такі як: створення великої кількості робочих місць в галузях необхідних для кожного штату і для країни, продовження тривалості виплат по безробіттю, професійне навчання у приватному і державному секторах, як доповнення до страхування по безробіттю.

Щодо Канади, то вона є країною, яка приділяє увагу зменшенню відмінностей між провінціями [2]. Основним підходом до антикризового регулювання, як і в США, є Цільові програми. Вони компенсують половину всіх витрат провінції, у якості державної підтримки.

Велику увагу варто приділити антикризовій політиці Китаю. Адже багато провідних аналітиків вважають її однією з найефективніших у міжнародному досвіді. Так у 2012 р. ВВП цієї країни зріс на 7,4% .

Уряд Китаю, з метою зменшення наслідків кризи, виділив 4 трлн. юанів для підтримки національної економіки. Це вливання коштів в економіку, вплинули на зростання загального рівня ВВП, у той час коли у більшості провідних країн світу(США, Японія і т.д.) ВВП навпаки – зменшувався.

Також, Центральний банк КНР впровадив більш гнучку ставку за кредитами. Завдяки цьому комерційні банки Китаю надавали кредити за значно меншою ставкою ніж встановлено урядом, а депозити – більші ніж офіційно встановлену ставку. Цими діями уряд Китаю зберігав інфляцію на рівні 2%.

Але натомість в антикризовій політиці Китаю існують декілька недоліків. Одним з яких є надмірне кредитування державних установ. Всі заходи Центрального банку КНР були і позитивними і негативними водночас. З однієї сторони ВВП країни сильно зріс відносно інших країн, а з іншої вони завдали великих збитків таким галузям, як промисловість.

Отже, для України не можна чітко застосувати якусь антикризову політику конкретної держави. Вони є індивідуальними і розробляються відповідно до ситуації кожної держави. Для України, на мою думку, потрібно розробити антикризову політику, використавши досвіді європейських держав. Найбільш ефективними і найчастіше застосовуваними заходами центральних банків європейських держав є: рефінансування та реструктуризація боргів, а також своєчасна боротьба з «проблемними» боргами.

Література:

1. Антикризові заходи центральних банків провідних країн світу [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/6018/1/478-3438-1-PB.pdf>
2. Світовий досвід антикризового регулювання в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] – http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/63.pdf
3. Антикризові заходи Національного банку України [Електронний ресурс] – <http://naub.ua.edu.ua/2012/antykryzovi-zahody-natsionalnoho-banku-ukrajiny/>

Олена РУДА

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

На сьогоднішній день одним із найвагоміших стратегічних напрямків світових інтеграційних процесів розвитку фінансової системи країн Європейської зони є монетарна політика, яка охоплює регулювання валютних резервів, відсоткових ставок, грошової маси, банківської ліквідності, впливає на фінансову, економічну та соціальну сфери, що є найбільш важливими для функціонування як Європейського Союзу в цілому, так і кожної країни зокрема. Відповідно діяльність Європейського центрального банку в ролі ключового елемента центральних банків країн ЄС виступає основою напрацювання та реалізації монетарної політики Євросоюзу, управління золотовалютними запасами, збільшення грошової маси та визначення банківських резервів.

Грошово-кредитна політика Європейського центрального банку покликана створювати єдині та рівні умови для всіх країн-учасниць Європейського Союзу, оскільки саме ЄЦБ є головним регулятором економічних процесів Євросони. Тому, виважене монетарна політика, яку проводить ЄЦБ повинна сприяти стабілізації економіки, соціальної та фінансової сфер в країнах, а також допомагати в подоланні кризових явищ.

Грошово-кредитна політика ЄЦБ – це система економічних, правових та організаційних заходів, яка покликана підвищувати ефективність функціонування грошово-кредитної сфери Європейського Союзу та його країн-учасниць [1].

Стратегічні цілі і завдання формують напрямки грошово-кредитної політики. Основна стратегічна мета грошово-кредитної політики ЄЦБ – забезпечення стабільності цін. Так, у ст. 127 Договору про функціонування Європейського Союзу зазначено, що «головною ціллю Європейської системи центральних банків є підтримання цінової стабільності» [2]. ЄСЦБ діє згідно з принципом відкритої ринкової економіки з вільною конкуренцією, сприяючи ефективному розподілу ресурсів. Така взаємодія ЄСЦБ у своїй діяльності спирається на дотримання основних принципів: стабільності цін, здорових державних фінансах та монетарних умовах, стабільному платіжному балансі, на цьому якраз акцентується увага у ст. 119 Договору про функціонування ЄС [2].

На сьогодні в рамках реалізації основної мети монетарної політики ЄЦБ виділяють конкретні цілі, досягнення яких забезпечить фінансову стабільність системи ЄС:

- забезпечення і підтримка цінової стабільності, стабільності національної валюти. Слід зауважити, що підтримання стабільних цін і національної валюти є однією з головних умов для підвищення економічного добробуту й потенціалу зростання економіки. Тому, враховуючи, що грошово-кредитна політика може вплинути на реальну діяльність у більш короткий термін, ЄЦБ, як правило, слід уникати створення надмірних коливань виробництва та зайнятості, якщо це здійснюється відповідно до досягнення головної мети;

- ефективне управління відсотковими ставками банківської системи. При наданні ЄЦБ коштів для банківської системи відбувається зміна офіційних ставок, при цьому зміна в офіційних процентних ставках опосередковано впливає на увесь ринок кредитних і депозитних банківських ставок. Очікування офіційних змін відсоткових ставок також впливає на середні та довгострокові процентні ставки за кредитами та депозитами;

- підтримка фінансової стабільності та ліквідності банківської системи країн ЄС. У своїй діяльності ЄЦБ також прагне забезпечити належне функціонування на грошовому ринку й допомогти кредитним установам задовольнити свої потреби в ліквідності в повному обсязі. Це відбувається шляхом надання регулярного кредиту рефінансування організаціям, щоб пом'якшити перехідні коливання ліквідності банків.

Основні елементи управління ЄЦБ включають: формування та управління грошовими агрегатами, управління довгостроковими відсотковими ставками та прогнозування інфляційних очікувань.

ЄЦБ є єдиним емітентом банкнот, на його рахунках зберігаються банківські резерви, тому він відповідно монополює грошову базу на ринку країн-учасниць ЄС, а саме: валюти (банкноти, монети), запаси, що належати контрагентам ЄЦБ; кредитні вклади учасників. Тобто вплив банку є надзвичайно великим, його діяльність здатна впливати на розміри відсоткових ставок, умови торгівлі на валютному, кредитному, фінансовому, фондовому, інвестиційному ринку, рівень необхідних та надлишкових резервів у балансі євро системи [3, с.30].

Для досягнення цілей монетарної політики ЄЦБ використовує комплекс інструментів і процедур грошової політики, які включають: операції на відкритому ринку (купівля-продаж цінних паперів), умови кредитування, резервні вимоги. У сучасних економічних умовах основними інструментами грошово-кредитної політики ЄЦБ є наступні: зворотні та прямі трансакції (передача активів у власність кредиторів на ринку), свопи в іноземній валюті (для підтримки ліквідності), випуск боргових сертифікатів, розміщення депозитів у центральному банку. Усі вище перелічені елементи формують основу для реалізації єдиної грошово-кредитної політики ЄЦБ.

На сьогодні Європейським центральним банком застосовується з більшою чи меншою інтенсивністю відповідний комплекс принципів щодо здійснення грошово-кредитної політики (табл. 1).

Серед найбільш ефективних та комплексних принципів ЄЦБ при здійсненні грошово-кредитної політики можемо виділити такі:

1) операційну ефективність (оперативність), тобто здатність гнучко стабілізувати короткострокові ставки грошового ринку.

2) забезпечення конкурентоспроможного середовища на ринку, коли кредитні установи повинні бути рівними у своїх правах незалежно від їх розміру й розташування в зоні євро (гармонізація правил і процедур допомагає забезпечити конкурентоспроможне середовище, намагаючись забезпечити однакові умови для всіх кредитних організацій у зоні євро);

3) децентралізовану реалізацію – специфічний принцип для ЄЦБ, який полягає у децентралізованій реалізації грошово-кредитної політики. ЄЦБ координує операції національних центральних банків (НЦБ) згідно з угодами;

4) простоту, прозорість, безперервність, безпеку та економічну ефективність.

Основними сучасними тенденціями монетарної політики Європейського центрального банку у після кризових умовах є:

1. Зростаючий дефіцит держаного бюджету, а також торговельного і платіжного балансів у ЄС.

2. Криза суверенного боргу, що в деяких країнах особливо загострилась у 2014 році зі зростанням проблем у банківській сфері. Також значна сума боргів, що постійно зростає, в тому числі окремих країн та в цілому.

3. Збільшення фінансових на валютних ризиків.

4. Досить значний рівень інфляції у деяких європейських країнах, що переходить у хронічний характер. Коливання валютних курсів євро та інших валют країн ЄС.

5. Високий рівень конкурентної боротьби на валютному, фінансовому, інвестиційному ринках.

6. Залежність соціально-економічної системи від міжнародного руху капіталу, міжнародної торгівлі, міжнародної міграції робочої сили та інших форм міжнародних економічних відносин, що постійно зростає.

Таблиця 1

Узагальнення основних принципів грошово-кредитної політики ЄЦБ*

№ п/п	Назва принципу	Сутність
1	Операційна ефективність	Здатність оперативно стабілізувати ставки грошового ринку
2	Забезпечення конкурентоспроможного середовища на ринку	Кредитні установи повинні бути рівними у своїх правах незалежно від їх розміру і розташування у зоні євро.
3	Децентралізована реалізація	Полягає у децентралізованій реалізації грошово-кредитної політики ЄЦБ.
4	Простота і прозорість	Цілі, які стоять перед грошовою політикою пральні та зрозумілі.
5	Безперервність	Усунення серйозних змін в інструментах і процедурах.
6	Безпека	Зведення до мінімуму фінансових та валютних ризиків.
7	Економічна ефективність	Збереження низьких витрат як в ЄЦБ, так і в його контрагентів.
8	Фіксація інфляційних очікувань	Визначення монетарних заходів з огляду на інфляційні прогнози.
9	Цінова стабільність	Визначення завдань та заходів монетарної політики окресленою метою
10	Гнучкість та динамічність	Можливість відхилення окремих планових показників монетарного регулювання у межах визначеної норми
11	Перспективність грошово-кредитної політики	Визначення монетарних заходів з огляду на інфляційні прогнози та прогнози економічного розвитку.
12	Прозорість та інформативність політики	Обґрунтування мотивів, завдань та заходів монетарної політики для фінансових установ та громадськості.

*Складено автором за джерелом [1]

Варто зазначити, що в сучасних реаліях, новими викликами діяльності ЄЦБ є практика використання змінних інфляційних очікувань, запровадження конкретних дій для підвищення стабільності грошової системи у посткризових умовах, напрацювання заходів щодо вирівнювання грошово-кредитної системи окремих країн ЄС. Отже, метою монетарної політики ЄЦБ є забезпечення стабільності цін, підтримання добробуту населення, а головними макроекономічними орієнтирами - інфляційна та валютна стабільність, високий рівень зайнятості, фінансова стабільність, ліквідність та економічне зростання.

Література:

1. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C83/01).[Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.minjust.gov.ua/file/23491.
2. Семенов А. А. Монетарна політика ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trade.donduet.edu.ua/download/2012/34/Semenov.pdf>. – Назва з екрану.
3. Bayer C. Geldtheorie und Geldpolitik. Universität Bonn / C. Bayer. – 2015. – 30 p.

Лілія РУСИНКА

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Метлушко О.В.

НАПРЯМИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

В період кризових явищ та трансформації в банківській системі України особливо важливого значення набуває досвід розвинутих країн. Однією із найстабільніших та найрозвинутіших є банківська система Канади, модель функціонування якої можна використати для вітчизняної банківської системи.

Банківська система Канади має складну інституціональну структуру, на створення якої значно вплинули банківські системи США і Великобританії. Але разом з цим вона зуміла зберегти свою індивідуальність. Саме актуальність теми полягає в дослідженні будови та шляхів вдосконалення банківської системи, що здійснює уряд Канади. Адже, злагоджена та ефективно діюча банківська система – запорука побудови ефективної економіки.

Регулювання банківської діяльності є прерогативою федерального уряду і визначається Законом про банківську діяльність, який оновлюється раз в п'ять років [1, с. 3]. Особливістю є те, що у Канаді питаннями регулювання і нагляду за всіма фінансовими установами займається Служба керівника фінансовими установами (OSFI), яка має статус федерального агентства.

Банк Канади – центральний емісійний банк країни. Діяльність банку визначає федеральний уряд, що призначає раду директорів. Основні функції Банку Канади характерні для більшості центральних банків розвинутих країн світу, а саме:

- регулювання грошового обігу і кредиту;
- підтримка курсу національної валюти стосовно інших валют;
- мобілізація рівня цін виробництва і торгівлі.

Банк Канади здійснює випуск банкнот в обіг, надає аванси комерційним банкам, керує касовими резервами комерційних банків, регулює розрахунки між банками по клірингу, регулює золотовалютні резерви. Банк Канади є агентом федерального уряду: керує цінними паперами держави, його касовою готівкою, забезпечує зв'язки з центральними банками інших держав. Банк

Канади не купує акції комерційних банків, не кредитує і не приймає депозити від приватних осіб і компаній [3, с. 214].

Основне місце в активах банку займають інвестиції, державні облігації, операції з цінними паперами на відкритому ринку.

Банк Канади виконує функцію «банку банків», тобто є кредитором останньої інстанції для комерційних банків, яким він надає короткострокові кредити в невеликих розмірах [10, с. 129].

Грошово-кредитна і валютна політика Канади спрямована на зміцнення національної валюти, що досягається за допомогою контролю за інфляцією і стабілізацією обмінного курсу канадського долара. Для цього Банк Канади встановлює цільові орієнтири для темпів інфляції на 3-5 років і здійснює втручання на валютних ринках в обмін на іноземні валюти [4, с. 53].

На сучасному етапі основним інструментом грошово-кредитної політики в Канаді є переміщення депозитів, що належать уряду, з комерційних банків та інших клірингових інститутів у Банк Канади – це є «вилучення», а також у клірингові банки – це редепозит.

Головну ланку кредитної системи Канади складають приватні комерційні банки (чартерні). Вони здійснюють депозитні операції, надають кредити, займаються валютними операціями. За час свого існування комерційні банки постійно концентрувалися, відбувалося злиття і поглинання; їх чисельність скорочувалася, але фінансова міць зростала. Банківське законодавство сприяло організації великих банків та їхніх відділень у провінціях [5, с. 2].

Комерційні банки Канади є депозитними. Вони враховують векселі, приймають вклади до запитання, відкривають для клієнтів особисті ощадні і строкові рахунки.

До транснаціональних банків у першу чергу можна віднести основну «п'ятірку» комерційних банків країни: Royal Bank of Canada, Canadian Imperial Bank of Commerce, Bank of Montreal, Bank of Nova-Scotia, Toronto Dominion Bank [6, с. 19].

У таблиці 1 продемонстровані показники діяльності найбільших банків Канади за 2015 р.

Таблиця 1

**Основні економічні показники діяльності
найбільших банків Канади за 2015 р. (С\$ млн.)**

	Toronto-Dominion Bank	Royal Bank of Canada	Bank of Nova-Scotia	Bank of Montreal	Canadian Imperial Bank of Commerce
Загальна вартість майна	862.532	860.819	594.422	537.299	398.389
Дохід	27.262	30.867	17.31	16.263	12.783
Сукупні депозити	543.476	408.667	421.335	391.971	313.528
Сукупні кредити	444.922	558.480	327.573	401.329	295.496

Відповідно до нового законодавства розрізняють два типи філій іноземних банків: банки з повним набором послуг та позичкові банки. Філії банків з повним набором послуг мають право приймати не роздрібні депозити на суму не менше 150000 канад. дол. (близько 100000 дол. США), в той час як філії позичкових банків не можуть приймати жодних депозитів, а можуть лише позичати кошти в інших фінансових установ. Метою діяльності позичкових філій є пошук і надання нових джерел фінансування підприємств і користувачів кредитними картками. Філії банків з повним набором послуг та дочірні підприємства іноземних банків не можуть мати своїх власних позичкових філій.

На відміну від багатьох розвинених країн світу (особливо від США), банківська система Канади управляється централізовано. Функції контролю покладено не на приватні центральні банки, а на федеральний уряд країни [8, с.195]. Канадські банки підпорядковані безпосередньо міністерству фінансів, завдяки чому можливе ефективне регулювання їхньої діяльності. Банківська індустрія Канади функціонує відповідно до Федерального Закону про банки. Цей закон та інші закони про фінансові послуги відповідно до устрою переглядаються кожні п'ять років. Законодавство встановлює для великих банків такі умови, що визначають високу ступінь локалізації їх діяльності, навіть якщо більша частина їх акцій належить іноземцям:

- головний офіс банку повинен знаходитися в Канаді;
- зустрічі акціонерів має відбуватися в Канаді;
- 2/3 членів правління і генеральний директор повинні бути резидентами Канади;
- важливі корпоративні і ділові документи повинні знаходитися в Канаді.

Нині банківська система Канади включає 22 канадських банки, 24 дочірні банки іноземних фінансових груп і 26 філій іноземних банків. Сукупний розмір активів банківської системи країни дорівнював 2,5 млрд. канад. дол. (2,16 млрд. дол. США). Частка іноземних банків (включаючи дочірні структури та філії), що становить близько 8%, протягом останніх 10 років зберігає стабільність. Більше 90% активів банківської системи припадає на шість найбільших банків Канади. В банківській галузі зайнято понад 237 000 канадців, а їх сукупна заробітна плата складає приблизно 21 млрд. канад. дол.

Ресурси банку Канади утворюються за рахунок емісії банкнот, ощадних сертифікатів, видачі кредитів, управління золотовалютними резервами. Комерційні банки займаються, в основному, кредитуванням [7, с. 3].

Банки Канади здійснюють свою діяльність через велику мережу з понад 8000 філій і близько 18000 банкоматів, розташованих у всіх куточках країни. Банки активно впроваджують новітні банківські продукти і технології. Так Канада має більше всіх в світі банкоматів на душу населення і отримує великий прибуток з високої насиченості галузі електронними каналами для здійснення банківських операцій за допомогою дебетових карток, операцій через Інтернет і по телефону.

Поряд з цим, спостерігаються такі основні проблеми банківської системи Канади: надмірна її зарегульованість з боку держави через фінансовий

мегарегулятор OSFI та високий ступінь залежності економіки Канади від економіки США, як від основного зовнішньоекономічного партнера.

Проте, за рівнем розвитку економіка Канада входить до числа семи провідних промислово розвинених країн світу. За оцінками Асоціації канадських банків, Канада має в своєму розпорядженні одну з найефективніших і надійніших банківських систем в світі, а за оцінкою МВФ, вона є найбільш концентрованою порівняно з аналогічними системами промислово розвинених держав світу.

Отже, банківська система Канади побудована таким чином, що «дбає» про інтереси усіх верств населення Канади, залежить тільки від держави (комерційні банки та інші приватні установи на неї впливу не мають), а також вона постійно вдосконалюється та «йде в ногу з часом». Вважаємо, що досвід ефективного функціонування банківської системи Канади може бути використаний на сучасному етапі розвитку вітчизняного банківського сектора.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Банку Канади // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankofcanada.ca/>
2. Top 1000 World Banks // The Banker. – 2015. – July.
3. World Economic Outlook. – IMF. – April, 2015. – P. 214-215.
4. Frederic S. Mishkin Economics of Money, Banking and Financial Markets, The (9th Edition) / Frederic S. Mishkin. – P.,: Prentice Hall, 2014. – 768с.
5. Global Financial Stability Report. – IMF. – October, 2015. – Statistical Appendix.
6. Global Financial Stability Report. Navigating the Financial Challenges Ahead. – IMF. – October, 2015. – Statistical Appendix. – P. 19
7. Inflation Report / Bank of Canada. – 2014. – May
8. Шамова І. В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. посібн. / І. В. Шамова. – К.: КНЕУ, 2013. – 195 с.
9. Чеботар С.І. Грошово кредитна система Канади та основні напрями її реформування / С. І. Чеботар / Таврійський науковий вісник. – Випуск 15. – Херсон. – 2013. – С. 64–69
10. Старостіна А.О. Економіка зарубіжних країн: Навч. посіб. / А. О. Старостіна. – К., 2014. – 454 с.

Людмила СЕГЕДА

викладач кафедри банківської справи

Тернопільський національний економічний університет

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції розвитку економік окремих провідних країн світу та економічні, політичні та воєнні зрушення в Україні призвели до суттєвих змін у здійсненні грошово-кредитного регулювання Національним банком України. Так, на міжнародному рівні суттєвими чинниками стали зміни у визначенні та формуванні валютних курсів, лібералізація процесу міжнародного переміщення грошових ресурсів, виникнення нових фінансових інструментів. На

національному рівні це невчасні та недоречні зміни умов діяльності вітчизняних банківських установ, незрозуміла курсова політика регулятора, що спричиняє суттєві інфляційні процеси у країні тощо.

Зрозуміло, що саме банківський сектор мав би виступити тим основним куратором та рушійною силою для позитивних тенденцій руху економіки України, що дозволило б відновити реальний сектор та стабілізувати економічну, а через неї й соціальну ситуацію в країні. В цьому контексті особливої актуальності набуває питання ефективного грошово-кредитного регулювання, яке здатне не лише протистояти глобальним ризикам, а й через внутрішні механізми забезпечити нормальні умови функціонування як банківських установ, так і суб'єктів господарювання, а надалі й безпосередньо населення.

Та першим парадоксом для вітчизняної банківської системи є відсутність офіційного документу, який би містив основні засади грошово-кредитної політики на 2016 рік. Наразі діють лише пропозиції щодо такої діяльності, де, зокрема відзначено, що «Національний банк досягатиме цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції» [1].

Водночас, в Осинових засадах грошово-кредитної політики на 2015 рік вказано, що «...Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Це передбачає збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, забезпечення цінової передбачуваності у здійсненні довгострокового планування та прийнятті управлінських рішень щодо економічного та соціального розвитку. Завданням грошово-кредитної політики у середньостроковій перспективі є зниження темпів інфляції до 5% на рік із допустимим відхиленням ± 1 процентний пункт» [2].

Якщо ж проаналізувати рівень інфляції в Україні та показник знецінення національної валюти, стає очевидним не лише недотримання цілі діяльності українським регулятором, а й здійснення ряду заходів, які й спричинила власне таку ситуацію.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, слід відмітити, що, до прикладу, в США на 2016 рік передбачені наступні основні цілі грошово-кредитної політики - сприяння підтримки максимальної зайнятості, стабільності цін та помірних довгострокових процентних ставок [3]. У Канаді - сприяння сталого створення робочих місць і підвищенню рівня життя населення через збереження вартості грошей за рахунок низької, стабільної і передбачуваної інфляції [4]; в ЄС - підтримка цінової стабільності та збереження темпів інфляції до 2% в середньостроковій перспективі [5].

Отже цінова стабільність виступає основною ціллю центральних банків провідних країн світу, що, водночас, не може бути прийнятним в Україні в силу нестійкості економічного розвитку держави. Звичайно, якщо в країні стійка політично-економічна ситуація то центральний банк цілком може підтримувати цінову стабільність та тим самим стимулювати активність господарюючих суб'єктів.

Таким чином в кризових умовах підтримка цінової стабільності є не настільки актуальним та ефективним параметром, адже в такий період набагато важливіше стримати рівень безробіття та стимулювати економічний розвиток. Зазвичай це досягається проведенням експансійної грошово-кредитної політики з метою підвищення кількості грошей в обігу та втриманні процентних ставок.

Однак, основною проблемою центрального банку України є те, що він не має змоги в повній мірі впливати на задекларовані ним стратегічні цілі наявними інструментами грошово-кредитної політики. Це зумовлено і тим, що інфляція в Україні має здебільшого немонетарний характер, а відтак НБУ не в значній мірі може сприяти ціновій стабілізації. Таким чином, доцільним виступає перегляд стратегічних цілей монетарної політики на ті, які можуть бути досягнуті центральним банком України.

Загалом НБУ має в своєму арсеналі наступні інструменти для досягнення своїх цілей: операції на відкритому ринку, зміна норми обов'язкового резервування, збільшення чи зниження облікової ставки, операції на валютному ринку (міжбанківському), а відтак актуальним постає питання обрання адекватного показника, на який мав би найбільший вплив НБУ.

Виділяють наступні види таких показників: монетарне, інфляційне та валютне таргетування. Слід зазначити що в більшості країн світу перевагу надають саме інфляційному таргетуванню, що було обрано й в Україні. Проте, на наш погляд, доцільнішим було б обрання валютного таргетування в силу того, що економіка України є надто залежною від експортно-імпортних операцій та від курсу іноземної валюти. І хоча НБУ уже давно не впливає на інфляцію, він водночас перестав і впливати на валютний курс. Крім того, нестабільність валютного курсу та значна девальвація гривні ставлять в критичні умови як банківську систему країни так і її економіку.

Таким чином НБУ доцільно було збільшити свої операції на міжбанківському валютному ринку з метою зниження спекулятивних операцій комерційними банками, що значною мірою впливає на курс національної валюти. Крім того, слід було посилити відповідальність за цільове використання ними кредитів рефінансування, які використовувались банками для купівлі іноземної валюти та знову ж таки сприяло девальвації гривні.

Отже, перехід до гнучкого курсоутворення було передчасним та не до кінця продуманим рішенням, що спричинило значні негативні наслідки для економіки України.

Зазначимо, що через значні інфляційні очікування господарюючих суб'єктів, зумовлених значною нестабільністю курсу гривні, центральний банк не має можливості досягати стабільності цін за допомогою процентної політики, а саме за допомогою короткострокової процентної ставки, адже існує велика невизначеність у майбутньому.

У більшості розвинутих країн світу облікова ставка виступає одним із найбільш застосовуваних інструментів грошово-кредитної політики, що здебільшого обумовлене легкістю виміру ефекту від її зміни (шляхом аналізу показників процентних ставок за кредитами та депозитами комерційних банків), а також простотою та оперативністю застосування.

Зауважимо, що високий рівень облікової ставки негативно впливає на кредитну діяльність банків, а відтак і на забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, що негативно впливає й на економічний розвиток країни, суттєво нівелюючи дію процентного каналу. Таке значне зростання ключового процентного показника є надзвичайно жорстким методом регулювання, який абсолютно не направлений на стабілізацію економічної ситуації в країні та на зняття панічних настроїв суб'єктів економіки.

Таким чином, для підвищення впливу грошово-кредитного регулювання на економічні процеси та на банківську систему України, слід здійснити ряд заходів, зокрема: налагодити ефективний механізм взаємодії процентної політики НБУ та грошово-кредитного ринку, встановити адекватний можливостям НБУ цільовий орієнтир грошово-кредитної політики, впровадити цілеспрямований курс на зниження реальної інфляції, а також встановити чіткі межі коливання курсу національної валюти тощо.

Література:

1. Офіційний портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15> (2016, вересень, 21).
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua> (2016, вересень, 15).
3. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/reservereq.htm> (2016, вересень, 15).
4. Офіційний сайт центрального банку Канади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankofcanada.ca/core-functions/monetary-policy/> (2016, вересень, 20).
5. Офіційний сайт Європейського центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/html/index.en.html>. > (2016, вересень, 15).

Юлія ТУЗ

*студентка факультету економіки, менеджменту та психології
Київський національний торговельно-економічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Грошово-кредитна політика — це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу. Визначальною метою грошово-кредитної політики НБУ є забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Залежно від стану господарської кон'юктури центральний банк може реалізовувати два основні типи грошово-кредитної політики, що справляють протилежний вплив на динаміку грошової маси: рестрикційна (політика «дорогих грошей») та експансіоністська (політика «дешевих грошей»). Рестрикційна спрямована на обмеження обсягу кредитних операцій, підвищення рівня процентних ставок і гальмування

процесів зростання грошової маси в обороті. Експансіоністська супроводжується розширенням обсягів кредитних операцій. Грошово-кредитна політика може здійснюватися за допомогою адміністративних та ринкових елементів регулювання. Адміністративними є інструменти, що мають форму директив, інструкцій центрального банку й спрямовані на обмеження сфери діяльності кредитного інституту. Ринкові методи грошово-кредитної політики – це способи впливу банку на грошово-кредитну сферу шляхом формування певних умов на грошовому ринку та ринку капіталів.

До них належать:

- здійснення операцій на відкритому ринку;
- встановлення мінімальних обов'язкових резервів для банків;
- процентна політика;
- здійснення операцій на валютному ринку;
- депозитні операції центрального банку та інші [1].

Як правило, нагляд за кредитно-банківською системою здійснюється безпосередньо центральними банками, але у Бельгії, Німеччині, Швейцарії та Японії органи нагляду, інституційно відокремлені від центрального банку. Не дивлячись на це, центральний банк пов'язаний з ними, приймаючи участь в їх діяльності або здійснюючи консультаційні послуги. В інших країнах центральний банк контролює діяльність кредитно-банківських установ разом з іншими інститутами. Так, Федеральна резервна система (ФРС) США здійснює нагляд разом з Федеральною корпорацією страхування депозитів, Службою контролю грошового обороту, уповноваженими органами штатів.

Не менш важливою контрольною функцією центрального банку є здійснення валютного контролю та валютного регулювання. Ступінь жорсткості валютного контролю та валютного регулювання залежить передусім від загального валютно-економічного стану в країні. Так, в країнах, що розвиваються, контролю, як правило, підлягає дуже широке коло операцій по зовнішнім платежам та розрахункам, що обумовлено необхідністю регламентації витрачання іноземної валюти. Навпаки, найбільш розвинуті в економічному відношенні країни в даний час ідуть шляхом лібералізації валютного контролю [2].

Забезпечення безперебійного функціонування системи готівкових та безготівкових розрахунків – одна з обслуговуючих функцій центрального банку. Першочергово діяльність центрального банку в цій сфері обмежувалась випуском в обіг паперово-грошових знаків. Грошова емісія і зараз складає основу діяльності всіх центральних банків. В подальшому по мірі розвитку безготівкових розрахунків центральний банк почав виступати в ролі організатора і учасника платіжно-розрахункових відносин. Знаходячись в центрі потоку грошових коштів, центральні банки повинні забезпечувати швидке та безперебійне функціонування механізму безготівкових розрахунків та платежів. Разом з тим безпосередня участь центральних банків у платіжних системах не є обов'язковою; деякі центральні банки обмежуються контролем за діяльністю цих систем.

Інша обслуговуюча функція центрального банку – кредитування кредитно-фінансових інститутів та уряду. Будучи кредитором останньої інстанції, центральні банки надають позики кредитно-фінансовим установам, які зазнають тимчасових труднощів пов'язаних з недостатністю фінансових ресурсів. За допомогою кредитування уряду центральні банки здійснюють фінансування державного боргу та дефіциту державного бюджету. Це особливо широко використовується в країнах, що розвиваються, де позики центрального банку уряду складають значну частину їх активів. Навпаки, розвинуті держави уникають подібної практики. В зв'язку з цим дана функція відноситься не до основних, а до додаткових. Ще одна обслуговуюча функція центрального банку – здійснення ним ролі фінансового агента уряду, тобто ведення урядових рахунків та управління активами різних урядових відомств. В деяких країнах, наприклад в США, центральні банки здійснюють цю функцію разом з комерційними банками. В інших державах, наприклад в Італії, центральний банк є практично бухгалтером урядових установ.

Додаткові функції центрального банку не пов'язані безпосередньо з його головним завданням (збереження стабільності національної грошової одиниці), але сприяють його реалізації. До числа цих функцій відносять керування державним боргом, проведення аналітичних розслідувань та ведення статистичної бази даних, виготовлення банкнот тощо. Функції проведення аналітичних та статистичних досліджень за своїм характером можуть бути досить неоднаковими та нерівнозначними у центральних банках різних країн. Аналіз в області грошово-кредитної та валютної політики в основному базується на даних платіжних балансів. Це обумовлено в деяких країнах (Бельгія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Японія) делегуванням центральному банку функції збору та аналізу такого роду даних [3].

Планування основних параметрів грошово-кредитної політики передбачає необхідність урахування ефекту запізнення, тобто, наявності розриву в часі між застосуванням регулюючих заходів і відповідною реакцією на ці дії як грошово-кредитної сфери, так і економічної системи в цілому. Дослідження у цій галузі доводять, що зміна динаміки грошової маси позначаються на динаміці цін та реальному обсязі ВВП із запізненням у 3—12 місяців. Це означає, що стабілізаційні заходи мають спиратися на точні економічні прогнози та бути не просто своєчасними, а й випереджаючими. Вибір напрямків грошово-кредитної політики, її цілей і механізмів має враховувати і зовнішньоекономічні фактори функціонування економіки, ступінь інтегрованості країни у світовий економічний простір. Останнє передбачає необхідність узгодженості грошово-кредитної та валютної політики.

Література:

1. Грошово-кредитна політика [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Economics/76847.doc.htm
2. Системи банківського нагляду зарубіжних країн [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/996?view=material
3. Грищенко О. Гроші та грошово-кредитна політика. [Навчальний посібник]. - К.: Основи. - 1996.

Зоряна ЮЗВІН
*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

В умовах кризових явищ сьогодення, діяльність Національного банку України потребує змін та впровадження численних інновацій, не лише у технічному забезпеченні, але у грошово-кредитній політиці, заходах рефінансування банків та, безумовно, у зміні процентної політики банку. Важливість зміни методики формування облікованої ставки зумовлена багатьма факторами, зокрема тим, що процентна ставка безпосередньо впливає на процес рефінансування, а значить, змінюється процентна ставка комерційних банків, яка впливає на економічну діяльність суб'єктів господарювання і на розвиток підприємницької діяльності загалом. Важливо зазначити і той фактор, що процентна політика держави здатна змінювати кон'юнктуру на ринку цінних паперів, адже попит на них може змінюватися, а значить і їх дохідність має обернено-пропорційний характер. Тому процентна політика Національного банку України слугує стратегією щодо отримання прибутку для банку, забезпечення стійкості та фінансової ефективності грошово-кредитної системи в цілому. Це важливий інструмент Національного банку, який здатний корегувати параметри грошового ринку, а значить і впливати на економічну ситуацію у країні.

Швидкі світові глобалізаційні процеси та європейський вектор інтеграції України повинен мати стимулюючий ефект для діяльності Національного банку України. Тому необхідно аналізувати досвід ведення процентної політики зарубіжних країн, банківська система, яких вирізняється стабільністю та ефективністю. Цей аналіз допоможе краще виокремити проблеми вітчизняної процентної політики Національного банку та сприятиме запровадженню ефективних грошово-кредитних інструментів, які можуть ефективно вплинути на економіку країни.

Гнучку та ефективну процентну політику проводить Федеральна резервна система (ФРС) США, яка виконує функції Центрального банку. Кризові явища 2007-2008 рр. охопили весь світ, а почалися саме у Сполучених Штатах Америки. У цей період ФРС вирішила значно скоротити короткострокові процентні ставки у 2008-2009 році на 0,75%, що відрізнялося від традиційних, незначних змін процентних ставок, характерних для процентної політики США. Так у період світової кризи процентна ставка США сягала 1%, що зробило кредитування більш доступним, а рівень купівельної спроможності зростав. Таким чином для стабілізації цін, врегулювання інфляції та виходу з економічної кризи Федеральною резервною системою було прийнято рішення

скоротити короткострокові процентні ставки і зробити купівлю довгострокових зобов'язань, для того, щоб ці активи можна використовувати у майбутньому. Так ФРС вдалася до регулювання резервних залишків і зберегла ставки по федеральних резервних фондах, тобто ті процентні ставки, при яких депозитні інституції позичають резервні ресурси в інших депозитних установах. Виплата відсотків по залишкам резервних балансів банків є ефективним інструментом грошово-кредитної політики у розпорядженні основних центральних банків. Таким чином у 2008-2009рр. ФРС виплачувала відсотки по залишках, які банки тримають у ФРС для задоволення резервних вимог і на суми, що перевищують ставку обов'язкових резервів. Так Конгрес ФРС встановлює процентну ставку, використовуючи резервні залишки з метою забезпечення стабільності грошово-кредитної системи США. Також політика резервної системи передбачала заходи, які допомагатимуть ліквідності банків та небанківських фінансових установ. Такий підхід до ведення процентної політики дав свій економічний ефект, адже 3 жовтня 2009 року рівень безробіття знизився з пікового значення 10 до 5% у листопаді 2015 року. Інфляція, яка вимірюється зростанням індексу цін на особистих споживчих витрат, знизилася до 2%, в середньому рівень знижувався до 1 - 1,5% з початку рецесії 2008 року. Вже з березня 2015 року ФРС заявила, що доцільно було б підняти рівень відсоткової ставки, оскільки спостерігається покращення на ринку праці, а темпи інфляції будуть знижуватися до 2%. Проте досі ставка залишається незмінною – 0,5%.

Практика ведення процентної політики у високорозвинених країнах має свої особливості. Так Європейський центральний банк (ЄЦБ) активно проводить банківські операції на відкритому ринку, такими чином впливаючи на рівень відсоткової ставки та ліквідність банківської системи. Досвід європейських країн виходу з кризи передбачає політику «нульових процентних ставок», схожу до США, метою якої було економічне зростання, і відповідно центральні банки проводили політику кількісного та кредитного пом'якшення. Передбачуваність та прозорість процентної політики та операційних механізмів монетарної політики на практиці реалізується також шляхом оприлюднення графіку проведення основних операцій банків (як правило – тендерних операцій репо із 7-денною строковістю). Наприклад, в Євросистемі основними операціями у докризовий період були операції рефінансування із 7-денною строковістю (до березня 2004 р. ними були 14-денні операції), проведені через тендер. За цими операціями до кризи проводилося близько 85% усіх операцій на відкритому ринку з підтримання ліквідності банків [4].

Європейський центральний банк встановлює базову процентну ставку, яка формується за основним операціями рефінансування. Іншими словами, базова процентна ставка формується завдяки операціям на відкритому ринку. Таким чином, ЄЦБ здатний підтримувати ліквідність, яка важлива для будь-якої банківської системи. Більшість високорозвинених країн значно скорочує розмір облікової ставки, адже це допомагає знизити напругу у фінансовій сфері. Характерною особливістю процентної політики більшості Центральних банків європейських країн є різноманітність типів банківських операцій, що активно проводяться на відкритому ринку. Основними є ставки репо, що здійснюються

раз на тиждень із терміном у два тижні. Раз на місяць проводяться тендери, на яких банки мають змогу залучити більш довгі ресурси - терміном на три місяці. У разі виникнення тимчасового дефіциту чи надлишку ліквідності ЄЦБ оперативно проводить «коригуючі» операції, до яких, крім репо, відносяться купівля чи продаж цінних паперів на постійній основі. Також ЄЦБ може випускати власні депозитні сертифікати [1]. Особливістю процентної політики ЄЦБ є ставка за кредитами овернайт. Ця ставка передбачає можливість розміщення вільних коштів будь-яких комерційних банків у національних центральних банках без будь-яких обмежень. Розмір ставки офіційно встановлюється Європейським центральним банком. Тобто, Центральні банки проводять активну діяльність щодо рефінансування банків. Процентна політика більшості високорозвинених європейських країн дуже гнучка і взаємопов'язана. Наприклад, ефективність ведення процентної політики Центрального банку у Німеччині полягає не лише у низьких процентних ставках (станом на 10.2016 – 0,88%), але й у активному рефінансуванні банків. Процентна політика охоплює 2 види ставок рефінансування: облікова та ломбардна. За ломбардну ставку банки отримують необмежені короткострокові ресурси за високими цінами, але обсяги кредитів обмежувалися низькою обліковою ставкою. Такі монетарні інструменти допомогли вийти Німеччині з кризових явищ. Процентна політика інших високорозвинених країн, таких як Австрія, Швейцарія, Франція та інших спрямована на стимулювання економічної діяльності у країні шляхом зниження або утримання мінімально-стабільної процентної ставки, що забезпечує сталий розвиток підприємницької діяльності та підвищує платоспроможний попит населення.

Національному банку України слід аналізувати та впроваджувати зміни у процентній політиці, враховуючи при цьому досвід зарубіжних країн. У процесі формування облікової ставки НБУ не потрібно лише враховувати рівень та темпи інфляції, важливою є зміна динаміки функціонування та розвитку реальних ринків. Слід зауважувати той факт, що зменшення відсоткових ставок в Європі та США головним чином забезпечило здешевлення кредитів, підвищення попиту на них, і допомогло підтримати купівельну спроможність, а значить і зменшилися інфляційні очікування. І хоча з 2015 року процентна ставка НБУ зменшується (станом на 4.03.2015 процентна ставка становила 30%, у квітні 2016 – 19%, у жовтні ставка досягнула позначки 14%), вона залишається достатньо високою для позичальників, що робить кредитування неможливим, у зв'язку з низьким рівнем платоспроможності населення. А якщо висока облікова ставка, комерційні банки намагаються компенсувати вартість кредиту і їхня процентна ставка також зростає. Зарубіжний досвід центральних банків показує значне зниження процентних ставок, рівень яких сьогодні складає від 0,5%- 2%. Необхідне субсидування НБУ у реальні сектори економіки, що допоможе розвивати проблемні галузі та збільшити інвестування в них. Таким чином необхідний пільговий режим формування процентних ставок для окремих секторів економіки. Національному банку України необхідно поступово знижувати розмір облікової ставки, а також узгоджувати

усі ставки та операції з структурною позицією ліквідності. Регулювати ліквідність необхідно через інструменти купівлі/продажу НБУ іноземної валюти, це допоможе не лише підтримувати стабільність національної валюти, а й підтримувати ліквідність в оптимальних межах. Також доцільно було б налагодити тісніший зв'язок процентної ставки комерційних банків за різними фінансовими операціями та облікової ставки, що зумовить ефективність зміни офіційної ставки на кредитування банками населення. І що важливо, це спричинить підвищення реальної впливовості офіційної ставки. Зміни у процентній політиці банків та зростання ефективної процентної політики через запровадження зарубіжного досвіду та рекомендації щодо виходу з кризи матиме стимулюючий ефект для розвитку підприємницького сектору, зростання темпів кредитування, підвищення платоспроможного рівня населення та загальне покращення економічної ситуації у країні.

Література:

1. Кіреєва О.І; Шаповалов М.М Формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки. Інформаційно-аналітичні матеріали/– Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 86с.

2. Малахова, О. Л. Базові аспекти формування та реалізації банками процентної політики / Олена Леонідівна Малахова // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль :Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. –С. 185-192. – ISSN 1993-0259

3. Савелко С.О «Досвід та особливості функціонування банківських систем європейських країн», Ефективна економіка, УДК 336.711.65:339.924, №8,2011[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=645>

4. Сомик А.В «Правила та тенденції реалізації сучасної процентної політики центральних банків», Ефективна економіка, УДК339.745, №10.2014, [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3415>

5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

6. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.federalreserve.gov/>

7. Офіційний сайт Німецького федерального банку [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Home/home_node.html

СЕКЦІЯ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Богдан АДАМИК

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ІНСТИТУТ «КУРАТОРІВ» НБУ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним з елементів здійснення банківського нагляду в Україні є інститут «кураторів», яких Національний банк має право вводити у банк з метою встановлення особливого режиму контролю за діяльністю банків.

Кураторів Національний банк, починаючи з 2014 року, вводив практично в усі банки, які брали рефінансування чи стабілізаційні кредити НБУ. Куратори НБУ працюють в усіх державних банках (незалежно від наявності заборгованості банків за кредитами рефінансування НБУ), а також в усіх банках з російським капіталом (починаючи з червня 2014 року).

Національний банк має право запровадити особливий режим контролю за діяльністю банку та призначити куратора в той чи інший банк на основі статті 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Такий режим контролю є додатковим інструментом банківського нагляду, що має на меті посилити контроль за рухом коштів безпосередньо у банківській установі та унеможливити здійснення певних ризикових операцій працівниками банку без погодження з куратором.

Підстав уведення куратора в банк, відповідно до статті 5.1 «Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства» [1] є доволі багато. Зокрема, куратор НБУ може бути введений у банк з таких причин:

- невиконання керівником/керівниками банку вимог Національного банку щодо усунення виявлених порушень;
- відсторонення керівника банку від посади;
- виявлення за результатами безвиїзного нагляду або інспекційної перевірки фактів здійснення ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників та кредиторів, порушень банківського законодавства, а також одержання доходів із порушенням законодавства України, навіть якщо ці порушення не призвели до погіршення фінансового стану банку;
- виникнення реальної загрози невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами і кредиторами;
- потреба в посиленому контролі за діяльністю банку з метою уникнення можливості невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами;

- потреба в контролі за діяльністю банку протягом шести місяців із дня втрати ним статусу перехідного;
- наявність конфлікту інтересів у банку;
- надання банку Національним банком кредиту для підтримки ліквідності;
- наявність у банку кредиту для підтримки ліквідності, отриманого від Національного банку.

Аналізуючи перелік причин введення куратора у банк, можемо зробити висновок про можливість НБУ увести куратора в будь-який банк, навіть якщо банк здійснює прибуткову діяльність і не користується кредитами рефінансування НБУ.

При цьому повноваження куратора в банку є доволі значними. На куратора банку покладаються повноваження здійснювати постійний контроль за проведенням банком операцій; ініціювати встановлення порядку виконання банком та його відокремленими підрозділами початкових платежів з урахуванням наявності коштів на кореспондентському рахунку і змісту платежів, обрання способів організації управління черговістю початкових платежів та ін.

Фактично, куратор від НБУ, який призначається з числа службовців Національного банку, має право заборонити банку використовувати прямі кореспондентські рахунки з іншими банками для здійснення розрахунків, а також вимагати проведення усіх розрахунків виключно через консолідований коррахунок банку в НБУ. Отже, куратор може унеможливити здійснення будь-якої сумнівної операції банку і не дозволити, щоб кошти з банку були перераховані за сумнівним призначенням.

Проаналізувати ефективність роботи кураторів НБУ в банках доволі складно. Це пов'язано з тим, що інформації про роботу кураторів, навіть прізвищ кураторів в тому чи іншому банку, Національний банк не розголошує. Також відсутня інформація про відповідальність куратора за неналежне виконання своїх обов'язків, результатом яких стало виведення з банку значних сум коштів (в тому числі й коштів рефінансування НБУ).

Найбільше запитань є до роботи кураторів у банках, що отримали рефінансування НБУ для виплати коштів вкладникам, фактично ж ці кошти були виведені з банків, а банки згодом «передані» Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для введення тимчасової адміністрації. До найбільш проблемних банків, у яких працювали куратори НБУ перед визнанням банків неплатоспроможними, і яким було надано значну суму кредитів рефінансування НБУ, можемо віднести «Дельта-банк», банк «Надра», «ВіЕйБі-банк», «Імексбанк» та інші. Відповіді на питання, чому куратори не зупинили з цих банків виведення коштів, маючи для цього усі можливості, на жаль, ми не маємо. Як і не маємо інформації від НБУ про рівень відповідальності кураторів за неналежне виконання їх службових обов'язків.

На наш погляд, така ситуація є неприпустимою. Оскільки відсутність прозорості у діяльності кураторів, відсутність кримінальної відповідальності кураторів за фактично сприяння виведенню з банку коштів та доведення банку

до неплатоспроможного стану може і в подальшому зводити нанівець ефективність «інституту кураторів НБУ».

Література:

1. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17 серпня 2012 року № 346 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>

Олена АНДИБУР

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЗОЛОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ

В умовах фінансової нестабільності, наслідком якої сьогодні в Україні є валютна та банківська криза, надзвичайно великої актуальності набувають питання ефективного управління золото- валютними резервами НБУ та пошуку джерел їх поповнення. Світова практика свідчить про те, що достатні обсяги золотовалютних резервів дають можливість монетарним органам влади інтервенційними заходами локалізувати дію будь-яких чинників, що спричинюють порушення рівноваги на фінансовому ринку.

Світова практика показує, що всі країни світу намагаються збільшувати свої валютні резерви навіть в умовах, коли стан економіки не сприяє цьому. Аналіз інформації, наведеної у таблиці 1, свідчить про загальносвітову тенденцію нарощування обсягів золотовалютних резервів (ЗВР). При цьому зростання валютних резервів у країнах з трансформаційною та перехідною економікою відбувається переважно за рахунок Китаю. В країнах з розвинутою економікою темпи збільшення валютних резервів, як показує інформація, набагато нижчі, ніж в інших країнах і це говорить про те, що в основі зростання валютних резервів лежать не структурні фактори, а монетарні, що викликає небезпеку в провокуванні темпів світової інфляції.

Важлива роль ЗВР валютних резервів у врегулюванні фінансової та курсової стабільності постійно актуалізує проблему визначення оптимального розміру цих резервів, які повинна мати та чи інша країна. Адже занижений їх обсяг істотно обмежує регулятивні можливості держави, а завищений – призводить до заморожування значної частини національного доходу на тривалий період.

Проте, як показує дискусія серед науковців щодо питань визначення оптимального рівня ЗВР, кількісно встановити такий показник неможливо, оскільки дуже багато чинників впливає на його величину. Наприклад, Т. Золотухіна вважає, що потреба держави в обсягах ЗВР залежить від обраного

режиму обмінного курсу (для підтримки фіксованого курсу необхідно більше резервів), доступу до міжнародних ринків капіталу (країни, що розвиваються, зазвичай не мають вільного доступу, а зовнішні запозичення для них дуже дорогі), ступеню відкритості та гнучкості економіки (масштабу зовнішньої торгівлі та здатності адаптуватися до зовнішніх шоків) тощо [1, с.31]. Аналогічної позиції дотримується С.Р. Моїсєєв [2, с.503]. Т. Унковська оптимальний рівень ЗВР пов'язує з необхідністю досягнення країною певних цілей [3]

Таблиця 1

**Абсолютний приріст золотовалютних резервів за групами країн
у 2011-2016 рр. (млрд. дол. США)**

Країни	2011	2012	2013	2014	2015	2016 I кв.
Загальний обсяг світових валютних резервів	81164,6	9264,7	10205,5	10952,2	11685,8	11859,2
у т.ч.:						
країни з розвинутою економікою	2785,1	3099,3	3444,2	3697,8	3816,7	3875,5
країни з трансформаційною та перехідною економікою	5379,5	6165,5	6999,1	7254,4	7869,1	7983,7
у т.ч.:						
Росія	439,5	479,4	498,7	537,6	509,6	486,1
Україна	26,505	34,576	31,759	24,546	20,416	15,86
Китай	2463,4	2895,2	3180,0	3379,3	3870,5	3950,0

Джерело. Складено автором за інформацією МВФ:

<https://www.imf.org/external/np/sta/cofer/eng/cofer.pdf>

Широке коло факторів, що визначають необхідність формування резервів та їх обсяги, робить практично неможливим вироблення універсального правила для визначення оптимальних обсягів золотовалютних резервів, придатного для будь-якої країни і в будь-яких умовах. Не випадково фактичні обсяги цих резервів істотно коливаються в розрізі окремих країн, про що свідчать данні таблиці 1. Фінансові кризи, які відбувалися у кінці ХХ (90-ті роки) та на початку ХХІ (2008 р.) століть, змусили більшість країн світу скорегувати свою резервну політику і це стимулювало розвиток якісно нових підходів до визначення мінімально достатнього рівня ЗВР центральних банків. Якщо в докризовий період обсяги резервів вважалися достатніми, щоб здійснювати контроль за обмінним курсом національної валюти, підтримувати його стабільність та забезпечувати імпорт держави протягом 3-х місяців, то після масштабних фінансових криз стало зрозумілим, що при визначенні оптимальної величини резервів необхідно враховувати і те, що резерви формуються для інших цілей.

Міжнародний досвід формування обсягів ЗВР показав, що відношення офіційних резервів до короткотермінового боргу дійсно є простим та характерним показником достатності резервів для країн, які мають обмежений доступ до міжнародних ринків капіталу. Більше того, це відношення лягло в основу розробки прогнозів виникнення фінансових криз в країнах з помірним

дефіцитом рахунку поточних операцій платіжного балансу та ринковим обмінним курсом [1, с.37]. Експериментальні перевірки вищезазначених підходів фахівцями МВФ дозволили фонду сформулювати та висловити свою позицію до визначення оптимального рівня ЗВР, яка полягає в тому, що мінімальний рівень обсягу валютних резервів повинен дорівнювати одній п'ятій імпорту країни після сплати заборгованості, а максимальний – відповідно одній третій. Крім цього, частка валютних резервів до ВВП, за рекомендаціями МВФ, не повинна перевищувати 10%, оскільки великі валютні резерви – це ознака внутрішньої слабкості економіки і свідок очевидного її перекоосу – країна виробляє значно більше, ніж споживає.

Проте не всі країни дотримуються рекомендацій фонду. Наприклад, частка офіційних резервів до ВВП в Китаї приблизно складає 35%. За рахунок високої норми накопичення та зовнішньо-торгівельного профіциту країна здійснює модернізацію: розвиває свою промисловість, купуючи облігації США, стимулює споживання своїх товарів в світі. Аналогічний показник має і Японія, яка за обсягами валютних резервів посідає друге місце в світі. Цим Японія підтримує свою занадто розвинуту промисловість, забезпечуючи їй комфортні умови на світових ринках, щоб країна не втрачала своє технологічне лідерство.

Отже підсумовуючи наголосимо, що необхідність формування оптимального рівня ЗВР та його підтримки є вкрай важливою умовою захисту економіки від розповсюдження на її фінансові ринки епідемії валютно-фінансових криз з інших країн і водночас запорукою ефективного проведення валютних інтервенцій у країні. Відмітимо, що ступінь пріоритетності різноманітних функцій ЗВР і оптимальний для них обсяг може суттєво різнитися від країни до країни та змінюватись з часом під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Так, не вдаючись до конкретних розрахунків рівня достатності валютних резервів в Україні, просто зазначимо, що на наш погляд, до кризи 1998 р., основною функцією ЗВР Національного банку України вважалася підтримка стабільності обмінного курсу гривні, тобто наявність резервів для здійснення інтервенцій. Після кризи 2008 р. до зазначеної функції ще додалася дуже важлива функція забезпечення обслуговування державних зовнішніх боргів, у тому числі кредитів МВФ. На сьогодні ієрархія пріоритетності функцій ЗВР в Україні, на наш погляд, є такою:

- обслуговування валютних зобов'язань, в тому числі державного зовнішнього боргу;
- підтримка стабільності обмінного курсу гривні шляхом здійснення валютних інтервенцій з метою згладжування його надмірної волатильності;
- підтримка зовнішньоекономічних зв'язків держави.

Щодо інших функцій, то вони сьогодні не можуть бути реалізовані в Україні, оскільки їх обсяг є занадто малий. Відомо, що формування офіційних валютних резервів будь-якого центрального банку відбувається за рахунок наступних джерел:

1. Золота та дорогоцінних металів, видобування яких знаходиться на території держави.

2. Профіциту торговельного балансу країни. При перевищенні обсягів експорту над імпортом надлишок валюти зараховується на рахунок експортера. При необхідності поповнення своїх обігових коштів та вирішення інших фінансових потреб, експортери продають валюту центральному банку або іншим банкам, отримуючи за це національні гроші. Національну валюту емітує центральний банк, тому в результаті зростає безготівкова складова агрегату М2. За рахунок цієї національної валюти експортери сплачують податки, а залишки використовують на інші потреби. Після всіх цих операцій у центрального банку виникає надлишок валюти, яку він купив у експортерів, яка і формує золотовалютні резерви.

3. Залучення довгострокових кредитів міжнародних фінансових інституцій.

4. Притоку іноземних інвестицій.

5. Встановлення валютних обмежень.

Підсумовуючи зазначене вище можна сказати, що в Україні сьогодні практично вичерпані джерела поповнення золотовалютних резервів Національного банку України. Але ж резерви є запорукою фінансової стабільності держави і тому їх необхідно нарощувати. Тому ми підтримуємо думку А.Гайдуцького, який вважає, що потужним джерелом надходжень валютних коштів в Україну повинні стати доходи мігрантів та діаспори [6]. За оцінками Світового банку, українські мігранти та діаспора в 2014 році заробили 58 млрд. дол., з яких 12 млрд. дол. накопичили за кордоном у різних формах активів. У 2015 р Україна увійшла до десятки країн світу за обсягами грошових переказів, які дорівнюють 8,5 млрд. дол. через фінансово-банківську систему. За експертними оцінками, ще близько 17 млрд. дол. щорічно надходять за іншими каналами [6]. Якщо ці обсяги порівняти з обсягами прямих іноземних інвестицій, то зрозуміло, що вони перевищують останні мінімум у три рази.

Разом з тим, недостатня увага до такого важливого джерела, як надходження мігрантів та відсутність механізмів стимулювання до легалізації міграційного капіталу не дозволяє країні отримувати необхідні ресурси. З огляду на це, Україні потрібна нова парадигма залучення іноземного капіталу на перспективу.

Література:

1. Золотухіна Т. До питання про визначення рівня достатності офіційних золотовалютних резервів / Т. Золотухіна // Питання економіки. - 2002. - № 3. - С. 31-50.

2. Моїсєєв С. Р. Грошово-кредитна політика: теорія і практика: Учебн.посіб / С. Р. Моїсєєв. - М.: Економіст, 2005. - 652 с.

3. Унковська Т. Як зупинити девальваційний торнадо / Т. Унковская // Газета «Дзеркало тижня». - 2016. - № 47.

4. Bussiere M. External vulnerability in emerging market economies: how high liquidity can offset weak fundamentals and the effects of contagion / M. Bussiere, C. Mulder. IMF Working Paper, 1999. - № 88.

5. Sachs J. Financial crises in emerging market: the lessons from 1995 / J. Sachs, A. Tornell, A. Velasco // NBER Working paper. - 1996. - № 5576.

6. Гайдуцький А. Не за крихти. Україні потрібна якісно нова стратегія залучення іноземного капіталу / А. Гайдуцький // Газета «Дзеркало тижня». - 2016. - № 48.

Вікторія БАБІЙ
студентка факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Іващук О.О

СУЧАСНИЙ СТАН ІНТЕГРАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

На сьогодні посилення глобалізаційних процесів та розвиток міжнародних відносин безпосередньо впливають на розвиток національної економіки будь-якої держави. Варто зазначити, що інтеграційні процеси є об'єктивними характеристиками сучасного розвитку світової економіки, що визначальним чином впливають на її розвиток та розвиток окремих банківських систем. Як наслідок, інтеграція Української банківської системи у світовий фінансовий простір є неминучим явищем і тягне за собою ряд проблем і водночас перспектив.

В Україні операції з надання фінансових послуг здійснюються переважно комерційними банками. Вони є головними посередниками і при проведенні міжнародних операцій на світовому ринку фінансових послуг. Здійснюючи ці операції, комерційні банки використовують конкретні стратегії, в яких обґрунтовуються довготривалі заходи, що зорієнтовані на отримання оптимального фінансового результату. Спираючись на світовий досвід, застосування та подальший розвиток прогресивних банківських технологій у практиці роботи комерційних банків повинно слугувати поштовхом в розвитку економіки України[5].

Останніми роками у всьому світі міжнародні операції росли виключно швидкими темпами як з погляду видів і об'ємів банківських послуг, так і відносно числа банків, що надають ці послуги. На сьогодні іноземний капітал в Україні представлений 23 країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Кіпру (20,3 %), Австрії (20,3 %), Франції (12,3 %), Росії (9,7 %), Нідерландів (8,2 %), Польщі (7,9 %), Швеції (6,1 %) [3]. Що ж до наймасштабніших операцій іноземних і українських банків, то можна зазначити: придбання шведським «Swedbank» «ТАСКомерцбанку», німецьким «Комерцбанком» українського банку «Форум», консолідацію австрійського банку «Райффайзен» та українського «Аваль» в єдиний орган банківської системи «Райффайзен банк Аваль» [1]. Найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій — Росії та Австрії [1].

Значна кількість іноземних банків, з одного боку, сприяє фінансовому розвитку країни, а з іншого — несе істотні загрози. Тому доцільно виділити ці переваги та недоліки для України [6].

До переваг слід віднести наступні:

- залучення до економіки України зарубіжних фінансових ресурсів;
- впровадження нових банківських послуг;
- отримання міжнародного досвіду;

- збільшення обсягу кредитних ресурсів;
- запозичення новітніх технологій;
- здешевлення банківських послуг;
- посилення конкуренції на вітчизняному банківському ринку.

До недоліків присутності іноземного капіталу на вітчизняному фінансовому ринку відносяться наступні:

- витіснення українських банків більш капіталізованими іноземними фінансовими установами;
- задоволення фінансових інтересів країн походження банківського капіталу;
- неможливість здійснення повного контролю за операціями іноземних банків.

На мою думку, низький рівень конкурентоспроможності банківського сектора є однією із головних проблем на сьогодні. З кожним роком кількість іноземного капіталу в статутному капіталі банків зростає і як наслідок – неможливість вітчизняних банків конкурувати з іноземними.

Наступною проблемою розвитку банківської системи України є низький рівень капіталізації, що призводить до витіснення національних банків іноземними. Збільшуючи рівень своєї капіталізації, банки підвищують власну конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках і забезпечують фінансову стабільність України[6].

Невирішеною проблемою залишається низький рівень якості послуг та їхня висока вартість. Одним із головних показників, який характеризує ситуацію, що склалася, є базова облікова ставка, яка встановлює центральний банк країни. Чим вища відсоткова ставка, тим дорожче надаються кредити банкам і відповідно підприємствам та населенню. Облікова ставка НБУ з 28.10.2016р. становить 14 %, тоді як у провідних країнах світу цей відсоток змінюється з 0,1 % до 3,75 % [2].

Логічно, що вирішення зазначених проблем, що стримують розвиток банківського сектора України, забезпечить його стабільність та ефективне функціонування економіки загалом.

Отже, розгортання процесів інтеграції на сучасному етапі пов'язане з прискоренням руху міжнародних фінансових потоків у часі і просторі, збільшенням обсягів всіх видів міжнародних трансакцій, зростанням кількості потужних транснаціональних банків, які у своїй діяльності виходять за межі національних банківських систем, а також розвитком сучасних інформаційних технологій. Поступова ліквідація бар'єрів щодо здійснення міжнародних операцій та входження іноземного капіталу в національні банківські системи, лібералізація руху капіталу, а також пом'якшення антимонопольного законодавства щодо створення банківських холдингів призводять до тісної взаємодії банківських систем окремих країн і України зокрема.

Література:

1. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу / Р. Корнилюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrrudprom>.

com/digest/Ukransk_banki_v_tenetah_nozemnogo_kaptalu.html

2. Облікова ставка Національного банку України [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647

3. Основні показники діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/bank_supervision/dynamics.htm

4. Офіційний сайт НБУ <http://www.bank.gov.ua>

5. Філіпенко А.С., Рогач О.І., Шнирков О.І., та ін. Світова економіка. Київ: Либідь, 2000, 582 с.

6. Шайда О. Є. Сучасний стан та напрями розвитку банківської системи України / О. Є. Шайда, О. Я. Данів // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — Вип. 21.7. — С. 204–207

Ганна БАЛЯНТ

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Тернопільський національний економічний університет

КРЕДИТНА СТРАТЕГІЯ БАНКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

В сучасних економічних умовах функціонування ринку банківських послуг в цілому і кредитних зокрема банківські ризики, в тому числі кредитні, залишаються на досить високому рівні. За умов впливу негативних зовнішніх факторів нестабільного економічного середовища дієвим інструментом зниження кредитного ризику на довгостроковий період є розробка та реалізація гнучкої кредитної стратегії. На сьогодні лише незначна кількість банків розробляє стратегію управління ризиками. Більшість банківських установ орієнтуються лише на реалізацію короткострокових цілей, в результаті чого погіршується їх дохідність та фінансова стійкість. Нині значної актуальності набуває необхідність перспективного управління кредитною діяльністю, яке б базувалося на науковій методології передбачення її напрямів, адаптації до загальних цілей розвитку банку і умов мінливого зовнішнього економічного середовища. Дієвим інструментом, за допомогою якого можна було б здійснювати перспективне управління кредитною діяльністю банку, є кредитна стратегія. Кредитна стратегія дає змогу раціонально використовувати кредитні ресурси, своєчасно й відповідно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, запобігати появі кредитного ризику чи знизити його рівень, покращити показники надійності і стабільності. Розробка і послідовна реалізація якісної, гнучкої та ефективної кредитної стратегії – основна проблема становлення і стійкого розвитку кожного банку.

Кредитна стратегія банку має бути спрямована на реалізацію цілей його ефективного функціонування в умовах суттєвих змін макроекономічних показників, системи зміни форм державного регулювання банківської діяльності, кон'юнктури кредитного ринку і пов'язаною з цими факторами невизначеністю. Відсутність кредитної стратегії за таких умов може призвести до того, що кредитні рішення окремих структурних підрозділів банку будуть мати різнонаправлений характер, зумовлювати виникнення суперечностей та

ріст ризиків і зниження ефективності кредитної діяльності в цілому. Розроблена кредитна стратегія дозволяє заздалегідь адаптувати кредитну діяльність банку до майбутніх кардинальних змін можливостей його функціонування. Зрештою суттєвим переконливим аргументом на користь актуальності розробки кредитної стратегії є необхідність розширення асортименту кредитних продуктів, запровадження нових технологій обслуговування клієнтів, освоєння нових ринків збуту банківських послуг. Тому нарощування кредитної активності банку і диверсифікація видів його кредитної діяльності повинні носити прогнозований характер, забезпечений розробкою чітко сформульованої кредитної стратегії.

Стратегія банку в сфері кредитування тісно пов'язана з процесом управління кредитним ризиком. Звідси, в кредитній стратегії повинні бути чітко сформульовані основні цілі і політика банку стосовно кредитного ризику та відповідні правила і процедури ведення бізнесу. Кредитна стратегія повинна відображати відношення банку до кредитного ризику в цілому і включати, зокрема:

- кредитні ліміти за окремими контрагентами і кредитним портфелем в цілому;
- співвідношення дохідності і рівня кредитного ризику;
- пріоритети з надання кредитних ресурсів (типи боргових зобов'язань, сектори економіки, регіони, валюта кредитування, строки, дохідність тощо);
- бажані характеристики кредитного портфеля, включаючи граничний рівень концентрації кредитного ризику;
- внутрішні нормативи достатності капіталу, необхідного для резервування для покриття втрат внаслідок кредитного ризику, порядок їх розрахунку та ін.

Всі основні рішення, які приймаються в процесі формування кредитної стратегії в тій чи іншій мірі змінюють рівень кредитного ризику. В першу чергу це пов'язано з вибором напрямів кредитної діяльності, формуванням кредитних ресурсів, впровадженням нових організаційних структур управління кредитною діяльністю. Значні темпи росту кредитного ризику спостерігаються в періоди коливань процентних ставок і зростання темпів інфляції.

Розробка кредитної стратегії будь-якого банку залежить від сукупності факторів, які можна поділити на фактори макроекономічного і мікроекономічного впливу. Макроекономічні фактори впливають на формування і реалізація кредитної стратегії банку, але він не може на них безпосередньо вплинути. До таких факторів належать такі:

- макроекономічна ситуація в країні в цілому та тенденції її розвитку;
- грошово-кредитна політика центрального банку;
- стан і рівень розвитку грошового ринку країни;
- потенціал і економічні особливості регіону, в якому працює банк;
- рівень доходів населення;
- кредитна політика конкурентів;
- соціальна напруженість у суспільстві;
- обмеження на обсяги кредитних операцій, встановлені законодавчо.

На відміну від макрофакторів, банк може безпосередньо впливати на мікрофактори, і, шляхом їх регулювання, розробляти і реалізовувати відповідну кредитну стратегію. Такими факторами є:

- кваліфікованість і досвід персоналу банку;
- забезпечення банківського персоналу необхідними інформаційними і робочими матеріалами;
- готовність персоналу до роботи з різними категоріями позичальників;
- цінова політика в сфері надання кредитів;
- спектр банківських операцій та послуг;
- потенційна і вже існуюча клієнтура банку.

Загалом кредитна стратегія повинна розроблятися банком з позиції якості кредитного продукту, прибутку, перспектив розвитку бізнесу, прийнятного співвідношення ризику і дохідності, величини резервів і власного капіталу.

Розробка кредитної стратегії відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування банку. Ця роль полягає у забезпеченні:

- механізму реалізації довгострокових цілей майбутнього розвитку банку в цілому та його структурних одиниць;
- реальної оцінки кредитних можливостей банку, забезпеченні максимального використання його кредитного потенціалу і можливості маневрування кредитними ресурсами;
- можливості швидкої реалізації нових перспективних напрямів кредитування, які виникають в процесі динамічних змін факторів зовнішнього економічного середовища;
- врахування наперед можливих варіацій розвитку зовнішніх чинників, які не контролюються банком, що дозволяє звести до мінімуму їх негативні наслідки;
- відображення переваги банку в сфері кредитної діяльності порівняно з його конкурентами;
- чіткого взаємозв'язку стратегічного, поточного і оперативного управління кредитною діяльністю банку;
- формування значень основних критеріальних оцінок вибору реальних проектів для кредитування й інструментів кредитування;

Кредитна стратегія банку повинна виражати наміри банку стосовно здійснення кредитних операцій за окремими галузями економіки, валютами позик, строками погашення і очікуваної прибутковості. При цьому банку необхідно визначити цільові ринки і загальні параметри кредитного портфеля. Кредитна стратегія повинна бути націлена на довгострокову перспективу і тому враховувати можливі циклічні коливання економічної кон'юнктури і пов'язані з ними зміни якості кредитного портфеля.

Ярослав БАРАНЕЦЬ
студент факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ У СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розбудова повноцінного валютного ринку в нашій державі та його ефективне регулювання є необхідною умовою формування відкритої ринкової економіки з усіма необхідними засобами стимулювання роботи суб'єктів господарювання у зовнішньо-економічній сфері.

Важлива роль у цьому процесі належить механізму розроблення та ефективної реалізації центральним банком повноцінної валютної політики, що охоплює всі необхідні інструменти впливу на валютні відносини і є одним із найважливіших елементів у загальній системі заходів щодо підтримання макроекономічної і фінансової стабільності та стимулювання економічного зростання.

Економічні, політичні та культурні зв'язки між різними країнами опосередковуються рухом грошових коштів, пов'язаних з оплатою товарів і послуг, ввезенням і вивезенням капіталів. Цей рух коштів у міжнародних зв'язках визначає зміст валютних відносин.

Глобалізація економічних процесів, поглиблення міжнародного поділу праці, формування світового ринку та інтегрування національних господарств у світову економічну систему визначають істотне зростання ролі валютних відносин, а відтак і підвищують значення відповідних функцій держави з їх регулювання, що на практиці здійснюється у формі відповідної валютної політики.

У системі регулювання ринкової економіки дуже важливе місце займає валютна політика – сукупність здійснюваних державою економічних, організаційних та правових заходів у сфері валютних відносин, спрямованих на стимулювання зовнішньоекономічних позицій держави, зрівноваження платіжного балансу, забезпечення стабільності курсу національної валюти та реалізації стратегічних завдань розвитку національної економіки [1, с.50].

Валютна політика повинна бути направлена на досягнення головних цілей економічної політики: підтримку макроекономічної рівноваги в країні, забезпечення стійкого економічного зростання, стримування зростання безробіття і інфляції, підтримання цінової стабільності і рівноваги платіжного балансу. Кінцевими цілями валютної політики є стратегічні цілі монетарної політики взагалі – зростання зайнятості та виробництва ВВП, стабілізація цін.

Напрямок і форми валютної політики визначаються: політичною ситуацією в країні, валютно-економічним станом країн, еволюцією світового господарства, розстановкою сил на світовій арені.

Процес реалізації валютної політики відбувається на трьох основних рівнях:

➤ рівень підприємств, організацій і банків, що володіють значними обсягами валютних коштів, беруть активну участь у валютних відносинах та формують власну валютну політику;

➤ рівень національних держав, котрі в особі їхніх урядів та центральних банків розробляють валютну політику, що визначає особливості поведінки всіх інших суб'єктів валютних відносин;

➤ міждержавний рівень, на якому формування валютної політики відбувається на основі міжнародних угод у валютній сфері.

У найбільше загальному виді валютна політика складається з таких елементів:

✓ регулювання валютного курсу (механізм його встановлення, підтримки рівня);

✓ управління офіційними валютними резервами;

✓ валютне регулювання і валютний контроль;

✓ міжнародне валютне співробітництво й участь у міжнародних валютно-фінансових організаціях.

Застосовуються наступні основні форми валютної політики: дисконтна, девізна політики і її різновиди – валютна інтервенція, диверсифікація валютних резервів, валютні обмеження, регулювання ступеня конвертованості валюти, режиму валютного курсу, девальвація, ревальвація.

Одним із засобів реалізації валютної політики є валютне регулювання – регламентація державою міжнародних розрахунків, порядку проведення валютних операцій; здійснюється на національному, міждержавному і регіональному рівнях.

Валютна політика є невід'ємною складовою макроекономічної політики держави загалом і повинна виконувати цілий ряд завдань, котрі визначають її роль саме у регулюванні валютної сфери економічних відносин:

- забезпечення стійкого економічного зростання;
- підтримання стабільного рівня цін (низького рівня інфляції);
- сприяння високому рівню зайнятості в національному господарстві (низький рівень безробіття);

- забезпечення зовнішньоекономічної рівноваги (тобто рівноваги платіжного балансу країни).

- забезпечення стабільного функціонування внутрішнього валютного ринку країни;

- недопущення кризових та спекулятивних явищ;

- сприяння нормальній організації грошового обігу в країні для забезпечення товарообмінних операцій у зовнішньоекономічній сфері;

- створення адекватних правових умов організації валютних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання і припливу іноземних інвестицій;

- підтримання стабільного рівня обмінного курсу національної валюти на грошовому ринку;
- забезпечення належної купівельної спроможності національної грошової одиниці;
- оперативне регулювання сальдо платіжного балансу;
- забезпечення високого рівня конвертованості національної валюти;
- захист іноземних та національних інвестицій у країні;
- лібералізація валютних відносин у країні [2, с.32].

Основними методами довгострокової валютної політики є міждержавні переговори й угоди, насамперед у рамках Міжнародного валютного фонду, а також на регіональному рівні (Європейський фонд валютного співробітництва й ін.). Заходами довгострокової валютної політики є порядок валютних розрахунків, режим валютних курсів і паритетів, використання золота і резервних валют, міжнародних платіжних засобів та ін.

Необхідною умовою успішного проведення валютної політики є зв'язок її не лише з грошово-кредитною політикою центрального банку, а й із тими цілями та завданнями, які ставляться перед економічною політикою держави загалом, і насамперед її бюджетною, податковою та зовнішньоекономічною політикою, що передбачають особливості акумулювання та перерозподілу значної маси грошових ресурсів у національній економіці [3, с.24].

Отже, валютна політика є дуже важливою складовою фінансової та економічної політики держави, яка повинна проводити раціональні та ефективні економічні, організаційні та правові заходи у сфері валютних відносин, які будуть спрямовані на підтримку макроекономічної рівноваги в країні, забезпечення стійкого економічного зростання, стримування зростання безробіття і інфляції, підтримання цінової стабільності і рівноваги платіжного балансу, зростання зайнятості та ВВП, забезпечення стабільності курсу національної валюти та реалізації стратегічних завдань розвитку національної економіки.

Література:

1. Загородній А.Г. Банківська справа [Текст]: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2010. - 508 с.
2. Петрашко Л.П. Валютні операції [Текст]: навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2001. - 204 с.
3. Косова Т.Д. Банківські операції [Текст]: навч. посіб. / Т.Д. Косова, О.Р. Циганов. - К. : Центр навч. л-ри, 2008. - 372 с.
4. Вовчак О. Д. Банківська справа [Текст]: навч. посібник / О. Д. Вовчак, Н.М. Руцишин. - Львів : Новий світ-2000, 2008. - 560 с.
5. Офіційний статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: bank.gov.ua

Богдан ВАСИЛЕЦЬ
студент факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З. К.

СУЧАСНИЙ СТАН ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА НАСЛІДКИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

Формою реалізації валютної політики держави є валютне регулювання - спеціальний правовий режим реалізації валютних відносин, який передбачає комплекс заходів, здійснюваних уповноваженими державними органами, спрямованих на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку в державі та визначення порядку проведення валютних операцій.

За сферами здійснення слід вирізнити два рівні валютного регулювання: міжнародне та внутрішньодержавне. Міжнародне валютне регулювання здійснюється міжнародними фінансово-кредитними організаціями (переважно Міжнародним валютним фондом) з метою створення єдиного валютного простору, що забезпечує вільний обмін товарами і послугами у світовому економічному просторі, та внутрішньодержавне валютне регулювання - Кабінетом Міністрів України та Національним Банком України, які наділені певними правами та функціями [1].

Основним документом, який установлює режим здійснення валютних операцій на території України, визначає загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших кредитно-фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства, є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р. (далі - Декрет).

Контроль за дотриманням установленого порядку здійснення валютних операцій покладається на органи валютного контролю. Як визначено у статті 13 Декрету, головним органом валютного контролю в Україні є Національний банк України, який:

- здійснює контроль за виконанням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених Декретом до компетенції інших державних органів;

- забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю згідно з названим вище Декретом та іншими актами валютного законодавства України [2].

Правління Національного банку затвердило постанову № 342 від 07.06.2016 "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України", саме тому продовжує поступово лібералізувати адміністративні обмеження, запроваджені у 2014-2015 рр. для стабілізації ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках.

Як і раніше, пом'якшення має поступовий характер та спрямоване на поліпшення бізнес-клімату та, водночас, збереження макрофінансової стабільності. Підґрунтям для такого рішення стала подальша стабілізація ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках, зокрема перевищення пропозиції валюти над попитом на неї на міжбанківському валютному ринку з середини березня, зумовлене підвищенням цін на сировинні товари на світових ринках та збільшенням попиту на продукцію українського експорту.

Тому, з початку 2016 року чиста купівля іноземної валюти Національним банком на міжбанківському валютному ринку становила 953.3 млн дол. США, зокрема лише у червні – 180.0 млн дол. США. Ці кошти було спрямовано на поповнення міжнародних резервів.

Правління Національного банку взяло до уваги поступове відновлення довіри до банківського сектору, про яке свідчить тривале зростання обсягу депозитів домогосподарств в національній валюті протягом тривалого періоду та поновлення зростання обсягу депозитів домогосподарств в іноземній валюті у квітні цього року. Окрім того, сьогодні присутні такі позитивні сигнали як тривале перевищення продажу населенням валюти банкам над її купівлею, а також наявність валютної ліквідності у банків, про що свідчить високий попит на державні облігації внутрішньої позики в іноземній валюті.

З огляду на це національний банк пом'якшує вимогу до обов'язкового продажу надходжень в Україну в іноземній валюті на користь юридичних осіб з 75% до 65%. Це буде мати позитивний вплив на діяльність підприємств-експортерів.

Також підвищено максимальну суму продажу готівкової іноземної валюти та банківських металів з 6 тис. до 12 тис. гривень в еквіваленті. Крім того обмеження щодо суми операції з продажу банківських металів не буде поширюватись на монети, вироблені з дорогоцінних металів (у тому числі інвестиційні монети України) [3].

Національний банк переглянув й обмеження на обсяг видачі готівки з рахунків клієнтів банків. Відповідно до постанови № 342, відтепер клієнти банків можуть знімати з рахунків готівку в іноземній валюті та банківських металах на суму до 100 тис. грн. на добу, замість 50 тис. грн. на добу. Також цілком знято обмеження на обсяг видачі готівки в національній валюті, яке досі становило 500 тис. грн. на добу. Таке рішення має сприяти подальшому відновленню довіри до банківською системи та посиленню притоку депозитів як у гривні, так і у валюті.

З метою поліпшення інвестиційного клімату Правління НБУ прийняло рішення дозволити репатріацію дивідендів, нарахованих іноземним інвесторам за 2014-2015 рр. Постанова № 342 передбачає, що повернути такі дивіденди за кордон зможуть емітенти корпоративних прав та акцій, за якими виплачуються дивіденди, або депозитарна установа, що обслуговує рахунок в цінних паперах іноземного інвестора, або безпосередньо іноземний інвестор. Для повернення за кордон дивідендів одна особа може обрати лише один уповноважений банк. Порядок зміни уповноваженого банку, що обслуговує ці операції, аналогічний до порядку, що передбачений для операцій з імпорту товарів.

Для нівелювання впливу репатріації дивідендів на стан валютного ринку Національний банк встановив граничну суму дивідендів, яку дозволяється повертати за кордон. Протягом календарного місяця особа може повернути за кордон дивіденди лише у межах загальної суми, що не перевищує більшого з двох наступних граничних значень – 1 млн дол. США (в еквіваленті) або 10% від загального обсягу дивідендів, що підлягають/підлягали поверненню за кордон такою особою. Якщо ці 10% становлять понад 5 млн дол. США (в еквіваленті), то максимальна сума репатріації дивідендів протягом календарного місяця не може перевищувати 5 млн дол. США (в еквіваленті).

Таке рішення, з одного боку, задовольнить потребу іноземних інвесторів в репатріації дивідендів, а з іншого боку, не буде спричиняти надмірний тиск на міжбанківський валютний ринок. В подальшому Національний банк має на меті дозволити репатріацію дивідендів за попередні роки до 2014 року, а також за 2016 рік.

Зміни, окреслені в постанові № 342, окрім змін щодо репатріації дивідендів, набувають чинності 9 червня 2016 року і діють до 14 вересня 2016 року включно. Норми щодо репатріації дивідендів набувають чинності 13 червня 2016 року. Зміни, окреслені в постанові № 341 набувають чинності 15 червня 2016 року і не мають строку дії.

Загалом, незалежно від строків дії постанови № 342, Національний банк планує й надалі продовжувати поступову лібералізацію валютного регулювання, якщо цьому буде сприяти стан грошово-кредитного і валютного ринків та української економіки в цілому [4].

Отже, можна стверджувати, що в Україні створена остаточно сформована система валютного регулювання і валютного контролю, яка є фундаментом режиму валютних обмежень. Хочеться відмітити, що в Україні створений дієвий правовий механізм регулювання валютних відносин, котрий вдосконалюється при здійсненні практичної фінансової діяльності всіма її учасниками і в цілому відображає прагнення до цивілізованих відносин в економічній сфері. Наявні недоліки цілком з'ясовні, а їх усунення і ліквідація викликаних ними негативних наслідків цілком можливі в найближчий час. Про увагу держави до цього питання свідчить те, що на зміну досить довго діючому Декрету КМУ готується прийняття Закону України «Про валютне регулювання». Реально здійснити ці перетворення можна лише в комплексі з перетвореннями в інших сферах економіки і соціального життя суспільства, яке повинно відповідати об'єктивним умовам розвитку України як учасника регіонального і світового співтовариств.

Література:

1. Костюченко О.А. Банківське право [Текст]: Банківська система. Підручник / 2-ге вид., переробл. та до-пов,- К.: Атіка, 2011.- 210 с.
2. Національний банк і грошово-кредитна політика [Текст]: Підручник / За ред. А. М. Мороза та М. Ф. Пуховкіної. - К.: КНЕУ, 1999. - 110 с.
3. Постанова № 342 від 07.06.2016 "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України" [Електронний ресурс]. –Режим доступу до ресурсу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32236335.

4. Постанова №341 від 07.06.2016 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України"/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32236335.

Марія ВІЛЬШАНСЬКА

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

В умовах інтеграції світогосподарських зв'язків глобалізація є основною з найбільш впливових сил, що визначають подальший хід розвитку економіки. Глобалізація – це багатогранний процес, який несе вагомий вплив на розвиток національних економік, посилюючи їх взаємодію, взаємозалежність та інтеграцію національних, політичних і соціальних систем, національних культур, поглиблення процесів міжнародної інтеграції фінансових ринків. Всеохоплюючий вплив зазначені процеси справляють і на економіку України, а також на такий важливий її сегмент як банківський сектор.

Термін «фінансова глобалізація» з'явився наприкінці ХХ ст. під яким розуміють вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального фінансового ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій транснаціональних корпорацій (ТНК) та транснаціональних банків [1, с. 14]. Фінансові посередники, до складу яких входять банки, банківські об'єднання, фондові та валютні біржі, страхові компанії виступають рушійною силою глобалізації завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій та виходу на світові фінансові ринки.

Фінансову глобалізацію розглядають як найбільш високу стадію інтернаціоналізації діяльності фінансових ринків у всіх її формах з метою забезпечення потреб розвитку валютно-фінансових відносин. А це, в свою чергу, веде до об'єднання фінансових ринків різних країн в єдиний фінансовий ринок, створення глобальної фінансової системи.

Досліджуючи фінансову глобалізацію як умову і фактор розвитку банківської системи, необхідно бачити відмінності її прояву на різних рівнях: національному, міжнародному та глобальному. Національний рівень являє собою умови функціонування національної економіки і, зокрема, її банківської системи. В певній мірі цей рівень характеризує ступінь лібералізації фінансового сектору країни. Міжнародний рівень характеризує діяльність держави по створенні і розвитку умов для вільного руху капіталів і забезпеченні фінансового суверенітету окремо взятої країни. Глобальний рівень включає розробку і впровадження принципово нових механізмів і методів

управління міжнародною спільнотою як єдиним цілим (у фінансовому плані), не обмежуючи суверенітет країни.

Як і кожне об'єктивне явище, фінансова глобалізація має позитивні і негативні прояви. До позитивних результатів слід віднести такі: відсутність кордонів, можливість проведення операцій на фінансових ринках цілодобово, що стало можливим завдяки об'єднанню біржових і позабіржових торговельних систем в одну комунікаційну мережу; посилення конкуренції на національних фінансових ринках та зниження вартості товарів і послуг; високі світові стандарти, професіоналізм в управлінні фінансовими потоками.

Проте, поряд із позитивними тенденціями, фінансова глобалізація характеризується і спектром негативних явищ. Останніми можуть виступити: висока плинність капіталу, адже у випадку економічних чи політичних дисбалансів у країні, фінансові ресурси вдаються до мобільності, завдаючи своїм впливом значних збитків; ріст лібералізації національних фінансових ринків, які в ході лібералізації стають більш чутливими до криз; залежність реального сектору світової економіки від монетарної складової, що послаблює стійкість національних економік країн і регіонів до світових фінансових криз; обмеження доступу окремих учасників на світовий фінансовий ринок, оскільки учасники з країн, що розвиваються, мають обмежений доступ до позик на світовому фінансовому ринку і вимушені використовувати прямі іноземні інвестиції, допомогу, позики міжнародних організацій та платити міжнародним банкам дорожче порівняно з аналогічними позичальниками з промислово розвинених держав.

За рівнем глобалізації саме фінансово-банківська сфера випереджає всі сектори економіки, цьому сприяють ряд чинників, зокрема такі: 1) зростання обсягів фінансових ресурсів транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків; 2) зростання інтенсивності транскордонних фінансових операцій; 3) поява нових інструментів та механізмів міжнародних фінансових операцій; 4) усунення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними фінансовими ринками; 5) дерегулювання і лібералізація міжнародного руху капіталів; 6) формування глобального фінансового ринку з перерозподілом значних обсягів фінансових ресурсів [2, с. 15].

Чинниками, що визначають розвиток банківського бізнесу в епоху глобалізації є: 1) розвиток транснаціональних корпорацій і їх мережі в світі веде збільшення потреб в нових формах банківського обслуговування; 2) при розробці стратегії розвитку, тактики і захист від ризиків банки враховують не лише стан національної економіки, а й зміни економічної кон'юнктури у світі; 3) поєднання нефінансового, фінансового і банківського секторів при роботі на національному та світовому ринках. При цьому варто враховувати, що всередині країни фінансово-банківська система здійснює нагромадження і перерозподіл фінансових ресурсів на національному рівні, а міжнародний ринок капіталів при цьому перетворюється на самостійний чинник розвитку світової економіки.

Наслідки глобалізаційних процесів проявляються у динамічних змінах у світовій економічній системі в цілому й її фінансовій сфері зокрема. Одним з

них є порушення фінансової стабільності, що веде до появи масштабних глобальних загроз, зокрема, потужних фінансових криз, сфера впливу яких прямо пропорційно збільшується разом з поглибленням глобалізаційних процесів.

Інтеграція національної банківської системи у світовий банківський сектор відбувається за такими напрямками:

1. Організаційно-економічне забезпечення виходу банків на світовий фінансовий ринок має базуватись на двох рівнях: макрорівні державного регулювання та макрорівні участі банків у цій діяльності. Наявна модель розвитку банківської структури України передбачає необхідність розробки традиційних та стратегічних інструментів зовнішньоекономічної діяльності, що дасть змогу ефективніше використовувати ресурсний потенціал задля розвитку нових форм співробітництва на взаємовигідній основі.

2. Вихід на світовий фінансовий ринок має передбачати використання новітніх форм та методів міжнародного співробітництва із зарубіжними країнами, банками, юридичними та фізичними особами. В економіко-організаційному плані найбільш ефективним є створення філіалів, відділень, дочірніх банків, стратегічних альянсів, банківських холдингових груп.

3. Державна політика щодо виходу банків на світовий фінансовий ринок потребує здійснення комплексу заходів щодо усунення недобросовісної конкуренції на внутрішньому ринку, аналіз зовнішніх ринків за кордоном з метою виявлення можливості присутності на них, формування мережі інформаційної інфраструктури.

Фінансова глобалізація як неоднозначне за своїм змістом і наслідком явище не тільки сприяє прискоренню економічного розвитку, але і збільшує ризики міжнародних фінансових операцій, значно розширює сферу впливу локальних криз. Проте, реальність полягає в тому, що фінансова глобалізація являє собою об'єктивне явище сучасності, якого не уникнути. Виходячи з цього, країнам необхідно адекватно реагувати на глобалізаційні процеси, щоб адаптуватись до нових викликів і скористатись шансами, які пропонує інтернаціоналізація світової економіки. Саме цими обставинами пояснюється необхідність враховувати та досліджувати вплив фінансової глобалізації на розвиток банківської системи.

Література:

1. Гладчук К. / Глобалізація на світових фінансових ринках та її наслідки / К. Гладчук // Ринок цінних паперів України. - 2011. - №3 - 4. - С. 14 – 20.
2. Дзюблюк О. Грошова система України: глобалізаційні фактори впливу / О. Дзюблюк // Вісник Національного банку України. - 2007. - №7. - С. 15-17.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ ПОВ'ЯЗАНИХ ОСІБ ВІТЧИЗНЯНИМИ БАНКАМИ

Однією із причин банківської кризи банківської системи України 2014-2016 років, на думку Національного банку України та широкого експертного середовища є нарощування великих обсягів кредитування пов'язаних осіб і нерациональна структура кредитних вкладень в масштабах економіки України. На сьогоднішній день Національний банк України, спираючись на світовий досвід, дуже прискіпливо ставиться до кредитування пов'язаних осіб і використовує, в більшості випадків, перевищення нормативів з кредитування інсайдерів як одну із головних умов виведення банків з ринку. Однак, на наш погляд, аналізуючи кредитну політику банків з часів створення вітчизняної банківської системи, такий підхід Національного банку до покарання банків за кредитування пов'язаних осіб є не зовсім правильним і, в цьому випадку, світовий досвід є не надто корисним. Адже, окрім суб'єктивної причини розвитку пов'язаного кредитування є щонайменше три об'єктивні причини:

1) платіжна криза 1991-1994 років – під час платіжної кризи підприємства, які не попадали під пільгове фінансування Уряду і Верховної Ради України, не мали змоги фінансувати власний бізнес за рахунок доступних кредитів комерційних банків, а також не мали змоги компенсувати втрати від поставленої продукції як за союзними планами, так і за державним замовленням. Зважаючи на низькі вимоги до створення комерційних банків, зокрема мінімальні вимоги до розміру статутного капіталу, багато підприємств створили власні «кишенькові банки» для фінансування свого бізнесу. Звичайно це мало негативний вплив на економіку, оскільки вклади населення використовувалися для фінансування бізнесу одного або декількох бізнесменів, однак для збереження виробництва такий захід був чи не єдиним виходом;

2) створення фінансово-промислових груп (ФПГ) – відповідно до Положення **«Про фінансово-промислові групи в Україні» [3]**, затвердженого Указом Президента України від 27 січня 1995 року №85/95, уповноваженим банком ФПГ може бути банк учасник ФПГ, в якому більш як 50 відсотків статутного фонду належить іншим учасникам ФПГ і який здійснює інвестування діяльності ФПГ та розрахунково-касове обслуговування ФПГ та її учасників. Тобто на законодавчому рівні банку дозволено здійснювати інвестування діяльності ФПГ і ніяким чином не вказано, що кошти для інвестування мають бути коштами учасників ФПГ, які є на рахунках в даному банку, а не кредитні кошти уповноваженого банку. В такому випадку банки можуть використовувати кредити для інвестиційної діяльності ФПГ, в тому числі і для інвестицій в основні фонди учасників ФПГ. З іншого боку, якщо більш, ніж 50 відсотків статутного фонду банку належить іншим учасникам ФПГ, то дані учасники автоматично стають пов'язаними особами даного банку.

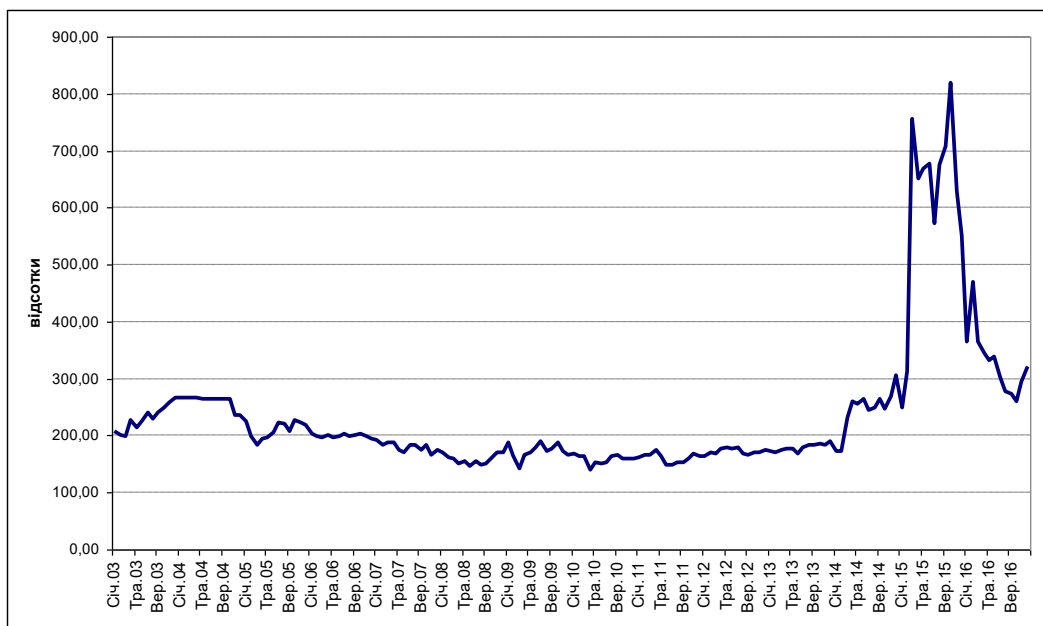
Окрім цього, розрахунково-касове обслуговування включає такі банківські операції, як: овердрафт та кредитна лінія для поповнення оборотних коштів, що є обов'язком банку відповідно до закону, однак з іншого боку – це вважається кредитуванням пов'язаних осіб.

Окрім Положення «Про фінансово-промислові групи в Україні», був прийнятий **Закон України «Про промислово-фінансові групи»** [2] від 21 листопада 1995 року, відповідно до якого банки можуть бути учасниками промислово-фінансових (ПФГ) груп та мають право проводити клірингові заліки заборгованості платежів за проміжну продукцію між головним підприємством і учасниками ПФГ, а також між учасниками ПФГ. Проведення клірингових заліків, також може включати банківський кредит для покриття заборгованостей за розрахунками між учасниками ПФГ, що також стимулює кредитування пов'язаних осіб.

3) часті кризові явища в економіці України та відсутність прийняттого інвестиційного клімату. Оскільки в силу неефективного інституціонального середовища та політичної нестабільності в економіці України досить часто виникають кризові явища власники істотної участі в банківському капіталі використовують банки для кредитування власного бізнесу, оскільки отримати фінансування, наприклад, з фондового ринку практично не можливо, також не можливо залучити кредит за рентабельними ставками від інших банків, оскільки процентні ставки НБУ з метою подолання кризових явищ зростають. З іншого боку, з точки зору бізнесових інтересів та інтересів безпеки банківської діяльності пов'язана особа, в умовах кризи, може бути найнадійнішим позичальником. Адже в Україні жоден банк не може бути впевненим, що його позичальник, бізнес-модель, якого він достеменно не знає, зможе витримати те податкове навантаження, яке сьогодні існує в Україні. Окрім цього, банк не може бути впевнений, що не відбудеться рейдерського захоплення його позичальника. Таким чином, як з точки зору ризиковості банківської діяльності, так і з точки зору психологічної впевненості власників істотної участі та правління банку кредитування інсайдерів в умовах кризи може бути менш ризиковим банківським бізнесом, ніж кредитування будь-яких інших юридичних осіб.

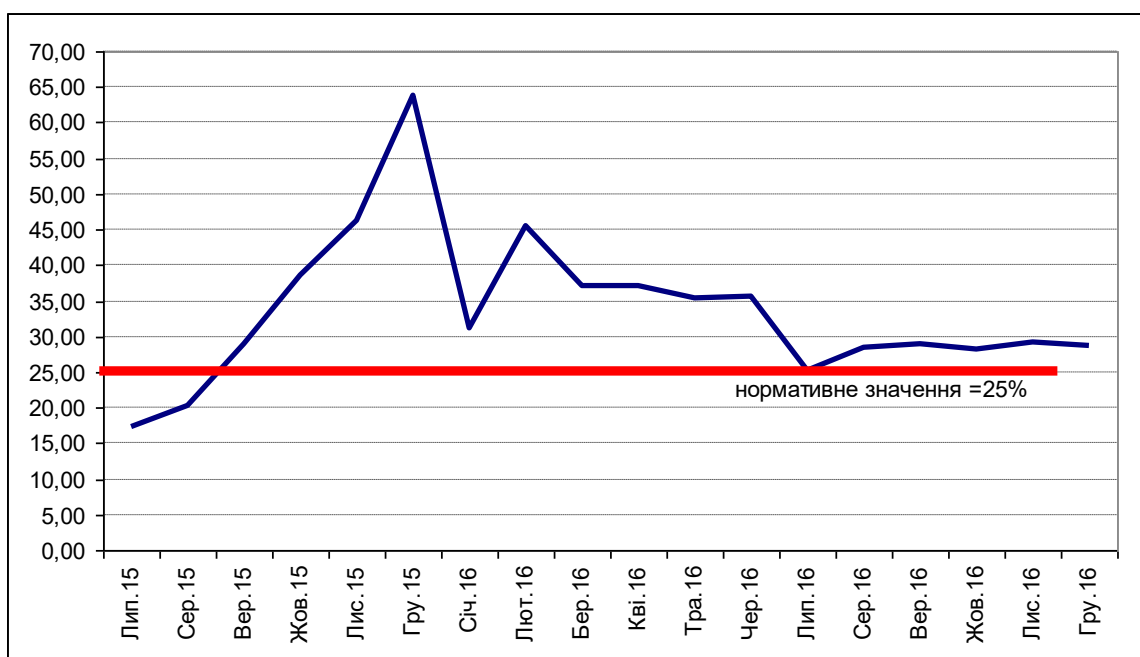
Підтвердженням цього може стати збільшення нормативу великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу) під час кризових явищ в економіці. Даний норматив встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів (рис. 4.2).

Окрім нормативу великих кредитних ризиків Національний банк України розраховував значення економічних нормативів для одного інсайдера і всіх інсайдерів, однак методика розрахунку даних нормативів була визнана неефективною і з 2015 року було введено новий економічний норматив – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25), динаміку якого відображено на рисунку 4.3.

Рис. 1. Динаміка нормативу великих кредитних ризиків банківської системи України у 2003-2016 роках*

*Розраховано за даними офіційного сайту НБУ [1]

Рис. 2. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами в банківській системі України у 2015-2016 роках*

*Розраховано за даними офіційного сайту НБУ [1]

Динаміка нововведеного нормативу показує зниження його значень по мірі покращення економічної і ділової ситуації в державі.

Виходячи із обґрунтованих нами об'єктивних причин зростання банківського кредитування пов'язаних осіб, можна зробити висновок про те, що кредитування пов'язаних осіб є національною особливістю бізнес-моделей

вітчизняних комерційних банків і, в цьому контексті, виникає необхідність зміни підходів банківського регулювання такого кредитування.

В першу чергу шляхом підвищення мінімальних значень нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами з 25% до 40%, тобто до значення скасованого нормативу максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, що дозволить банкам уникнути санкцій з боку НБУ. Окрім цього, НБУ потрібно розширювати середовище аналізу від діяльності окремого банку до діяльності пов'язаних з банком осіб, тобто здійснювати аналіз фінансового стану не тільки банку, а й осіб, які з ним пов'язані. Технічно це не так важко зробити, адже на сьогоднішній день в Україні існує 102 комерційні банки. Потребує і підвищення вимог до власників істотної участі банків, які наближаються до граничного значення нормативу кредитування пов'язаних осіб в частині розробки стратегії діяльності банку та стратегії управління банківськими ризиками. В цьому контексті повинна бути відпрацьована процедура ефективного управління заставним майном, а саме заставне майно повинно бути належним чином зареєстроване в національних та міжнародних стандартизованих документах. Розширення можливостей кредитного забезпечення підприємств, які є пов'язаними особами банку-кредитора матиме позитивний вплив на розвиток національної економіки, однак розширення такої кредитної підтримки повинно бути під детальним наглядом Національного банку України, оскільки, виходячи із структури національної економіки та усталених бізнес-моделей вітчизняних банків максимально обмежити кредитування пов'язаних осіб в Україні є нереальним завданням. Відтак і в цьому контексті, світовий досвід з обмеження кредитування пов'язаних осіб є зайвим.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Про промислово-фінансові групи: Закон України від 21.11.1995 № 437/95-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
3. Про фінансово-промислові групи в Україні : положення затверджене Указом Президента України від від 27 січня 1995 року N 85/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/95>.

Віра ВОЛЯНЮК

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Важливим поняттям в системі валютного регулювання є валютний ринок. По відношенню до якого здійснюється значна частина заходів держави: його інституціональне оформлення, регулювання порядку проведення розрахунків, руху валютних цінностей.

Учасниками валютного ринку є різні групи економічних суб'єктів, кожна з яких прагне здобути максимальний прибуток. Характерним для сучасного валютного ринку є наявність широкого кола регулюючих інституцій, до яких належать: відповідні державні органи; система міжнародних фінансових організацій, угруповань і угод, діючих на міждержавній основі, а також система страхування від валютного ризику. Хоча в сучасних умовах роль держави у валютному регулюванні зростає, державне регулювання не повинно підміняти ринкові саморегулятори, а має лише доповнювати та коригувати відповідним чином їх дію.

Тому валютний ринок України відрізняється високим рівнем урегульованості всіх найважливіших сегментів.

Сучасні процеси, що відбуваються на валютному ринку, і в першу чергу проблеми курсових коливань, відіграють значну роль в економічному житті держави. Залежно від валютної політики це може як стимулювати, так і стримувати економічний розвиток країни та відповідно впливати на стан окремих секторів, галузей і підприємств, а також на місце держави на світовому ринку. Розбалансованість валютного ринку, негативне сальдо торговельного балансу, високі темпи інфляції свідчать про те, що нині залишається нерозв'язаною проблема проведення ефективної валютної політики і визначення оптимального рівня валютного курсу. Для вирішення цих проблем необхідно вибрати оптимальну систему регулювання валютного ринку в сучасних умовах.

Тому валютний ринок України відрізняється високим рівнем урегульованості всіх найважливіших сегментів. Використання валютних обмежень як форми валютного регулювання в Україні було і залишається найбільш широким. У різні періоди часу вони застосовувалися як за поточними, так і за фінансовими операціями платіжного балансу в залежності від тенденцій, які переважали в економіці країни. В основному, валютні обмеження використовувалися в Україні за для недопущення впливу капіталів, та з метою регулювання попиту і пропозиції на внутрішньому валютному ринку [1].

Для стримання та мінімізації негативного впливу фінансової кризи на економічний розвиток країни, Національним банком України було запроваджено низку заходів у сфері валютно - курсової політики. Зокрема, в

умовах стрімкого зростання попиту на іноземну валюту, регулятор застосував адміністративні обмеження на операції з нею. Які сприяли зниженню спекулятивного тиску на гривню та протидіяли посиленню девальваційного тренду. Наприклад, були встановлені жорсткі обмеження на курс продажу долара США на готівковому ринку. Посилені вимоги до заявок уповноважених банків на купівлю іноземної валюти. Запроваджені обмеження на операції банківських установ з цією валютою. У 2015 році динаміка попиту та пропозиції на іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України була різноспрямованою. Упродовж більшої частини року спостерігалось стале перевищення обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів над переказами на їхню користь. Наприкінці 2015 року відбулося сезонне збільшення попиту на іноземну валюту, посилене негативними ринковими очікуваннями внаслідок дії внутрішніх суспільно-політичних чинників. Середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою підвищився в 2015 році на 17,1 % завдяки збільшенню як валютного попиту (на 14,9%), так і пропозиції (на 19,3%) [2]. Готівковий валютний ринок в 2016 році порівняно з попереднім роком був більш збалансованим. Так, середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою на ньому зменшився на 11,8 %. При цьому попит з боку населення на іноземну готівку знизився на 23,9 %, а пропозиція збільшилась на 8,4%. [4].

Разом з тим частка участі Національного банку на міжбанківському валютному ринку України була незначною - 0,9 % від загального обсягу операцій на ньому, тоді як у 2014 році вона становила 3,1 %. У січні - квітні 2015 року Національний банк здійснював на міжбанківському валютному ринку України операції як з продажу, так і з купівлі іноземної валюти, у травні - червні - лише купував іноземну валюту, а в липні- серпні - операції на міжбанківському валютному ринку України взагалі не здійснював. У вересні - грудні 2015 року, враховуючи збільшення курсової волатильності гривні, Національний банк проводив інтервенції лише з продажу іноземної валюти. Динаміка показників міжбанківського валютного ринку в січні - вересні 2016 року була нерівномірною та формувалась під впливом негативних ринкових очікувань, що позначилося на збільшенні курсової волатильності гривні. У зв'язку з цим у січні - березні 2016, травні 2016 року, серпні та вересні 2016 року на міжбанківському валютному ринку за операціями з безготівковою іноземною валютою спостерігалася чиста її купівля, обсяг якої становив майже 6,2 млрд дол. США. А в квітні, червні та липні 2016 року продаж безготівкової іноземної валюти перевищив її купівлю на 0,6 млрд дол. США. Міжбанківський курс гривні на валютному ринку коливався в обидва боки, як в сторону зростання, так і зниження [6].

За таких умов Національний банк збільшив свою присутність на міжбанківському валютному ринку, застосовуючи наявні в нього механізми та інструменти валютної стабілізації. Національний банк здійснював на міжбанківському валютному ринку інтервенції як з купівлі, так і з продажу іноземної валюти, підтримуючи обмінний курс гривні та впливаючи на очікування суб'єктів ринку та населення.

На стан валютного ринку України в 2016 році вплинуло:

- ✓ зменшення надходжень іноземної валюти в країну (експортна виручка, кредити від нерезидентів, інвестиційні надходження);
- ✓ збільшення обсягу операцій на безготівковому міжбанківському валютному ринку;
- ✓ збільшення попиту на безготівкову та готівкову іноземну валюту, водночас при зменшенні її пропозиції;
- ✓ зменшення обсягу операцій на готівковому валютному ринку [3; 5].

Отже, результати аналізу стану і прогнозу розвитку валютного ринку України вказують на необхідність проведення докорінних змін, впровадження цілого комплексу законодавчих, нормативно правових і інших заходів з метою вирішення актуальних проблем розвитку валютного ринку, процесів інвестування економіки країни й забезпечення інтеграції в систему світового фінансового ринку.

Виходячи з проведеного дослідження, можна стверджувати, що основні напрямки стабілізації валютного ринку України такі:

- затвердження програми співробітництва з МВФ, що дасть змогу поповнити валютні резерви і підтримати гривню;
- підвищення прозорості і передбачуваності операцій НБУ на валютному ринку, що забезпечить усім банкам рівний доступ до валютних інтервенцій НБУ;
- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення нормативної бази НБУ;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків;
- удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям;
- стимулювання експорту і забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Як підсумок проведеного дослідження, можна сказати, що перспективи України на міжнародному валютному ринку з фінансового погляду є негативними. Зменшення валютних резервів, збільшення кредитної заборгованості, девальвація гривні, велика інфляція - усі ці показники можуть у разі не прийняття зазначених вище заходів призвести до дефолту національної валюти, а отже і всієї економіки України.

Література:

1. Баранецький І. Світова фінансова криза: перші результати та уроки для України / І. Баранецький // Зовнішні справи. - 2014. - № 12. - С. 27 - 30.
2. Річний звіт Національного банку України 2015 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Павлова О. Сучасний стан валютного ринку України та проблеми його функціонування/ Ефективна економіка. - 2016. - №10 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/op=1&z=2046>
5. Щербакова О. Підсумки реалізації грошово - кредитної політики у 2014 році / О. Щербакова // Вісник Національного банку України. - 2014. - № 4. - С. 6 - 9.
6. Якимчук Ю.Ю. Сучасний стан та проблеми розвитку валютного ринку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.libfor.com/index.phpnewsid=214>

Руслан ГАЛІЯШ
*студент факультету аграрної економіки та менеджменту
Тернопільський національний економічний університет*
Науковий керівник:
*к.е.н., доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення
аграрного бізнесу Бутов А. М.*

НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку світової спільноти характеризується наявністю двох потужних процесів у системі міжрегіональних відносин: з одного боку, це посилення глобалізаційних процесів, а з іншого – зростання регіоналізації. Глобалізація виявляється завдяки відносинам, які стирають межі між країнами. Регіоналізація (особливо внутрішня) розвивається завдяки децентралізації господарювання та управління. Крім того, зазначимо, що регіоналізація є формою захисту інтересів певного регіону від руйнівної дії глобальних процесів.

Сьогодні процес державотворення в Україні вимагає розроблення якісно нових інструментів регіональної політики і методів регіонального управління. Оскільки відсутність зваженої регіональної політики призводить до дезінтеграції будь-якої країни, що є особливо небезпечним чинником для держав з нетривалою історією демократичного розвитку [8]. Необхідність удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіоні нині зумовлена, з одного боку, загостренням світової конкуренції територій щодо залучення і збереження різноманітних ресурсів, а з іншого – підвищенням ролі територій щодо свого соціально-економічного становища. Відтак, дослідження та розробки певних рекомендацій щодо ефективної і дієвої регіональної політики в Україні з метою підвищення ролі регіонів у сучасних державотворчих процесах є на часі.

Пріоритетним завданням державної регіональної політики є також створення інституційних і нормативно-правових передумов реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою. Для цього необхідно прийняти законодавчі акти з питань реформування адміністративно-територіального устрою та розвитку місцевого самоврядування на всіх рівнях, бюджетної децентралізації. Отже, потрібно спрямувати зусилля на першочергове вирішення таких завдань:

- визначення концептуальних засад і шляхів здійснення адміністративно-територіальної реформи;
- підготовку нормативно-правової бази щодо проведення бюджетної децентралізації, що включатиме збільшення повноважень і зміцнення фінансово-економічної основи розвитку територіальних громад.

Вважаємо, що питання децентралізації економіки повинні бути пріоритетними при розробці нових підходів розробки регіональної політики розвитку регіонів. Адже від наявності ресурсів у розпорядженні органів

місцевого самоврядування і залежить ефективність розвитку того чи іншого регіону.

Під поняттям економічної децентралізації розуміють процес передачі повноважень (функцій, компетентності, відповідальності) від центральних органів влади до місцевих. Іншими словами, це є перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади, між відповідними органами державної влади з одного боку, і органами регіонального (місцевого) самоврядування, з іншого боку. За економічним змістом бюджетна децентралізація покликана підвищувати ефективність функціонування бюджетної системи. Передача повноважень на місця та самостійність у прийнятті рішень при формуванні доходів та використанні бюджетних коштів — це теж прерогатива бюджетної децентралізації. Фінансову основу місцевого самоврядування складає відповідний бюджет. Саме місцевий бюджет можна вважати центральною ланкою фінансової системи місцевого самоврядування і саме через бюджетні повноваження реалізується фінансово-правова компетенція органів місцевого самоврядування (це повноваження у сферах: доходів, видатків, здійснення запозичень; процесуальні повноваження).

Вважаємо за доцільне проаналізувати досвід зарубіжних країн щодо діяльності органів місцевого самоврядування та процесу розподілу коштів. Законодавство Словацької Республіки передбачає власні позабюджетні фонди місцевого самоврядування. Джерелами формування таких фондів є: залишки коштів фонду минулих років; профіцит бюджету; надходження від господарської діяльності після сплати податків і зборів [4].

У багатьох країнах, що розвиваються (Індії, Філіппінах, Колумбії, Аргентині, Бразилії та ін.) неефективність центрального уряду в забезпеченні необхідного рівня державних послуг при значному бюджетному дефіциті і макроекономічній нестабільності актуалізували необхідність децентралізації функцій держави. Але місцеві органи влади виявилися нездатні адекватно вирішувати завдання, передані на їх рівень, що було викликано різними причинами (в основному відсутністю необхідних інституційних умов) і в цілому це призвело до дискретизації децентралізованого державного управління.

Отже, зважаючи на досвід зарубіжних країн, а також з метою уникнення помилок у подальшому розвитку регіонів, вважаємо за доцільне запропонувати нові підходи щодо формування регіональної політики. Ці підходи, на нашу думку повинні базуватись на принципах бюджетної децентралізації. Основними напрямками покращення повинні бути:

- розроблення чіткої інституційно-правової бази проведення децентралізації із чітким розподілом функцій, повноважень та напрямів відповідальності;
- проведення моніторингу розвитку регіонів, районів і міст обласного значення для виявлення проблем, що стримують розвиток територій з ознаками депресивності;
- відміна обов'язковості вилучення коштів з місцевих бюджетів у разі перевиконання дохідної частини. Таке перевиконання доцільніше спрямовувати

на фінансування короткострокових програм розвитку або нагальних потреб території.

- надання місцевим органам влади права виходу на національний фінансовий ринок з метою залучення додаткових фінансових ресурсів (проте тут необхідний жорсткий і постійний контроль за напрямками витрачання коштів).

- мінімальні витрати на адміністрування місцевих податків і зборів, основними платниками яких мають бути всі користувачі суспільних благ на конкретній території.

Література:

1. Ковбасюк Ю.В. Нові підходи до формування регіональної політики та регіонального управління [Електронний ресурс] / Ю. В. Ковбасюк . – Режим доступу: / irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.

2. Ємельянов В. М. Інструменти формування та реалізації регіональної політики України [Електронний ресурс] / В. М. Ємельянов // Наукові праці. Державне управління. – 2013. – Випуск 202. – Том 214. – С. 9-13. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/govermgmt/2013/214-202-1.pdf>

3. Рябоконт О. О. Соціально-економічний розвиток України в умовах бюджетної децентралізації економіки / О. О. Рябоконт // АГРОСВІТ. – 2016. – № 3. – С-29-33.

Аліна ГОЛОВАТЮК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Іващук О.О.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Банківська система будь якої країни є ключовим елементом економіки, оскільки створює умови для її розширеного відтворення через перерозподіл акумульованих грошових коштів із урахуванням поточних потреб економіки. Необхідною умовою для забезпечення активної діяльності банків є створення відповідної ресурсної бази, яка формується за допомогою пасивних операцій банку: операцій з формування власних, залучених (деPOSITНИХ) та позичених (не депозитних) ресурсів, що потребує особливої уваги з боку банківських менеджерів.

За результатами аналізу ресурсної бази банків України за даними Національного банку України (НБУ) [1], представлена пасивами банків протягом 2015 року спостерігається скорочення обсягу пасивів банків України на 4,74 % або на 62 467 млн. грн., що в свою чергу обумовлено скороченням 39 капіталу банків майже на 30 % або на 44 310 млн. грн. та зниженням обсягу зобов'язань банків на 1,5 % або на 18 157 млн. грн. (табл. 1).

Незважаючи на зменшення обсягу капіталу банків України, що може бути пов'язано із скороченням кількості банків протягом цього ж періоду з 163 до

117, статутний капітал банків збільшився на 14, 56 % або на 26 237 млн. грн. Така ситуація може бути пов'язана із виконанням банками України зобов'язання щодо поетапного збільшення статутного фонду до 500 млн. грн в період до 11 липня 2024 року відповідно до постанови правління НБУ № 464 від 06.08.2014 р.

Таблиця 1

Пасиви банків України, млн. грн

Назва показника	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Пасиви	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 254 385
Капітал	169 320	192 599	148 023	103 713
З нього: статутний капітал	175 204	185 239	180 150	206 387
Зобов'язання банків	957 872	1 085 496	1 168 829	1 150 672
Кошти суб'єктів господарювання	202 550	234 948	261 372	317 626
З них: строкові кошти суб'єктів	92 786	104 722	102 527	96 176
Кошти фізичних осіб	364 003	433 726	416 371	389 060
З них: строкові кошти фізичних осіб	289 129	350 779	319 121	281 462

Таким чином, спостерігається скорочення частки капіталу банків в їх пасивах з 15,02 % станом на 01.01.2013 р. до 8,27 % станом на 01.01.2016 р., що свідчить про зниження захисної функції капіталу.

Більшість зобов'язань банків України складають кошти клієнтів, частка яких за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2016 р. коливається від 59,15 % до 61,42 %, при цьому кошти клієнтів представлені переважно коштами фізичних осіб незважаючи на економічну ситуацію, що склалася в країні. Починаючи з 01.01.2014 р. спостерігалася тенденція щодо поступового скорочення частки коштів фізичних осіб на користь коштам суб'єктів господарювання. При цьому строкові кошти, що є особливо важливими для забезпечення ліквідності банківської діяльності, переважають у коштах фізичних осіб, а їх поступове скорочення починаючи з 2014 р. має свідчити про необхідність реагування з боку банків через розробку та реалізацію відповідних заходів.

Література:

1. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
2. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру: Постанова Правління НБУ від 06.08.2014 р. № 464 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>

Ірина ГРИЦУНЯК
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Метлушко О. В.

РОЛЬ І МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ В МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Економічний механізм будь-якої держави не перебуває у незмінному, статичному положенні. Для нього характерний постійний розвиток та вдосконалення форм організації стосунків між економічними агентами. Відповідним чином це стосується й модифікації та трансформації основних функцій центрального банку як ринкового інституту макроекономічного регулювання [1].

Основними макроекономічними процесами є інфляція, безробіття, бюджетний дефіцит, економічне зростання, державне регулювання тощо.

Національний банк України (НБУ) докладає значних зусиль для реалізації основної стратегічної мети, визначеної законодавством, а саме: забезпечення стабільності національної грошової одиниці шляхом реалізації цілеспрямованої монетарної політики, орієнтованої на макроекономічну стабілізацію та зниження темпів інфляції [2].

Роль центрального банку в макроекономічних процесах чітко проявляється в підтриманні низького рівня інфляції. Це забезпечення фінансової стабільності в державі, у тому числі стабільності банківської системи, оскільки інфляція вважається головним економічним злом. Останнім часом це є головною метою грошово-кредитної політики. Однак в умовах ринкової економіки центральні банки не можуть керувати інфляцією безпосередньо. Вони мають використовувати певні фінансові інструменти, зокрема такі, як відсоткові ставки та резервні вимоги, а також покладатися на неповну інформацію про економіку та перспективи її розвитку [3].

Завдання скорочення темпів інфляції передбачає обов'язковий контроль над зростанням грошової маси. Зокрема, зростання грошової маси необхідно обмежувати до рівня, достатнього для підтримки цільового рівня зростання номінального ВВП при пропонованій зміні в швидкості обігу грошей. Проведення грошово-кредитної політики упродовж найближчих років виходитиме з необхідності сприяння поступовому зниженню темпів інфляції, маючи на меті забезпечення досягнення середньострокової інфляційної цілі - 5% наприкінці 2019 року.

Також центральний банк відіграє важливу роль у регулюванні бюджетного дефіциту. Особливу роль у його фінансуванні бюджетного дефіциту відіграють кредити центрального банку. Він виконує досить багато різноманітних функцій, серед яких важливе місце належить фінансуванню і кредитуванню уряду. Фінансування уряду здійснюється за рахунок емісії грошей, а кредитування – за рахунок вільних залишків кредитних ресурсів. Фінансування носить

безповоротний характер, а кредитування передбачає повернення наданих позичок у встановлені терміни. Центральний банк, таким чином, може бути зв'язаний з обома джерелами покриття бюджетного дефіциту – позиками і емісією. Однак необхідне чітке розмежування цих джерел.

Неприпустимим явищем, з точки зору бюджетного менеджменту, є так звана "кредитна" емісія, коли Національний банк України надавав кредити уряду за рахунок емісії, а не тимчасово вільних кредитних ресурсів і при цьому чітко не обумовлював порядок і терміни погашення кредитів та сплати процентів. Внутрішніми джерелами покриття бюджетного дефіциту можуть бути кредити Національного банку України, доходи від операцій з цінними паперами тощо.

Національний банк через проведення грошово-кредитної політики сприяє додержанню позитивних темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Уряду. Але найголовніше завдання Національного банку України – цінова стабільність.

Цінова стабільність – це збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін. Національний банк перейшов до режиму інфляційного таргетування, спрямованого на забезпечення цінової стабільності. Ця монетарна політика не має альтернатив, адже є єдиною, яка може забезпечити добробут населення та фінансову стабільність.

Крім того, до мандата центрального банку намагаються додати ще одне завдання - забезпечення максимальної зайнятості населення. Забезпечення максимальної зайнятості є дуже позитивним завданням, проте досягнення такої цілі апріорі неможливе зусиллями лише одного НБУ, потрібна спільна робота всіх державних органів країни.

Отже, за допомогою грошово-кредитної політики можна досягнути вищих цілей суспільства: максимальній реалізації економічних прав громадян, забезпечення нормальних рівнів зайнятості і реальних доходів населення, макроекономічної стабільності. Проведення ефективної економічної політики полягає у тісному зв'язку центрального банку та уряду. Перед ними не має поставати вибір: «боротьба з інфляцією або економічний розвиток». Вони повинні визначитися із комплексом заходів, котрі б найбільшою мірою сприяли досягненню фундаментальних цілей соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Брус Ю. П. Роль і місце центрального банку в макроекономічних процесах [Електронний ресурс] / Брус Ю.П., Павлюк Т.І. // Сучасність, наука, час: Економіка. – Електронні дані. – [Вінниця: Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ] . – Режим доступу: <http://int-konf.org/> (дата звернення 20.11.2016р.).
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : – Електронні дані. - Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2016. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> .

3. Абдурахманов К.Х. .. Економічна теорія 2008, [Електронний ресурс] / Абдурахманов К.Х., Абдуллаєв Е. А. // . – Режим доступу: <http://reci.pp.ua/> (дата звернення 20.11.2016р.).

Марія ДІДИК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т.Б.

БАНКІВСЬКО-СТРАХОВА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зростання конкуренції на ринку традиційних послуг між банками та небанківськими установами змушує фінансові інститути замислюватися над власним іміджем і репутацією. З огляду на це особливої актуальності набувають тенденції до об'єднання зусиль банків і страхових компаній у контексті розширення асортименту послуг, підвищення ефективності обслуговування клієнтів, а також вдосконалення підходів до ведення бізнесу в цілому.

Метою статті є вивчення банківсько-страхової інтеграції в Україні. Роль та місце банківського страхування в забезпеченні циклічного розвитку фінансового сектора економіки.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад банківсько-страхової інтеграції було здійснено такими зарубіжними дослідниками, як А. Гарсія-Херреро, Дж. Каммінс, П. Вулдрідж, С. Девіс, Х. Скіппер, Б. Баласса, Дж. Бойд, Т. Хесс, Р. Р. Арутюнян, І. Н. Кожевнікова, Р. В. Кокшаров. Серед вітчизняних робіт, присвячених теоретичним та практичним аспектам спільної діяльності фінансових посередників, слід виділити публікації В. Д. Базилевича, Т. А. Васильєвої, О. Д. Вовчак, В. М. Загрібного, А. М. Єрмошенко, Н. Л. Іващук, Ю. М. Клапківа, О. В. Козьменко, С. М. Козьменка, В. М. Кремень, Р. В. Сабодаш, С. В. Сокола, Н. В. Ткаченко, В. М. Фурмана.

Під банківсько-страховою інтеграцією доцільно розуміти процес об'єднання капіталів банків і страхових компаній, сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного або ж негативного ефекту на мікроекономічному рівні [1].

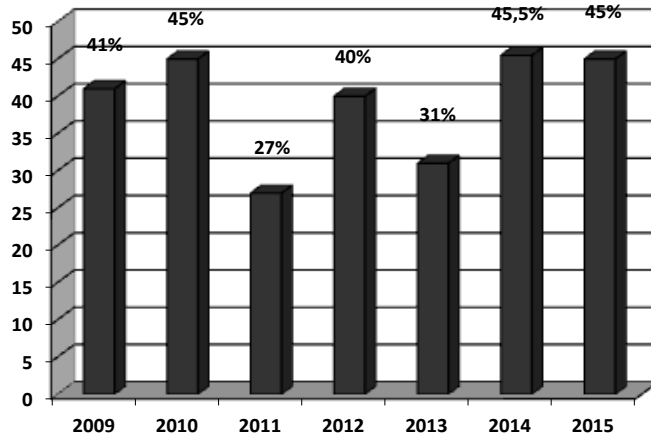
Нині існує 3 види спільної діяльності банків і страхових компаній: «Assurbanking» – надання банківських послуг через страхові компанії; «Bankassurance» – надання страхових послуг через банківські установи; «Allfinanz» – реалізація банківських та страхових послуг через мережу банків і мережу страховиків. Така взаємодія, по-перше, обумовлена необхідністю покриття ризиків, які притаманні банківській діяльності, по-друге, мотивує

розробляти нові банківсько-страхові продукти, по-третє, дозволяє значно розширити клієнтську базу і забезпечити отримання додаткового доходу. Крім того, така взаємодія забезпечує порівняльні переваги обох фінансових інститутів для розширення асортименту послуг і можливостей формування значних грошових фондів, що значно підвищує інвестиційні можливості партнерів [1].

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що найбільш розвинутим у банківсько-страховій інтеграції є досвід Франції, Португалії, Великобританії, Іспанії, Італії, Бельгії, Швеції, Фінляндії, Норвегії, Швейцарії. Банківське страхування в різних формах одержало розвиток також у США, країнах Латинської Америки й Азії, зокрема в Японії й Південній Кореї. За кордоном, де банківське страхування працює давно й успішно, продаж страхових продуктів у банку сприймається клієнтами як зовсім звичайна практика – вони не відчують різниці, купуючи страхові продукти в банку або безпосередньо у страховій компанії. Найбільший рівень використання банків в якості провідних каналів збуту продуктів зі страхування життя спостерігається в Португалії – в середньому 88%; Іспанії – відповідно 70%; Італії – 60% [2].

Для оцінки можливостей та перспектив формування консолідованого банкострахового бізнесу в Україні доречним є досвід Польщі. В перехідний період у банківській справі Польщі можливі переваги від співпраці банківської та страхової інституції оцінювались досить слабо. Основним аргументом були труднощі щодо нагляду за діяльністю таких фінансових груп. Проте вже в середині 90-х ХХ ст. було помічено, що страхові товариства від консолідації бізнесу мають можливість отримувати значні переваги. Розвиток фінансового ринку в Польщі сприяв поступовому зростанню зацікавленості до можливостей дистрибуції страхових послуг через мережу банківських відділень. Відомі банківсько-страхові групи, що розвивають свою діяльність на території Польщі, це: Grupa Ergo Hestii із ВРН РВК; Grupa Generali i Commerzbanku; Grupa Nordei; Grupa Commercial Union Polska у співпраці із трьома банками Bank Zachodni WBK і ВРН РВК – дистрибуція послуг із страхування життя у банківських відділеннях. У кожній з цих груп є закордонний інвестор, та часто використовують значні фінансові інвестиції між банками та їх страховиками – партнерами. Польський ринок можна оцінити, як дуже змінний, що зумовлено молодістю та становленням і перспективним, як таким де є можливим розвиток подальшого процесу консолідації. Дослідження вказують на те, що зрощення банківського та страхового бізнесу надалі матиме місце та розвиватиметься в Польщі [1].

Натомість Україна належить до групи країн з часткою банкострахування у структурі загальних премій зі страхування життя нижче 30%, тобто ринок є слаборозвиненим [3]. Рівень потенціалу банківського страхування в Україні на період з 2009 до 2015 рр. практично не перевищує 45%. Станом на 2011 р. рівень банкострахування був найнижчим за останній період і становив 27%. На 2014 р. цей рівень зріс до 45,5%. А останніми роками спостерігається тенденція до поступового зниження рівня банківського страхування в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка рівня потенціалу банківського страхування в Україні за період 2009-2015 рр., %*

*Складено автором за даними [2]

В сучасних умовах спостерігається низький рівень розвитку ринку страхових послуг в Україні. Це пов'язано насамперед із неправильними діями страхових компаній стосовно своїх клієнтів, оскільки вони намагаються мінімізувати виплату премій при настанні страхових випадків. За таких умов попит на страхові послуги є надзвичайно низьким, так як страхові платежі є високими, а імовірність отримати премію при настанні страхового випадку є низькою. На українському ринку банківські установи і страхові компанії функціонують окремо, без відповідної співпраці, тому повноцінної банківсько-страхової інтеграції сьогодні в Україні ще немає. [3]

Отже, консолідація банківського та страхового бізнесу є доволі позитивним явищем для діяльності у конкурентному середовищі на фінансовому ринку. Для оцінки можливостей та перспектив формування консолідованого банкострахового бізнесу в Україні найбільш доречним є досвід країн Західної Європи і Польщі, тому що ці країни, можуть служити прикладом розвитку фінансового ринку України. Українські фінансові інституції уже здійснили спробу консолідації банківського та страхового бізнесу, та навіть існують фінансові групи, що формують нову консолідовану банківсько-страхову бізнес-архітектуру та прибутковість і частка ринку цих інновацій, що продовжує стрімко зростати, і ще суттєво не вплинула на архітектуру фінансового ринку України. Такий стан є наслідком незначного розвитку страхового ринку та перевагою у банках короткострокових депозитів, що є свідченням лише формування сприятливого середовища для банкострахування.

Література:

1. Банківське страхування: нові виклики та можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/08/12/26/3665>
2. Оцінювання рівня потенціалу банківського страхування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4715>

3. Співпраця банків і страхових компаній: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2011_25/zb25_15.pdf

Ольга ДІДОРА

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Валютний ринок займає провідне місце серед усіх інших ринків та є складовою економічних процесів, що відбуваються в державі. За своєю природою валютний ринок – це система економічних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют з метою їх використання в міжнародних розрахунках. Сучасний валютний ринок – один із видів грошового ринку, який забезпечує купівлю-продаж іноземної та національної валюти. Існування такого ринку є важливою складовою економіки України. Формування валютної політики України почалось після здобуття незалежності та початку структурної перебудови економіки, переходу до ринкових механізмів регулювання економіки.

Валютний ринок забезпечує своєчасне здійснення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, диверсифікацію валютних резервів, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют [2, с. 102]. Валютно-курсова політика має вагомое значення для економіки країни, вона виступає важливим інструментом впливу на економічні процесив державі. Характеризуючи тенденції сучасного валютного ринку, варто зазначити, що він розви вається в важких соціально-економічних умовах.

Зараз національна економіка переживає падіння виробництва, загострення економіко-політичних умов, що як наслідок значно вплинули на проведення валютної політики та коливання грошової одиниці. Національний банк України як учасник та важливий суб'єкт валютного ринку намагається врегулювати та стабілізувати національну валюту, однак ситуація, що склалась в нашій державі, не є сприятливою для стабілізації даного ринку. Першочерговим завданням НБУ є збалансування попиту та пропозиції на іноземну валюту.

Політика Національного банку в монетарній сфері залишатиметься відносно жорсткою, спрямованою на підтримку безінфляційної тенденції та запобігання впливу зовнішніх шоків на економіку України. Незважаючи на поступове послаблення валютних обмежень, валютний ринок залишався відносно стабільним упродовж останніх місяців. Це дозволило Національному банку України розпочати в середині вересня проведення аукціонів з купівлі

іноземної валюти для збільшення міжнародних резервів. У вересні на ці цілі було придбано 144 млн. дол. США [4]. Невід’ємною складовою валютного ринку є система валютного регулювання – діяльність держави та державних органів щодо врегулювання міжнародних розрахунків та порядку проведення операцій з валютними цінностями. Останнім часом важливого значення набуває питання подальшого розвитку валютного регулювання та поступової лібералізації валютних відносин у бік спрощення міжнародного обміну товарами, послугами, капіталами, переходу до гнучкого обмінного курсу. Одним із найбільш важливих важелів до регулювання валютної політики є валютна інтервенція. В Україні валютна інтервенція є головним методом НБУ, за допомогою якого впроваджується національне регулювання валютного курсу та здійснюється запобігання зниженню (підвищенню) валютного курсу гривні [3].

Аналізуючи дані таблиці 1 можемо прослідкувати інтервенції НБУ на міжбанківському валютному ринку. Метою такої інтервенції є забезпечення відносно стабільного співвідношення курсів валют. В умовах режиму плаваючого курсоутворення обсяги інтервенцій Національного банку з продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку були незначними.

Таблиця 1

**Інтервенції Національного банку України
на міжбанківському валютному ринку України [5]**

Назва	Купівля		Продаж	
	Середньозважений курс гривні(за 100 оди-ниць валюти)	Обсяг (млн.одиниць валюти)	Середньо-зважений курс гривні (за 100 одиниць валюти)	Обсяг (млн.одиниць валюти)
Усі валютні цінності в доларовому еквіваленті, зокрема:		300.5		46.5
долар США	2 152.6532	300.5	2 298.1710	46.5

Якщо в 1 кварталі 2015 року НБУ ще здійснював такі банківські операції, то вже в 2 кварталі припинив, зважаючи на певне встановлення рівноваги та стабільності. Питання стабілізації на валютному ринку є відкритим для економіки України. Проблеми, що сформувались на вітчизняному валютному ринку потребують швидкого вирішення, адже заважають нормальному функціонуванню економіки, інтеграції нашого господарства у світове, заважають встановленню тісних зв’язків з іноземними державами. Якщо порівнювати тенденції, що відбуваються на валютному ринку за останні кілька місяців можна помітити наступне. Приміром у серпні 2015 року офіційний курс гривні до долара США зріс на 42.63 коп. (1.97%). В вересні офіційний курс

знизився на 34.21 коп. (1.61%), і в жовтні знизився на 1 грн. 38 коп. (6.39%) і 31.10.2015 становив 2 290.3985 грн. за 100 доларів США [5].

Якщо аналізувати ситуацію з курсом гривні, то необхідно зазначити, що зниження курсу валюти робить імпорتنі товари дорожчими, а експортні – дешевшими. Коли ціна іноземної валюты в гривнях зростає, то це свідчить про знецінення гривні, і навпаки.

Дефіцит готівкової іноземної валюти за одночасно високого рівня попиту, а також значна кількість адміністративних обмежень, обумовила виникнення незадоволеного валютного попиту та появу «чорного валютного ринку». Курси купівлі/продажу на «чорному ринку» відрізняються від значень обмінних курсів, встановлених комерційними банками, зазвичай, на 2-3 грн. і бік збільшення. В той самий час реальна різниця між «чорним» та офіційними обмінними курсами є нижчою, враховуючи стягнення збору до Пенсійного фонду в обсязі 2% від суми придбання валюти в банку [7, с. 44]. Для України, яка на шляху інтеграції в Європейський Союз, існування чорного або сірого ринку – це основна завада на шляху до економічного піднесення. ЄС навряд чи буде співпрацювати з нашою державою, допоки існуватимуть відповідні нелегальні організації, які порушують модель вільного руху капіталів [8, с. 213].

Таким чином, аналізуючи тенденції на валютному ринку України, варто зазначити, що він розвивається в непростих соціально-економічних умовах. Серед основних проблем, які потребують швидкого вирішення можна виділити наступні:

- тенденцію до девальвації національної валюти відносно іноземних валют, що призводить до зростання інфляції;
- необхідність регулювання ситуації на валютному ринку шляхом створення нового законодавства;
- втрата довіри до національної валюти, що призвело до зростання рівня доларизації.

Ці проблеми створюють дисбаланс на валютному ринку, негативно впливають на економіку, порушують стабільність національної валюти, а саме тому потребують негайного розв'язання. Для того щоб здійснювати ефективне валютне регулювання необхідно прийняти відповідні законодавчі акти та здійснювати політику, яка удосконалив структуру внутрішнього та зовнішнього ринків.

НБУ як уповноважений орган валютного регулювання та проведення валютної політики має удосконалити механізми контролю, забезпечивши відповідну нормативно-правову базу. Питання ліквідації чорного та сірого валютних ринків також є одним з ключових. Україна як асоційований член ЄС має вирішити проблему пов'язану з незаконною діяльністю неофіційних ринків. Вирішення цієї проблеми сприятиме покращенню економічного становища нашої країни, прозорості обмінних операцій, прискорить процеси інтеграції.

Література:

1. Аналітичний огляд валютного ринку України за підсумками I півріччя 2015 року [Електронний ресурс] / НРА «Рюрік». – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/Currency_2_2015_tendency_ukr.pdf
2. Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н. Е. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка». – 2012. – № 1. – С. 102–114.
3. Макроекономічний та монетарний огляд (жовтень 2015 рік) [Електронний ресурс] / НБУ України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=23319380>
4. Рибаченко К. В. Моделювання стану валютного ринку України [Електронний ресурс] / К. В. Рибаченко. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>
6. Сусіденко Ю. В. Міжнародний валютний фонд і його співробітництво з Україною / Ю. В. Сусіденко // Фінансова інфраструктура: формування, проблеми та перспективи розвитку в умовах інноваційної економіки
7. Сусіденко Ю. В. Неторговельні операції комерційних банків в іноземній валюті / Ю. В. Сусіденко, А. В. Кирилович // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Д: Дробязко. – 2015. – С. 212-215.

Галина ДМИТРІВ

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицейська Ю. М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ

Як і будь-який господарський суб'єкт, банк для реалізації своєї діяльності повинен володіти певною сумою грошей і матеріальних активів, які складають його ресурсну базу. Важливою функцією банків є сприяння мобілізації заощаджень суб'єктів господарювання, перерозподіл їх у напрямку найбільш ефективного використання, що в свою чергу дає змогу збільшити загальну масу інвестицій і потенціал економічного зростання. Питання вдосконалення банківської діяльності та визначення основних напрямків розвитку банківських ресурсів є одними з ключових проблем сучасного економічного розвитку суспільства. Від способів, термінів, вартості залучених коштів, а також від розміру власних коштів банку, структури його ресурсів багато в чому залежать фінансові результати діяльності кредитної системи, а також можливості для збільшення вкладень в економіку країни і розширення спектра послуг, що надаються клієнтам банку. Формуванням та управлінням ресурсами є визначальними і доленосними завданнями для діяльності банку. Саме обсяг і якісний склад засобів, якими володіє банк, визначають напрями і масштаби його діяльності, за умов ринкової економіки. Через це питання формування ресурсної бази банку стають дуже актуальними в даний час.

Теоретичні аспекти формування ресурсів банків досліджували вчені І.С.Кирилейза, М.О.Коваленко, О.В.Дзюблюк, Ю.М.Галіцейська, М.О.Синенький, В.А. Фурсова, М.О. Капелюшна.

Сьогодні існує проблема пов'язана з формуванням ресурсної бази банків та збільшення її обсягів, покращення її структури та удосконалення управління нею. Важливою проблемою, що стоїть перед українськими банками є розбіжність строків залучення та розміщення фінансових ресурсів. Кризові явища у фінансовій системі України загострили цю проблему ще більше, тому формування і ефективне використання ресурсної бази банків залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження [4].

Банківські ресурси – сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для виконання своїх функцій та операцій. Джерела їх формування – це шляхи надходження ресурсів на рахунки банківської установи, які на певних умовах між банком та контрагентом тимчасово переходять у користування банку для проведення ним активних операцій та забезпечення його повноцінної діяльності з метою одержання прибутку. Зважаючи на це, з'ясувати джерела формування банківських ресурсів нам дозволить перелік його контрагентів, тобто всіх юридичних та фізичних осіб, а також органів державної влади, які співпрацюють з банківськими установами [2].

Ресурси банків поділяються на власні, залучені та позичені кошти.

Власні ресурси комерційних банків формуються за рахунок статутного капіталу банку, а також фондів, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, а також прибутку поточного і минулого років. Поповнення власної капітальної бази банків залежить від доходів населення та його довіри до банківської системи; законодавчого поля діяльності банків, прибутковості діяльності народного господарства країни, що в свою чергу впливає на прибуток банків [3].

Банківські установи здійснюють формування своєї ресурсної бази таким чином:

1. Формують власний капітал для забезпечення економічної незалежності, виконання банком його фінансових зобов'язань.

2. Здійснюють мобілізацію тимчасово вільних коштів і трансформують їх у капітал. Тобто залучають грошові кошти від фізичних та юридичних осіб, розміщують їх від свого імені, на власних умовах та свій ризик, відкривають та обслуговують банківські рахунки.

3. Здійснюють запозичення коштів, шляхом емісії та продажу боргових цінних паперів, отримують кошти у формі кредиту від НБУ та інших комерційних банків [1].

У загальній сукупності банківських ресурсів залученим ресурсам відводиться провідне місце. З появою нових, не традиційних для старої банківської системи способів акумуляції тимчасово вільних грошових коштів фізичних і юридичних осіб, структура залучених ресурсів зазнала істотних змін.

Всі залучені ресурси за способом їх акумуляції групуються наступним чином:

- депозити;
- не депозитні залучені кошти.

Потрібно розрізняти залучені та позичені кошти так як вони мають різну економічну природу. Комерційні банки можуть позичати кошти у Національного банку України шляхом: одержання кредитів через закриті кредитні аукціони; ломбардне кредитування або кредитування під забезпечення державних цінних паперів; рефінансування у формі переобліку векселів та перезастави векселів. Також до зовнішніх джерел формування ресурсів можна віднести позабалансове фінансування банку: сек'юритизація активів, випуск кредитних гарантій, продаж позик [2].

Ще одним джерелом поповнення ресурсів комерційного банку є міжбанківське кредитування. Міжбанківські кредити мають як правило короткостроковий характер. Загальний розмір отримання комерційним банком міжбанківських ресурсів обмежується розміром власних ресурсів банку.

Комерційні банки можуть позичати кошти у Національного банку України шляхом одержання кредитів через закриті кредитні аукціони; ломбардне кредитування або кредитування під забезпечення державних цінних паперів; шляхом рефінансування у формі переобліку векселів та перезастави векселів [3].

Формування ресурсної бази банків перебуває під впливом певних чинників – економічних, фінансових (рівень монетизації економіки, особливості податкової політики, приріст іноземних інвестицій в країні, діяльність небанківських фінансово-кредитних посередників, державне кредитування, кон'юнктура ринку, темпи економічного зростання тощо). На мікрорівні, тобто господарюючого суб'єкта істотно впливає загальний обсяг грошового обороту банку, величина прибутку, склад фінансових ресурсів тощо [1].

З метою збільшення власного капіталу банку можна застосувати такі заходи:

- обмеження можливостей зростання ризикових активів;
- впровадження дивідендної політики;
- залучення нових акціонерів;
- залучення коштів на умовах субординованого боргу.

Напрямами збільшення депозитних ресурсів банку є:

- розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів;
- стимулювання залучення ресурсів через збільшення та диференціацію процентної ставки;
- удосконалення порядку та методів виплати відсотків;
- розвиток спектра додаткових послуг вкладникам;
- використання різних видів цінних паперів для залучення ресурсів;
- підвищення якості обслуговування клієнтів [4].

Отже, роль ресурсної бази в діяльності банківських установ є значною, оскільки від неї залежить успішність проведення економічної діяльності

банками, їх рівень конкурентоспроможності, а також розвиток банківської системи в країні загалом. Через банківські установи фінансуються усі галузі економіки, організовується посередницька діяльність, здійснюється купівля-продаж цінних паперів та операції з довірчого управлінням майном. Тому від ефективності використання ресурсів комерційних банків істотно залежить стабільність і темпи розвитку національного господарства. Зростання обсягів ресурсної бази банків сприятиме зміцненню банківської системи України загалом і є необхідною умовою переходу вітчизняної економіки на рівень розвитку країн із розвиненою ринковою економікою.

Література:

1. Кирилейза І. С. Теоретичні аспекти дослідження економічної сутності ресурсної бази банку [Електронний ресурс] / І. С. Кирилейза. - Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Kyryleiza.pdf
2. Коваленко М.О. Джерела формування ресурсів банку та особливості цього процесу на різних етапах економічного розвитку [Електронний ресурс] / М. О. Коваленко. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3595/1/D083.pdf>
3. Синенький М. О. Формування ресурсів комерційних банків [Електронний ресурс] / М. О. Синенький, Г. С. Годосейчук. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics/45574.doc.htm
4. Фурсова В.А., Капелюшна М.О. Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний стан і перспективи розвитку [Електронний ресурс] / В.А. Фурсова, М.О. Капелюшна. – Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/OIKIT/2011/OIKIT50/p118-124.pdf>

Павло ДУРАЙ

*студент факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Белянт Г. Р.

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Політика будь-якої країни, перш за все, повинна бути спрямованою на забезпечення стабільності та добробуту життя населення. В основу такої політики має бути покладено контроль за рівнем інфляційних процесів у державі. Необхідність у цьому викликана тим, що інфляція не лише призводить до тяжких соціально-економічних наслідків, а й тим, що за умов інфляції відбувається деформація інструментів макроекономічного регулювання.

Інфляція одна із найбільших проблем сучасності, її називають ворогом суспільства номер один. Вона тісно пов'язана з проблемою зайнятості населення, безробіттям, матеріальним та духовним благополуччям його добробуту. Ми повинні зрозуміти, що головна особливість інфляції полягає в тому, що вона стосується кожного, та немає в світі країни, яка б не зазнала втрат від інфляції.

Інфляція як специфічна властивість паперових грошей відома вже кілька століть. Інфляція – це знецінення грошей, що виявляється через зростання цін. Інфляція вимірюється динамікою цін, тобто, вона є обернено пропорційною величиною до цінової динаміки. Наприклад, якщо впродовж року ціни зросли на 25 відсотків, то можна сказати, що на такий самий відсоток знецінились гроші. Попри те, що в економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів та послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти, потрібно звернути увагу на те, що зростання цін на окремі товари та послуги не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів та послуг ціни можуть досить відчутно спадати. Але загальний рівень цін може не змінюватись, за цих умов таке підвищення цін не є інфляційним процесом. Так ми можемо сказати, що інфляція – це підвищення загального або середнього рівня цін.

Економісти давно намагаються з'ясувати причини інфляції, щоб запропонувати ефективні методи боротьби з нею та її негативними соціально-економічними наслідками, але через складність та багатогранність інфляційних процесів, дослідникам з різних шкіл не вдається досягти спільної точки зору на причини виникнення інфляції. Так з точки зору монетаристів найважливішою та єдиною причиною інфляції є більш швидке зростання національної грошової маси порівняно із зростанням продукту. За жорсткого монетарного регулювання основними завданнями буде стабілізація цін і рівновага ринкової кон'юнктури, так як пропозиція грошей визначається виключно грошова-кредитною політикою держави. Пропозиція грошей та їх маса в обігу неминуче почнуть зростати, коли будуть забезпечені висока зайнятість та економічне зростання. Це буде призводити до підвищення попиту та товарних цін на ринку, а отже і до інфляції. Якщо ж відбувається спрямування монетарної політики на монетизацію бюджетного дефіциту, за рахунок емісії грошей, то вона перетворюється на інфляційну політику.

Згідно з концепцією Дж. Кейнса інфляція є ланцюгом обставин, процесом де існує надмірний попит, тобто, інфляційний розрив, коли сукупні видатки перевищують обсяг національного продукту. Кейнс вважав, що збільшення попиту з боку держави та підприємців призводить до збільшення виробництва та зайнятості, а от збільшення попиту населення призводить до інфляції тому, що цей попит не є виробничим. Виходячи з цього Кейнс рекомендував стимулювати приватні та державні інвестиції, але обмежувати заробітну плату робітників. Вчений радив знижувати не номінальну (грошову) заробітну плату, оскільки виник би відчайдушний спротив працівників, а провадити гнучку інфляційну грошову політику, яка в підсумку призведе до зниження реальної заробітної плати.

Одна з найбільш відомих гіпотез – це те, що інфляція безпосередньо пов'язана з емісією грошей, а тому завжди носить емісійний характер. Звісно емісія обумовлена здійснювати випуск додаткових грошей в обіг, але інфляційний характер емісія буде набувати, коли випуск цих додаткових

грошей спрямовується урядом на покриття державного боргу та фінансування дефіциту бюджету. Якщо ж випуск цих грошей буде спрямований на зростання обсягу національного виробництва чи уповільнення руху грошей, тоді емісія не є інфляційною.

Дуже гостра проблема інфляції і в Україні. Інфляційні процеси викликані в нас сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних та суб'єктивних чинників. Це залежність від зовнішнього енергопостачання, непослідовність економічної політики, помилки в політиці бюджетних видатків, а також негаразди перехідної економіки.

Основною проблемою інфляції є те, що вона знецінює заощадження. Для тих, хто зберігає гроші в готівковій формі або в банку чи вкладає їх в облигації, кожне підвищення цін зменшує купівельну спроможність грошей. Банки захистять клієнтів від втрат, пов'язаних з інфляцією, лише в тому разі, коли встановлений ними процент по вкладах перевищуватиме рівень інфляції. Крім того, інфляція зменшує поточне споживання. Навіть якщо із підвищенням цін відбувається перегляд ставок зарплати, то поточне споживання зменшується, тому що, по-перше, ніколи не буває 100-процентних індексацій доходів; по-друге, перегляд ставок потребує часу, протягом якого ціни можуть зрости ще більше.

Варто зазначити, що в результаті росту цін відбувається зниження конкурентоспроможності національних товарів, внаслідок чого збільшується імпорт та зменшується експорт, банкрутують національні виробники та зростає попит на більш стабільну національну валюту, посилюється відтік капіталів за кордон, а це сприяє зниженню політичної стабільності у суспільстві та зростає соціальна напруженість. Головним соціальним наслідком інфляції є перерозподіл багатства і доходів, особливо якщо вони не індексуються, а кредити видаються без урахування індексу цін. Також інфляційні процеси мають значний вплив на зовнішньоекономічні зв'язки, найбільш він проявляється через падіння курсу національної валюти. Купівельна сила грошей на внутрішньому ринку не відповідає курсу національної валюти. Державне регулювання валютних відносин призводить до формування ринкового та офіційного курсів. Виходячи із цього розбіжності курсів валют посилюють спекуляції на валютних ринках та стримують приплив іноземних інвестицій в економіку країни, погіршується платіжний баланс країни та її валютне становище в цілому.

Отже інфляція – це складний багатопрофільний процес, наслідки якого завдають серйозної шкоди економіці країни та її населенню. Інфляційні процеси можуть відбуватися з різних причин, як зовнішніх так і внутрішніх. Зокрема це є дефіцит державного бюджету зростання державного боргу, надмірна емісія грошей, монополізація виробництва, незбалансованість інвестицій загострення соціально-політичної ситуації в країні, тощо.

За умов, які склалися у вітчизняній економіці, керування інфляцією є найважливішою проблемою грошово-кредитної і економічної політики взагалі. При всій значущості скорочення державних витрат, поступового зменшення

грошової емісії необхідне проведення широкого комплексу антиінфляційних заходів.

Заходи антиінфляційного регулювання інфляції в Україні такі:

- розробка та втілення в життя комплексних державних програм розвитку економіки, в першу чергу галузей і підприємств, які сприяють становленню конкурентного, високотехнологічного та наукомісткого виробництва;

- проведення послідовної антимонопольної політики та створення широкої мережі економічної інформації для підприємств;

- посилення стимулів виробничого накопичення, включаючи субсидії, що здатні підтримати процес накопичення коштів у підприємців та населення;

- зміна структури виробничих фондів з метою розширення виробництва товарів народного споживання, тобто створення умов для переливу капіталу з однієї до іншої галузі суспільного виробництва;

- стимулювання кредитної та інвестиційної діяльності банків та обмеження покриття дефіциту коштів за рахунок банківського кредиту;

- вдосконалення податкової системи; особлива увага регулюючій ролі податків;

- підвищення ефективності грошово-кредитної політики, яка повинна забезпечити тісний взаємозв'язок усіх елементів ринкового механізму товарно-грошових відносин.

Отже, найбільшої ефективності проведення антиінфляційної політики можна досягти лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією. Інфляційні процеси та економічні кризи не оминули жодної країни, проте навіть найважчі з них зазвичай завершувалися оновленням економіки та її зростанням. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

Наталія ДУШИНСЬКА

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Метлушко О.В.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Глобалізація є незворотнім процесом, протистояти якому не спроможна жодна із держав. Тому світові економічні процеси не оминають ні Україну загалом, ні її фінансову систему. З огляду на формування єдиного глобального ринку особливої актуальності набуває дослідження функціонування ринку банківських послуг як однієї із вагомих складових глобальної фінансової системи та головного фінансового посередника, що забезпечує потреби реального сектору економіки й населення у фінансових ресурсах [1, с. 47].

Висвітлення особливостей розвитку ринку банківських послуг, зумовлене виходом вітчизняних банківських установ на міжнародні ринки та входженням іноземних банків в Україну в умовах посилення впливу глобальних факторів, має важливе теоретичне та практичне значення для забезпечення стабільності як банківської, так і фінансової системи України, сталого та ефективного функціонування національної економіки загалом у глобальній фінансовій системі. Тому обрана тема є актуальною як в теоретичному, так і в практичному аспектах [2].

Характерними ознаками сучасної фінансової системи України є її стрімкий розвиток, постійна нестабільність, високоризикованість і надмірна залежність від глобальних соціально-економічних тенденцій. Прискорення трансформаційних процесів і транснаціоналізації національних економік підвищує роль ринку банківських послуг як важливої складової світової економіки, що забезпечує функціонування та розширене відтворення національних систем зокрема та світової господарської системи в цілому [3].

Зважаючи на переваги ринку фінансових послуг над товарними ринками та приймаючи до уваги існуючі дослідження, можна констатувати, що на сьогодні в розвитку посткризової економіки, у період коли суб'єкти економічної діяльності обмежені щодо можливості вливання стартового капіталу та потребують швидкої віддачі капіталовкладень, саме ринок фінансових послуг займає першочергове місце у сфері обігу послуг взагалі, і зокрема найбільш динамічно в його структурі розвивається ринок банківських послуг.

Надійність банківської системи є однією з найважливіших умов подальшого розвитку української ринкової економіки, бо, акумулюючи вільні фінансові ресурси, перетворює їх у капітал, який приносить прибутки [4].

Як засвідчує аналіз основних показників розвитку банківської системи України, останніми роками вона розвивалася досить динамічно, але не завжди пропорційно. Банківська система України історично формувалась на принципах залучення національного капіталу в ресурсну базу банків і трансформації цього капіталу на потребу економіки. Відповідно до цього формувались системні відносини між банками і реальним сектором економіки, між банками та державою.

Останнім часом спостерігається поступове збільшення попиту на банківські послуги суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб. Саме від того, наскільки ефективно спроможні банки діяти на різних сегментах даного ринку, визначатиметься успішність ринкових перетворень, забезпечення інтенсивного економічного зростання та добробуту країни [4].

Варто зауважити, що однією з найболючіших проблем сучасних банківських систем є захист інтересів вкладників. Найвагомішою серед них – аспект гарантування вкладів. Достатньо часто має місце обмеженість можливості оцінки ризику депозитних операцій. Саме тому в країнах із розвинутою економікою розробляються механізми, які захищають вкладників від інвестиційного ризику. До яких можна віднести систему страхування банківських депозитів. Так, повні гарантії за депозитами (а іноді й за всіма зобов'язаннями банків) запроваджувалися для подолання кризи в Таїланді,

Мексичі, Японії, Кореї та в інших країнах. В окремих випадках держава націоналізувала банки або ж надавала їм фінансову допомогу з метою гарантування виконання ними зобов'язань перед вкладниками і забезпечення належного функціонування банківської системи загалом. Як бачимо, в Україні було застосовано загальний для Євросоюзу захід щодо захисту банківської системи, тобто збільшення суми відшкодування за вкладами. Проте, незважаючи на це, відтік вкладів із банківської системи України продовжується у той час, як в ЄС ситуація дещо стабілізувалася [5].

Основні тенденції функціонування ринку банківських послуг, як у світі, так і в Україні, формуються під впливом глобалізації, яка має позитивні та негативні наслідки.

Протягом останнього десятиріччя обсяги світового ринку банківських послуг зросли більше, ніж удвічі і продовжують збільшуватися. В умовах глобалізації світового економічного розвитку банківські послуги набувають динамічного розвитку і стають одним із впливових чинників, від яких залежить зростання національної економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, підвищення добробуту населення.

Провідною тенденцією розвитку ринку банківських послуг у світі є трансформаційні зміни глобального банківського сектору, каталізатором яких стала світова фінансово-економічна криза.

Тому на теперішньому етапі розвитку банківського бізнесу в Україні дуже важливими є забезпечення продуктивного розвитку ринку банківських послуг на довгострокову перспективу з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей. На сьогодні в умовах загострення глобальної конкуренції важливим і необхідним є вирішення проблеми підвищення ефективності банківських послуг. Першочерговими напрямками в розвитку банківської системи країни повинно стати використання новітніх способів управління в банківських установах, поліпшення якості банківського обслуговування клієнтів, розширення асортименту надання банківських послуг і використання сучасних банківських технологій, що значною мірою залежатиме від вдосконалення регуляторної політики та нагляду в банківській сфері [1].

Література:

1. Маргелов М. В. «Глобализация» – превратноститермина / М. В. Маргелов // США – Канада. – 2003. – № 9. – С. 47–59.
2. Показники діяльності банків [Електронний ресурс] : Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807.
3. Макроекономічний розвиток України / Річний звіт Національного банку України за 2012 рік [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 12.04.2013 № 136 та затверджено рішенням Ради Національного банку України від 25.04.2013 № 10. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>
4. Малахова О. Основні напрямки розширення операцій банків з кредитнорозрахункового обслуговування клієнтів в умовах кризових явищ в економіці / О. Малахова // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 127–135.
5. Кальченко Т. В. Глобальна економіка : навч. посіб. / Т. В. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2009. – 364 с.

Юлія ЖАДАН
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З. К.

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Роль іноземного капіталу у функціонуванні банківського сектора України на сьогоднішній день заслуговує особливої уваги, тому що присутність банків з іноземним капіталом у вітчизняній банківській системі має ряд особливостей, які в подальшому можуть мати або позитивні, або негативні наслідки. Безперечно, притік іноземного капіталу має позитивний вплив на банки, оскільки він розширює можливості створення нових банківських послуг, сприяє розвитку фінансового ринку, посиленню конкуренції, впровадженню передових банківських технологій, проте всі ці фактори супроводжуються ризиками.

Упродовж останніх років банківська система України зіткнулася з низкою проблем, однією з яких є неспроможність українських банківських установ конкурувати з іноземними, частка яких на вітчизняному ринку постійно зростає. Таке становище також поглиблюють процеси глобалізації, які здійснюють безпосередній вплив на банківську систему України [2, с. 244].

Щоб проаналізувати, що ж все таки переважає: плюси чи мінуси припливу іноземного капіталу у банківському секторі України, потрібно переглянути низку показників, які характеризують цей процес.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України станом на 1 лютого 2016 року[1]

Назва показника	01.01.2014 р.	01.01.2015 р.	01.01.2016	01.06.2016
Кількість банків, що мають банківську ліцензію	180	163	106	106
Із них: з іноземним капіталом	49	51	41	41
У тому числі зі 100-відсотковим іноземним капіталом	19	19	16	16
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	34.0	32.5	43.3	39.6

Асоціація «Український Кредитно-Банківський Союз» за результатами діяльності банків за перше півріччя 2016 року, звернула увагу на рекордне зростання частки іноземного капіталу за всю історію функціонування національної банківської системи. Так, згідно основних показників банківської

діяльності, УКБС зазначає, що на 01.07.2016 р. майже 55% статутного капіталу всіх банків України належить іноземцям.

Зокрема, ще на 01.01.2015 р. частка іноземного статутного банківського капіталу не перевищувала 32,5 % від загального обсягу.

Таке стрімке зростання (в 1,7 рази лише за 1,5 роки) є наслідком масового виведення з ринку банків з капіталом українського походження. А вже з початку 2014 р. кількість працюючих банків скоротилась на 44% або на 78 установ (із 180 на 01.01.2014 до 102 на 01.07.2016), а кількість звільнених працівників – понад 35 тис. чол.

Експерти УКБС звертають увагу, що очищення банківської системи не призвело до покращення її якісних показників. Так, за півтора роки обсяги кредитування бізнесу скоротились майже на 7%, згідно опублікованих Нацбанком даних у гривневому еквіваленті, а позики населенню зменшились за цей час на 22% (і це при тому, що курс USD у гривнях виріс у 3 рази!).

Одночасно майже вдвічі (до 219 млрд грн) зросла частка проблемної заборгованості за кредитами, яка займає четверту частину кредитного портфелю банківської системи.

Таким чином, збитки банків за півроку склали понад 9 млрд грн, що третій рік поспіль свідчить про нерентабельність банківської системи [1].

Отже, можна зробити висновок про те, що між фінансовою безпекою та ефективністю присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі існує тісний взаємозв'язок, який проявляється через визначення цілей прибуткової та стабільної банківської діяльності; забезпечення захисту інтересів вкладників; створення системи захисту від загроз, які постають перед банківською системою. Для розширення сфери впливу іноземного банківського капіталу необхідно уникати його надмірної концентрації та монополізації на одному із сегментів ринку банківських послуг; забезпечувати належний рівень прозорості джерел зовнішнього інвестування; стимулювати не тільки приплив іноземних коштів у вітчизняну банківську систему, а й запозичувати передовий досвід, передусім новітній менеджмент і технології ведення банківського бізнесу, нових послуг і продуктів, програмного забезпечення, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури.

Література:

1. Іноземний капітал у банках витісняє український – УКБС [Електронний ресурс] // FINANCE. UA – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/382854/inozemnyj-kapital-u-bankah-vytisnyaye-ukrayinskyj-ukbs>
2. Ковач М.Й. Вплив іноземного капіталу на фінансову стійкість банківської системи України [Текст] /М.Й. Ковач, М.П. Лазур // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.3. – С.242-248.
3. Линенко А. В. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України [Текст] / Линенко А. В., Ренгевич Ю. Ю. // Вісник Запорізького національного університету. - 2011. – №1(9). - С.236-241.
4. Основні показники діяльності банків України на 1 лютого 2015 року [Текст] // Вісник Національного банку України. – №3. – 2015. – С.57

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Розвиток будь-якої країни залежить від інвестиційного оновлення виробничих потужностей усіх галузей економіки. В сучасних умовах спостерігається негативна динаміка фінансових результатів на більшості підприємств України. Криза в українській економіці супроводжується падінням обсягів виробництва, зниженням платоспроможності суб'єктів господарювання, збільшенням неплатежів, зростанням дебіторської і кредиторської заборгованостей, потреба підприємств у фінансових ресурсах зростає, тому актуальними є залучення позикових коштів. В таких умовах саме банки можуть стати основними донорами економіки, що обумовлює необхідність оцінки їх кредитно-інвестиційної діяльності. Але відсутність ефективного механізму переливання капіталу з фінансового сектора в реальний, а також чітких цілей і пріоритетів монетарної політики, спрямованих на зростання реальних інвестицій, залишається однією з основних проблем вітчизняної економіки.

Використання всього арсеналу інструментів кредитно-грошового регулювання економіки з головною метою - обмежити темпи інфляції, не принесло бажаних результатів для пожвавлення економіки і поліпшення інвестиційного клімату. Держава практично самоусунулась від регулювання цього процесу.

Інвестиційна діяльність в роки реформ значною мірою визначається нестачею власних коштів підприємств, високою ризикованістю довгострокових вкладень, високими процентними ставками за залученими кредитами, низькою конкурентоспроможністю корпоративних цінних паперів на фінансових ринках, скороченням обсягів централізованих капітальних вкладень і неритмічним їх фінансуванням. Величина капіталовкладень скоротилася, а їх структура набула сировинної і непродуктивної спрямованості, окрім того, відбулось скорочення сукупного попиту, пов'язаного з політичною нестабільністю, відсутністю відповідної інфраструктури, відходом держави від фінансування інвестиційного процесу. Таким чином, недоінвестування української економіки протягом останніх 8 років визначило всю сукупність проблем, що накопичилися у виробничому потенціалі країни. До них належать: низька ефективність виробництва і конкурентоспроможність продукції, що випускається, скорочення виробництва наукомісткої продукції, поглиблення галузевих регіональних і технологічних диспропорцій, особливо у сфері промислового виробництва.

З погіршенням фінансового стану реального сектора економіки зменшився не тільки його власний інвестиційний потенціал, а й можливості залучення позикових коштів. Перехід НБУ до режиму інфляційного таргетування не

вплинув на частку кредитів у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій.

При загальній економічній і політичній невизначеності, з одного боку, та повільному розвитку ринків капіталу та робочої сили - з іншого, банківська система практично не зацікавлена в довгостроковому вкладенні коштів і керується, переважно, власними, локальними інтересами, чисто кон'юнктурними моментами.

Грошово-кредитна політика, що проводить НБУ - надмірно жорстка і практично виключає можливість необхідного збільшення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій для переходу до економічного зростання. Обмеження грошової емісії і сукупного платоспроможного попиту, звузило діапазон дії і сферу її впливу на розвиток економіки. Направленість грошово-кредитної політики на подолання інфляції з використанням усього арсеналу інструментів централізованого впливу на сферу грошово-фінансових відносин фактично призвела до втрати здатності банківської системи забезпечувати потреби господарських суб'єктів у позикових коштах. Триваючий спад виробництва, низька залежність інфляційних процесів від ситуації у грошово-кредитній сфері доводять, що в умовах спаду виробничої активності жорсткість грошової політики лише загострює проблему платоспроможності, позбавляє економічних суб'єктів здатності до інвестування та розширення виробництва.

Варто зазначити, що нині максимальну дію на економіку чинять такі інструменти як ставка рефінансування і ставка обов'язкового резервування. Для підвищення інвестиційної активності банківських установ, насамперед, розглянемо заходи з удосконалення системи рефінансування, яка на сьогодні, націлена в основному на поточне управління ліквідністю, тому в ній і переважають надкороткострокові кредити. Проте економіці потрібне довгострокове рефінансування комерційних банків. Не заперечуючи важливості цього напрямку роботи, необхідно поступово спрямовувати її у бік створення сприятливих умов для довгострокового кредитування потреб реального сектора економіки.

Тому для стимулювання інвестиційної активності комерційних банків доцільно виділити наступні основні напрями, пов'язані з підвищенням дієвості механізму рефінансування як інструменту грошово-кредитного регулювання:

- довгострокове рефінансування комерційних банків. До першочергових цілей, на нашу думку, повинно належати кредитування новітніх і енергозберігаючих технологій, оновлення основних виробничих фондів, кредитування сільськогосподарського виробництва, малого та середнього бізнесу;

- утримання високого рівня банківського нагляду за цільовим використанням грошових ресурсів, отриманих від центрального банку через інструменти рефінансування;

- для застереження від зловживань із цільовими кредитами передбачити механізм захисту і контролю суб'єктів господарювання від морально застарілих і матеріаломістких, енергоємних технологій, обладнання і матеріалів;

- подальше зниження ставки рефінансування.

Реалізація цих заходів сприятиме активізації інвестиційної діяльності банківських установ. Заходи щодо активізації інвестиційної діяльності комерційних банків зачіпають ще два аспекти: політику обов'язкового резервування частини залучених коштів у НБУ й оподаткування прибутку банківських установ

Крім зміни норм обов'язкових резервів, для стимулювання видачі довгострокових позик суб'єктам господарювання пропонуємо встановити пільгове оподаткування прибутку банків, якщо такі позики перевищують певну частку (наприклад, 35%) від сукупної величини кредитних вкладень банків, або з умовою використання коштів, зекономлених за рахунок пільгового оподаткування на пільгове фінансування інвестиційних програм.

Іншим важливим напрямком активізації інвестиційного кредитування комерційними банками є субсидування процентних ставок. Для стимулювання комерційних банків кредитувати виробництво необхідно скористатися таким важелем впливу, як субсидування процентних ставок

Перераховані вище шляхи для стимулювання інвестиційної діяльності комерційних банків будуть ефективними за умови жорсткого контролю за використанням банківськими установами коштів, отриманих в результаті надання їм пільг.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_bez.htm

Микола ЗАХАРКІВ

студент факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

викладач кафедри банківської справи Сегеда Л.М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Діяльність європейських урядів побудована на принципі «Think Small First», що закликає першочергову увагу приділяти розвитку малого бізнесу. В умовах обмеженості ресурсів вони надають пріоритети стимулюванню економічної ефективності, що, своєю чергою, формуватиме робочі місця, створюватиме додану вартість та збільшуватиме доходи бюджету для фінансування інших проектів, у тому числі соціальних. Підтверджена практична ефективність даної стратегії є стимулом для впровадження її в Україні. У цих умовах першим необхідним кроком є систематизація наявних проблем і визначення шляхів їх вирішення.

У 2016 р. в Україні була проведена чергова оцінка індексу економічної політики у сфері малого і середнього підприємництва (далі – МСП). У порівнянні з оцінкою 2012 р. європейські експерти відзначають запровадження стратегічної програми підтримки розвитку МСП на 2014-2016рр.: спрощення порядку реєстрації бізнесу, розширення реєстру електронних послуг, дерегуляцію та ратифікацію технічних стандартів ЄС.

Водночас серйозною перешкодою залишається доступ до фінансування, особливо якщо врахувати падіння обсягів банківського кредитування МСП з 2012 р. Згідно з дослідженням ВЕЕПС V, у 2014 р. банківські позики лише у 19% підприємств, що на 10 п. п. менше, ніж середнє значення групи країни Східного партнерства [1].

Найбільш критичним періодом кредитування визначається 8 кварталів – з 1 кварталу 2014 р. до 4 кварталу 2015 р. Аналітичні звіти НБУ показують постійне посилення вимог до схвалених кредитних заявок корпоративного сектора протягом 2014-2015 рр. і зменшення частки узгоджених кредитів. Перший та другий квартали 2016 р. визначаються незначним полегшенням вимог до клієнтів малого та середнього підприємництва при розгляді кредитів у національній валюті [2]. Основними стримуючими факторами залишаються ризики застави та курсові очікування, хоча відмічається, що другий фактор стає менш впливовим. Водночас 53% банків-респондентів звітують про підвищення попиту на кредити МСП, що є позитивним сигналом відновлення економіки. Ключовими факторами тенденції визначають зниження процентних ставок, бажання розширення обігових коштів та можливість рефінансування попередніх кредитів.

Зазначені негативні тенденції 2014-2015 рр. визначалися впливом економічних та геополітичних факторів, що відобразився на готовності та можливості банківської системи надавати кредити роздрібним клієнтам. З одного боку, інфляція, девальвація, зменшення наявних доходів населення, падіння виручки від реалізації продукції та загальні негативні очікування економічних агентів обмежували надходження нових пасивів. Так, протягом 2014 р. депозитна база зросла на 3%, а протягом 2015 р. – скоротилася на 5%, склавши 98% від початкового значення. Відмітимо, що дані цифри включають вплив переоцінки валютних депозитів, інфляції та зростання грошової маси.

З іншого боку, падіння якості портфеля через девальвацію, анексію та тимчасову окупацію змусили банки збільшити резерви з 131,2 млрд. грн. на 01.01.2014 р. до 321,3 млрд. на 01.01.2016 р. (з 10 до 26% активів банківської системи).

Фактичне зменшення пропозиції ресурсів на банківському ринку, у т. ч. і в сегменті кредитування малого та середнього підприємництва, визначало як динаміку цінових показників кредитів, так і вимоги до потенційних кредиторів. Тренд до скорочення кредитування чітко виділявся вже у 2014р.: включаючи переоцінку валютних зобов'язань, обсяг кредитів наданих банками суб'єктам господарювання зріс на 14,9% або на 103,8 млрд. грн. при аналогічному зростанні протягом 2013 р. без впливу зазначеного вище ефекту. Протягом 2015 р. обсяг виданих кредитів юридичним особам показав негативну динаміку і за

рахунок формування резервів під безнадійну заборгованість скоротився на 2,2% або на 16,6 млрд. грн. (таблиця 1).

Більшою мірою дана тенденція вплинула на малі та середні підприємства.

Таблиця 1

**Динаміка портфеля кредитів, наданих суб'єктам господарювання
2008-2016 рр.(складено за даними [3])**

Роки	Кредити надані (млрд. грн.)	Частка корпоративних кредитів (%)	Кредити суб'єктам господарювання (млрд. грн.)
01.01.2008	485,4	57%	276,2
01.01.2009	792,2	60%	472,6
01.01.2010	747,3	64%	475
01.01.2011	755	67%	508,3
01.01.2012	825,3	70%	580,9
01.01.2013	815,3	75%	609,2
01.01.2014	911,4	77%	698,8
01.01.2015	1006,4	80%	802,6
01.01.2016	965,1	81%	785,9
01.06.2016	931,6	83%	769,7

Аналогічні негативні тенденції виявляють і відносні показники використання банківських кредитів. Так, у 35% позичальників сегмента МСП зобов'язання перед банками на 01.01.2015 р. не перевищували 10% власного капіталу. При оптимальному теоретичному співвідношенні власного та позикового капіталу 1:1 (коефіцієнт незалежності) [4]. Це свідчить про потребу кредитної експансії в даному сегменті.

За кризових умов українські банки більш схильні співпрацювати з великими позичальниками, що мають більш стабільні показники діяльності та запас ліквідності. Дані пріоритети мають й економічне обґрунтування. Малі підприємства існують за рахунок більшої маржі та при падінні обсягів продажу першими виходять з ринку. Проблемним питанням при аналізі звітності позичальника також є концентрація – висока залежність від одного споживача. Відсутність альтернативних ринків та каналів збуту, особливо притаманна FMCG-сфері, є однією з основних причин банкрутства в умовах економічної кризи.

Окрім іншого, вартість кредиту має від'ємну кореляцію з його сумою. Оскільки стандартні витрати на одиницю продукції у випадку банківського кредитування значною мірою залежить від кількості оброблених заявок на одну видану позику, фінансові установи зацікавлені в розгляді великих за сумою заявок і мають закладати додаткові витрати для менших сум.

Про слабку стратегічну спрямованість на клієнтів малого і середнього бізнесу (далі - МСБ) свідчить те, що в регулярній звітності 10 українських

банків з найбільшими активами МСБ виділяється лише в двох. Розширену інформацію для акціонерів надає Райффайзен Банк Аваль у додатках до періодичної звітності, де кредитний портфель аналізується в розрізі великих, малих, мікропідприємств та фізичних осіб. Сукупно малі та середні підприємства формують від 11% до 12% кредитного портфеля [5]. У звітності Приват Банку кредити підприємствам малого та середнього бізнесу подаються сумарно і складають до 1,5% кредитного портфеля [6].

Разом з тим, окремі лінії продуктів для підприємств МСБ доступні у 8 з 10 вищезгаданих банків. Перелік послуг є стандартним і складається з овердрафтів, короткострокових кредитів на поповнення обігових коштів і середнього та довгострокових інвестиційних кредитів. Вартість залучення коштів для клієнтів становить у середньому 19-25% залежно від продукту, що є вищим за ставки для великих підприємств [7].

Витіснення з ринку малих підприємств має ряд негативних економічних наслідків. До них, окрім безробіття, належать монополізація галузей та посилення бар'єра входження на ринок, зростання імпорту та зменшення балансу зовнішньої торгівлі. За таких умов необхідною є участь третьої сторони, зацікавленої в підтриманні трендів довгострокового зростання галузей та економіки в цілому. Зазвичай нею виступають державні або міжнародні організації. У сучасній економічній системі існує широкий ряд інструментів штучного стимулювання фінансово-кредитної активності, які можуть ефективно використовуватись в період спаду економіки. Їх можна розділити на стимулювання попиту (зменшення вартості залучення ресурсів для позичальника) та стимулювання пропозиції (зменшення ризиків кредитора).

До першої групи належать субсидювання відсоткової ставки, застосування інструменту кредитних гарантій, пряма фінансова підтримка МСБ, створення державних спеціалізованих фінансово-кредитних установ. До другої: пряме надання комерційним банкам фінансування для кредитування МСП, створення або залучення існуючих гарантійних товариств, що прийматимуть на себе частину ризиків кредитування.

На рівні ЄС функціонують організації, метою яких є підтримка МСБ, - Європейські Структурні Інвестиційні Фонди, Європейський Інвестиційний Банк та інші. Їх основним інструментом є гарантування позик. Деякі країни (наприклад, Швейцарія та Польща) мають власні інститути гарантування позик МСП. При цьому Великобританія, навпаки, надає перевагу прямому наданню банкам коштів для цільового кредитування [8].

Найбільш масштабною Європейською програмою є «Інструменти SME». Прогнозується, що протягом реалізації програми фінансування отримають 220-330 тис. SME на суму від 14 до 22 млрд. євро. На 2016 р. запланований обсяг фінансування 2,3-3,5 млрд. євро для 35,7-53,6 тис. фірм. Необхідно відзначити участь українських банків у цій програмі, які у 2015 р. розподілили 300 млн. євро на кредити вітчизняним інноваційним підприємствам.

Дана програма «Горизонт 2020». Держави-члени самостійно обирають інструмент та механізм впровадження. Як у разі надання гарантій без верхньої границі, так і у разі участі в операціях сек'юритизації кредитний портфель

розділяється на три частини, кожна з яких гарантується конкретним інститутом [9].

На ринку України представлені міжнародні програми: фонд підтримки МСБ німецького державного банку KfW, програми ЄБРР зі сприяння інвестиціям в енергоефективність, кредитні гарантії ЄІФ в межах проекту «InnovFin» (у рамках уже згаданої програми «Горизон 2020») та інші. Разом з ними функціонують програми надання консалтингових послуг, поширення інноваційних технологій, надання доступу до ноу-хау, загального навчання підприємців та підвищення їх обізнаності в можливостях отримання грантів та пільгових кредитів.

Окрім високої вартості ресурсів, інфляційних очікувань та кредитних ризиків існують інституційні та правові фактори, що заважають розвитку кредитування, у тому числі МСБ. Багато експертів, у тому числі Організації економічної кооперації та розвитку, наголошують на необхідності оптимізації законодавчої бази щодо банкрутства підприємств. (Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»), що функціонує з 1992 р., з деякими змінами, внесеними у 2011 та 2013 рр. За статистикою 2014 р., середній відсоток повернення боргу підприємствами-банкрутами склав лише 8,6%. Вартість процедур залишалася високою і досягала 42% вартості конкурсної маси, а весь процес визнання неплатоспроможності займав у середньому 2,9 роки [1].

Діюча нормативно-правова база перешкоджає розвитку венчурного фінансування, обмежуючи участь інституційних інвесторів і держави у формуванні пропозиції венчурного капіталу. Крім того, недостатньо опрацьований захист прав акціонерів цих фондів.

Література:

1. SME PolicyIndex: EasternPartnerCountries 2016. Assess-ing the Implementation of the Small Business Act for Europe [Електронний ресурс]// The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). – 2015. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/countries/ukraine/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2016-9789264246249-en.htm>
2. Опитування про умови кредитування [Електронний ресурс] // Аналітичний звіт. – Національний банк України. – 2016. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=20231434
3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] //Національний Банк України. – 2016. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28905601&cat_id=25365601
4. Васильчак С. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника як один з методів забезпечення економічної безпеки банку / С. В. Васильчак, Л. Р. Демус // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22. – С. 154–161.
5. Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/ru/about/bank_reports/
6. Фінансова звітність АТ «Приватбанк» [Електронний ре-сурс]. – Режим доступу : <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost/>
7. Процентні ставки : статистичний випуск. – Національ-ний Банк України, 2015. – № 12.

8. Панцир С. Політика підтримки МСБ: доступ до фінансово-кредитних ресурсів (Policy Paper) / Сергій Панцир, Андрій Когут. – К. : Європейський інформаційно-дослідницький центр, 2015. – 32 с.

9. SME lending and competition: an international comparison of markets [Електронний ресурс] / Institute For Employment Studies. – 2016. – Режим доступу : <http://www.employment-studies.co.uk/resource/sme-lending-and-competition-international-comparison-markets>

Віта ЗАБЕРУХА

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т.Б.

ПРОЦЕСИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ У СВІТІ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Злиття і поглинання відбуваються в рамках загальної корпоративної стратегії банків і, відповідно, є одним із способів досягнення визначеної стратегічної мети: збільшення ринкової вартості (капіталізації), зміцнення позицій на ринку та ін. Процеси реорганізації дозволяють підвищити капіталізацію і конкурентоспроможність банків, поліпшити якість надаваних фінансових послуг, розширити клієнтську базу, мінімізувати фінансові ризики.

У багатьох країнах банківські кризи або банкрутства найбільших системоутворюючих банків дали додатковий імпульс реструктуризації і процесу місцевих і міжнародних злиттів і поглинань банків.

Позитивну сторону процесу злиття та поглинання можна спостерігати на прикладі банківської системи ФРН. У Німеччині злиття і поглинання в банківському секторі обмежувалися тим, що завдяки домінуванню моделі універсального банку існували хороші можливості для органічного зростання. Механізму злиттів і поглинань в Німеччині також перешкоджає галузева структура власності: висока (близько 75%) частка державної і пайової власності, поширеність стратегічних альянсів між фінансовими інститутами, між банками і нефінансовими установами та корпораціями, закріплених взаємною участю в капіталах, наявність у банків ключових акціонерів, звичайно не розглядали великі пакети акцій банків як призначені для продажу. В економіці Німеччини до числа факторів, що стимулюють довгострокове володіння акціями, була також система оподаткування (зокрема, високий рівень податку на продаж акцій з премією). Основною європейською формою об'єднання, в тому числі банків, традиційно є не злиття і поглинання, а стратегічні альянси. На сьогоднішній день у Німеччині успішно функціонують 55 банків, один з яких – Юнікредіт – має філії і в Україні.

Банківська система Німеччини безсумнівно є однією з найпотужніших та найвпливовіших у світі. Це місце вона здобула не за один рік і, зрозуміло, що в умовах глобалізації та сильної конкуренції дуже складно втримати лідерські позиції. Дослідження економістів чітко ілюструють сильні сторони Німеччини

– стабільність і прозорість політичного і правового середовища, розвинена транспортна інфраструктура та високий рівень освіти німецьких працівників. Уряд країни створює політичне середовище, яке сприяє інноваціям і інвестиціям для забезпечення динамічного економічного розвитку і чесної конкуренції. Крім того, він втручається в економіку лише при необхідності, оскільки це запорука забезпечення стабільної, прозорої та передбачуваної нормативно-правової бази. Зокрема, приватні монополії і картелі заборонені. Крім того, ринковий механізм, тобто балансування попиту і пропозиції, в значній мірі має важливе значення для підприємницької діяльності. Конкуренентоспроможність і конкуренція є взаємозалежними.

Злиття і поглинання (англ. «mergers and acquisitions» або «takeovers») — термін, який використовується в Україні для позначення правочинів, в результаті яких:

- існуючий власник контрольного пакету акцій публічного або приватного акціонерного товариства відчужує на погоджених умовах належний йому контрольний пакет іншій особі (приватному покупцю);
- відбувається скупівля особою (ініціатором поглинання) у міноритарних акціонерів публічного або приватного акціонерного товариства належних їм акцій з метою концентрації ініціатором поглинання контролю над товариством;
- відбувається об'єднання активів декількох компаній з метою створення нової компанії.

Необхідно зазначити, що в Україні застосовуються лише такі види реорганізації комерційних банків, як злиття та приєднання.

У банківській сфері України початком процесу злиття та поглинання вважається 1999 рік. Так, з початку 1999 року по 2004 рік відбулось 10 процесів злиття та поглинання. У 2005-2009 роках завершено 32 такі угоди. Даний період характеризується значною кількістю угод, які укладені з іноземними банками. Але особливостями злиття і поглинання на українському ринку банківських послуг були поглинання іноземним інвестором українського банку з його наступним перепродажем (банківські активи скуповувались з метою розширення міжнародної структури бізнесу). Необхідно зазначити, що станом на 01.01.2012 року частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України складала 41,9 %, порівняно з 33,9 % на 01.03.2014 року [3].

Українська банківська система сьогодні переживає кризові часи про що свідчать наступні дані: за період 1 січня 2015 року – 1 квітня 2016 кількість банків скоротилась на 52 і сьогодні їх функціонує лише 111. За підсумками 2015 року чисті активи банківської системи України скоротились на 62,46 млн.грн до 1 254, 39 млрд.грн. Кредитна активність банківських установ залишається низькою, що обумовлено обмеженим колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та високою вартістю кредитного ресурсу. За підсумками 2015 року фінансовий результат діяльності БСУ був від'ємним та станом на 1 січня 2016 року становив – 66,6 млрд.грн. У першому кварталі 2016 року найбільш збитковими були російські банки ВТБ та Промінвестбанк та державний банк – Укрексімбанк. На них припало 71,4% загального обсягу збитку, отриманого

Бюджетною системою України. З іншої сторони, найбільш прибуткові банки за 2015 рік – це іноземні фінансові установи – Сітібанк, ІНГ Банк Україна та Креді Агріколь [1].

З вище сказаного, ми можемо зробити висновок, що банківська система України потребує заходів, які б сприяли фінансовій стабілізації. Для початку необхідне чітко регламентувати порядок злиття та поглинання. Ініціатором таких змін повинен бути Національний банк України, який є особливим центральним органом управління, в обов'язок якого входить підтримка сталого розвитку банківської системи, а особливо, в зв'язку з подіями останнього року, недопущення банкрутства системно важливих банків. З прикладу Німеччини ми бачимо, що процвітання банківської системи можливе при наявності таких пунктів – стабільність та прозорість правового та політичного життя, високий рівень освіченості працівників та порівняно невелика кількість банків, 75% з яких державні, завдяки чому не розпорошують фінансові активи поміж «кишеньковими банками», як досить часто буває в Україні.

Шлях до змін в Україні обраний не найпростіший і багато витратний. Важко сказати, яка економічно обґрунтована кількість банків потрібна саме для нашої економіки, але ми вирімо, що сьогодні – це шлях до серйозних змін та найближчим часом ми будемо свідками абсолютно нової та стабільної банківської системи.

Література:

1. Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2016.pdf.
2. Васильченко З.М. Капіталізація банків України: сучасний стан та проблеми нарощення / З.М. Васильченко, І.В. Доманецький // Фінансово – кредитна діяльність: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – ХІБС УБС НБУ. — Вип. 1(14). – 2013. — С. 3-10.
3. Коренєва О.Г. Злиття та поглинання як напрям підвищення капіталізації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2935>.
4. Guide to mergers and acquisitions in Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/_SharedDocs/Downloads/GTAI/Brochures/Germany/mergers-and-acquisitions-germany.pdf?v=4.

Ольга ІВАЩУК

*к.е.н, доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Зміни, що відбуваються останнім часом у світовій фінансовій системі, кардинально впливають на розвиток вітчизняного банківського сектора. Одним з основних завдань, які сьогодні стоять перед банківською системою України, є підвищення її ролі у процесах економічних перетворень в умовах євроінтеграції

та глобалізації. Функціонування банківської системи спрямоване на підвищення ефективності її діяльності та забезпечення стабільного розвитку. Від ефективної діяльності банківського сектору залежить економічне зростання та соціальний розвиток країни. Зниження ефективності роботи банківського сектора на макрорівні є однією з головних причин кризових явищ в економіці.

Відмінною ознакою сучасного розвитку економіки України є зростання темпів інфляції, падіння цінності гривні, втрата довіри до банківської системи, що призводить до погіршення економічної активності виробників та зниження життєвого рівня населення, а відповідно й до втрати інтересу та мотивацій заробляти і зберігати грошові кошти.

Так, з початку 2016 р. 15 банків було оголошено неплатоспроможними, з них 4 через непрозору структуру власності, 2 (найбільші банки серед виведених) – через невиконання програм докапіталізації. Станом 01.10.2016 р. кількість банків, які мають банківську ліцензію, становила 100, з них 40 установ – з іноземним капіталом (на 1 січня 2014 р. – 49 банків з іноземним капіталом з 180 працюючих), у тому числі 17 – з 100-% іноземним капіталом (на 1 січня 2014 р. – 19) [3]. Відповідно до рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем НБУ застосовує нові критерії для розподілу банків, зокрема передбачено наступні групи: банки державною часткою; банки іноземних банківських груп; група I (банки, частка яких більше 0,5% активів банківської системи); група II (банки, частка активів яких менше 0,5 % активів банківської системи) [2].

Загалом, вагомою причиною визнання банківських установ неплатоспроможними став недостатній рівень їх капіталізації та нездатність акціонерів забезпечити відповідний рівень підтримання фінансової допомоги. Відповідно до законодавчих актів НБУ, у випадку неспроможності керівництва та акціонерів покращити фінансовий стан банківської установи, ділова репутація визначається як зіпсована. Відповідно до нововведень НБУ, такі фізичні особи не можуть обіймати керівні посади або бути акціонером банку на термін від 3 до 10 років [1].

З огляду на ліквідацію окремих банківських установ та збиткову і неефективну діяльність, активи банківської системи скоротились на 4,7 % і на початок жовтня 2016 р. становили 1275,943 млрд. грн.. Банківська система України продовжує характеризуватись низьким рівнем кредитування, що пов'язано з досить високими вимогами до позичальників та погіршенням кон'юнктури фінансового ринку.

Аналізуючи показники зобов'язань банківських установ найбільший обсяг демонструють кошти залучені від фізичних осіб. Їх розмір протягом збільшився і на 01.10.2016 р. становив 410,595 млрд. грн..

Протягом 2016 року загальний збиток банківських установ скоротився у 4,4 разу порівняно з аналогічним періодом 2015 року та становить 11,6 млрд. грн. Дане зниження відбулося за рахунок скорочення відрахувань у резерви на можливі втрати від активних операцій на 58,6%. Обсяг відрахувань за 9 місяців 2016 року становить 37,5 млрд. грн. та залишається вагомим фактором формування негативного фінансового результату в цілому по системі. Чистий

процентний дохід на 01.10. 2016 р. становив 32,7 млрд. грн., що майже на 5,5 млрд. (на 14,3%) менше рівня на 01.10.2015 р. [3]. Негативна динаміка пояснюється зменшенням процентних доходів, що зумовлене скороченням кредитних портфелів банків, а також збільшенням процентних витрат.

Саме, в даному контексті, з метою забезпечення ефективного та стабільного розвитку вітчизняної банківської системи необхідним на сьогодні є запровадження відповідних заходів як на рівні Національного банку України, так і на рівні окремих банківських установ. Громадською радою при НБУ було розроблено проект Стратегії розвитку банківської системи, де головною метою реалізації даної Стратегії є розбудова фінансово потужної, прибуткової і стабільної банківської системи України.

Відповідно до Стратегії розвитку передбачено виконання наступних стратегічних цілей [4]:

I. Підвищення якості політики Національного банку України, зокрема:

а) реалізація реформи монетарної політики через розвиток її операційної системи для вирівнювання накопичених монетарних дисбалансів, оптимального управління ліквідністю, оптимізації процентної політики.

б) оптимізація валютного регулювання і валютно-курсової політики для забезпечення валютної стабільності.

в) вдосконалення банківського регулювання і банківського нагляду.

г) створення ефективної та дієвої Ради НБУ і розвиток при Раді НБУ потужного науково-дослідницького і експертно-аналітичного центру для розробки і моніторингу реалізації Стратегії монетарної політики, спрямованої на забезпечення валютної стабільності і помірних темпів інфляції, та створення монетарних передумов переходу від моделі сировинного приросту до високотехнологічної промислової економіки.

II. Розбудова банківської системи як комплексу рівноправних, різних за розмірами, спеціалізацією і бізнес-моделями банків, які є фінансово здоровими, конкурентоздатними, стабільними, спрямованими на довгострокову перспективу розвитку в Україні, кредитування реального сектору економіки, інноваційний та інвестиційний розвиток.

IV. Розвиток процесів банківського кредитування реального сектору, зокрема високотехнологічного виробництва, малого та середнього бізнесу, мікрофінансування для сприяння зростанню економіки і підвищенню зайнятості.

V. Розвиток державних банків як банків розвитку і структурної перебудови економіки.

Таким чином, збереження стійкості банківської системи повинно супроводжуватися забезпеченням довгострокової ефективності банківської діяльності, поверненням довіри клієнтів до банківських установ, вдосконаленням банківського нагляду згідно світових стандартів.

Література:

1. Аналітичний огляд банківської системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/bank_system_1_kv_2016.pdf

2. Національний банк розширив критерії визначення банків, що належать до іноземних банківських груп. Рішення Комітету від 11 січня 2016 року № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25673128.

3. Огляд банківського сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.

4. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020 «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12196&menu=119&Itemid=113.

Ольга ЙОСИПВ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Рудан В.Я.

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема забезпечення стабільності грошової одиниці України є однією з основних проблем стабілізації української економіки.. Вплив глобалізаційних факторів на національні грошові системи безпосередньо визначає рівень стабільності розвитку національних господарств в цілому. Глобальна фінансова нестабільність має найбільші негативний вплив на фінанси ринків, що розвиваються, до яких належить і Україна. Перш за все, це зумовлено відкритістю української економіки, її залежністю від імпорту енергоносіїв та експортних галузей. Рівень стабільності грошової одиниці визначається рівнем стабільності цін на товари та послуги і стабільності обмінного курсу.

Порівняно високі темпи інфляції сьогодні набули характеру закономірної тенденції, при цьому інфляційний "бум" перебуває на підйомі, а інфляційні очікування і надалі зростають. Така інфляційна динаміка не може задовольнити ні владу, ні бізнес, ні населення, тому проблема забезпечення стабільності грошової одиниці України є однією з основних проблем стабілізації української економіки.

Забезпечення стабільної національної грошової одиниці є одним з головних чинників досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни, оскільки стабільна національна грошова одиниця виступає першоосновою економічного зростання, а також сприяє підвищенню добробуту населення країни. Звідси випливає, що саме цю позицію розглядають як ключову передумову реалізації курсу євроінтеграції України, що в останні роки набуло широкого значення та стало актуальним, адже держава повинна контролювати та вживати заходів щодо зміцнення стабільності в усіх аспектах, зокрема стабільності своєї грошової одиниці.

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. У цьому випадку

Центральний банк України має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. [2]

Стабільні ціни є необхідною, проте недостатньою монетарно-фінансовою умовою успішного функціонування економіки. Основними засадами грошово-кредитної політики визначено, що в 2013 р. і в подальших роках, реалізація грошово-кредитної політики здійснюватиметься на засадах монетарного режиму, що базується на ціновій стабільності. Монетарний режим може бути ефективним лише за умови наявності стійкої фінансової системи. Зазначене передбачає дотримання певних принципів, серед яких доцільно виокремити такі [3]:

- безумовна пріоритетність цілі щодо цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей та завдань;
- орієнтація на середньотермінову перспективу;
- відсутність зобов'язань щодо утримання на певному рівні, або в певних межах обмінного курсу гривні (водночас буде застосовано заходи щодо уникнення істотних змін);
- тісна співпраця з Урядом;
- прозорість діяльності НБУ перед суспільством.

Існує три групи факторів впливу на курсову стабільність гривні:

- 1) Попит на долар, збільшення якого порушує стійкість курсу.
- 2) Пропозиція долара, зниження якої чинить девальваційний тиск.
- 3) Характер впливу НБУ на попит і пропозицію.

Про посилення *попиту на долар* свідчить зростання обсягу закупівель населення на валютному ринку в вересні та жовтні. Велику роль у цьому відіграли передвиборчі девальваційні очікування. Посилювали паніку негативні прогнози про майбутнє гривні.

Головним драйвером девальваційних очікувань стали прогнози щодо *скорочення пропозиції доларів*.

По-перше, через зниження сукупних експортних валютних надходжень, що страждають від падіння світових цін на металургійну продукцію.

По-друге, через негативну динаміку ВВП, що не сприяє залученню доларових інвестицій із Заходу.

Різкі коливання на валютному ринку відбуваються через те, що Національний банк скуповує і продає валюту на міжбанківському ринку без урахування перекосів в попиті і пропозиції.

Для підвищення стабільності національної валюти доцільно запровадити режим валютного таргетування інфляції. Застосування Національний банком України в останні роки таргетування валютного курсу, що характеризується тим, що у процесі встановлення валютного курсу на валютному ринку відчутний вплив центрального банку країни, який згладжує різкі короткострокові, а іноді й середньострокові коливання курсу з метою зробити його більш передбачуваним та таким, що стимулює зовнішню торгівлю, забезпечує стабільність національної грошової одиниці, зростання довіри до НБУ. Проте даний режим має певні недоліки: неможливість досягнення стабільності процентних ставок, цін. Важливим чинником для підвищення

рівня економічного розвитку може стати, запровадження політики таргетування інфляції, пристосувавши її до вітчизняних особливостей. [1]

Таким чином, валютна політика є невід'ємним елементом економічної політики країни. Для забезпечення економічного зростання, валютної безпеки держави необхідно здійснювати ефективне валютне та монетарне регулювання, впроваджувати нові заходи щодо вдосконалення валютної політики, які забезпечать макроекономічну стабільність. Негативне сальдо платіжного балансу, високий рівень доларизації, зменшення обсягів золотовалютних резервів, збільшення державного боргу суттєво впливають на стабільність національної валюти.

На мою думку, важливим кроком для забезпечення стабільності валюти є запровадження інфляційного таргетування, яке в свою чергу, дозволить забезпечити низьку інфляцію та створення сприятливих і передбачуваних умов сприяє утриманню стабільних темпів економічного зростання у середньо- та довгостроковій перспективі. Проте, даний режим має ряд як переваг так і недоліків, тому необхідне подальше вдосконалення умов для його застосування в країні.

Література:

1. Гордієнко В.П., Чайковський Я.І. Таргетування інфляції як ефективний метод забезпечення стабільності цін / В.П. Гордієнко, Я.І. Чайковський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkd.org.ua/pdf/2012_1/49.pdf
2. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р., № 679-XIV. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Монетарний огляд. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?>

Олександр КВАС

студент факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

викладач кафедри банківської справи Сегеда Л.М.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: РИЗИКИ ТА ПРИЧИНИ СПОВІЛЬНЕННЯ ЇЇ РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сьогоднішній час банки вимушені діяти у високо ризикованому ринковому середовищі. Дана ситуація спричинена взаємним обмеженням економічних відносин з Російською Федерацією, окупацією нею Автономної республіки Крим, бойовими діями на сході країни, зменшенням обсягів торгівлі малим та середнім бізнесом, припиненням господарської діяльності багатьох підприємств. Це ставить перед банками нові вимоги щодо підтримання та забезпечення фінансової стійкості, раціонального вибору розміщення ресурсів, виникає потреба швидко оцінювати і контролювати ризики.

Банківська система України розвивається досить динамічно і є орієнтованою на забезпечення безперервного грошового обігу капіталу, надання можливостей отримання необхідного фінансування підприємствами, державою, приватними особами, створення сприятливих умов вкладення коштів із метою нагромадження заощаджень у національній економіці.

У 2014 році кількість діючих банківських установ збільшилася на 4 одиниці, проте одночасно спостерігалось зменшення кількості банків з іноземним капіталом на 4 одиниці (у тому числі зі 100% іноземним капіталом на 3 одиниці) [5]. В 2015 році кількості діючих банківських установ з іноземним капіталом збільшилось на 2 одиниці. Проте кількість діючих банків скоротилася на 17 одиниць або на 9 %. Це пов'язано зі загальним спадом економіки у цей час. А 2016 рік характеризується зменшенням кількості діючих банківських установ. Так, у 2016 році позбавлено ліцензії на проведення банківської діяльності 46 банків або 27% від загальної кількості банків діючих станом на 2015 рік. Також спостерігається зменшення кількості банків з іноземним капіталом на 10 одиниць або на 20%(у тому числі за 100% іноземним капіталом) на 2 одиниці або на 10%. Причинами такого спаду є зменшення платоспроможності банків, неефективність оцінки виникаючих проблем та відсутність стратегічних дій по їх вирішенню, висока вартість ресурсів.

У поточному році спостерігається тенденція до зниження кількості діючих банків. В середньому, Національний банк України, за місяць позбавляв ліцензії дві банківські установи. Так, станом на 10 жовтня в Україні діє на 17 банківських установ менше у порівнянні з початком року. Причинами цього є не об'єктивна оцінка ризиків та неефективність дій по їх усуненню.

Якщо проаналізувати ситуацію за видами ризиків банківської системи, які виділяє НБУ, то юридичний ризик практично не змінився протягом першого півріччя 2016 року [5]. Причинами цього є значний часовий лаг з моменту прийняття закону до моменту його введення в дію. Також, у сучасних умовах суди приймають багато рішень, чим погіршують захист банків як сторін кредитного договору. На 20 % знизився ризик достатності капіталу, ризик ліквідності та кредитний ризик. Високий показник ризику достатності капіталу спричинений значними витратами банків від погіршення якості активів. Ризик має тенденцію до зменшення, оскільки банки почали активніше залучати капітал у більш стабільні активи. Збільшення довіри населення до банків спричинило зменшення ризику ліквідності, оскільки банки мають змогу залучити нові кошти та відновити депозитну базу.

Кредитний ризик є найбільшим у банківському секторі. Це пояснюється тим, що економічний спад у 2014 році зумовив зниження платоспроможності компаній та домогосподарств. До найвищих історичних значень зріс рівень негативно класифікованих кредитів. Це також зумовлено тим, що банки часто не хочуть вчасно визнавати таких кредитів. Проте спостерігається тенденція зниження даного ризику у зв'язку з поживленням економічних процесів.

Ризик прибутковості та валютний ризик знизилися на 10%.

Прибутковий ризик має тенденцію до зменшення, проте банківський сектор станом на 2016 рік є збитковим, оскільки банки і надалі здійснюють значні відрахування в резерви за активними операціями.

Валютний ризик зменшився протягом першого півріччя 2016 року завдяки відносній стабілізації обмінного курсу гривні та збільшенню цін на світових сировинних.

Розвиток банківської системи в будь-якій країні часто перегукується із новими проблемами. Особливого загострення вони набувають у період соціально-економічних криз. Банківська система України не є винятком. Різні науковці у проблемах дестабілізації банківської системи України вбачають і виділяють різні причини. Так, В. Дудченко зазначає, що низька якість ресурсної бази та активів банків, висока вартість капіталу та значні ризики неплатоспроможності посилюють їх чутливість до кризових та посткризових проявів, послаблюють стан операційного середовища [2].

Д. Гальперіна та Ю. Ольвінська, порівнюючи банківську систему України та банківські системи Швейцарії та США, зазначають, що низька якість менеджменту та недосконалість структурних складових банків призводять до відпливу іноземного капіталу, значно сповільнюють розвитком банківської системи [1].

В. Міщенко та О. Малютін вказують, що низька якість активів, недостатній рівень ліквідності, нестача капіталу призводять до додаткових витрат у стабілізації банківської системи, «змушуючи» шукати нові інструменти для забезпечення її стабільності [4].

В. Коваленко, зазначає, що девальвація гривні, спад в економіці у сукупності з політичною нестабільністю призводить до збільшення частки проблемних активів. Відсутність розвиненої фінансової інфраструктури у поєднанні з недосконалістю законодавчої бази призводить до сповільнення розвитку не дозволяє банківській системі стало розвиватись, створюючи додаткові ризики для неї [3].

Отож, варто виділити основні проблеми розвитку банківської системи:

- велика частка проблемних активів;
- обмеженість джерел капіталу;
- неможливість виявлення ризиків на ранній стадіях;
- нерозвиненість фінансового ринку України;
- недосконалість правового регулювання банківської діяльності;
- корпоративне управління банків не відповідає світовим практикам.

Протягом 2014 - 2016 років українська економіка та банківський сектор пройшли найглибшу кризу за часів незалежності. Це було обумовлено як військовим конфліктом та анексією Росією українських територій, так і масштабними структурними дисбалансами, акумульованими протягом останнього десятиліття. Додатковим джерелом проблем було те, що банківський сектор тривалий час залишався без належного регулювання та ефективного нагляду. Це призвело до стрімкого зростання кількості установ, які не мали наміру виконувати функції класичного фінансового посередництва і розглядалися акціонерами виключно як інструмент фінансування пов'язаних

бізнесів. Негативну роль у погіршенні фінансового стану банків відіграла правова незахищеність кредиторів. Реструктуризація фінансового сектору та перезапуск банківської системи, що відбуваються сьогодні, викривають багато фундаментальних проблем і засвідчують вкрай високу вартість для економіки від зволікання із прийняттям соціально-непопулярних, проте таких необхідних для української економіки рішень.

Література:

1. Гальперіна Д. О. Ольвінська Ю. О. Порівняльний аналіз банківської системи України та деяких країн світу//Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : матер. конф. — Одеса, ОНЕУ. — С. 98 – 102.
2. Дудченко В. Ю. Етапи формування та сучасні проблеми розвитку банківської системи України // Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України». – 2014. – Вип. 40. – С. 99-109.
3. Коваленко В. В. Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України / В. В. Коваленко // Економічний форум. – 2015.- №2 – С. 286-295.
4. Міщенко В. Малютін О. Інструментальне забезпечення стабільності банківської системи на основі розробки агрегованого індексу/Вісник Національного банку України, квітень 2015.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Ліля КВАСІГРОХ

*студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н, доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Велике значення в розвитку економіки країни має підприємництво, для успішної діяльності якому необхідна фінансова підтримка (залучення фінансових ресурсів). Основою ефективного функціонування економіки є взаємовідносини між банками і реальним сектором економіки. У зв'язку з цим виникає необхідність визначення проблем, які перешкоджають ефективному розвитку цих відносин та пошуку можливих напрямів їх вирішення.

В умовах економічної і політичної нестабільності виникає багато проблем у сфері кредитування, як з боку банків так і з боку позичальників. З боку банків – це слабка, порівняно з потребами кредитування, ресурсне забезпечення, високий рівень кредитних ставок, що визначається високою ціною ресурсів і високими ризиками. А з боку підприємств – це проблема їх низької кредитоспроможності, відсутність форм забезпечення кредитів. В наслідок дефіциту ліквідних коштів ускладнюється процес розрахунку з контрагентами, що впливає на нарощування дебіторської заборгованості.

У зв'язку з нестабільністю національної валюти банки стараються надавати гривневі кредити на короткий термін і під великі відсотки або в

іноземній валюті. Це не підходить підприємствам тому, що реальному сектору економіки для успішного розвитку необхідні більш довгострокові і з меншою відсотковою ставкою кредити. Це «камінь спотикання» у співпраці банківської системи і реального сектору економіки.

У зв'язку з існуванням даних проблем виникає відсутність кредитування банками реального сектору економіки. Це дестабілізує стосунки між цими суб'єктами. Тому при вивченні взаємовідносин між банками і підприємствами важливо звернути увагу на причини кризового становища реального сектора економіки, аналіз функціонування банківської системи, можливість використання кредитних ресурсів комерційних банків.

За оцінками НБУ станом на грудень 2015 року прострочена заборгованість підприємств перед банками досягла 17% загального обсягу виданих банками кредитів [2].

За словами Валерії Гонтаревої, для поживлення кредитування необхідно прийняти закони, які посилюють захист прав кредиторів, провести судову реформу, роботу правоохоронних органів з проблемними позичальниками, а також докапіталізацію банків за результатами стрес-тестування [2].

Через складність залучення кредитних коштів для реального сектора економіки ускладнюється його поточна діяльність. І навпаки, через відтік коштів в тіньовий оборот з'являється дефіцит коштів в банківській системі.

У наслідок триваючого скорочення ресурсної бази банків, низького рівня платоспроможності позичальників та суттєвих ризиків у веденні бізнесу підтримка банками реального сектору економіки залишається стриманою.

Кредитні операції в березні становили «мінус» 25.3 млрд. грн. Насамперед зменшилась кредитна заборгованість недержавних нефінансових корпорацій (на 17.7 млрд. грн.) за рахунок від'ємного чистого фінансового потоку за кредитами в національній валюті та строком більше 5 років в іноземній валюті. Також за підсумками місяця спостерігалось зменшення кредитів наданих нефінансовим корпораціям (на 1.7 млрд. грн.), домашнім господарствам як у національній, так і в іноземній валютах (у цілому – на 4.7 млрд. грн.) та інші фінансові корпорації (на 1.1 млрд. грн.) [3, с.22-23].

Кризові явища в банківській сфері України, які загострилися останні роки, значною мірою спричинені підвищенням ризику кредитних операцій. Виникнення проблемних кредитів зумовлено багатьма чинниками, які не можуть контролюватися банками, тому у підвищенні рівня кредитування господарської діяльності підприємств необхідна допомога держави.

Для вирішення проблем кредитування необхідно удосконалити державну політику, яка буде спрямована на розвиток пільгового довгострокового кредитування; на стабілізацію ситуації на валютному ринку; на зміни та вдосконалення податкового законодавства, що дасть змогу вивести гроші з тіньового сектору.

Література:

1. Дзюблюк О. В., Малахова О. Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки: Монографія.— Тернопіль.: Вектор, 2008. -324 с.

2. Банківське кредитування відновиться не раніше літа наступного року – Гонтарева [Електронний ресурс] \ Економічна правда 2015 рік. – <http://www.epravda.com.ua/news/2015/12/17/572790/>

3. Бюлетень Національного банку України. - К. - 2015. - , № 5.

4. Інноваційна економіка. - Тернопіль : Тернопільський інститут агропромислового виробництва. - 2008. - , № 4.

5. Говорушко Т. А. Сучасні принципи ребредингу готельно-ресторанного господарства / Т. А. Говорушко, Ю. Ф. Гудзь // Агроінком. – 2011. - № 1-3 –Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2011_1-3/GOVORUSHKO.pdf

6. Прийдун Любов Банківське кредитування реального сектору як умова стимулювання економічного розвитку [Текст] / Любов Прийдун // Банківський та реальний сектор економіки : фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку : Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів [м. Тернопіль, 25 берез. 2015 р.] / редкол. : О. В. Дзюблюк, Б. Л. Луців, Ж. М. Довгань [та ін.] , відп. за вип. В. Я. Рудан. - Тернопіль : Вектор, 2015. - С. 175-177.

Катерина КОВАЛЬ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н, доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Економіка України перебуває під негативним впливом чергової хвилі економічної кризи, одним із найбільш суттєвих проявів якої є стрімке падіння курсу гривні. Саме тому валютне регулювання набуває особливого значення. Валютне регулювання є важливою складовою економічної політики держави. В періоди кризи саме від ефективності валютного регулювання залежить спроможність країни подолати кризові явища.

Валютне регулювання є невід’ємною складовою валютної політики, оскільки передбачає регламентацію поведінки учасників валютного ринку і способів здійснення валютних операцій, що дає змогу контролювати співвідношення попиту і пропозиції іноземної валюти та обмежувати вплив негативних чинників, які дестабілізують ринок. Під валютним регулюванням переважно розуміють діяльність держави в особі уповноважених нею органів, що передбачає проведення законодавчих та організаційних заходів спрямованих на визначення порядку здійснення операцій із валютними цінностями на території країни

Реалізація валютної політики, здійснюється за допомогою інструментів валютного регулювання. Вчені економісти по різному трактують інструменти валютного регулювання. Так, О.В. Дзюблюк під інструментами валютного регулювання розуміє певні операції і механізми, за допомогою яких

центральний банк може впливати на поточні орієнтири монетарної політики, що позначається на організації валютних відносин у країні [2, с. 23].

Професор А.М. Мороз під інструментами валютного регулювання пропонує розуміти прийоми, важелі, методи, які використовуються для впливу на валютні відносини суб'єктів ринку з метою реалізації завдань валютного регулювання і валютного контролю в країні [8, с. 31].

Дія інструментів валютного регулювання спрямована на формування обмінного курсу національної валюти, застосовується в процесі контролю за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти та дотримання обраного країною режиму валютного курсу.

До складу інструментів валютного регулювання включають: валютні обмеження, облікову ставку, норму обов'язкового резервування, нормативи банківської діяльності, податки на операції з валютними цінностями, режим валютного курсу, золотовалютні резерви та операції з цінними паперами уряду (рис. 1).

Рис. 1. Інструменти валютного регулювання*

* Узагальнено автором

В українському законодавстві відсутній юридично закріплений перелік інструментів валютного та грошово-кредитного регулювання, проте визначенні заходи, що може використовувати Національний банк України для здійснення валютного регулювання, зокрема: видання нормативно-правових актів (у т.ч. і щодо валютного регулювання); ліцензії на можливість виконання валютних операцій; контроль за діяльністю юридичних та фізичних осіб (резидентів та нерезидентів), які отримали ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій; ліміти відкритої валютної позиції; порядок проведення обов'язкового продажу експортерами частки своїх надходжень в іноземній валюті, що підлягають такому продажу; зміну строків розрахунків за експортно-імпортними операціями; застосування мір відповідальності до юридичних та фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) за порушення правил валютного регулювання і валютного контролю.

Інструменти валютного регулювання, виходячи зі специфіки використовуваних методів і важелів, а також об'єктів їх спрямування, можна умовно розділити на дві групи: інструменти прямого впливу, інструменти опосередкованого впливу.

Під інструментами прямого впливу ми розуміють сукупність методів і важелів, що були розроблені спеціально для регулювання валютних відносин в країні. Дану групу можна умовно розділити на дві підгрупи: економічні та адміністративні.

Економічні інструменти валютного регулювання передбачають використання різних засобів стимулювання економічної зацікавленості суб'єктів ринку у здійсненні тих чи інших валютних операцій з метою впливу на динаміку обмінного курсу та інші макроекономічні параметри розвитку національного господарства [3, с. 17].

Основними економічними інструментами реалізації валютної політики центрального банку є: девізна політика, диверсифікація валютних резервів, регулювання режиму валютного курсу, політика девальвації і ревальвації валют [4].

Адміністративними інструментами валютної політики є сукупність заходів з нормативно-правового регулювання різноманітних аспектів функціонування валютного ринку країни та діяльності його учасників. Основним напрямом адміністративного регулювання валютних операцій є політика валютних обмежень [3, с 18].

Інструментами опосередкованого впливу є сукупність важелів і методів, що використовуються при здійсненні монетарної політики держави для регулювання пропозиції грошей в країні, впливаючи при цьому на динаміку обмінного курсу: дисконтну політику, політику обов'язкових резервів політику відкритого ринку.

Таким чином, інструменти валютного регулювання являють собою сукупність методів і важелів, за допомогою яких здійснюється вплив на валютний курс шляхом виконання спеціальними державними органами своїх повноважень у сфері валютного регулювання і контролю. Особливості їх використання визначають реальну валютну політику в країні та забезпечують реалізацію органами державної влади (перш за все, центральними банками) функцій, пов'язаних з валютним регулюванням. Сучасні тенденції використання тих чи інших інструментів валютного регулювання свідчать про зміщення акценту з адміністративних на економічні важелі і методи коригування валютного курсу.

Література:

1. Береславська І. Інструменти валютного регулювання: структура та класифікація [Текст] / О. І. Береславська, В. А. Овсяник // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2014. - № 1. - С. 6-13.
2. Дзюблюк О. В. Валютна політика [Текст]: підручник / О. В. Дзюблюк. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

3. Єпіфанова М.А. Інструменти валютного регулювання: сутність, класифікація, характеристика [Текст]/ М.А. Єпіфанова // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2 (29). – С. 17-21

4. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України [Текст]: монографія / Ф. О. Журавка. – Суми : Ділові перспективи; ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 334 с.

5. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : декрет Кабінету Міністрів України [Текст]// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 17. – Ст. 184.

6. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : декрет Кабінету Міністрів України [Текст]// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 17. – Ст. 184.

7. Сулейманова С. Р. Валютне регулювання в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку [Текст]/ С. Р. Сулейманова // Право і суспільство. - 2015. - № 5(2). - С. 102-108.

8. Центральний банк та грошово-кредитна політика [Текст]: підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.

Дар'я КОВБА

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Метлушко О.В.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ВЗАЄМВІДНОСИН ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ І БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Процес взаємодії промислового і банківського капіталів є досить динамічним внаслідок зміни структури виробничих і банківських систем, що дозволяє збільшити їх результати виробничо-фінансової діяльності, оптимізувати грошові потоки. Тому ця проблема залишається в центрі уваги фахівців і їй присвячені дослідження українських вчених, серед яких можна виділити таких як І. А. Александров, П. Ю. Буряк, В. В. Коваленко, О. В. Мних, М. Ф. Овсійчук та ін.

Фінансові взаємовідносини в системі «промислове підприємство-банк» характеризуються рухом грошових потоків, які можуть при своїй оптимальній структурованості і обсягах підвищити ефективність роботи обох компонентів – як підприємства, так і банку [1].

Так, наприклад, ВАТ «Норд» є прибутковим підприємством, яке має, проте, недостатню ліквідність балансу в певні періоди. Така циклічність обумовлюється сезонним характером продажів. На відносини з банками сезонність впливає таким чином, що з'являється скорочення маси і оборотності грошових коштів на поточних рахунках клієнта. Тому проблема забезпечення підприємства грошовими ресурсами в умовах циклічності продажів продукції є актуальною як для них самих, так і для банків, що їх обслуговують.

Якщо простежити динаміку продажів холодильників і морозильників, які випускає ВАТ «Норд» протягом року, то спостерігається сезонність продажів, яка супроводжується збільшенням обсягів в період із травня по жовтень поточного року, що означає відповідно, накопичення грошової маси на розрахунковому рахунку підприємства, а з листопада по квітень – падіння обсягів продажів і дефіцитом грошових коштів. Це обумовлює необхідність поповнення грошових коштів в періоди зниження продажів, що можна здійснити за рахунок ефективної взаємодії з банками.

Нестача коштів позначається на платоспроможності і ліквідності підприємства, створює загрозу банкрутства і забезпечення поточної виробничо-комерційної діяльності оборотними активами, тому виникає необхідність звернення за кредитом до банків.

Для підприємств основною умовою сплати процентів та повернення кредиту є конкурентоздатність продукції, яку можна реалізувати з прибутком, необхідним для забезпечення внутрішніх потреб підприємства та сплати обов'язкових платежів і податків [2].

У сезонних галузях промисловості кредитом можна покрити всі запаси, пов'язані із сезонністю виробництва, постачання і збуту. Перевагою кредиту для підприємства є те, що кредит буде погашатися за рахунок надходжень від поточної діяльності підприємства, з виручки від реалізації товарів (робіт, послуг), а також витрати, пов'язані з погашенням кредиту, відносяться на собівартість продукції.

Дана проблема може бути вирішена за допомогою:

- 1) залучення банківського кредиту та використання споживчого кредитування при реалізації продукції в роздрібній торгівлі;
- 2) створення на підприємстві внутрішнього накопичувального фонду в період збільшення продажів і відповідно грошових надходжень;
- 3) надання знижок на продукцію з метою прискорення надходжень грошових коштів в період зниження продажів;
- 4) концентрації коштів за рахунок виявлення та продажу невикористовуваних основних фондів;
- 5) збільшення надходжень грошових коштів за рахунок інтенсифікації фінансової діяльності організації;
- 6) виявлення і зменшення надмірної дебіторської заборгованості [3].

При цьому основними компонентами управління грошовими активами в системі «підприємство-банк» є управління залишками грошових коштів на поточних рахунках в банках та управління оборотним капіталом на підприємстві.

Проте, нині банки не можуть задовольнити потреби на кредитні капітали, а підприємства не виявляють достатнього рівня кредитоспроможності. Рух вартості у фінансово-кредитних відносинах між банком та підприємством визначається взаємодією кредитних коштів з іншими економічними категоріями на основі еквівалентного грошового обміну між юридично відокремленими товаровиробниками.

Фінансово-кредитна взаємодія системи банку й системи підприємства в ринковій економічній системі забезпечується кредитним потенціалом системи банку та кредитоспроможністю системи підприємства. В свою чергу, кредитний потенціал банку визначено як обсяг кредитних ресурсів у вигляді власних, залучених та запозичених коштів, який банк може ефективно надати в позику підприємству на принципах кредитування, за умови забезпечення резерву ліквідності, а також обсяг «технічних ресурсів» у вигляді матеріальних та нематеріальних активів, необхідних для забезпечення фінансово-кредитної взаємодії [2].

Отже, необхідною умовою формування сталих фінансових взаємовідносин є розвиток довгострокової взаємовигідної співпраці підприємств та банків на засадах партнерства, що обумовлює управління коштами та надання кредитів з урахуванням специфіки галузевої діяльності.

Література:

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
2. Коваленко В. В. Фінансово-кредитна взаємодія банків і підприємств / В. В. Коваленко // Ефективна економіка. – 2013. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1918>
3. Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан і перспективи розвитку. – Національний банк України, 2013. – С. 36.

Наталія КОЗЬМУК

*к.е.н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ Університет банківської справи*

ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

В сучасних умовах розвитку української економіки існує потреба у перерозподілі фінансового та підприємницького капіталу. Малому та середньому бізнесу все частіше доводиться вирішувати проблему нестачі фінансових ресурсів, які потрібні для розвитку їх власної діяльності. В Україні недооцінювання значення інвестицій як ключової рушійної сили розвитку економіки призвело до падіння конкурентоспроможності українських товарів та структурних викривлень вітчизняної промисловості, перетворення України на сировинний придаток розвинутих країн та хронічного споживача високотехнологічних товарів, вироблених в інших країнах.

На нашу думку, інвестиційне кредитування варто визначити як запозичення кредитором позичальнику, на умовах строковості, платності, повернення, забезпеченості та цільового використання, визначеного кредитною

угодою та обґрунтованого інвестиційним проектом, обсягу грошових коштів, які спрямовуються на придбання, реконструкцію, розширення або оновлення основних засобів позичальника.

Інвестиційному кредитуванню властивий широкий спектр функцій: загальних, тобто характерних для всіх видів кредиту, та спеціальних. Різноманітність наукових думок щодо ролі та сутності інвестиційного кредиту обумовлюють неоднозначність у визначенні його функцій.

Сучасні вчені-економісти дійшли певного консенсусу лише у визначенні перерозподільної функції кредиту, сутність якої полягає в перерозподілі матеріальних та грошових ресурсів, не змінюючи їх первинного права власності, між суб'єктами господарювання через кредит. Як зазначає М.І. Савлук, такий перерозподіл не є суто механічним явищем, а має велике економічне значення, а саме:

- кошти, вивільнені в одних ланках процесу відтворення, спрямовуються в інші ланки, що прискорює оборот капіталу, сприяє розширенню виробництва;
- вільні кошти через кредит спрямовують у ті ланки суспільного виробництва, на продукцію яких передбачається зростання попиту, а отже - одержання вищих прибутків;
- можливості для оновлення та модернізації виробничих потужностей, прогресивного коригування всієї структури виробництва, підвищення його ефективності [1].

На думку М.І. Савлука, функція кредиту, що реалізується в грошовій сфері, полягає в тому, що кредит забезпечує найкращі передумови для ефективного регулювання обороту грошей в інтересах повного задоволення потреб економіки в платіжних засобах і підтримання достатньої для економічного розвитку стабільності грошей.

Деякі науковці визнають також контрольну функцію кредиту, сутність якої полягає в забезпеченні контролю за дотриманням умов та принципів кредиту з боку суб'єктів кредитної угоди.

Інноваційна функція реалізується через фінансування новітніх за формою і змістом проектів нематеріального характеру.

Отже, зміст та методологія класифікації функцій інвестиційного кредитування належить до найбільш дискусійних питань сучасної теорії кредиту, яке потребує подальшого теоретичного осмислення. В вітчизняній економічній літературі відсутня і єдина думка стосовно визначення механізму банківського інвестиційного кредитування.

Т.В. Майорова ототожнює механізм банківського інвестиційного кредитування з рядом організаційно-економічних прийомів видачі та погашення позичок. Сукупність цих прийомів як конкретних дій з організації кредитного процесу, його регулювання відповідно до принципів інвестиційного кредитування, визначається як механізм банківського інвестиційного кредитування [2]. Дані визначення не відображають всієї складності та багатогранності даного поняття, не розкривають повністю його фінансово-економічну сутність. Під механізмом банківського інвестиційного кредитування варто розуміти комплекс дій щодо залучення банком

інвестиційних ресурсів та їхнього розміщення згідно нормам чинного законодавства, принципам і методам кредитування, обраним напрямкам кредитної політики, з одного боку, та ефективно управління портфелем діючих кредитних угод з метою гарантованого отримання заданого рівня прибутку та забезпечення своєчасного повернення кредиту, з іншого боку. Вибір певного механізму банківського інвестиційного кредитування залежить від статусу позичальника, цільового характеру та джерел погашення позички, строку та суми кредиту, виду забезпечення, тощо.

Отже, при ухваленні остаточного рішення щодо здійснення інвестиційного кредитування важливе значення має встановлення кінцевої мети кредитування, терміну окупності та ступеня ризикованості даного проекту. Визначений комплекс особливостей обумовлює міру контролю кредитором за фінансовою та господарською діяльністю позичальника, реалізацією ним інвестиційного проекту. З урахуванням основних принципів кредитування, визначено такі характерні особливості інвестиційного кредитування:

1. Комплексна оцінка банком поточної кредитоспроможності позичальника та даної величини в динаміці.

2. Визначення доцільності та ефективності кредитування інвестиційного проекту. Ефективність інвестиційних проектів оцінюється за низкою принципів [3]:

- оцінка повернення інвестованого капіталу повинна здійснюватися на основі показника грошового потоку, який формується за рахунок сум чистого прибутку та амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційного проекту;

- обов'язкове приведення до теперішньої вартості інвестованого капіталу та сум грошового потоку;

- вибір диференційованої ставки відсотка (дисконтної ставки) у процесі дисконтування грошового потоку для різних інвестиційних проектів.

3. Наявність чітко розробленої кредитної політики та інших внутрішніх документів, координуючих дії персоналу банку щодо роботи з кредитними заявками та портфелем чинних кредитних угод; наявність спеціально підготовленого персоналу банку достатньої кваліфікації.

4. Наявність механізму виявлення, оцінки та управління ризиками інвестиційного кредитування.

Наявність механізму сегментації потенційних позичальників в залежності від розміру активів, галузі, досвіду співпраці з банком, спорідненості суб'єкта господарювання з банком або ж з іншими суб'єктами, які мають кредитну заборгованість, та визначення лімітів, обмежень, спеціальних умов кредитування для кожного сегмента.

Банківське інвестиційне кредитування за критерієм джерела погашення варто класифікувати на строкове та спеціалізоване.

Первинним джерелом погашення строкових інвестиційних кредитів, які надаються на реконструкцію, модернізацію, придбання та технічне переозброєння основних засобів позичальника, є грошовий потік, який утворюється в наслідок операційної діяльності позичальника, вторинним –

ліквідна застава. В даному випадку, об'єктом інвестиційного кредитування виступає саме позичальник, а не його інвестиційні наміри, тому ставка відсотку за таким кредитом залежить, в першу чергу, від вартості ресурсів для кредитора та заданого рівня маржі, а не від рівня рентабельності інвестиційного проекту. Строк кредитування встановлюється в залежності від міри прийняття на себе ризиків установою-кредитором, тобто в залежності від характеру кредитної політики.

Спеціалізоване кредитування, як метод банківського інвестиційного кредитування, характерне тим, що основним джерелом погашення кредиту є грошовий потік, який генерує інвестиційний проект, а не основне виробництво підприємства.

В площині спеціалізованого кредитування автори вважають за необхідне виокремити:

1. Проектне кредитування – метод фінансування будівництва або придбання та монтажу обладнання, якому властиве погашення заборгованості за рахунок грошових потоків, генерованих від реалізації проекту, який фінансується;

2. Об'єктне кредитування – метод фінансування придбання фізичних активів (літаків, суден, автопарків, потягів), якому властиве погашення кредитної заборгованості за рахунок грошових потоків, генерованих певними активами, які були профінансовані або заставлені на користь кредитора. Основним джерелом таких грошових потоків можуть бути контракти оренди чи лізингу з однією або декількома третіми сторонами. У випадку, кредитування підприємства, операційна діяльність якого дозволяє погашати заборгованість незалежно від доходу від закладених активів, вимога повинна бути класифікована як строкове інвестиційне кредитування.

3. Кредитування нерухомості та земельних ділянок, за якого перспективи погашення заборгованості та відшкодування ризиків залежать, в першу чергу, від грошових потоків, генерованих активами. Основним джерелом потоків виступають, як правило, лізингові або орендні платежі, продаж активу.

4. Кредити на придбання інших підприємницьких фірм.

Спеціалізоване кредитування у багатьох випадках здійснюються на консорціумній основі, з огляду на потребу в інвестиційних ресурсах для реалізації великих проектів і диверсифікації ризиків. Здійснення консорціумного кредитування регламентується Цивільним та Господарським кодексом, тощо. За принципами формування банківського консорціуму виділяють [4]:

- приватне (клубне) розміщення – банки – учасники визначені заздалегідь, і є традиційними кредиторами або партнерами позичальника;

- відкрите (публічне) розміщення – учасником консорціуму може бути будь-який банк, що відповідає рамочним умовам консорціуму, та згідний із визначеними умовами кредитування.

Для позичальника процедура отримання банківського інвестиційного кредиту на консорціумній основі передбачає більш ускладнену підготовчу процедуру та більш детальне опрацювання всіх аспектів інвестиційного

проекту. Найбільш прийнятним для підприємства в таких умовах є делегування функцій попереднього погодження параметрів угоди на банк-організатор фінансування зі сплатою комісійної винагороди за надання організаторських та консультаційних послуг, тому роль організатора консорціуму найбільш якісно може бути реалізована банком – стратегічним партнером підприємства. Як зазначають фахівці-практики, вибір банку-організатора для позичальника та входження в консорціум, організований банком, який професійно працює на ринку інвестиційного кредитування, для банків-учасників є основними складовими успішної співпраці [5]. Крім того, для успішної практичної реалізації консорціумного кредитування, банк-організатор повинен максимально ретельно проробити загальну схему взаємодії всіх учасників, для того, щоб запропонувати іншим банківським установам вже ґрунтовно опрацьований ринковий продукт.

Література:

1. Активізація кредитування банками малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] : / Актуальна економіка. – Режим доступу: <http://blog.km.ua/archives/15.html>.
2. Запорожець Т. В. Проблеми та перспективи розвитку кредитування малого бізнесу комерційними банками України [Електронний ресурс]: Т. Запорожець // Економічні науки, вісник національного гірничого університету – Електронне видання – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64340.doc.htm.
3. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. – Тернопіль: Економічна думка & Картбланш, 2001. – 320 с.
4. Матвієнко І.В. Банківське інвестиційне кредитування / І.В. Матвієнко // Фінанси України. – 2005. – № 12. – С. 128-132.
5. Парфенюк Є. І. Розвиток банківського інвестиційного кредитування підприємництва в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / Є. І. Парфенюк. – Л., 2011. – 20 с.

Марта КУЗІВ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Банківська система будь-якої країни є внутрішнім джерелом залучення фінансових ресурсів для розвитку підприємств, які забезпечують процес відновлення економіки. Це як ніколи є актуальним для українського бізнесу, оскільки на даному етапі відбувається суттєве скорочення ділової активності реального сектору економіки.

Брак власного капіталу у суб'єктів господарювання, обмеженість доступу до ресурсів на фондовому ринку – усе це підвищує роль банківського кредиту.

В таких умовах держава повинна активно стимулювати операції пов'язані із кредитуванням інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, бо саме вони забезпечують економічний підйом в довгостроковій перспективі.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблемою відновлення економічного зростання та активізації інвестиційних процесів в реальному секторі економіки присвячено багато праць. Дослідженням даних питань займалися такі вітчизняні вчені як: С.М. Аржевитін, В.М. Геєць, А.І. Даниленко, О.В. Дзюблюк, Т.О. Кричевська, Т.В. Майорова, В.І. Міщенко, А.М. Мороз та інші автори.

В докризовий період банки доволі активно акумулювали тимчасово вільні кошти, зміцнюючи тим самим ресурсну базу, яка забезпечувала кредитування підприємств, які в більшості випадків за їх рахунок покривали витрати на поточну діяльність. З однієї сторони банки, а з іншої суб'єкти господарювання орієнтувалися на отримання швидких прибутків, що в результаті призвело до критичної зношеності основних фондів. Так, за результатами 2015 року загальний ступінь зношеності за всіма видами економічної діяльності становив 60,1 %. Зношеність основних фондів в промисловості досягла 76,9 %, будівництві – 53 %, транспортній галузі – 51,7 %, інформації та телекомунікації – 57,9% [1].

Така ситуація, щодо зношеності основних фондів не дає можливостей створювати конкурентоспроможну продукцію не лише для експорту, але і для внутрішнього споживання, що негативно впливає на економічний розвиток. Все це обумовлює необхідність переоснащення виробничого апарату на основі технологічних інновацій.

Однак, суб'єкти господарювання свою потребу в інвестиціях значною мірою задовольняють за рахунок власних коштів. Ситуація з банківським кредитуванням дещо гірша, оскільки за 2015 рік підприємства залучили позик на суму 20740,1 млн. грн., що на 999,2 млн. грн. менше ніж в 2014 році[1].

Низька зацікавленість банків в кредитуванні інвестиційних проектів в реальному секторі суттєво обмежує можливості відновлення економіки. Все це є наслідком недостатнього обсягу та недосконалої структури ресурсної бази банків, яким не вистачає довгострокових ресурсів. Крім того, ситуація ускладнюється політичною та економічною нестабільністю, яка дуже часто спонукає фізичних осіб масово вилучати свої вклади, що підриває ліквідність банків. Так, станом на 01.10.16р. загальний обсяг депозитів фізичних осіб становив 255974,8 млн. грн., що на 20742,9 млн. грн. менше попереднього року[1]. Задля часткового припинення негативних тенденцій банки з початку 2014 року почали збільшувати процентні ставки за строковими депозитами в національній валюті (15-25 %), що призводить до зростання вартості кредитних ресурсів і поглиблює ризики в системі комерційних банків. Така ситуація не сприяє фінансуванню інвестиційних проектів ресурсами банківської системи.

Ще одним стримуючим чинником є недостатній рівень капіталізації банків, який не дозволяє кредитувати підприємства належним чином.

Існування всіх цих негативних явищ потребує втручання уряду та НБУ для подолання кризи. В країнах з розвинутою економікою ЦБ забезпечує не лише стабільність національної грошової одиниці, але і стимулює інвестиційні процеси в економіці, застосовуючи при цьому зміну процентних ставок і рефінансування комерційних банків.

З метою покращення ситуації, макроекономічна політика держави може спрямовуватися на:

1. активізацію інвестиційного процесу оновлення основних фондів промисловості;

2. обмеження чи повну заборону валютного кредитування, окрім випадків, коли валютні кредити використовують для імпорту сучасного високотехнологічного обладнання для оновлення виробничих потужностей;

3. зміщення структури банківських кредитів у бік інвестиційного кредитування, підвищення курсу національної грошової одиниці при адекватних заходах стримування споживчого імпорту та заохочення реального сектору до інноваційного інвестування.

Окрім цього, доцільним є створення спеціальних банків розвитку. Банки розвитку є досить важливим інструментом реалізації державної інвестиційної політики, оскільки мають можливість акумулювати як державні ресурси, так і ресурси приватних інвесторів, та спрямовувати їх на реалізацію пріоритетних державних програм, таких як модернізація базових галузей економіки, створення нових видів високотехнологічної продукції, кредитування широкомасштабних інфраструктурних проєктів, вирівнювання рівня розвитку окремих регіонів та інші. До їх функцій також можна віднести пошук потенційних позичальників та контроль за цільовим використанням коштів.

Отже, незважаючи на позитивні тенденції розвитку взаємовідносин між банківськими установами та реальним сектором економіки, не відбувається значного економічного пожвавлення за рахунок позикових коштів, тому що низька частка кредитування капітальних інвестицій промислових підприємств, навіть у порівнянні з сусідніми країнами СНД, високі відсоткові ставки, короткотерміновість більшості позик та їх валютна складова свідчать про наявність значної відірваності фінансового сектору від потреб реального. Що свідчить про орієнтацію на швидкий високий дохід.

Враховуючи те, що кількісні зрушення окремих показників банківського сектору не завжди корелюють зі зрушеннями показників реального сектору економіки державі актуальною стає формування нових засад макроекономічної політики активізації інвестиційного процесу оновлення основних фондів промисловості.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Діана КУЦА
студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к. е. н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ВИРІШЕННЯ

Законодавче визначення державного боргу України закріплено в ст. 2 Бюджетного кодексу України:

Державний борг — загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Як і для більшості країн світу, для України державні запозичення є основним джерелом покриття дефіциту бюджету, при чому як державного так і місцевих бюджетів. Розмір державного боргу, його динаміка і структура, та темпи росту є одним з показників фінансового стану держави та ефективності державної боргової політики [3]. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього державного боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу, а відтак і пошуку шляхів вдосконалення механізму його управління.

По рівню зовнішнього боргу на душу населення Україна займає 76 місце серед інших країн. У 2012 році зовнішній борг на душу населення склав 3010 \$ США (табл. 1). [5]

Таблиця 1

Рівень зовнішнього боргу на душу населення деяких країн світу

Назва країни	Глобальний рейтинг	Зовнішній борг на душу населення (\$ США)
Люксембург	1	5191780
Швейцарія	6	197211
Великобританія	7	160039
Нідерланди	8	148650
Фінляндія	12	113872
Швеція	13	113579
Австрія	16	98312
Франція	18	78619
Германія	19	70339
Австралія	21	67997
США	23	50757
Болгарія	51	7181
Румунія	56	6046
Росія	64	4433
Мексика	75	3069
Україна	76	3010

За даними Національного банку України станом на 1 липня 2016 року зовнішній борг держави становив 115,0 млрд. дол. США, хоча за прогностичними даними експертів 2011 року він повинен був скорочуватися, а не зростати [4].

Управління державним боргом є одним з найосновніших напрямків, спрямованих на подальший розвиток країни та вихід її з кризового становища. На сьогоднішній день в Україні спостерігаємо дефіцит державного бюджету, що є основною причиною збільшення зовнішньої заборгованості.

Податки – основа для погашення державного боргу, проте зловживання ними негативно позначається на житті людей в країні, оскільки це може призвести до знищення середнього класу, що є основою національного багатства. Саме таку ситуацію можна зараз спостерігати в Україні [2].

Для того, щоб зовнішній борг не збільшувався, потрібно вжити наступних заходів:

- розробити спеціальну систему показників, які враховували б індикатори гранично безпечного боргового навантаження на бюджет.

- стабілізувати національну валюту, оскільки як відомо, більша половина боргу держави взята у іноземній валюті, а курс гривні є нестабільним. Уряд та Національний банк повинні взяти під контроль за курсом національної валюти по відношенню до долара [2].

- використовувати залучені кошти не з погляду їх обсягу, а з позиції їх ефективного використання;

- оскільки Україна розташована в центрі Європи з більшістю її торгових шляхів, потрібно ефективно це використати, що допоможе зменшити дефіцит державного бюджету. Зокрема, потрібно збільшити ціни на транспортування речовин через кордони держави;

- має бути посилений митний контроль за надходженням імпорту, який крім несплати мита та інших податків, призводить до подальшого вивезення іноземної валюти з країни;

- в Україні розташована досить велика сировинна база, ефективно використання якої, однозначно призведе до позитивних змін в державному бюджеті та допоможе погасити частину заборгованості.

Отже, пріоритетним напрямом боргової стратегії України повинно стати використання державних запозичень є інвестування з метою розвитку вітчизняної економіки. Перевагу при інвестуванні потрібно надавати розвитку природно-ресурсного потенціалу, розвитку виробничої інфраструктури, а також наукомістким та трудомістким проектам, які забезпечать високий приріст доданої вартості, і як наслідок пришвидшення темпів зростання економіки. Проте, важливою умовою реалізації цієї цілі повинен бути суворий контроль та регулярне звітування за використанням державних коштів.

Література:

1. Державний борг України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_борг_України

2. Капранова Л.Г. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Випуск 1(10)

3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystichni-materialy-shchodo-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-ukrainy_2016?category=borg]

4. Національний банк України [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://www.bank.gov.ua/control/uk/index]

5. MECOMeter – Macro ECOmomy Meter // Collection of KEY Economic & Demographic Indicators, compiled from trusted sources and presented in tables, charts and thermal maps. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://mecometer.com/]

Зоряна ЛУЦИШИН

*д.е.н, проф., проф. кафедри світового господарства
міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Тетяна ФРОЛОВА

*д.е.н, проф., проф. кафедри міжнародних фінансів
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

Любов ЛУК'ЯНЕНКО

*к.е.н., проф. кафедри міжнародного обліку і аудиту
ДВНЗ «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана».*

ІНВАРІАНТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Банківський сектор набув настільки важливого значення і настільки швидко впливає на стан національної економіки, що його справедливо можна віднести до рангу стратегічних, поряд із тими проблемами, які можуть суттєво змінити чи навіть дезорієнтувати економіку України. Зростання обсягів зовнішніх запозичень і нарощування зовнішнього боргу значно послаблюють банківську систему України. Їх обслуговування і, відповідно, фінансування унеможлиблює активізацію інвестиційних процесів через нестачу фінансових ресурсів. Вкрай малим та недостатнім для підтримки національної грошової одиниці залишаються золотовалютні резерви в Україні, нестача яких обумовлює високі девальваційні ризики, які дестабілізують банківську систему і змушують керівництво НБУ приймати іноді недостатньо виважені рішення, які, як виявляється надалі, посилюють кризову ситуацію та стали більш дерегулятивними, ніж регулятивними [1]. У зв'язку із вищевикладеним необхідним і надзвичайно актуальним питанням є оцінка стану банківської системи України та виявлення проблем, можливі напрями зменшення негативних впливів і перспективи її розвитку.

Банківська система України увійшла в 2016 рік з невирішеними проблемами 2014-2015 рр. Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління, відсутнє належне регулювання та ефективний нагляд, що призвело до стрімкого зростання кількості установ, які не виконували та й не мали намірів виконувати функції класичних фінансових посередників, а лише обслуговували фінансові потреби пов'язаних із ними бізнесі, у сукупності зумовили погіршення якості

кредитного портфелю банків. Банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. Скорочення виробництва, інфляційний тиск на економіку, зниження інвестиційної активності, втрата основного ринку збуту ускладнили функціонування всієї системи. Банківська система сьогодні не виконує своє основне завдання, оскільки не фінансує і не кредитує реальний сектор економіки.

За офіційними даними НБУ станом на 1 травня 2016р. з 109 працюючих (що мають ліцензію) в Україні банків 42 фінансові установи – з іноземним капіталом (на 1 січня 2015 року – 51 банк з іноземним капіталом з 163 працюючих), у тому числі 19 – зі 100-відсотковим іноземним капіталом (на 1 червня 2016 р. – 16). Таким чином за 9 років кількість банків, які мають банківську ліцензію, зменшилось на 66 банків або 37,7 %, з них з іноземним капіталом на 5 банків або на 10,6%, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків знизилась з 35 % у 2007 р. до 32,5% у 2014 р., але зросла у 2015 р. до 43,3%, а за 5 місяців 2016 р. – до 45,9% (табл. 1). З початку 2014 року 84 банки було виведено з ринку. На них сукупно припадає більше 30% активів банківського сектору¹.

Таблиця 1

Динаміка кількості банків на території України, в тому числі із іноземним капіталом за 2008 – 2015 рр.

Назва показника	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	На 01.05. 2016
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176	180	163	117	109
з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	49	51	41	42
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19	19	17	16
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,5	43,3	45,9

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Аналізуючи просторову структуру іноземного капіталу в банківській системі України за країнами походження, варто зазначити, що впродовж останніх кількох років спостерігається швидке зростання частки російських інвесторів, яке підкріплюється геополітичними цілями їхніх власників: «Якби прихід росіян на український ринок ґрунтувався виключно на економічних інтересах, навряд чи інвестори в особі держави та нафтових магнатів північно-східного сусіда продовжували б активно вкладати кошти у нерентабельний банківський бізнес. Адже показники рентабельності капіталу (ROE) російських банків більше нагадують динаміку ROE покинутих західними інвесторами банків, ніж криві рентабельності європейських установ, котрі залишилися на ринку» [3].

Що ж до частки іноземного капіталу в банківській системі України загалом, то можна зазначити, що вона зростала до 2011 р. включно, а з 2012 р. спостерігався

¹ Від початку 2015 року НБУ зобов'язав банки розкрити своїх реальних власників. Банківська система є прозорою з точки зору доступності інформації про кінцевих бенефіціарів, а вкладники при такій системі краще розуміють, хто несе відповідальність за банкрутство банків. Чотири банки, які вчасно не розкрили справжніх власників, було виведено з цього ринку від початку 2016 року.

спад. Така тенденція викликала занепокоєння, оскільки з України йдуть банки, головні акціонери яких знаходяться в економічно розвинутих європейських країнах. На їхнє місце приходять українські та російські установи, які не мають тривалої стабільності й високої довіри. Цей чинник викликає занепокоєння з приводу здатності банківської системи протистояти системним кризам [4]. Але станом на 1 травня 2016 р. спостерігаємо зростання частки іноземного капіталу в банківській системі України до 45,9%.

Масштаби банківського сектору України до 2013 р. істотно зростали, але з 2014 р. ситуація різко змінилася. Проаналізуємо загальні ресурси банківської системи України за 2007-2015 рр., які розраховано на основі статистичних даних, присутніх у річних звітах Національного банку України. Протягом досліджуваного періоду загальні ресурси (активи) банків України збільшилися з 594545 млн. грн. наприкінці 2007 р. до 1254385 млн. грн. наприкінці 2015 р., тобто на 659840 млн. грн. (на 111,0%). У структурі загальних активів переважають кредити – більше 80%. Нарощення активів відбувалося переважно в національній валюті. Протягом 2015 р. їхній обсяг зменшився на 4,7% (на 62467 млн. грн.) – до 1254385 млн. грн.

Порівняльний аналіз тенденцій зміни обсягів капіталу та активів банків України за період 2007-2015 рр. свідчить, що в умовах високих темпів зростання обсягу активів, банки не змогли забезпечити адекватне нарощування обсягів капіталу, внаслідок чого проявилась негативна тенденція відставання темпів зростання капіталу від темпів зростання активів, та підвищився ризик зростання диспропорцій в розвитку банківської системи.

Попри зростання обсягів активів в умовах економічної кризи кредитування, яке складає 80% операцій банків з активами, залишалося стриманим через збереження високих кредитних ризиків, низьку платоспроможність позичальників та усе ще жорсткі умови кредитування. Заявлена банками частка проблемних кредитів протягом періоду зросла та становила 30,6% на 01.09.2016. Зберігається значний розрив у визнаних проблемних кредитах між банками I та II групи (близько 13% портфеля) та банками з іноземним капіталом (38% портфеля). Це свідчить, як зазначають в НБУ, що частина банків з українським капіталом зволікає з визнанням кредитів проблемними та відповідним формуванням резервів.

Разом з тим, на тлі масштабної девальвації гривні, зниження економічної активності суттєво збільшилися резерви за активними операціями банків в структурі активів. За період з 2014 р. вони зросли на 10%, що тягне за собою значні витрати.

Аналіз структури пасивів банківської системи свідчить, що капітал становить 11-15%, кошти підприємств – 13-27%, депозити фізичних осіб – 23-33%. Таким чином, майже третину потенційних інвестиційних ресурсів надають банкам безпосередньо громадяни.

Болючим питанням наразі залишається мобілізація фінансових ресурсів у банківському секторі. Підкреслимо, що заощадження населення, трансформовані в банківські депозити, відіграють винятково важливу роль у формуванні ресурсної бази вітчизняних банків.

Починаючи із 2009 р., їх значимість як джерела формування банківських активів систематично посилюється. Зокрема, ретроспективний аналіз динаміки

активів вітчизняних банків та питомої ваги депозитних вкладів фізичних осіб як джерела їх формування протягом 2005–2015 рр. дозволив виокремити дві протилежні тенденції, що послідовно змінили одна одну впродовж досліджуваного періоду часу. Перша із них тривала протягом 2005–2009 рр. Даний етап характеризувався систематичним скороченням ролі депозитів вкладників як джерела формування банківських ресурсів. За цей час питома вага депозитів населення відносно банківських активів скоротилась з 35% до 23,8% у 2009 р., що стало найнижчим показником за останні десять років. Широка доступність дешевих ресурсів з міжнародних фінансових ринків, що активно залучались банками через емісію євробондів та ІРО, а також прагнення іноземних банківських груп до нарощування капіталізації своїх дочірніх структур в Україні [6], зумовили падіння інтересу вітчизняних банків до роботи з вкладниками та суттєво знизили значимість депозитів фізичних осіб як джерела банківських ресурсів. Подальші зміни зовнішнього фінансового середовища, каталізатором яких стала глобальна фінансово-економічна криза, змусили банки України переглянути свою стратегію відносно роботи із залучення коштів населення та формування ресурсної бази саме за рахунок даного джерела [2].

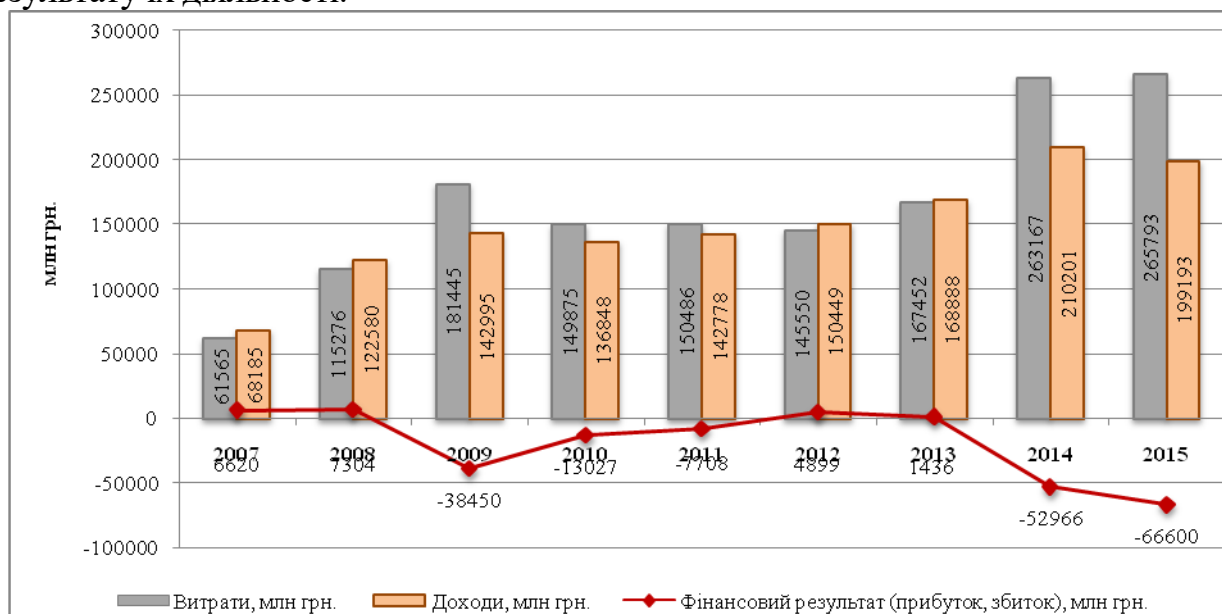
З 2010 р. і по сьогоднішній день частка депозитів населення у формуванні банківських активів постійно зростала та досягла за підсумками 2015 р. 31%. При цьому варто підкреслити, що зростання питомої ваги депозитів фізичних осіб у банківських активах у 2015 р. відбулося навіть на тлі скорочення обсягу самих активів (із 1316,9 млрд. грн. у 2014 р. до 1254,4 млрд. грн. – у 2015 р.). Зазначений факт вказує на все більш гостру залежність ресурсів банківської системи від коштів населення і дозволяє констатувати, що сталість депозитів вкладників – фізичних осіб на сучасному етапі є ключовою передумовою підтримки ресурсної стійкості та стабільності всієї банківської системи України.

Погіршення соціально-економічної ситуації, зокрема збідніння населення негативно відобразилося не тільки на депозитній діяльності банків, а й на кредитній. У порівнянні з 2014 р. темпи приросту наданих кредитів скоротилися до 13,5%. Така ж ситуація спостерігається і у сфері кредитування суб'єктів господарювання, відсоток кредитування яких знизився з 14,9% у 2014 р. до - 2,1% – у 2015р.

У цілому по Україні в 2015 р. 81% виданих кредитів отримали нефінансові корпорації, 2% – інші фінансові корпорації, близько 0% – сектор загального державного управління, 17% – інші сектори економіки. Найбільша частка кредитів на початок жовтня 2015 р. (близько 91%) належить господарським товариствам, причому як у національній, так і в іноземній валюті, близько 8% – підприємствам, решта – іншим формам господарювання. За видами економічної діяльності у 2015 р. спостерігався наступний розподіл кредитних ресурсів: 33,48% – оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, 25,09% – переробна промисловість, 9,27% – операції з нерухомим майном, 6,14% – сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, 5,73% – професійна, наукова та технічна діяльність, 5,26% – будівництво, решта – інші види діяльності [8].

Серед найбільш вагомих проблем банківської системи є значна девальвація гривні. Високі темпи девальвації гривні були обумовлені становищем на валютному ринку. Ситуація, що склалася унаслідок відмови Національного банку у 2014 р. від багаторічної де-факто прив'язки курсу гривні до долара США, через що відбувся перехід від стабільного до гнучкого обмінного курсу гривні, обумовленого ринковими чинниками: попитом та пропозицією, стала некерованою. За оцінками експертів такий крок був необачним, оскільки він майже зруйнував фінансову систему, оскільки економічна система не була готова до гідних компенсаторів курсової волатильності. Навіть НБУ сам себе розкритикував наприкінці 2014 року, про що свідчить рішення Ради НБУ від 17 грудня 2014 року № 30, в якому керівництво критикувалось і засуджувалося за «ситуативне прийняття рішень у здійсненні монетарної політики, що стало одним із факторів створення надмірного попиту на іноземну валюту на міжбанківському ринку та значною мірою призвело до різкого знецінення гривні» [5]

На рис. 1 наведено динаміку доходів та витрат банків України та фінансового результату їх діяльності.

Рис. 1. Доходи, витрати та фінансові результати банків України у 2007–2015 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

Як бачимо, у 2009–2011 рр. банки працювали збитково, оскільки цей період характеризується глибокою фінансовою кризою в країні. У 2009 р. збитки перевищили 38 млрд. грн. і зменшились до 7,7 млрд. грн. у 2011 р. У 2012–2013 рр. ситуація покращилась, діяльність банківської системи була прибутковою, але вже у 2014–2015 рр. знову зросли збитки банків і перевищили 66 млрд. грн. Станом на 1.06.2015 збитки склали більш як 82 млрд. грн. Така ситуація пояснюється збитками банківської системи у зв'язку із закриттям відділень у АР Крим та Луганській і Донецькій областях, нестійким фінансовим станом у країні, політичною та економічною нестабільністю, падінням довіри населення як до банківської системи, так і до державного управління в цілому.

Аналіз стану вітчизняного банківського сектору дав змогу виявити основні проблеми, вирішення яких сприятиме підвищенню фінансової стійкості та надійності банківського сектору. До таких проблем можна віднести: високі темпи інфляції та девальвація національної грошової одиниці відносно долара США, що посилює вразливість банківської системи; недостатній рівень капіталізації та концентрації банківського капіталу; збільшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі; суттєве зростання заборгованості за кредитами та їх неповернення; скорочення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків; високий рівень доларизації банківської системи підвищує залежність банків від коливань курсів іноземних валют; непопулярні регулятивні рішення НБУ; зниження показників розвитку та погіршення ситуації у реальному секторі економіки; корупція у банківській системі; погіршення соціально-економічної ситуації: зростання безробіття та зменшення реальних доходів населення на фоні високих темпів інфляції спричинило зростання споживчих витрат та зменшення обсягу заощаджень, що призвело до звуження внутрішнього ринку.

Для стабілізації банківської системи та її подальшого ефективного розвитку потрібні системні заходи, які мають включати: прискорення реформування валютно-курсової, монетарної та бюджетно-фіскальної політик усіх секторів економіки; пошук механізмів та інструментів уповільнення інфляційно-девальваційних процесів; скасування адміністративних заходів, запроваджених у терміновому порядку для стримування тиску на платіжний баланс; розробку та запровадження дієвих механізмів управління банківськими ризиками, впровадження нових підходів до оцінки банками кредитного ризику та ризику неповернення, пошук інструментів їх мінімізації; державне сприяння урегулюванню питань валютних кредитів та роботи банків з проблемною заборгованістю; удосконалення нормативно-правових актів та прийняття необхідних для забезпечення належних інституційних умов відновлення банківської системи з урахуванням рекомендацій Базельського комітету та вимог директив ЄС; проведення систематичного стратегічного аналізу умов функціонування банківської системи та розробці на цій основі адаптивних (антикризових) заходів; системні заходи, спрямовані на підвищення рентабельності активів та капіталу; подальше виведення з ринку проблемних неплатоспроможних банків; удосконалення підходів до регулювання операцій банків з пов'язаними особами та виявлення реальних обсягів операцій з ними і вжиття заходів, спрямованих на їх зменшення; активізацію банківського маркетингу для покращення іміджу банківського сектору, розвитку ринку банківських послуг, пошук резервів підвищення доходів банків саме через надання банківських послуг та розроблення дієвої концепції макропруденційного регулювання.

Література

1. Рошило В.І. Ключові проблеми банківської системи в сучасних умовах / В.І. Рошило // Гроші, фінанси, кредит. Випуск II (58), 2015. – С. 153-163.
2. Національний банк України: Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98788&cat_id=37650/

3. Корнилюк Р. Іноземні банки в Україні: виживають сильніші / Р. Корнилюк // Реальна економіка, 30.01.2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/22/33205.html>.

4. Відхід з України іноземних банків знижує стійкість банківської системи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=3902.

5. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

6. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2009. – 754 с

7. Міщенко В. Організація залучення заощаджень населення на основі випуску казначейських зобов'язань України / В. Міщенко, В. Жупанин // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 44–58.

8. Карпець О. С., Чуйко І. М. Оцінка і аналіз сучасного стану ринку банківських кредитів в Україні / О.С. Карпець, І.М. Чуйко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 5. – 2015. С. 10-15.

Олена МАЛАХОВА

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ СТРАТЕГІЙ БАНКІВ

Нині формування ефективної стратегії вкрай важливе завдання для будь-якої організації, оскільки від якості її розробки залежить отримання конкурентних переваг в економічному середовищі. За своєю суттю, вибір стратегії означає, що з усіх можливих шляхів розвитку і способів дії, що відкриваються перед установою, вона обирає чітко визначений конкретний напрямок.

Саме з таких позицій, в контексті даного наукового дослідження вкрай важливим видається окреслення економічної сутності самого поняття «стратегія», оскільки до цих пір однозначно не визначено, що таке стратегія, як вона розробляється і які саме компоненти включає. Саме за таких обставин, у сучасній економічній літературі існує значна кількість визначень поняття «стратегія організації». Так, І. Ансофф визначає її як системний підхід, який забезпечує організації збалансованість та загальний напрямок зростання [1, с. 90]. Окрім того він зауважує, що стратегія — це складне і потенційно могутнє знаряддя, за допомогою якого сучасна фірма може протистояти швидко змінним умовам [1, с. 97]. На погляд таких науковців як Л. Г. Зайцева і М. І. Соколової, «стратегія організації — це комбінація із запланованих дій та швидких рішень щодо адаптації фірми до нової ситуації, новим можливостям отримання конкурентних переваг, а також до загроз, що послаблюють її конкурентні позиції» [2, с. 134]. Особливістю даного визначення є зосередження уваги на новизні зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, на основі яких повинні провадитись певні дії. Дослідники Д. Кемпбел, Дж.

Стоунхаус та Б. Х'юстон вважають, що «стратегія організації — це визначення основних довгострокових цілей і задач організації, прийняття курсу дій та розміщення ресурсів, необхідних для виконання цих цілей» [3, с. 17].

Враховуючи вищевказані погляди, стратегію організації можна визначити як генеральний план дій, який визначає пріоритети поставлених завдань, ресурси та послідовність кроків щодо досягнення стратегічних цілей. «Стратегічна ціль — конкретний стан окремих характеристик організації, досягнення яких виступає для неї стратегічно необхідним, оскільки вони забезпечують реалізацію місії» [4, с. 24]. Цілі можуть бути поставлені перед організацією в цілому, або перед структурними підрозділами або конкретними виконавцями [5, с. 8].

Якщо зважати на юридично-правовий аспект функціонування банківської установи як особливого виду підприємництва, та вести мову про стратегію банку, то, абсолютно очевидним є те, що тут є своя специфіка. Саме з урахуванням цієї специфіки сучасні автори дають їй абсолютно різні визначення. Так, О. І. Лаврушин визначає стратегію банку як концептуальну основу його діяльності, що визначає пріоритетні цілі, задачі банку та шляхи їх досягнення, яка буде відрізняти банк від конкурентів в очах клієнтів і працівників [6, с. 86]. На думку Д. Н. Владиславлева, «стратегія банку виступає ключовим інструментом корпоративного управління, вона робить банк прозорим і зрозумілим не тільки для власників бізнеса та членів правління, але й для клієнтів» [7]. І. А. Ніконова та Р. Н. Шамгунов характеризують стратегію банку як програму дій, спрямованих на формування та утримання довгострокових конкурентних переваг на цільових ринках, яка відображає кількісні цілі його розвитку та внутрішні зміни, які повинні відбутися для підвищення конкурентоздатності [8, с. 22]. Окрім того, вони наголошують на тому, що банк без стратегії — це набір активів, обтяжених зобов'язаннями.

Таким чином, стратегію банку можна визначити як комплексний план, призначений для забезпечення здійснення місії банку та досягнення поставлених цілей. Варто зазначити, що місії у банків різні, а ціль в більшості випадків одна — отримання прибутку. Стратегія може бути представлена як процес, що поєднує управління внутрішніми ресурсами та зовнішніми зв'язками (навколишнім середовищем) [9, с. 81]. Стратегія лежить в основі всіх управлінських рішень банку [10, с. 348]. Водночас, якщо рішення, що приймаються, не відповідають стратегії, то це стає перепорою для її реалізації та шкодить організації у зв'язку з відсутністю узгоджених дій структурних підрозділів банку.

Отже, для ефективного розвитку банківським установам необхідно мати чітко визначену стратегію розвитку, яка дасть змогу максимально використовувати всі наявні ресурси, своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі та розробляти і запроваджувати відповідні функціональні стратегії [11, с. 239].

Як уже зазначалося, ціль стратегії розвитку банківської установи в більшості випадків одна, а саме: отримання прибутку. За таких обставин, банк має реалізовувати стратегії ефективного зростання за окремими напрямками

своєї діяльності. Одним із ключових напрямків діяльності, який приносить банку найбільший прибуток, є кредитування. Тому вкрай важливого значення набуває процес формування ефективної кредитної стратегії банку, яка б окреслювала основні цілі і напрямки кредитної діяльності банку на перспективу [12, с. 24].

Таким чином, стратегія банку – це концептуальна основа його діяльності, яка визначає пріоритетні цілі та завдання банку і шляхи їх досягнення та, водночас, вирізняє банк від його конкурентів. Окрім того, стратегія банку слугує орієнтиром для прийняття ключових рішень щодо вибору майбутніх ринків, продуктів, організаційної структури, прибутковості та профілю ризиків для керівництва банку на всіх рівнях його діяльності.

Іншим, не менш важливим поняттям банківської діяльності, що потребує ґрунтовного наукового дослідження є «кредитна стратегія», оскільки у економічній літературі відсутнє чітко визначене дане поняття. Так, до прикладу, В.І. Карбівничий наступним чином характеризує кредитну стратегію: «Стратегічне управління кредитними операціями являє собою діяльність щодо розробки кредитних стратегій банківської установи, формування цілей та задач, вибору методів їх досягнення. В основі стратегічного управління лежить аналіз факторів, які впливають на кредитні операції, стратегічне планування, механізми ув'язування стратегічних і тактичних рішень, контроль за реалізацією стратегії та можливість своєчасного її коригування» [13, с. 62]. Згідно з тлумаченням В. Андроса, кредитна стратегія є «комплексом заходів банку щодо підвищення прибутковості кредитних установ і зниження кредитного ризику» [14, с. 446].

Таким чином, вищевказані наукові погляди дають підстави визначити кредитну стратегію банку як якісно визначений довгостроковий напрям розвитку кредитної діяльності банку, що характеризує основні принципи, пріоритети та цілі банку на ринку кредитування і спрямований на формування та утримання довгострокових конкурентних переваг банку на ринку кредитних послуг. Кредитна стратегія повинна бути спрямована на довгострокову перспективу і тому, має враховувати можливі циклічні коливання економічної кон'юнктури і пов'язані з ними зміни якості портфеля. Метою кредитної стратегії є досягнення рівноваги між добре вивченими сферами бізнесу і розумними ризиками. Рівновага досягається за рахунок необхідності визначення цільових ринків, клієнтів, фінансових операцій, галузей промисловості та виявлення найбільш розвинених в економічному плані регіонів, на які банк може акцентувати свою увагу відносно своєї діяльності, щоб домогтися конкурентних переваг [15, с. 8].

Література:

1. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание : пер. с англ. / И. Ансофф ; под ред. А.Н. Петрова. — СПб. : Питер, 2009. — 344 с.
2. Зайцев Л. Г. Стратегический менеджмент : учебник / Л. Г. Зайцев, М. И. Соколова. — М. : Экономистъ, 2004. — 416 с.
3. Кэмпбел Д. Стратегический менеджмент : учебник : пер. с англ. / Д. Кэмпбел, Дж. Стоунхаус, Б. Хьюстон. — М. : Проспект, 2003. — 336 с.

4. Коложвари Ю. Б. Корпоративное стратегическое планирование / Ю. Б. Коложвари. — Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2009. — 109 с.
5. Ефремов В. С. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования : учеб. пособие / В. С. Ефремов. — М. : Финпресс, 1998. — 192 с.
6. Канаев А. В. Стратегическое управление коммерческим банком. Концептуальные основы / А. В. Канаев. — СПб. : Изд-во СПбГУ, 2006. — 260 с.
7. Владиславлев Д. Н. Формирование стратегии банка / Д. Н. Владиславлев. — URL : www.toptrening.ru/articles/1268/.
8. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка / И. А. Никонова, Р. Н. Шамгунов. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. — 304 с.
9. Минцберг Г. Стратегический процесс. Концепции, проблемы, решения / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал. — СПб. : Питер, 2001. — 688 с.
10. Банковский менеджмент : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. — 4-изд., стер. — М. : Кнорус, 2011. — 560 с.
11. Барановський О.І. Розвиток банківської системи України : монографія / за ред. д-ра екон. наук О.І. Барановського. — К. : Вид-во Ін.-ту екон. та прогнозув., 2008. — 584 с.
12. Дзюбановська Н.А. Реалії та перспективи моделювання оптимальної кредитної стратегії банку / Н.А. Дзюбановська // Вісник Тернопільського національного економічного університету : зб. наук. праць. — Тернопіль : Вид-во ТНЕУ. — 2011. — № 4. — С. 20-25.
13. Карбівничий І.В. Стратегічне управління кредитної діяльності банківської установи / І.В. Карбівничий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. — Суми : Вид-во УАБС НБУ. — 2007. — Т. 20. — С. 58-64.
14. Андрос С.В. Кредитно-інвестиційна стратегія комерційного банку в умовах нестабільності маркетингового середовища / С.В. Андрос // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. — Спец. вип.: Маркетингова освіта в Україні / відп. ред. О.О. Беляєв. — К. : Вид-во КНЕУ, 2011. — С. 441-450.
15. Васюренко О. Оптимізаційне управління кредитним потенціалом банку / О. Васюренко, А. Маслова // Банківська справа : наук.-практ. журнал. — 2011. — № 5. — С. 3-11.

Вікторія МЕЛЬНИЧУК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т. Б.

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Входження будь якої держави у міжнародний фінансовий простір безумовно повинно супроводжуватися налагодженням економічних зв'язків з іншими країнами, а точніше з фінансово-кредитними установами інших країн, транснаціональними компаніями та транснаціональними банками. За роки незалежності Україна у цьому плані уже зробила певні кроки, а саме створила такі умови, при яких іноземні банки стали зацікавлені в інвестуванні власного капіталу та ресурсів в Україні[4].

Разом з тим варто приділити нашу увагу і присутності іноземного капіталу в банківській системі України (табл.1.)

Таблиця 1

Частка іноземного капіталу в банківській системі України [1]

	Назва показника	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.04.2016
1	Кількість банків, що мають ліцензію НБУ	176	176	176*	180*	163*	117*	111
1.2	з них: з іноземним капіталом	55	53	53	49	51	41	43
1.3	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	20	22	22	19	19	17	17
2	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40.6	41.9	39.5	34.0	32.5	43.3	48.8

* з них 1 банк має ліцензію санаційного банку.

За даними табл. 1, станом на 01.01.2016 року із 117 зареєстрованих банків 41 банк з іноземним капіталом, в тому числі із 100% іноземним капіталом – 17 банків. В той же час, 01.04.2016 року із 111 зареєстрованих банків 43 з іноземним капіталом, в тому числі із 100%-іноземним капіталом — 17 банків. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків у 01.01.2016 році становила 43,3%, а станом на 01.04.2016 — 48,8%. Отже, спостерігається незначне збільшення кількості банків з іноземним капіталом, проте разом з тим частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків досягла майже 50%. Динаміку входження іноземного банківського капіталу розглянуто на рис.1.

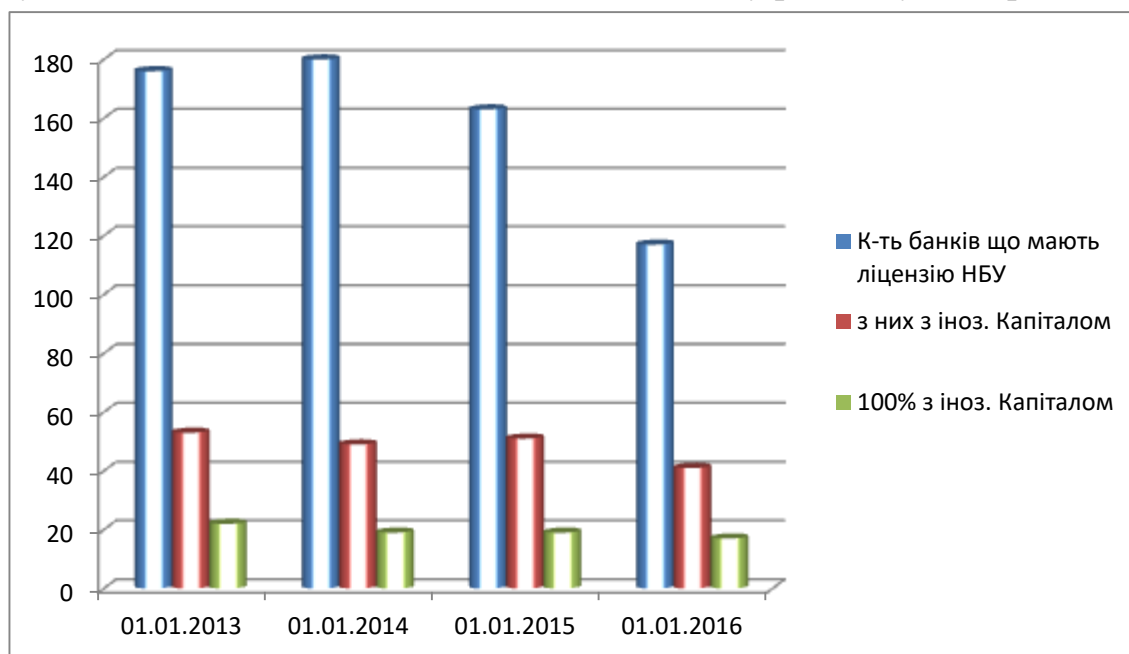

Рис. 1. Динаміка чисельності банків з іноземним капіталом в Україні [1]

Отже, згідно з рис. 1 можна побачити зменшення кількості іноземних банків в Україні станом на 01.01.16. Однак таке зменшення може бути

пов'язане із зменшення кількості самих банків (з 180 у 2014 до 117 у 2015). Разом з тим зменшилася і кількість банків із 100% іноземного капіталу (з 19 у 2014 до 17 у 2015). Крім цього, станом на 1.04.2016 року частка іноземного капіталу в банківській системі за короткий період (січень – квітень 2016) збільшилася з 43,3% до 48,8% відповідно. Такий процент є дуже великим, що тягне за собою як позитивні, так і негативні явища.

Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відпливу фінансових ресурсів.

Наразі іноземний капітал в Україні представлений 23-ма країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (9,7 %), Кіпру (20,3 %), Австрії (20,3 %), Франції (12,3 %), Нідерландів (8,2 %), Польщі (7,9 %), Швеції (6,1 %) [3]. Що ж до наймасштабніших операцій іноземних банків і українських, то можна відмітити: придбання шведським Swedbank ТАСКомерцбанку, німецьким Комерцбанком українського банку "Форум", консолідацію австрійського банку "Райффайзен" та українського "Аваль" в єдиний орган банківської системи Райффайзен Банк Аваль [1].

Як зазначають фахівці банківської справи, входження іноземних банків в банківську систему України, спричинене глобалізацією та інтеграцією, є об'єктивно необхідним процесом, що сприяє припливу капіталу, пожвавленню ринкової конкуренції, поліпшенню банківського обслуговування. Водночас цей процес не позбавлений певних ризиків, наприклад, загрози втрати вітчизняними банками власних позицій на валютному ринку України [3]

Досвід банків Польщі, де в 2006 р. 70 % банківських активів, та 80 % пасивів концентрувались іноземними банками, свідчить, що іноземні банки на початку створюються з метою надання послуг резидентам, а згодом починають лобіювати не національні інтереси, а підтримують іноземні компанії, диктують свої інтереси банківській системі.

Присутність іноземного капіталу у банківській сфері України може мати як позитивні, так і негативні моменти. Серед позитивних відзначимо: залучення іноземних інвестицій, зростання реального рівня рентабельності банківської системи, зменшення кількості проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками, розширення обсягів кредитування населення.

До негативних наслідків функціонування банків з іноземним капіталом в Україні можна віднести такі факти:

- 1) діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик;

2) іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли цілі іноземних банків не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни;

3) можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, погіршення конкурентоспроможності українських банків, ризик залежного розвитку [5].

Зростання присутності в Україні банків з іноземним капіталом може послабити позиції ще недостатньо розвиненої банківської системи України та спричинити загрозу монополізації фінансових послуг; масові звільнення працівників однакових підрозділів.

Таким чином, необхідно запровадити моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку і розробити раціональну стратегію державного управління процесом входження іноземних банків в Україну, яка полягає в тому, щоб максимально інтегрувати іноземні банки в українську економіку, орієнтуючи їх на виконання пріоритетних національних завдань. Реалізація таких заходів дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, а також сповна скористатися перевагами такої присутності для подальшої розбудови національної економіки.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

2. Слав'юк Р.А. Дослідження теоретичних основ і структури банківського капіталу / Р. А. Слав'юк, О. В. Гнатишак // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2009. - № 1. - С. 39-46

3. Ткачук Н. Економічний капітал банку: теоретична сутність, необхідність формування та особливості визначення/ Н. Ткачук // Вісник ТНЕУ. – 2011. – №2.– С. 42-52.

4. Каднічанська В.М. Вплив обсягів банківського капіталу на конкурентоздатність банківської системи України / В. М. Каднічанська, А. А. Лазько // Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики. – 2011. – №2. – С. 54-61.

5. Банківський менеджмент: Навчальний посіб. За ред. О. А. Кириченка. – К.:Знання-Прес, 2012. – 438с.

Олена МУХІНА

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвинута банківська система є важливою частиною фінансового ринку, вона забезпечує ефективний обіг фінансових ресурсів країни, а це означає, що банківський сектор відіграє значну роль у стабілізації економіки та подальшого

її розвитку. Та на сучасному етапі банківська система України має досить багато проблем, які виникли у наслідок економічних, політичних та військових подій, що охопили нашу країну і досі залишаються невирішеними.

Саме тому у наш час це питання набирає все більшої актуальності та значимості. Особливу увагу даному питанню приділяють такі вчені, як О.Д. Ладюк, М.Б. Колісник, М. Мрочко, Л.О. Петик, І.І. Прокопів та інші.

Сьогодні банківська система України – це законодавчо визначена, чітко структурована і субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють кредитні і фінансові операції на професійній основі і функціонально взаємопов'язані в самостійну економічну структуру [2, с.167].

Сучасна банківська система України є дворівневою. Перший рівень представлений центральним банком – Національним банком України (НБУ), завданням якого є розробка основних засад грошово-кредитної політики і контроль за її проведенням. Другий рівень складається з комерційних банків, що поділяються на універсальні та спеціалізовані банки (інвестиційні банки, ощадні банки, іпотечні банки, банки споживчого кредиту) [1]. Їх завдання – обслуговування юридичних і фізичних осіб, надання їм різноманітних послуг.

Та останнім часом банківський сектор України має досить багато проблем, які потребують термінового вирішення. До таких проблем можна віднести:

1. Проблема ризиків – одна з найбільш складних та загрозованих у банківському секторі. Втрати від ризиків – це, насамперед, збитки не лише окремих банків, а й втрати більшості їх клієнтів – як юридичних, так і фізичних осіб, це потрясіння всієї економічної системи.

2. Низька кредитоспроможність переважної частини підприємств-позичальників, низька капіталізація банків, а також недостатній рівень їх менеджменту спричиняють надзвичайно високу ризикованість банківської діяльності, підвищену недовіру до банків, особливо з боку сімейного сектора економіки, ускладнюють підтримку їх ліквідності. Усе це послаблює трансформаційну функцію. Банки не в змозі належним чином задовольняти попит на позичкові капітали, насамперед з боку суб'єктів реального сектора економіки, які постійно відчувають глибокий дефіцит грошей як платіжних засобів і як капіталу. З іншого боку, всі економічні суб'єкти, в яких з'являються вільні грошові кошти, не можуть їх надійно розмістити в банк і віддають перевагу конвертації в іноземну валюту, інвестуванню в тіньову економіку чи переведенню за кордон.

3. Девальвація національної грошової одиниці призвела до зростання проблемної заборгованості клієнта перед банками, оскільки за останні 2 роки гривня девальвувала у відношенні до долара США більше ніж у 3 рази. За рахунок цього, обслуговування іпотечних кредитів стало неможливим для більшості частини позичальників.

4. Також не слід забувати про недоліки нормативного регулювання до яких слід віднести нестабільність чинного банківського законодавства, відсутність регулятивних норм для багатьох видів банківських операцій, чітких бухгалтерських стандартів тощо.

Усі ці обставини дуже послабили банківську систему України, передусім її другий рівень, що спричинило те, що українські банки не можуть адекватно виконувати свою посередницьку місію в нових умовах.

Подолання вищезазначених недоліків сприятиме розширенню та ускладненню банківського бізнесу, стабілізації банківської системи країни та її подальшому розвитку. Для вирішення виявлених проблем необхідно забезпечити стабільність валютного курсу. Потрібно посилити валютний контроль та перекрити канали виведення капіталу за кордон. Також необхідно захистити банківську систему від валютних коливань та проблемних кредитів. Банківські операції у валюті і гривні повинні бути розподіленими, тобто необхідно створити окремий державний банк, який би спеціалізувався на проведенні валютних операцій підприємств і фізичних осіб. Це дасть змогу краще контролювати валютні операції.

Отже, з вищесказаного можна дійти до висновку, що на стан банківської системи впливає багато факторів, а саме внутрішні, зовнішні, економічні, неекономічні, які викликали багато серйозних проблем та заважають розвитку банківського сектору. Та всі проблеми, які постали перед українськими банками не є неподоланими. Вони лише потребують формалізації і цілеспрямованої роботи органів державної влади і комерційних банків.

Література:

1. Банківське право [Електронний ресурс] // К.: Атіка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://uristinfo.net/bankpravo/156-0a-kostjutenko-bankivske-pravo/3844-glava-ii-bankivska-sistema-ukrayini-ta-yiyi-rol-u-rinkovij-ekonomitsi.html>.
2. Вовчак, О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак. – К.: Знання, 2008. – 564 с.

Любов ОНИСЬКІВ

*к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Світова фінансова криза дестабілізувала загальний економічний розвиток країн, спричинивши поширення високих темпів інфляції, зростання безробіття, завмирання інвестиційних процесів. В банківських системах зарубіжних країн відбулися такі зміни, як: зростання обсягу проблемних кредитів, зниження показників фінансової стійкості провідних банків, дефіцит ліквідних коштів, переведення крупних банків до стану «проблемних» або їхнє банкрутство, девальвація національних валют. Варіативність інструментів антикризового регулювання багато в чому залежить від стану економіки, від кон'юнктури міжнародних ринків, результатів зовнішньоекономічної діяльності та інших факторів розвитку держави. Досвід зарубіжних країн багато в чому є показовим для України, як для держави, яка також опинилася у кризовому становищі. Тож

прийняття до уваги напрямів антикризового регулювання зарубіжних країн в подальшому дасть змогу забезпечити створення фундаментальних засад відновлення економічного зростання та фінансової стабільності [1].

В зарубіжній практиці застосовують досить широкий спектр інструментів оздоровлення банківського сектору. Зокрема, це:

- фінансові інструменти (надання кредитів центральним банком, зниження норм обов'язкового резервування, регулювання облікової ставки, реструктуризація податкових зобов'язань банку, надання гарантій уряду за депозитними вкладками). Вказані інструменти призначені для вирішення поточних проблем фінансового забезпечення банківських установ;

- операційні інструменти (реструктуризація короткострокових кредитів банку, використання облігаційних інструментів, викуп прострочених зобов'язань підприємств перед банками, конвертація депозитів державних підприємств у капіталі банку). Їх застосовуються з метою поліпшення управління банківською діяльністю в умовах кризи;

- структурні інструменти (закриття або скорочення неприбуткових філій, відмова від паралельних напрямів бізнесу, посилення конкурентних переваг банку, ліквідація, злиття, реорганізація банку). Вони покликані вирішувати проблеми на рівні банківського сектору шляхом упровадження і застосування принципів конкуренції та забезпечення стійкості банківської системи [2].

Використання даних інструментів спрямовується на поліпшення якості банківських активів, збільшення капіталу, тобто на відновлення та підвищення платоспроможності банківських установ.

Головними ж антикризовими заходами, які найчастіше застосовуються у світовій практиці є: створення спеціальних фондів; зниження центральними банками облікової ставки; розширення переліку активів, що приймаються центральними банками як застава за кредит; зниження нормативів мінімальних резервних вимог для комерційних банків; збільшення розміру державних гарантій на банківські вклади; запровадження тимчасових адміністрацій і кураторів центробанків у банківських установах; гарантування міжбанківських кредитів, позичок для малого та середнього бізнесу, підтримки компаній, які не в змозі залучити необхідне фінансування через проблеми в банківському секторі; запровадження нових програм кредитування; націоналізація компаній; субсидування банкам відсоткових ставок за кредитами, наданими населенню для придбання нових товарів; відокремлення "поганих" банківських активів від "хороших" шляхом створення спеціальних установ, тощо [3].

Якщо говорити про країни ЄС, то державне антикризове регулювання банківського сектору в цих країнах включало: створення спеціальних Фондів (Німеччина, Іспанія); націоналізацію банків (Португалія, Австрія, Ісландія); рекапіталізацію банків (Німеччина, Франція, Австрія, країни Бенілюксу, Ірландія, Великобританія); 100% гарантування вкладів населення (Австрія); надання державних гарантій за депозитами (Німеччина, Греція, Австрія, Ірландія, Великобританія); підвищення фінансової дисципліни (країни Балтії); зниження облікової ставки (використовує більшість країн ЄС); гарантування міжбанківських кредитів (Греція, Великобританія, Франція, Португалія).

Деякі країни, які знаходяться в зоні євро, здійснювали власні заходи щодо подолання наслідків кризи. Так у у ФРН з метою стабілізації та відновлення довіри до фінансової системи були вжиті наступні заходи:

- створено підконтрольного Федеральному міністерству фінансів Фонду стабілізації фінансового ринку (SoFFin) у розмірі 500 млрд євро (за рахунок залучення державою ресурсів з ринку капіталу);

- надано гарантії федерального уряду за кредитами на міжбанківському ринку на суму до 400 млрд євро, причому на можливі виплати з Фонду стабілізації виділено 20 млрд євро;

- взяття урядом на себе ризиків шляхом придбання проблемних активів [4].

Урядом Франції восени 2008 р. розроблено антикризовий план для фінансового сектору, основними засадами якого було виділення кредитів, спрямованих найбільшим банкам з метою стабілізації фондового ринку.

Компанія рефінансування, 66 % якої належить банкам і 34 % державі, була організована для надання державних гарантій банкам і перебуває у підпорядкуванні Французької банківської комісії [5].

Не є винятком у антикризовій боротьбі країн зони євро політика уряду Італії, де перші антикризові заходи були пов'язані зі стабілізацією фінансової системи. У разі настання кризи ліквідності Міністерство економіки і фінансів уповноважено гарантувати позики, надані італійським банкам та відділенням іноземних банків Банком Італії. Крім того, необхідно відзначити більш високий ліміт коштів, що покриваються системою захисту вкладів населення – до 103,3 тис. євро при встановленому в ЄС мінімумі 50 тис. євро. Варто зазначити, що державні гарантії сприяли збереженню доступу до фінансових ресурсів для малих і середніх підприємств (МСП) і допомогли не допустити колапсу кредитування [6].

Також у більшості країн на сучасному етапі (2012-2015) реалізується стратегія, спрямована на збільшення обсягів ресурсів, необхідних для протидії глобальному квазікризовому тиску за рахунок заходів досить широкого спектру, які охоплюють: обмеження перетікання капіталу в спекулятивний сегмент фінансового ринку; державне регулювання в межах кредитної, податкової та бюджетної політики, а також пряму бюджетну підтримку (субсидування) реального сектора.

Обмежити перетікання капіталу в спекулятивний сегмент фінансового ринку можна двома шляхами: посилення регулювання ринку похідних фінансових інструментів (деривативів); посилення регулювання тіньового банкінгу Під тіньовим банкінгом розуміється посередницька діяльність фінансових інститутів, які не є кредитними організаціями.

Для стабілізації фінансового сектора додатково надають фінансовим установам пряму державну підтримку. Головним напрямом заходів цієї групи майже в усіх країнах була викупівля «проблемних активів» (переважно облігацій, забезпечених кредитами) у банків, іпотечних агентств, пенсійних фондів, страхових компаній. Для рекапіталізації фінансових державних установ також викупували акції (насамперед привілейовані), що перебували на той момент у власності компаній або в межах додаткової емісії.

Для реалізації програм викупівлі активів фінансових установ у деяких країнах (у США, Великій Британії, Німеччині, Норвегії, Ірландії, Південній Кореї) створювалися спеціальні компанії або інвестиційні фонди. Здебільшого джерелом коштів для викупівлі проблемних активів слугували бюджети держав або раніше створені резерви.

У Південній Кореї викупівля активів фінансувалася не за рахунок бюджету країни, а за рахунок випуску п'ятирічних облігацій державною компанією, яка заснувала на ці кошти спеціальний фонд

У межах заходів грошово-кредитної політики уряди майже всіх країн активно використовували такий інструмент, як ставка рефінансування центрального банку. У деяких країнах ставка сягала майже нульової позначки – в Японії (до 0,1 %), США, Канаді, Швейцарії, Швеції (до 0,25 %), Великій Британії (до 0,5 %). Шляхом підвищення своїх базових ставок під час розростання фінансової кризи для запобігання масового відпливу капіталу пішли Угорщина, Ісландія, Білорусь, Росія, Бразилія, Аргентина, Індонезія, проте й ці країни в першому півріччі 2009 р. з появою перших ознак стабілізації фінансової системи почали активно знижувати базові ставки.

До кризи більшість банків здійснювало активну кредитну діяльність, однак останнім часом у багатьох банках спостерігається значне погіршення якості активів, зокрема зростання частки недіючих активів (non-performing assets або NPA). У світовій практиці, для вирішення проблеми неповернення кредитів, банки проводять реструктуризацію позик. Найбільш поширеними заходами реструктуризації кредитів, під час кризових явищ в банках світу, були викуп проблемних позичок, пролонгація термінів кредитування і зниження процентних ставок. При банківських кризах корпорації з управління проблемними активами були створені в США, Японії, Чехії, Швеції, Китаї, Малайзії і т.д. [7].

Отже, як показав аналіз антикризових заходів провідних країн світу, їх слід вживати, враховуючи індивідуальні особливості кожної країни. Застосування ж інструментів антикризового регулювання банківської діяльності різнилося відповідно до країн і умов їх застосування та характеризувалась наступними тенденціями:

- в країнах з економікою, що розвивається і невеликим фінансовим сектором частіше використовувались заходи антикризового регулювання (ширше використовуються інструменти, що регулюють ліквідність банківського сектора в порівнянні з інструментами, що регулюють достатність капіталу або кредитний ризик), а в розвинених країнах і країнах з великим фінансовим сектором частіше використовувались інструменти, що регулюють рівень кредитного ризику;

- існує група спеціальних заходів та інструментів, використання яких спостерігається виключно в кризових ситуаціях, а саме: викуп проблемних активів, інструменти надання додаткової ліквідності і т.д. ;

- багато країн ведуть роботу зі створення контрциклічну інструментів антикризового регулювання (проте мало країн застосовує їх на практиці, що пов'язано, перш за все, зі складністю визначення економічних циклів, а також необхідністю кореляції даних дій з іншими країнами).

Таким чином, для України слід запозичити позитивний досвід європейських країн щодо стабілізації фінансової системи, оскільки саме впровадження дієвих антикризових заходів є запорукою виходу з фінансової кризи та ефективним підґрунтям розвитку економіки у посткризовий період. Дуже важливим фактором є оптимізація роботи всіх інститутів, які відповідають за економічний та фінансовий стан країни, оскільки тільки спільними зусиллями можна досягти максимального успіху.

Література:

1. Плешакова Н.А. Світовий досвід антикризового регулювання в зарубіжних країнах/ Н.А.Плешакова// Ефективна економіка [Електрон.ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4332>
2. Стукало Н. Державне антикризове регулювання банківського сектору: досвід ЄС та України/ Н.Стукало, М.Литвин// Вісник НБУ. – 2010. - №6. – С.20-25.
3. Барановський О. Регулювання і нагляд у банківській сфері: quo vadis?/ О. Барановський// Вісник НБУ. – 2010. - №6. – С.3-10.
4. China model // Міжнар. Ділова газ. «The Economist» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economist.com/debate/overview/179>.
5. Сидоров, А. Антикризисные меры ведущих стран зоны евро в 2008 – 2010 гг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mirec.ru/old/index.php?option=com_content&task=view&id=168.html.
6. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах кризи/ С. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 6. – С.12-18
7. Щеглюк, М. С. Антикризові заходи центральних банків провідних країн світу [Текст] / Максим Сергійович Щеглюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль : Економічна думка, 2014. – Том 16. – № 1. – С. 285-292.

Євгеній ОСАДЧИЙ

*к.е.н., докторант, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В.Гетьмана»*

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Зарубіжний досвід діяльності кредитних спілок свідчить про те, що все різноманіття фінансових операцій, які вони здійснюють, не зводяться лише до кредитних і депозитних. Вони значно ширші й пов'язані з розміщенням цінних паперів на фондовому ринку, іпотечними операціями, емісією кредитних карток, довірчим управлінням майном тощо. Останнім часом особливої уваги привертають до себе операції з перерахування зарплати працівникам підприємств через кредитні спілки.

У світовій практиці регулювання діяльності кредитних установ існує багато методик оцінки їх фінансового стану та діяльності, які застосовуються в різних економічних умовах. Розглянемо декілька систем оцінки, які найбільш відомі у світі, та порівняємо їх за ключовими показниками.

У 1988 р. Базельський комітет затвердив та підписав угоду ВАЗЕЛ I, яка стосується не тільки банків, а й всіх кредитних установ. Головною метою

запропонованих в Угоді про капітал змін, які відповідають принципам Базеля III, є підвищення якості, прозорості й удосконалення структури капіталу кредитної установи, розширення практики покриття ризиків капіталом і стимулювання заходів щодо створення резервних його запасів.

Зокрема, переважаючою формою капіталу першого рівня повинні стати прості акції та нерозподілений прибуток. Інструменти капіталу другого рівня мають бути гармонізовані. Також передбачаються заходи задля стримування циклічності діяльності кредитної установи.

Базель III передбачає виключення із структури власного капіталу певних статей, які недостатньо ліквідні й не можуть бути використані для покриття збитків. У капітал 1-го рівня повинні входити тільки такі інструменти, які забезпечують поглинання збитків у поточній діяльності кредитної установи, а не при їх банкрутстві. Базель III сприяє збільшенню частки акціонерного капіталу та зменшенню питомої ваги субординованих кредитів та інших гібридних інструментів у капіталі кредитної установи.

Система рейтингового аналізу фінансового стану кредитних спілок у Польщі KAPER передбачає чотири групи показників – капіталу (K), якості активів (A), ліквідності (P), ефективності і рентабельності (E, R).

Кредитні спілки для цілей аналізу за розміром активів розподіляються на дві групи: кредитні спілки з активами до 5 млн. злотих і кредитні спілки з активами більш 5 млн. злотих. Кожний показник має оптимальне та критичне значення.

Інтервал між оптимальним та 122 критичним значенням поділений на певну кількість проміжків, кожному з яких присвоюється бал. Після визначення фактичного значення кожного показника та присвоєння відповідного бала визначається сумарний бал кредитної спілки. Отриманий сумарний бал визначає одну з чотирьох (A, B, C, D) категорій.

Всього застосовуються 19 показників: загальний капітал до загальних активів (норма – 8 % для великих спілок, 12 % – для малих); показник покриття кредитів капіталом (норма – 12 %), показник покриття депозитів капіталом (норма – 10 % для великих спілок, 12 % – для малих); прострочені кредити терміном більше 30 днів, зменшені на резерв сумнівних боргів до капіталу (норма – 0 %); інституційний капітал до загальних активів (норма – 4 %); недохідні активи до загальних активів (норма – 6 %).

При цьому кредити, які прострочені більше 30 днів, скореговані на сформований резерв сумнівних боргів до активів (норма – 3 %), кредити, прострочені більше 30 днів, – до загальних кредитів (норма – 5 %); обов'язкова та миттєва ліквідність (норма – 10 %); співвідношення сальдо кредитів до сальдо депозитів (норма – 80 %); дохідні активи до платних пасивів (норма – 100 %); строкова (6 місяців) ліквідність (норма – 150 %); прибуток до активів (норма – 2 %); співвідношення витрат та доходів (норма – 80 %); співвідношення фінансової маржі до активів (норма – 7%); отримані проценти за кредитами до нарахованих процентів за зобов'язаннями (норма – 180 %); прибуток активів (норма – 15 %); операційні витрати до активів (норма – 4 %).

Рейтингова система НАКСУ передбачає розрахунок 15 показників: нерозподілений дохід до активів (оптимальне значення > 0); доходи до витрат (оптимальне значення $> 100\%$); сума капіталу і резерву забезпечення покриття витрат від неповернених 123 позик (оптимальне значення $\geq 11\%$); прострочені кредити до суми капіталу та резерву забезпечення покриття витрат від неповернених позик (оптимальне значення $> 30\%$); капітал до активів (оптимальне значення $\geq 30\%$). Максимальний бал кредитної спілки може складати 100 балів, мінімальний бал – «- 90». Отриманий сумарний бал визначає одну з шістьох можливих категорій фінансового стану: критична; ризикова; задовільна; проблемна; добра; дуже добра

Незважаючи на те, що в кожній країні світу національне законодавство регулює розмір активів, визначення простроченої заборгованості, складових капіталу та джерел його формування, основними об'єктами нагляду за діяльністю кредитних установ є: капітал; ліквідність; якість активів; темпи росту (розвитку); дохідність, ефективність роботи.

Стабільність національної економіки вимагає функціонування ефективного ринку фінансових послуг, ключовим завданням якого є об'єднання різних форм мобілізації, акумуляції та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів в сферу інвестиційної діяльності. Одним з основних напрямів розвитку фінансового посередництва є забезпечення ефективного функціонування саме небанківських (парабанківських) фінансово-кредитних установ, зокрема ломбардів, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній, інших кредитних установ.

Враховуючи досвід діяльності кредитних спілок та управління їх капіталом в умовах конкуренції різних країн світу, доцільно звернути увагу на такі напрями посилення конкурентоспроможності кредитної кооперації України: дотримання кооперативних принципів; забезпечення внутрішнього і зовнішнього зростання кооперативних організацій та вдосконалення організаційної побудови; ефективне використання ресурсів (матеріальних, фінансових і трудових); забезпечення кооперативних організацій кваліфікованими фахівцями – відданими кооператорами; пропаганда кооперативних ідей серед населення та забезпечення активності пайовиків; вплив на органи влади з метою прийняття законів і законодавчих актів, які сприяли би розвитку створених громадянами країни кооперативів для задоволення власними силами і коштами своїх матеріальних і духовних потреб; активна участь у загальноукраїнському і міжнародному кооперативному русі.

Необхідно вжити такі заходи для покращення функціонування кредитних спілок. Забезпечити кредитні спілки необхідними послугами з навчання, інформаційних технологій, мінімізації фінансових ризиків. Для цього необхідно створювати спеціалізовані установи з надання такої допомоги.

Література:

1. Офіційний сайт Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.woccu.org>.
2. Славова Н.О. Кредитні спілки: поняття, класифікація, загальна характеристика / Н.О. Славова // Вісник господарського судочинства. – 2015. – № 5. – С. 147-150.

3. Гончаренко В.В. Кредитні спілки в системі суб'єктів фінансового ринку / В.В. Гончаренко // Банківська справа. – 2015. – № 4. – С. 24-26.
4. Гавриленко О.Ю. Проблемні питання функціонування кредитних спілок в Україні / О.Ю. Гавриленко // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 2. – С. 62-66.

Олена ПАНАСЕНКО

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к. е. н., доцент кафедри банківської справи Малахова Олена Леонідівна

ЗНАЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Інвестиції відіграють вагомую роль для розвитку будь-якої країни, особливо гостро це можна відчувати у період економічної кризи. Економіка нашої держави, на жаль, не може забезпечити належного рівня інвестиційної активності.

Іноземні інвестиції – це одна із форм зовнішньоекономічної діяльності, яка набуває важливого значення для економічного розвитку, сприяє заходам макроекономічної політики стабілізації.

Дослідженнями процесів іноземного інвестування займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені: А.Ю. Андріанов, І.О. Бланк, А.Д. Вовчак, Б. Грем, В.В. Козлюк, Т.В. Майорова, Р.М. Моторин, А.А. Пересада, Дж. Стігліц, І. Созонова, О. Соснюк, С. Фомін та інші.

Відносини, пов'язані з іноземними інвестиціями в Україні, регулюються ГКУ, законом про режим іноземного інвестування, іншими законодавчими актами України та чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Іноземні інвестиції слугують джерелом капіталовкладень, сприяють поширенню різного виду інновацій, збільшують продуктивність праці та підвищують добробут населення.

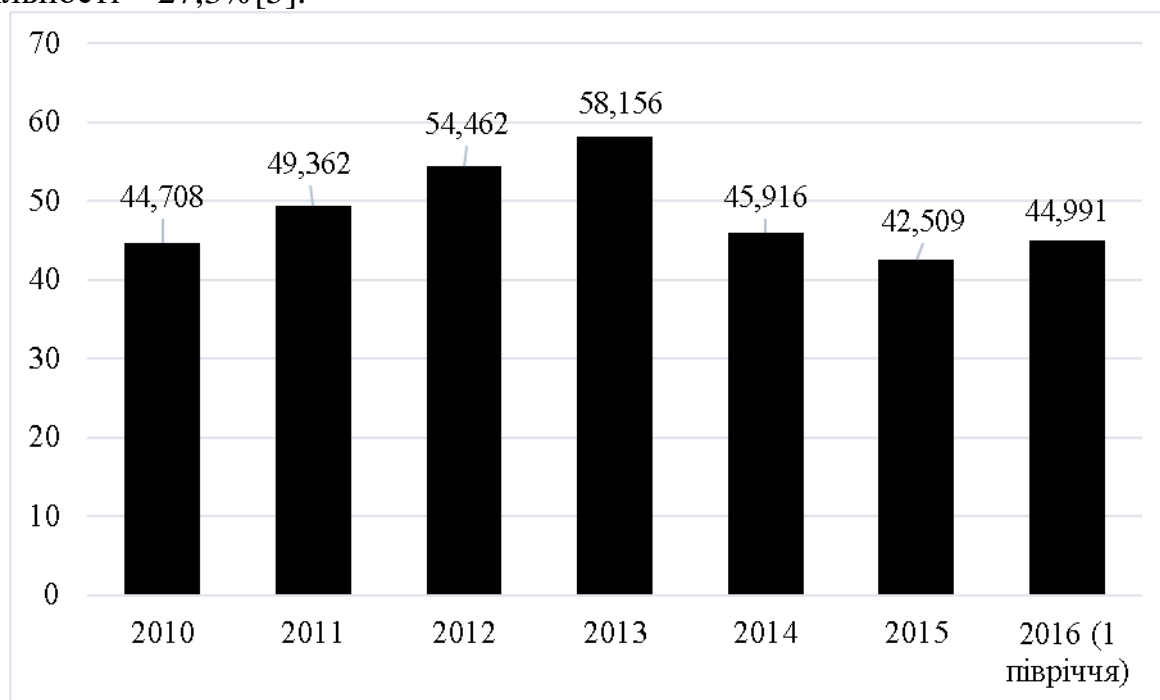
Тлумачення поняття «іноземні інвестиції» вперше було офіційно дано у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. Саме цей Закон передбачив і юридично закріпив можливість вкладення всіх видів цінностей іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності. Також в Україні діє закон «Про режим іноземного інвестування», який у 2000 році скасував дію закону «Про іноземні інвестиції». У другому розділі цього закону зазначаються «державні гарантії захисту іноземних інвестицій». За цим законом для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, вони також мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, у разі припинення інвестиційної діяльності

іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій в натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску[3].

На даний момент обсяг іноземних інвестицій виріс порівняно з 2015 роком на 2,282 мільярда і тільки на перше липня 2016 року склав 44,791 мільярда доларів. Негативний вплив справила негативна переоцінка інвестицій на 247,5 млн, в тому числі - негативна курсова різниця на 218,5 млн доларів.

Інвестиції спрямовуються в уже розвинуті сфери економічної діяльності. На підприємствах промисловості зосереджено 30,6 % загального обсягу інвестицій, приблизно 13,241 млрд доларів, в установах фінансової та страхової діяльності – 27,3% [5].

Рис. 1. Сума прямих іноземних інвестицій в Україну з 2010 по 1 липня 2016 року

Інвестиції в першому півріччі надходили з 125 країн світу. Основними країнами-інвесторами України є: Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, Австрія, Великобританія, Британські Віргінські Острови, Франція, Швейцарія та Італія. Ефективно використані в перехідних економіках прямі іноземні інвестиції можуть стати найважливішим фактором прискорення темпів економічного зростання, оптимізації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності продукції й країни в цілому, становлення нової інституціональної структури ринкової економіки [1].

Політична нестабільність, непередбачуваність та непрозорість державної політики та інше вказує на наявність проблем у економіці, вплив яких є значний на інвестиційну привабливість країни для іноземних інвесторів. Про це свідчить Індекс економічних свобод-2014, де зазначено, що одні з найгірших умов для розвитку економіки серед країн Європи та більшості пострадянських країн саме в Україні[2]. Динаміка показників також говорить про незадовільний стан інвестиційного клімату та рівня корупції, де Україні

традиційно належать одні з найнижчих рейтингів у світі: 168 та 152 місця відповідно[4].

Україна має значний економічний потенціал, який ще не використовується належним чином, наприклад, великий внутрішній ринок. В Україні спостерігається високий рівень освіти та підготовки до праці, коли кваліфікована і некваліфікована робоча сила є занадто дешевою для такого рівня. Так як Україна є країною з перехідною економікою важливо розглядати залучення іноземних інвестицій у контексті структурних змін і економічного зростання. До головних завдань можна віднести:

- структурну реформу економіки
- впровадження нових технологій на виробництвах
- виробництво товарів більш широкого споживання
- зниження імпорту в країну

Іноземні інвестиції мають велике значення для економіки України, тому держава має застосовувати економічні, юридичні та адміністративні заходи задля покращення економічного клімату країни і привабливості для іноземних інвестицій. Зниження рівня інфляції і врегулювання проблеми державного боргу також головними передумовами інвестиційної діяльності. Іноземні інвестиції дають змогу покращити загальний соціально-економічний розвиток країни, забезпечують модернізацію робочих місць і збільшують кількість робочих місць, а також дають змогу запроваджувати у виробництво нові технології.

Література:

- 1.Бородіна О.М., Бурлай Т.В., Горшкова Н.І., та інші. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / ін-т економіки та прогнозування НАН України/ І.В.Крючкова(ред.). – К.:Основа, 2007. -488с.
- 2.Новікова К. І., Новикова Л.Ф. Сучасний стан інвестиційно-інноваційної безпеки України / К. І. Новікова, Л.Ф. Новикова // Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка” . – 2014. – №10.
- 3.Про режим іноземного інвестування [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
- 4.Статистична інформація [Електронний ресурс] Режим доступу: [http:// icps.com.ua](http://icps.com.ua). – офіційний сайт Міжнародний центру перспективних досліджень (МЦПД).
- 5.Сума іноземних інвестицій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/08/17/602555/>

Людмила ПИВОВАР
студентка факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ: НОВИЙ ПОГЛЯД НБУ

Валютна інтервенція є одним з найбільш дієвих інструментів валютно-курсової політики, який широко використовується у світовій практиці валютного регулювання, здебільшого у рамках режиму фіксованого валютного курсу, валютної прив'язки та регульованого плаваючого обмінного курсу.

Валютна інтервенція — це пряме втручання Центрального Банку країни у функціонування валютного ринку за допомогою купівлі-продажу іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці [1].

В Україні валютна інтервенція є головним методом НБУ, за допомогою якого впроваджується національне регулювання валютного курсу та запобігання зниженню (підвищенню) валютного курсу гривні.

Механізм проведення валютних інтервенцій передбачає залучення до відповідних операцій на валютному ринку певного кола комерційних банків, що виконують роль свого роду первинних дилерів на ринку, поширюючи ефект від валютних інтервенцій центрального банку через власні операції зі своїми клієнтами та з іншими банками на загальну динаміку обмінного курсу. У більшості випадків об'єктом купівлі-продажу національної валюти в обмін на іноземну в процесі валютних інтервенцій є долар США, а сьогодні зростає також і роль євро.

Основними заходами, якими користується НБУ, впроваджуючи політику валютної інтервенції з метою призупинення девальвації курсу гривні до валютних одиниць інших країн, є:

- 1) збільшення облікової ставки центрального банку та норми обов'язкового резервування комерційних банків;
- 2) заборона українським комерційним банкам кредитувань із ЛОРО-рахунків банків-нерезидентів гривневими коштами, подовження раніше укладених кредитних угод та розміщення гривневих депозитів на кореспондентських рахунках банків-нерезидентів тощо.

Основними джерелами коштів для проведення валютних інтервенцій є офіційні золотовалютні резерви країни. Зміна їхнього рівня може відображати масштаби державного втручання у процес формування обмінних курсів на валютному ринку. У зв'язку з цим інформація про обсяги інтервенцій у багатьох країнах вважається секретною, з тим щоб конфіденційність дій центрального банку обмежила можливості спекулятивного втручання у динаміку валютних курсів.

Крім того, важливим джерелом коштів для проведення валютних інтервенцій можуть бути короткострокові взаємні кредити, що надаються центральними банками один одному в національних валютах згідно з

відповідними міжбанківськими угодами. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що участь у валютних інтервенціях можуть брати центральні банки кількох країн.

Основною вадою валютної інтервенції є те, що вона має тільки короткостроковий ефект і не може забезпечити високого рівня макроекономічних показників, від яких залежить стабільність національної грошової одиниці[3].

Разом з тим, необхідно зазначити, що валютна інтервенція не завжди відіграє вирішальну роль у забезпеченні керованості валютного курсу. Це відбувається тільки при макроекономічній стабілізації та економічному розвитку, коли в країні економічна криза, фінансова розбалансованість щодо цього інструменту виявляється недостатньою для забезпечення стабільності обмінного курсу національної валюти. Широке його застосування в таких умовах може призвести до повної втрати валютних резервів держави і не дати бажаних наслідків. Тому за умови кризового стану економіки політика валютної інтервенції повинна застосовуватися надто виважено і в комплексі з іншими заходами регулювання попиту і пропозиції на валютному ринку, такими як: фінансово-бюджетна політика, квотування та ліцензування, кредитно-емісійна політика, нормування використання валютної виручки, регулювання цін тощо.

На даний час, Національний банк обіцяє використовувати чотири види валютних інтервенцій для «впливу на амплітуду і швидкість зміни валютного курсу», йдеться в Стратегії валютних інтервенцій НБУ на 2016-2020 роки. Традиційним інструментом залишається «валютний аукціон», який проводиться серед усіх банків за множинними курсами. В окремих випадках НБУ влаштовуватиме «інтервенції за єдиним курсом», а також «адресні інтервенції» за запитом Кабміну.

Станом на сьогодні, Нацбанк створив нормативно-правову базу для запровадження нової форми валютних інтервенцій, перевагою якої є швидкість її застосування. Отже, четвертим інструментом є «інтервенція за запитом найкращого курсу».

Якщо валютний аукціон, який Національний банк активно використовує наразі, є найбільш вдалою формою інтервенцій для накопичення міжнародних резервів, то інтервенція із запитом щодо найкращого курсу є найбільш ефективним інструментом для згладжування функціонування міжбанківського валютного ринку. Адже ця нова форма інтервенцій дає змогу оперативно реагувати на зміну ситуації на валютному ринку.

У регуляторі пояснюють, що здійснення запиту щодо найкращого курсу відбуватиметься наступним чином: спочатку регулятор здійснює у банків запит щодо ціни на купівлю чи продаж іноземної валюти через торговельно-інформаційні системи. Отримавши пропозиції банків, Національний банк укладає угоду з тим банком, який запропонував найкращу ціну. Тому для участі в інтервенції у формі запиту щодо найкращого курсу Національний банк обирає банки за прозорими критеріями. А саме - банк повинен входити до переліку з двадцяти банків, які за попередній квартал мали найбільші обсяги

операцій з купівлі та продажу іноземної валюти з іншими учасниками міжбанківському валютному ринку та Нацбанком.

На початку кожного кварталу Національний банк електронною поштою направлятиме банкам перелік банків, які в поточному кварталі можуть стати учасниками такої валютної інтервенції. Зазначені зміни запроваджуються постановою правління Національного банку № 397 від 28 жовтня 2016 року "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України". Вона набула чинності з 29 жовтня 2016 року [4].

Таким чином, саме за допомогою валютних інтервенцій відбувається підтримка на певному рівні курсу національної грошової одиниці з тим, щоб не допустити її знецінення або необґрунтованого зміцнення; стабілізація кон'юнктури на валютному ринку країни, тобто врівноваження попиту і пропозиції на іноземну валюту.

Отже, валютні інтервенції не можуть бути ефективним інструментом валютної політики в періоди валютних криз і нестабільної фінансової ситуації в країні. Проте вони є досить дієвим засобом впливу на обмінний курс національної валюти у процесі поточного регулювання центральним банком валютних відносин, особливо коли перебіг господарських процесів у країні відзначається достатнім рівнем стабільності.

Література:

1. Бездітко, Ю. М. Валютне регулювання: навч. посіб. / Ю. М. Бездітко, О. О. Мануйленко, Г. А. Стасюк. – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 272 с.
2. О.І. Береславська / Валютна інтервенція як інструмент державного регулювання обмінного курсу: [Текст] – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/609/index-398031-1.html>
3. Державне регулювання валютної системи в Україні [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.vuzlib.net/birz_d/9-3.htm.
4. Постанова правління Національного банку "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" № 397 від 28.10.2016 року.

Софія ПОБЕРЕЖНЮК

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах економічної, політичної, фінансової та банківської криз України, банківська система відіграє вкрай важливу роль, оскільки від ефективності її розвитку залежить подальший розвиток економіки країни. Відповідно, банківська система здійснює безпосередній вплив на грошово-кредитну

систему, що у свою чергу позначається на стабільності фінансового обслуговування країни. Тому оцінка стану банківської системи, проблеми її розвитку і вирішення цих проблем за нинішніх складних умов у країні є досить актуальним питанням.

Банківська система є однією з основних складових фінансового ринку. Її дієве функціонування є однією із умов стабільного розвитку економіки та сталого росту. Якщо банківська система є розвиненою, то це звичайно буде сприяти покращенню і стабілізації всієї економіки в цілому. У будь-якій державі банківська система відіграє значну роль, оскільки банки є головним джерелом інвестування фінансових ресурсів в економіку країни, забезпечує вільний рух капіталу, кредитування економіки та багато інших функцій. Одним з основних учасників фінансового ринку в Україні є Національний банк, який відповідно є центральним банком в країні. Головною його функцією є забезпечення стабільності грошової одиниці, що досягається підтриманням цінової стабільності. НБУ контролює дотримання законів з боку банківських установ, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту прав кредиторів та вкладників.

Проблеми, які пов'язані із функціонуванням банківської системи є досить поширеними в сучасній ситуації, оскільки вони мають великий вплив не тільки на розвиток банківського сектору, а й на розвиток економіки країни в цілому.

На сьогоднішній день, є досить поширеною проблема недовіри населення до банків. Станом на 1 квітня 2016 року ліцензію Національного банку України мали лише 111 установ, враховуючи 43 банки з іноземним капіталом, тоді як у 2010 році таких установ було 176 [1]. З огляду цих даних, ми спостерігаємо явне скорочення банківських установ: з 2015 по 2016 рік кількість банківських установ зменшилась на 46, а лише з січня по квітень 2016 року відбулась ліквідація ще 6. І це не кінець, тому що приймаються рішення щодо ліквідації ще багатьох банків. Внаслідок цього зростає недовіра населення до банків, їх переслідує страх ризику втрати власних коштів, адже вони не можуть бути впевнені у тому, що банк, послугами якого вони користуються, не зазнає краху.

Не можна не помітити того факту, що протягом 2014-2016 року відбулась девальвація гривні більше ніж в 3 рази. Однією з основних причин девальвації є військовий конфлікт в Україні, і як наслідок – втрата контролю над деякими територіями. Нестабільність, а більше того військові дії – завжди мають негативний вплив на економіку будь-якої держави і відповідно на курс національної валюти. Така значна девальвація в нашій державі призвела до втрати можливості клієнтів виконувати свої зобов'язання перед банками. Внаслідок чого банки зіштовхнулись з великою потребою в ресурсах для формування резервів під проблемні кредити. Також протягом 2015 року збільшився обсяг простроченої заборгованості на 57%, а за підсумком I кварталу 2016 року, згідно з даними НБУ, ця частка зросла до 23,6% , і станом на 01.04.2016 обсяг прострочено заборгованості становив 232,21 млрд. грн. [1]

Ще однією проблемою є складність у відновленні кредитування. В сучасних умовах кредитна активність банків України залишається дуже низькою, що вказує на низький професійний рівень менеджерів установ в

умовах кризової ситуації, відсутністю потрібних ресурсів та їх подорожчанням, малим колом надійних позичальників та погіршенням їх кредитоспроможності, а також невизначеністю щодо подальшого економічного розвитку, що може взагалі призвести до відміни кредитування на деякий час. За підсумками 2015 чисті активи банківської системи України скоротились на 4,7% (62,46 млн. грн.) до 1 254, 39 млрд. грн. Водночас з початку 2016 року її обсяг зріс на 3,6% (44,68 млн. грн.) 1 299, 06 млрд. грн. [1] Хоча зростання активів у 2016 році все таки відбулось, та 1,1% було втрачено. Голова НБУ Валерія Гонтарева заявила: «Повномасштабне відновлення кредитування відбудеться лише в наступні роки». [3]

Останні декілька років банки України знаходяться в кризових ситуаціях, оскільки їм доводиться працювати в умовах підвищеного ризику. Такі умови спричинені проблемами, які були названі вище і ще низкою не менш важливих проблем, як, наприклад, неадекватна оцінка фінансового стану, і в результаті цього зіштовхнулись з проблемою неповернення кредитів, що є однією з основних причин занепаду банків і може призвести до повноцінної кризи банківської системи.

Зважаючи на усі проблеми в банківському секторі України, 17 листопада 2016 року багатьом найбільшим інвестиційним фондам було заборонено вкладати кошти у країні з так званим «сміттєвим» рейтингом [6]. Неважко здогадатись, що такий рейтинг було присвоєно Україні. Звичайно після цього населення України ще більше зневіриться і ще більше поставить під сумнів питання довіри до банківської системи.

Питання надійності, стабільності, ефективності банківської системи на даний час для України є одним з ключових для нашої держави. Як його вирішити, які при цьому використати підходи та інструменти і скільки на це потрібно часу? По-перше, в тих умовах в яких ми знаходимося слід планувати свою діяльність на короткострокову перспективу. Це дасть нам можливість бути прогнозованими, а відтак населення побачить в нас надійних партнерів. По-друге, кожна фінансова установа повинна критично оцінити своє становище і визначити ту нішу в економіці яка дасть можливість стабілізувати потрібну дохідність. Постійний дохід – це стабільність. По третє, пом'якшити умови кредитування, зміцнити свою ліквідність. Відмовитись від малодохідних та ризикованих проектів, зосередитись на надійних та перевірених напрямках діяльності. Оздоровити перш за все свій фінансовий стан банків. Отримати економічний ефект від роботи установ.

Потрібно діяти негайно, приймаючи конкретні, а не стандартні рішення, і не тільки банкам, а рішення на рівні державних органів.

Країні необхідно вжити негайних заходів щодо припинення девальвації гривні, що призведе до повернення клієнтами кредитів. «Досягнути припинення девальвації можна лише скоротивши витрати державного бюджету хоча б на 30%», – повідомив экс-заступник голови Національного банку України Олександр Савченко. Це величезна сума, але якщо цього не буде досягнуто, то девальвацію не буде усунено. Але потрібно розуміти наслідки, скорочення витрат державного бюджету на 30% може призвести до закриття різних

держаних установ: лікарень, шкіл, садочків, вищих навчальних закладів і т. д., відбудеться також скорочення виплат на допомогу різними категоріям населення, що у свою чергу призведе до значного незадоволення серед населення. Зростання конкурентоспроможності українських банків також безпосередньо підвищить ефективність функціонування банківської системи. Цього можна досягнути шляхом злиття або поглинань банківських установ, ширшою діяльністю банків на міжнародній арені. Хоча досягнути вирішення усіх цих проблем на перший погляд є нереальним завданням, але все таки необхідно робити хоча б якісь кроки до покращення ситуації в країні, а саме до надійного та ефективного функціонування банківського сектору України, який здійснює безпосередній вплив на розвиток усіх галузей країни.

Література:

1. Банківська система України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>
2. Національний Банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081&cat_id=36006
3. Економічна правда [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/09/29/607043/>
4. Закон України "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 р. № 679-XIV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 29. - Ст. 238.
5. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
6. Українські національні новини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1619656-ukrayina-dosi-zalishayetsya-rizikovanoyu-krayinoyu-dlya-investora-s-arbuzov>

Тетяна СЕМАНЮК

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к. е. н., доцент кафедри банківської справи Малахова О.Л.

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ефективна валютна політика держави впливає на розширення міжнародних торговельних та валютно-фінансових зв'язків, зростання частки експорту товарів і послуг у обсягах світового виробництва.

Упродовж 2014-2015 років наша держава пережила певні економічні шоки, серед яких чи не найбільш болючими були валютні. Нездатність Національного Банку впоратись з викликами, що постали перед Україною, у тому числі внаслідок російської агресії, яка призвела до глибокої валютної кризи, одним з

проявів якої стала нищівна девальвація національної грошової одиниці України.

Звісно, економічні проблеми загалом та валютні зокрема не є «надбанням» останніх років. Варто зауважити, що ці негаразди накопичувались упродовж попереднього десятиліття й значною мірою спричинені нераціональною заполітизованою макроекономічною політикою, за якої, економічна стійкість, базована на зростанні й конкурентоспроможності, була замінена утриманням фіксованого курсу національної валюти за рахунок втрати резервів країни. При цьому, як позитивний, так і негативний досвід країн світу у реалізації макроекономічної стабілізації і підтримці національної грошової одиниці був повністю проігнорований. Зараз вкрай важливо сформулювати раціональне бачення заходів економічної й зокрема валютної політики, у тому числі із залученням досвіду інших країн, що зможе бути використано при формуванні й проведенні посткризових стабілізаційних заходів в державі.

Прогресуюча інтеграція України у світове товариство вимагає оптимізації та вдосконалення функціонування валютної політики як важливого механізму забезпечення взаємодії між національною та світовою економікою, тому в важливим є вирішення нагальних проблем функціонування валютної політики в Україні, а саме [1]:

1. Законодавчо-нормативна база. Валютна політика України регулюється Декретом Кабінету Міністрів №15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», ухвалений у лютому 1993р., який і сьогодні залишається чинним і є центральним елементом регулювання валютних операцій в державі. Даний Декрет не зауважив особливостей функціонування суднобудівної галузі України в 1993 р., тому він поставив крапку на суднобудівних заводах, як головному джерелу доходів в Миколаївській обл. Тому доречним є «перезавантаження» цього нормативно-правового акта як нового законодавчого документа в контексті загальної лібералізації валютного ринку України [2].

2. Адміністративні обмеження. На сьогодні нагальною проблемою валютної політики України є те, що НБУ приходится шукати нові інструменти валютної політики за короткий термін в умовах макроекономічної нестабільності. Саме тому сучасна система купівлі та продажу валюти з державних резервів країни НБУ є дуже складною. Що дозволяє стабілізувати курс національної валюти та розвивати? На жаль, тіньовий ринок. НБУ постійно вдається до адміністративного управління валютними операціями. Також зараз в нашій країні існує обмеження на рух капіталу, у тому числі заборона на транскордонні виплати дивідендів.

3. Інфляційне таргетування. Втіленням валютної політики є обмінні курси. Правильне визначення валютних курсів має важливе практичне значення, тому що валютний курс безпосередньо впливає на ціну імпорту, виражену в національній валюті та на ціну експорту, що конвертується в іноземну валюту. Тому його динаміка пов'язана з темпами інфляції. На сьогодні досить актуальним є запровадження інфляційного таргетування – це політика центрального банку, спрямована на досягнення визначеного рівня інфляції. Для

України прийнятним рівнем інфляції може бути 5% річних. Для досягнення заданого рівня інфляції НБУ планує застосовувати доступні йому інструменти грошово-кредитної політики. Основним інструментом в арсеналі Національного Банку України є зміна облікової ставки. В теорії підвищення облікової ставки тягне за собою зростання депозитних ставок в комерційних банках, що збільшує привабливість заощаджень, підвищує вартість кредитів, що, в свою чергу, гальмує інфляцію. З допомогою цього можна домогтися сталого і прогнозованого рівня інфляції [3].

4. Євроінтеграція є досить важливим аспектом, так як валютна політика в даному напрямі зможе зробити позитивні кроки, а саме: поступове зменшення ролі американського долара у національній економіці як пріоритетної валюти міжнародних безготівкових розрахунків, а також переключення на проведення зовнішньоторговельних операцій у євровалюті з країнами Європейського економічного і валютного союзу.

5. Зараз в нашій державі з оборотом валюти великі проблеми, так як інфраструктура валютного ринку слабозвинена. Зважаючи на те, що частина платіжного балансу країни припадає на зовнішньо торгівельні операції, дуже важливим браком даного сегменту ринку є відсутність механізмів кредитування та страхування експорту. Іншим важливим аспектом є участь України в міжнародних платіжних системах відповідно до сучасних тенденцій. Це сприяє високодинамічному охопленні суб'єктів світової економіки інформаційними технологіями, що мінімізують транзакційні витрати та відкривають «гіперпростір» глобального ринку. Що дає змогу валютній політиці оперативно пристосовуватися для глобальних змін без втрат для українських користувачів фінансових послуг.

Валютна політика України на сьогодні займає особливе місце в функціонуванні економіки держави. Саме тому на нашу думку зараз справді важливо сформувавши раціональне бачення заходів економічної загалом і валютної зокрема політики в державі, враховуючи залучення міжнародного досвіду, що зможе бути застосовано при формуванні й здійсненні посткризових стабілізаційних заходів у державі.

Література:

1. Мироненко Г. І. Трансформація валютної політики України в умовах економічної інтеграції. - К.: Юрінком Інтер, 2015. -115 с.

2. Декрет Кабінету Міністрів No15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 25 лютого 1993 р. №49.

3. Національний Банк України. Монетарна політика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish>

4. Соболев В. Оцінка валютної політики України 2013-2016 років. – К.: Заповіт, 2016.

Василь СЕРЕДА
студент 6 курсу
спеціальності «Банківська справа»
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» СУМДУ

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ

Сучасна економічна система характеризується нестабільністю, динамічністю розвитку та складністю її кон'юнктури. Посилення процесів конкурентної боротьби в поєднанні з непередбачуваними змінами у діяльності суб'єктів господарювання. На сьогоднішній день перед банками постала проблема побудови таких систем управління конкурентоспроможністю банківських продуктів, яка би на основі формувань загальної функціональної моделі могла здійснити прогностичні дії реальних суб'єктів у прогнозованих заздалегідь умовах.

В результаті систематизації та узагальнення підходів по визначення поняття «конкурентоспроможність банківського продукту» нами було складено власне визначення поняття - це реальна можливість в існуючих умовах забезпечувати потребу потенційних і реальних клієнтів в продукті, що володіє більш привабливими характеристиками для споживачів, на відміну від послуг-аналогів конкурентів.

Дослідження теоретичних основ сутності поняття «конкурентоспроможність банківського продукту» дозволило розширити його визначення і розглядати його як взаємодія безлічі факторів.

В рамках дослідження ми розглядаємо фактори, що впливають на конкурентоспроможність банківських продуктів. При цьому слід зауважити, що на конкурентоспроможність банківських продуктів впливають ті фактори, що і на конкурентоспроможність банку в цілому. Внутрішні фактори, що впливають на конкурентоспроможність банківського продукту, можна розглядати у вигляді приватних потенціалів (маркетингового, інформаційного, кадрового тощо) і в чотирьох аспектах (відносин із споживачами, вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів, управління фінансами, навчання і розвитку кадрів). Дані фактори можна розділити на два блоки: фактори, що впливають на формування споживчих властивостей (аспект відносин з споживачами, вдосконалення внутрішніх процесів, навчання і розвитку персоналу), і фактори, що впливають на економічні властивості (аспект управління фінансами). Така систематизація факторів дозволяє визначити напрями формування конкурентоспроможності банківського продукту.

До основних групи зовнішніх факторів можна віднести: політичні, економічні, соціальні, науково-технологічні, правові, вплив безпосереднього оточення банку та інші. Всі діючі фактори багатопланові і взаємопов'язані, діючи іноді різноспрямовано на стан і тенденції розвитку ринку банківських послуг.

Внутрішні фактори життєздатності банківських продуктів обумовлені загальним потенціалом банку. Під потенціалом розуміється сукупність можливостей комерційного банку, яка може бути використана для досягнення певної мети, зокрема для збільшення конкурентоспроможності банківських послуг.

При цьому слід зазначити їх багатоплановий і взаємовпливаючий характер: одні фактори активізують дії інших. Постійний моніторинг індикаторних показників факторів дозволить передбачати несприятливі ситуації з метою швидкого реагування та зміни тактики конкурентної боротьби.

Варто зауважити що основні положення управління конкурентоспроможністю банківських продуктів різняться для юридичних та фізичних осіб, виходячи із мотивів, що спонукають відповідних клієнтів до користування банківських продуктів.

На основі вище зазначеного, управління конкурентоспроможністю банківських продуктів раціонально розглядати з точки зору системного підходу, через те що система управління конкурентоспроможністю банківських продуктів складається з елементів що впливають на всі етапи по забезпеченню ефективного функціонування системи.

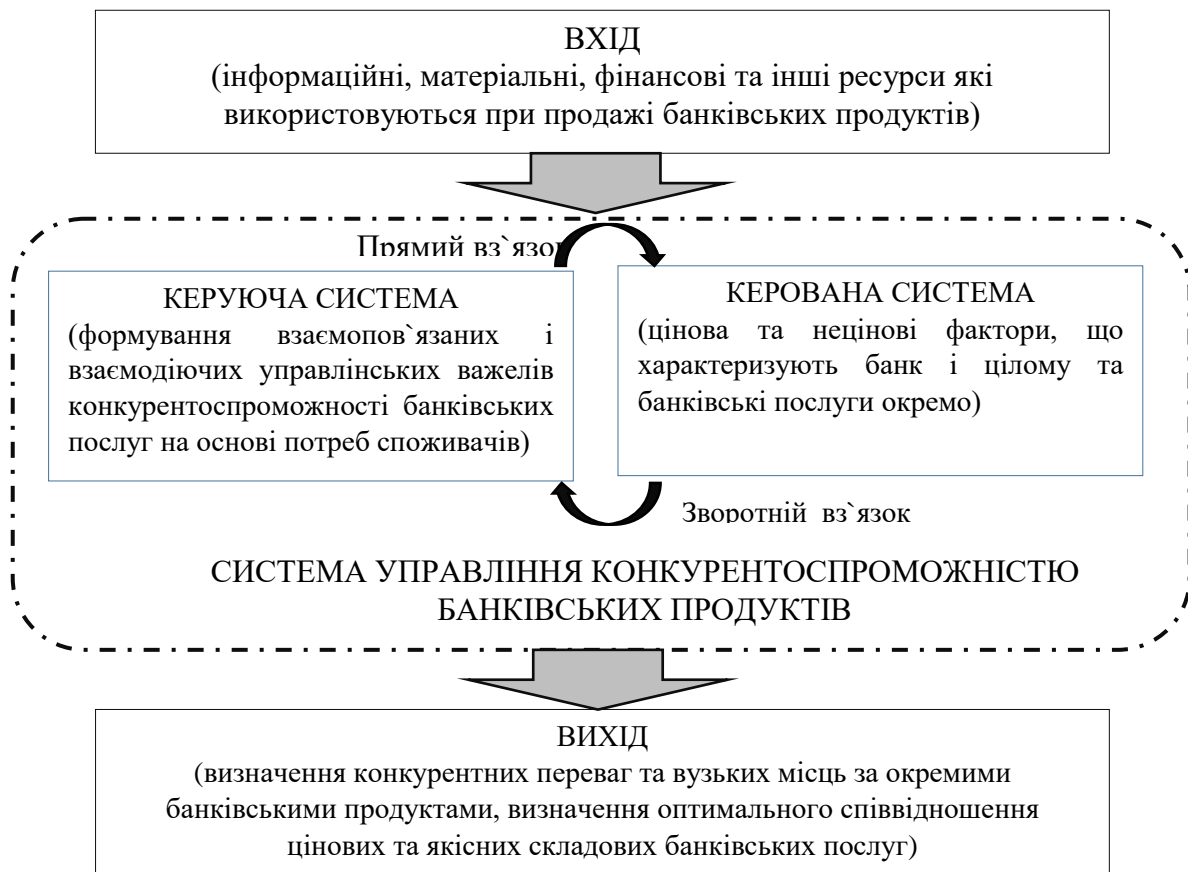
Серед науковців виступає переважно думка, щодо вирішення даної проблематики здійснюється при побудові систем управління конкурентоспроможності банку, при цьому банківський продукт виступає як частина по забезпеченню конкурентоспроможності банку. На нашу думку, таке вирішення проблеми місця конкурентоспроможності банківського продукту дещо викривляє дійсність

Відповідно до позиції традиційної теорії управління, система управління має складатися з щонайменше з двох підсистем (керована, керуюча) та відповідних каналів зв'язку між ними (рис. 1).

Виходячи з вище наведеного, концептуальні засади формування систем управління конкурентоспроможністю банківських продуктів базуватися на засадах структурного підходу (рис.2).

У ході реалізації структурного підходу пропонується слідувати єдиному наскрізному принципу: групувати основні складові кожного з них залежно від клієнта. Завдання та інструменти, цільові орієнтири, принципи управління конкурентоспроможністю банківських продуктів повинні відрізнятися для юридичних та фізичних осіб, відповідно до мотивів які спонукають цих клієнтів до придбання даного продукту. Ці відмінності мають прослідковуватись на всіх етапах процесу управління конкурентоспроможності банківських продуктів.

Функціональною складовою запропонованого підходу реалізується шляхом формалізації основних елементів, безпосередньо мети, інструментів, завдань, закономірностей, принципів та функцій управління конкурентоспроможністю банківського продукту.

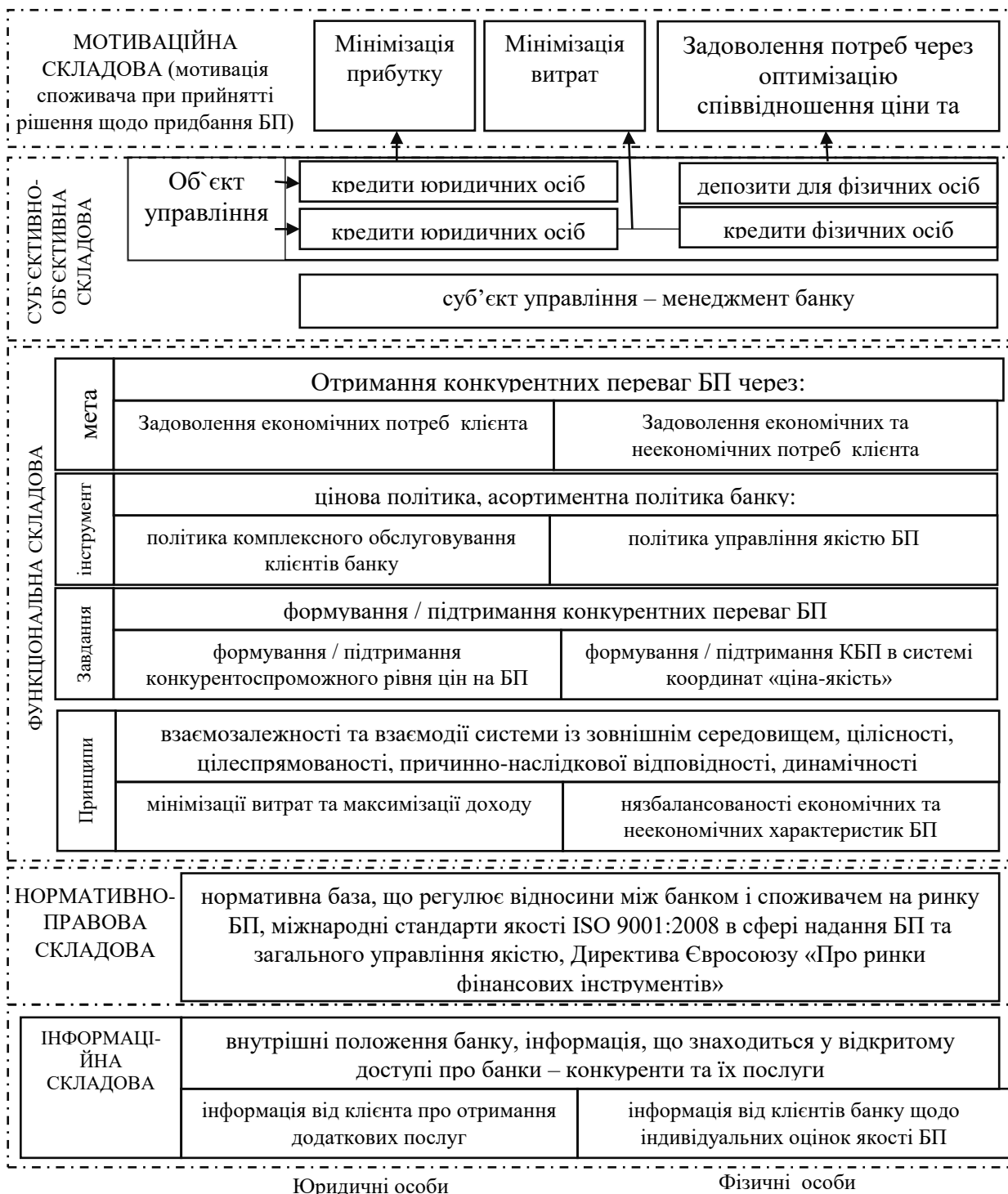
Рис. 1. Основні елементи системи управління конкурентоспроможністю банківських послуг

Метою системи управління є отримання певних переваг банківським продуктом шляхом задоволення як економічних так і не економічних потреб. Виходячи з поставленої мети управління конкурентоспроможністю банківського продукту, визначимо, основні інструменти реалізації побудови нашої системи:

- цінова політика банку;
- асортиментна політика банку;
- політика управління якістю банківських послуг;
- політика управління якістю банківських послуг.

Під час розробки рекомендацій коригувань інструментів по забезпеченню управління конкурентоспроможності банківських продуктів, для юридичних осіб, автори більшості теорій пропонують коригування цінової політики на основі побутових карт конкурентоспроможності банківського продукту, тобто виявлення слабких та сильних сторін продукту банку порівняно з конкурентами.

На завершальних етапах реалізації системи управління конкурентоспроможністю банківського продукту проводиться контроль за використанням поставлених цілей.

Рис. 2. Основні положення формування системи управління конкурентоспроможністю банківських продуктів

На основі вище наведеного можна зробити висновок, що процес управління конкурентоспроможністю банківського продукту має носити системний характер, запровадження якого має базуватися на засадах структурного підходу до управління, в контексті групування від кожного типу клієнта, та мотивів їх до отримання банківських продуктів:

- фізична особа – задовольняти потреби шляхом оптимізації співвідношення витрат або доходів та якості наданих продуктів;

- юридичні особи – економічна доцільність, максимальний дохід/мінімізація витрат).

Література:

1. Бидихова, И. С. Методические основы оценки конкурентоспособности товара : социологический анализ / И. С. Бидихова // Вестник Московского ун-та. Сер. 18. Социология и политология, 2001 г., №4. – С. 162-174
2. Борисенко, З. М. Конкурентна політика як передумова ефективності ринку / З. М. Борисенко // Економіка України. – 2005. - № 5. – С. 28 – 32.
3. Леонов С. Специфіка дослідження рівня конкурентоспроможності банківських послуг [Текст] / С. Леонов, М. Олещук // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку / За заг. ред. : О. В. Прокопенко, М. Ю. Троян. – Суми : СумДУ, 2011.– С. 32-33
4. Олещук М. Г. Оцінка рівня конкурентоспроможності банківських послуг для фізичних осіб / М. Г. Олещук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 4. – С. 131-134

Катерина СЛПЕЦЬ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської Сороківська З.К.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

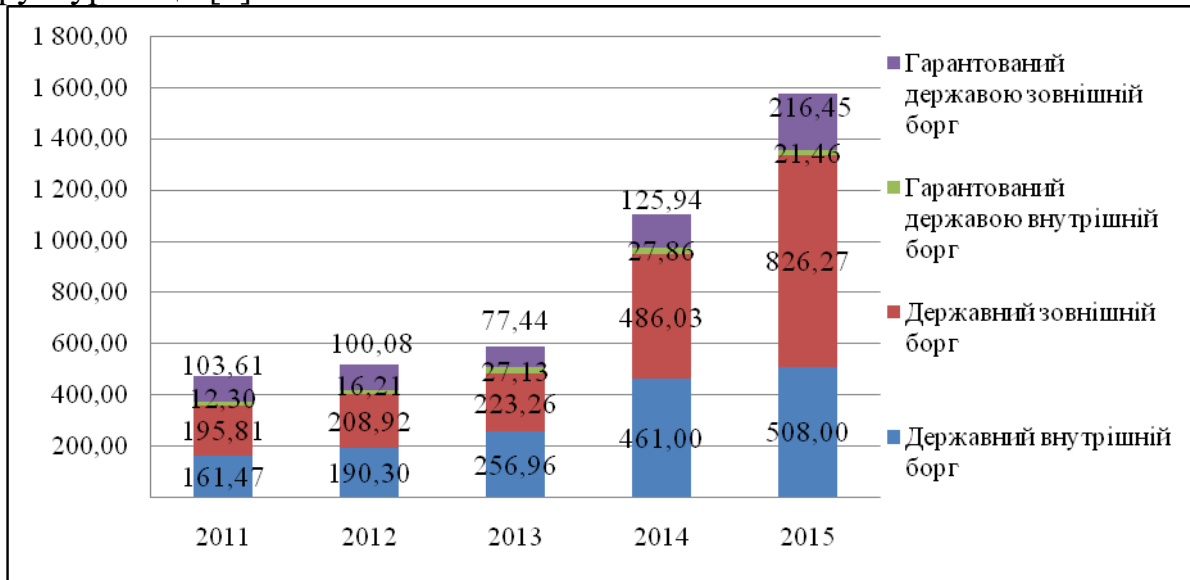
В сучасних економічних умовах управління та обслуговування державного боргу є одним із пріоритетних завдань фінансової політики держави. В Україні спостерігається стрімке зростання державного боргу, яке все більше набуває характеру не лише фінансової, але й соціально-політичної проблеми.

Основними причинами нарощення кредитних запозичень є нестабільність зв'язків із зовнішніми ринками збуту, відсутність розвитку перспективних галузей промисловості та політична нестабільність призвели до подальшої експлуатації промислової бази, зниженню конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку, занепаду сільськогосподарського сектору та загального рівня життя населення. Внаслідок це зумовило фінансову нестабільність країни в цілому, що спонукало до зростання державного боргу нашої країни.

Загалом державний борг поділяється на державний (внутрішній та зовнішній) та гарантований державою (внутрішній та зовнішній). Станом на 31 грудня 2015 року державний і гарантований державою борг України становив понад 1572,18 млрд. грн., або майже 65,51 млрд. дол. А ще у 2011 р, ця сума становила - 473,19 млрд. грн, або більш як 59,22 млрд дол. [2]. Динаміка зміни обсягу та структури державного та гарантованого державою боргу у 2011 - 2015 рр. наведена на рисунку 1.

Залучення позичкових ресурсів у кризовий період 2014-2015 рр. пов'язано з проблемами наповнення державного бюджету, що обумовило внутрішні

запозиченнях. З 2013 року внутрішній борг збільшився на 204,04 млрд. грн. Зовнішній борг при цьому збільшився на 2,9 млрд. дол. США. Завдяки зростанню надходжень до бюджету у 2015 р. потреба у гривневих запозиченнях різко впала: за рік внутрішній борг зріс лише на 47,0 млрд грн. Натомість акцент було зміщено на запозичення з метою забезпечення платоспроможності України по зовнішніх боргах — зовнішній борг збільшився на 3,6 млрд. дол. США, при цьому 1,3 млрд. дол. США складо зменшення боргу внаслідок реструктуризації [3].

Рис. 1. Динаміка зміни обсягу та структури державного та гарантованого державою боргу, млрд. грн.. (2011 - 2015 роки) [2]

Завдяки тривалим перемовинам Міністерства фінансів України із зовнішніми приватними кредиторами у 2015 р. вдалося досягти домовленості з приводу реструктуризації частини зовнішнього держборгу, а саме:

- зниження основної суми боргу (на 20% або \$3,8 млрд.);
- зміна відсоткової ставки з 7,22 до 7,75% за борговими зобов'язаннями;
- перенесення термінів погашення боргу з 2015-2023 рр. на 2019-2027 рр.;
- емісія Україною нових боргових цінних паперів, ставка доходності за якими прив'язана до темпів зростання ВВП.

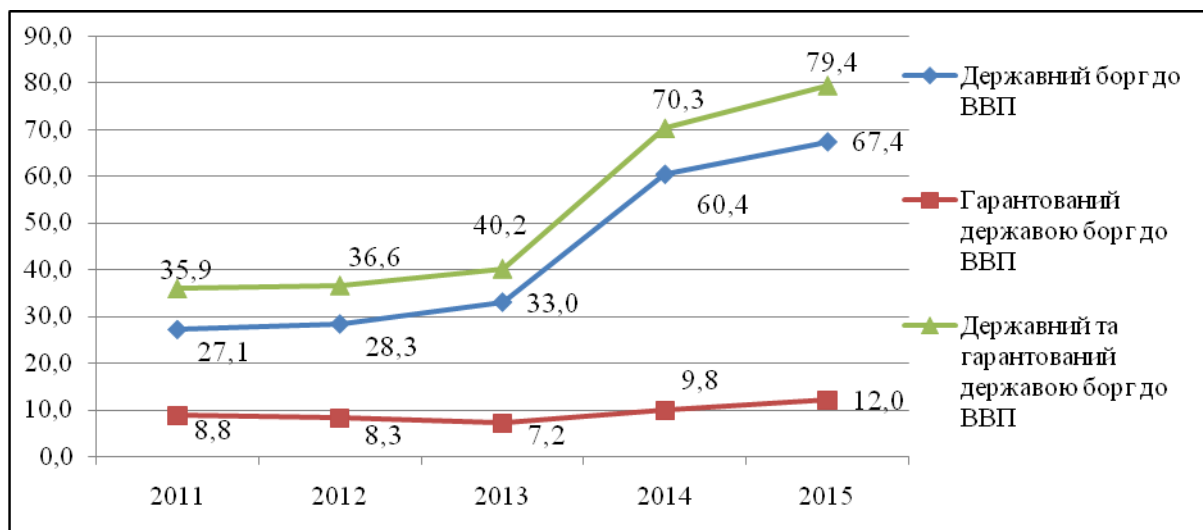
Умовами реструктуризації впроваджується так званий «Інструмент відновлення вартості», що передбачає наступне: якщо зростання ВВП України буде до 3 %, то Україна нічого не виплачуватиме кредиторам; якщо ВВП зростатиме від 3 до 4% на рік, то кредитори отримають 15% на суму перевищення від 3 % приросту ВВП; якщо приріст перевищить 4% на рік, то кредитори отримають 40% вартості від кожного відсотка, який перевищує таке зростання. Дані зміни вступають у силу тільки з 2021 року, щоб надати країні час на відновлення позитивних тенденцій в економіці.

Згідно із вітчизняними і іноземними дослідженнями економічно безпечний рівень державного і гарантованого державою боргу для України становить близько 35% від ВВП. Такий висновок базується на статистиці настання дефолтів у країнах з ринками, що формуються, та на власному досвіді України,

яка вже двічі була не в змозі самостійно виконувати свої боргові зобов'язання при їх наближенні до рівня 30-35% відносно ВВП [1].

Відношення державного та гарантованого державою боргу України до ВВП, наведене на рисунку 2, де прослідковується помітне зростання боргового зобов'язання України. У період 2011–2013 рр. характеризується боргом близько критичного та вищим безпечного рівня (більше 35% від ВВП).

Рис. 2. Відношення державного та гарантованого державою боргу України до ВВП, % [2]

Найголовнішим кредитором є Міжнародний валютний фонд, який здійснював допомогу у вигляді нових кредитів. В результаті відбувається відволікання внутрішніх ресурсів з можливого виконання в цілях соціально-економічного розвитку на обслуговування кредитного тягаря. Найбільшого впливу на погіршення соціально-економічного стану країни здійснили умови надання кредиту, а саме заморожування рівня соціальних виплат і збільшення вартості комунальних послуг на фоні зростаючої інфляції, що була викликана навмисним збільшенням грошової маси в економіці для обслуговування критичних кредитних запозичень. Але навіть при такій ситуації загальний обсяг державного боргу до 2013 року не перевищував встановленого законом граничної суми (60% до ВВП).

Після зміни влади внаслідок трагічних подій зими 2014 року Україна приходить до кардинального повороту в економічній політиці, в тому числі і в фінансово-економічній сфері. Цей рік та наступний 2015-й знаменуються найгіршими та найгострішими для національної економіки. Результатами різкого зростання дефіциту бюджету та нарощення боргових зобов'язань у літку 2015 року мав стати технічний дефолт. У даному випадку фінансовим помічником виступив МВФ з метою підтримання української економіки, адже обвал хоча б однієї економіки може стати наслідком негативних зрушень у міжнародному масштабі.

Узагальнюючи вище наведене, можна дійти до висновку, що політична та економічна ситуація в державі показала наявність зон вразливості, які

спровоковані борговими процесами. В наслідок чого уряд має створити ефективну систему управління боргами, враховуючи при цьому складні взаємозв'язки між борговою політикою і ступенем фінансової безпеки. Нашій державі необхідно вжити низку заходів, спрямованих на оптимізацію боргової політики, а саме:

- вдосконалити законодавче забезпечення у напрямі формування, структури та обслуговування державного боргу шляхом прийняття Закону про «Про державний борг України»;
- змінити структуру державного боргу на користь внутрішніх запозичень шляхом пошуку умов, які б зацікавили вітчизняного інвестора;
- стимулювати ділову активність бізнесу, як головного фактору нарощування ВВП країни;
- побудувати сучасну діагностику боргової безпеки країни.

Література:

1. Іванченко М.О. Аналіз державного боргу України у сучасних умовах / М.О. Іванченко // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - Вип. 10. - С. 792-797. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/166.pdf>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>

Віта СЛОБОДЕЦЬКА

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т. Б.

ТІНЬОВИЙ ВАЛЮТНИЙ РИНОК В УКРАЇНІ

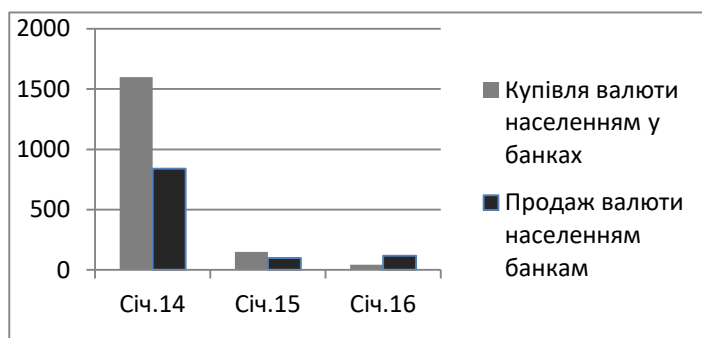
Валютний ринок – це система економічних відносин щодо купівлі-продажу іноземних валют. Основна його мета – розширення доступу до валютних ресурсів для всіх суб'єктів господарської діяльності. Операції з купівлі-продажу іноземної валюти здійснюються за ринковим курсом, який складається на основі попиту та пропозиції. Центрами проведення законних операцій з іноземною валютою на основі ринкового курсу є валютні біржі, що постійно діють.

Однак, нині виникають значні проблеми щодо проведення законних операцій з іноземною валютою. Учасники ринку надають перевагу не завжди легальним оборудкам. Про це свідчить той факт, що тіньовий валютний ринок України вже досяг 50%, що створює додатковий девальваційний тиск на гривню та ускладнює механізм функціонування офіційного валютного ринку в країні. Тому питання, що стосуються тінізації валютних операцій є надзвичайно актуальними і вимагають ґрунтовних досліджень.

Основною метою роботи є дослідити тіньовий валютний ринок України, причини його функціонування та напрями усунення проблем.

Нині проблема існування валютного ринку в Україні стоїть надзвичайно гостро. Доцільно визначити проблеми, що спричинили активний сплеск його діяльності за останні кілька років. У вересні 2014 року НБУ обмежив обсяг готівкової валюти у сумі 3000 грн., яку комерційний банк може в межах одного операційного дня продавати одній особі. Дані заходи не виправдали сподівань щодо припливу готівкової валюти від фінансових посередників, натомість, сформувався її повноцінний чорний ринок у національному масштабі. Обмеження НБУ не усунули потреби тіньового сектору економіки в іноземній валюті, тож останній вийшов у її пошуках на чорний ринок, фактично сформувавши його своїм попитом.

Уже в листопаді того самого року обсяг купівлі населенням готівкової валюти в банках зменшився втричі: від майже \$600 млн до менш ніж \$200 млн. І це не стало межею: в перші місяці 2016-го він уже перебуває на рівні \$39 млн за місяць. Якщо вірити офіційним цифрам, то, здавалося б, усе гаразд: купівля населенням валюти падає, відтак тиск на платіжний баланс та на курс гривні послаблюється. Але ж ці суми просто вийшли з офіційної статистики й перемандрували на чорний ринок. Виміряти це неможливо, однак у 2015 році імпорт товарів та послуг до України в грошовому вимірі знизився на 33%, номінальний ВВП (орієнтир рівня доходів) у доларовому еквіваленті втратив 32% [2]. При цьому середньорічний обсяг купівлі населенням готівкової валюти в банках обвалився на 91% (рис.1). Гнучкий валютний курс та обмеження НБУ виштовхали приблизно 5/6 готівкового валютного обороту на чорний ринок фізичними особами.

Рис.1. Динаміка купівлі та продажу іноземної валюти*

*Складено автором за даними [1]

Нині чорний ринок перейшов у нову фазу розвитку. Він став настільки самодостатнім, що впритул наблизив рівень цін попиту й пропозиції до банківських. Можливо, міняйли очікують на певне зниження курсу долара, тому приблизно від середини лютого різниця між їхніми цінами та офіційними не перевищує кількадесяти копійок. Але сумнівно, щоб вони відреагували на те, що НБУ підняв для банків ліміт продажу валюти одній особі за один день від 3 тис. грн. до 6 тис. грн. Цей захід матиме дуже обмежений вплив, адже більшу частину готівкового обороту валюти в країні міняйли перебрали на себе. І це зовсім не 50% усього обігу, як оцінюють деякі експерти, а помітно більше.

Основними причинами існування тіньової економіки загалом та валютного ринку зокрема в Україні є:

- недовіра до влади. Протягом десятиліть, якщо не століть, українці вважали її чужою, а часто ворожою. За часів незалежності ця обставина підсилилася фактом, що держава дуже неякісно виконувала свої функції, а гроші платників податків зникали в загальновідомих напрямках;

- на ситуацію впливають і більш глобальні чинники – падіння темпів виробництва, скорочення експорту, зниження доходів бюджету. Ідеться про низьку ефективність і структурну якість підприємництва в Україні. За даними Держстату, у 2014 році із майже 1,6 млн зареєстрованих фізичних осіб-підприємців 56% працювало в торгівлі та ремонті. Люди хотіли стати інженерами, а займаються торгівлею на базарі від безвиході, а не від хорошого життя. І працюють у тіні й не платять податків не від скупості, а тому, що інакше не виживуть.

Питання існування тіньового валютного ринку є надзвичайно актуальним. Проаналізувавши причини його існування доводимо, що дії регулятора, спрямовані на його стабілізацію не дали очікуваних результатів. Натомість спостерігалось не зниження попиту на готівкову іноземну валюту, а зменшення офіційних обсягів валютно-обмінних операцій у цілому.

Поряд з цим, проблема тіньового валютного ринку має й зворотний бік. Адже чорний ринок готівкової іноземної валюти і є реальним валютним ринком. Саме тут існує реальний валютний курс, за яким відбувається більшість угод. Більшу частину готівкового обороту валюти і Україні міняйли прибрали на себе. Клієнтура сформована так, що вона не має економічних передумов виходити з тіні на світло. Тому перед НБУ стоїть завдання з'єднати два сегменти ринку в один офіційний, який функціонуватиме без обмежень, тобто так, як зараз тіньовий.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080.
2. Чорний ринок в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/163298>
3. Дуда Б. Чорне та біле валютного ринку України [Електронний ресурс] / *Богдан Дуда*. - Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/374700/chorne-ta-bile-valyutnogo-rynku-ukrayiny>

Ольга СМОЛІЙ
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т. Б.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Підвищення рівня корпоративного управління є однією з найгостріших проблем економіки України. Навколо неї останнім часом значно активізувалися різного роду ініціативи, у тому числі з боку Міжнародної Фінансової Корпорації (IFC), яка займає провідну позицію серед міжнародних фінансових установ у питаннях інтеграції корпоративного управління в усі фази інвестиційного процесу [1].

Засновниками корпоративного управління прийнято вважати відомих зарубіжних економістів А. Берли та Г. Минза. У подальшому їх дослідження були розвинені в працях таких видатних зарубіжних вчених, як Ансофф І., Бантнер У., Йермах Д., Лазер Р., Лорш Д., Мейер К., Милгром Р., Мейн Б., Сейлер Д., Селліван Д., Тобін Д., Хессель М., Чархем Д., Шлейфер А. та ін. Найбільший інтерес, представляють праці таких радянських вчених, як Базилевич Л.А., Бурлакова Л.В., Голубков Д.Ю., Горбунов А.Р., Дементьев В.Є., Круглов М.І., Радигін А.Д., Храброва І.А., Чіркова Є. В. та інші.

Для вітчизняної банківської системи характерна еволюція економічних та політичних особливостей корпоративного управління, а також відношення до цього процесу заінтересованих сторін. При цьому поштовхом до суттєвих змін існуючої корпоративної практики стають об'єктивні передумови змін корпоративних стратегій та напрямків діяльності банків. Реформування законодавчо-нормативної бази не являється головним чинником, але відповідає та забезпечує цілі заінтересованих сторін.

Значний інтерес науковців зосереджений на ролі Центрального банку країни, як регулятора корпоративного управління. Зокрема, ученими встановлена залежність між моделлю фінансової системи і роллю Центрального банку [2, с. 65]. Так, в американській моделі фінансового ринку з ключовою роллю фондового ринку роль регулятора корпоративного управління в банківському секторі країни виконує Державна комісія з цінних паперів і бірж, а Центральний банк відіграє вторинну роль. У континентальній моделі фінансового ринку роль регулятора є ключовою саме для Центрального банку країни, а Державна комісія з цінних паперів і бірж відіграє другорядну роль.

Рівень корпоративного управління банківських установ характеризується чотирма рівнями (табл.1).

Виходячи із дослідження рівня корпоративного управління в банках України, яке проводилося Рейтинговим агентством IBI-Rating спільно з Професійною асоціацією корпоративного управління (ПАКУ), станом на

26.04.2016 р., за якістю корпоративного управління за найвищим рівнем cgA, входили лише «Райффайзен Банк Аваль» та «МІБ» [3].

Таблиця 1

Рівні корпоративного управління [3]

Рівень CGM	Рівень	Характеристика
80%-100%	cgA	Об'єкт оцінки має зразковий рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) - мінімальні.
60%-80%	cgB	Об'єкт оцінки має достатній рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) - помірковані.
40%-60%	cgC	Об'єкт оцінки має задовільний рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) - значні.
0-40%	cgD	Об'єкт оцінки має незадовільний рівень корпоративного управління. Ризики для акціонерів, інвесторів та стейкхолдерів (зацікавлених осіб) - дуже високі.

Середньозважений рівень відповідності банків України передовим міжнародним практикам та принципам ефективного корпоративного управління склав 60,7% - оцінка на межі рейтингу cgC(pi), який вказує на наявність значного ризику для акціонерів, інвесторів і стейкхолдерів, та рейтингу cgB(pi), що відповідає поміркованому рівню ризику.

На сьогоднішній день, недосконалість банківської системи в Україні зумовлена недоліками корпоративного управління, а саме:

- неспроможність контролю зі сторони власників банків за управлінням ризиками в умовах нарощування кредитування та залежності від зовнішніх запозичень;
- недостатнім рівнем капіталізації при занижених вимогах щодо видачі кредитів;
- великою кількістю «кишенькових» банків, орієнтованих на обслуговування окремих підприємств та галузей; відставанням системи пруденційного регулювання за розвитком ринку;
- нерозвиненістю інституційних засад підтримки проблемних банків в період кризи.

Виправлення керівництвом банків виявлених недоліків у системах корпоративного управління сприятиме зниженню похідних від неї ризиків, зокрема пов'язаних із захистом корпоративних прав та інтересів акціонерів, доступності та достовірності інформації про фінансовий стан та фінансові результати роботи банку, структуру власності, кваліфікованості менеджменту тощо, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості банків, зростанню довіри клієнтів, а також чіткого визначення ролі Центрального банку, як регулятора корпоративних відносин у банківському секторі, в організації корпоративного управління в банківських установах.

Література:

1. Омейнік, Д. Проект «Корпоративне управління в банківському секторі України»/ Д.О'мейнік. – 2005. - №5 (29). – С.3-6.

2. Костюк А. Н. Корпоративное управление в банке : монография / А. Н. Костюк. - Сумы: ГВУЗ «УАБД НБУ», 2008. - 332 с.

3. Корпоративне управління в банках України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ibi.com.ua/UK/ratings-research-and-analytics/korporativne-upravlinnya-v-bankakh-ukrajni-2016.html>.

Зоряна СОРОКІВСЬКА

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

БІЗНЕС-МОДЕЛІ У РОЗДРІБНОМУ БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ

Забезпечення фінансової стабільності та підвищення фінансової ефективності потребує від банків не тільки запровадження нових продуктів і послуг, а й більш зваженого інноваційного підходу до власних бізнес-моделей враховуючи, що багато з них виходять із фінансової кризи досить важко і потребують дієвих заходів для відновлення.

Фінансова криза стала вагомим аргументом для зваженого підходу до забезпечення дохідності бізнесу загалом, та роздрібного зокрема. Необхідність впровадження ефективних механізмів роботи банків із роздрібними клієнтами зумовлена всезростаючим значенням ринку банківських послуг для фізичних осіб у контексті розвитку економіки України. Роздрібна банківська діяльність, як новий тип організації банківської діяльності, потребує перш за все розробки нових бізнес-моделей, які б забезпечили укріплення позицій банку на ринку банківських послуг, сприяли б зростанню довіри до банків з боку населення. Враховуючи негативні уроки фінансової кризи, банки осмислили необхідність та готовність до зміни власних бізнес-моделей та операційної діяльності, але за більш зваженим підходом [1].

Класична бізнес-модель як спосіб ведення бізнесу відображає економічну логіку діяльності банку. Вона є свідченням його позиціонування в інституціональній структурі банківської системи відносно створення додаткової вартості, моделі формування прибутку, власного розвитку та соціального значення. Проте стабільність бізнес-моделей не дозволяє оперативно реагувати на зміни кон'юнктури ринку [3].

Роздрібний банківський бізнес є таким типом організації банківської діяльності, що охоплює обслуговування клієнтів ритейлу й спирається на клієнтоорієнтовану інноваційну стратегію банків, що в свою чергу вимагає впровадження інноваційних бізнес-моделей.

Запровадження таких бізнес-моделей напряму пов'язано із тим, що розвиток роздрібного банківського бізнесу визначається сукупністю мікро- та макроекономічних чинників. Серед мікрочинників варто виділити такі:

- якісний менеджмент та висока надійність банків, який забезпечує довіру клієнтів, перш за все вкладників, та сприяє зростанню ресурсної бази банків;

- висока якість послуг - відсутність черг, приємний і кваліфікований персонал, зручне розміщення мережі банків, що сприяє розширенню клієнтської бази банків, зміцненню позицій банків на грошовому ринку;

- якісний маркетинг – постійне вивчення потреб клієнтів та надання послуг, які повністю задовольняють їх потреби, що сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності, зміцненню їх фінансової стабільності;

- упровадження і використання новітніх високоякісних технологій (Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, еквайринг, Інтернет-еквайринг);

- якість інформування клієнтів банку про новітні технології і послуги [2].

В світовій банківській практиці виділяють, як мінімум, три варіанти організації роздрібного банківського бізнесу:

1) виокремлення роздрібного бізнесу як самостійного напрямку в структурі банківської діяльності;

2) організаційне виділення спеціалізованого банку, основним і єдиним напрямком діяльності якого є роздрібний бізнес;

3) повне організаційне відокремлення ритейлу і створення дочірнього роздрібного банку в рамках банківської групи (холдингу).

Незалежно від організаційного оформлення роздрібний банківський бізнес повинен включати в себе наступні елементи:

- стійкий і диверсифікований продуктовий ряд, який може мобільно змінюватися відповідно до потреб різних груп клієнтів;

- широкі роздрібні мережі, що забезпечують можливість надання будь-якої з пропонованих банком послуг в безпосередній близькості до споживача;

- коопераційні зв'язки з іншими організаціями, що надають фінансові послуги фізичним особам, - із страховими та інвестиційними компаніями, інвестиційними фондами і т.п. і взаємодія з елементами банківської інфраструктури - кредитними бюро, колекторськими агентствами, ріелторами, оцінювачами та ін;

- ринкову стратегію, яка заснована на вивченні потреб клієнтів у фінансових послугах, динаміці ринку і перспективах їх розвитку;

- ефективні технології банківського бізнесу і управління, що дозволяють оцінювати рентабельність окремих банківських продуктів, груп клієнтів та ринкових сегментів і приймати оперативні рішення у відповідь на зміну ринкової ситуації.

В даний час для українських банківських установ роздрібний бізнес виступає одним з важливих і перспективних напрямів роботи на ринку. Сучасні умови забезпечують надання широкого переліку роздрібних послуг, які приносять такий рівень доходу, який дозволяє робити його окремим, а не супутнім напрямком бізнесу.

Інноваційна бізнес-модель розвитку роздрібного бізнесу – це спосіб поєднання факторів бізнесу в ланцюг створення та пропозиції цінності нового продукту споживачу з подальшим перетворенням його в прибуток, що збільшує економічну вартість банку в цілому [3].

Якщо розглядати інноваційну бізнес-модель з позиції концепції розвитку роздрібного банківського бізнесу, то це унікальна технологія, яка спрямована

на підвищення дохідності роздрібного бізнесу за умови збереження його стабільності. Сама ознака унікальності вказує на її належність і орієнтованість тільки для одного банку, а рівень новизни не обмежується окремим банком, а поширюється на весь ринок. Вона є інтелектуальною власністю банку, може бути запатентованою, тому є цілком новацією. Дана модель має певні особливості в порівнянні з іншими інноваціями: по-перше, суттєвою відмінністю інноваційної бізнес моделі від інших різноманітних форм новацій є те, що вона розглядає її як рушійну силу, що надає стимулу до інноваційного розвитку та засобів успішної реалізації бізнес-моделі. По-друге, інноваційна бізнес-модель заснована на створенні економічної цінності з урахуванням фактору її міграції. При цьому важливим є розуміння поточного стану формування доданої вартості, вірогідні її зміни в майбутньому з урахуванням прогнозованих пріоритетів та очікувань споживачів. Ураховуючи це, інноваційна пропозиція змінює ланцюг створення додаткової вартості та створює нову цінність для споживачів [2]. Такий підхід дозволяє банкам опанувати нові ринки та бути на них монополістами або підвищувати конкурентоспроможність на існуючих; підвищувати прибутковість; залучати більшу кількість клієнтів.

Бізнес-моделі, які можуть застосовуватися у роздрібному банківському бізнесі є досить різноманітні і зазвичай будуються на основі загальних банківських бізнес-моделей, але в них вносяться певні зміни, пов'язані з особливостями роздрібною банківською діяльністю. В першу чергу, на такі моделі впливають особливості попиту приватних осіб на банківські послуги, фактори, що визначають вибір банку, необхідність формування адекватної збутової мережі та проведення активних рекламних компаній.

Оскільки, бізнес-моделі банків не одномірні, їх багатогранність визначається ключовими вимірами – розмір, діяльність, структура активів і модель прибутку, капітал і залучення позикових коштів, право власності та методи корпоративного управління, корпоративна та правова структура тощо. Тому бізнес-моделі постійно змінюються та продовжують еволюціонувати. Деяка схильність до їх зміни визначилась уже напередодні фінансової кризи, а саме: банки роблять все можливе, щоб все більше диверсифікувати свою ділову активність за різними напрямками.

Клієнтоорієнтовані бізнес-моделі з наданням персоналізованих банківських послуг приватним клієнтам можуть виступати орієнтирами розвитку на наступні 5–10 років для банків країн, що виходять із фінансової кризи. Вітчизняним банкам непритаманна схильність до частої зміни бізнес-моделі, вони дотримуються універсальної стратегії. Але ситуація складається таким чином, що банки змушені запроваджувати інноваційні підходи або адаптувати старі моделі до нових умов, поставивши за мету – збалансувати активи та пасиви, збільшити комісійні доходи, дотримуватися консервативної політики управління ризиками, відновити довіру населення та залучити величезний готівковий ресурс заощаджень, що знаходиться поза банківською системою і трансформувати його у інвестиційний ресурс.

Література:

1. Готовность, собранность и решимость. IBM Institute for Business Value. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ibm.com/industries/financialservices/ru/banking/pdf/IBV_banking_executive_summary_Russian.pdf.
2. Маркетинг банківських інновацій [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_1_13_28_0.pdf
3. Панталєєва Н.М. Інноваційні бізнес-моделі як відповідь на виклики та наслідки фінансової кризи [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://fp.cibs.ck.ua/files/1303/13pnmibb.pdf>
4. Перспективні сфери інноваційної діяльності банків [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://b-ko.com/book_277_glava_20_3.6_.html

Тетяна СТЕЧИШИН

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет*

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Важливою умовою стійкого економічного зростання будь-якої країни є надійність і прогнозованість розвитку банківського сектора економіки. Нинішня фінансово-економічна криза, яка охопила Україну та світ, свідчить про неможливість ефективного розвитку економіки та забезпеченні стабільності діяльності банків. Подальший розвиток банківської системи значною мірою залежить від швидкості подолання кризових явищ. Антикризовий менеджмент повинен бути зорієнтований як на подолання кризових явищ так і на їх попередження. Відтак, вивчення не тільки теоретичних розробок, але й практичних аспектів даного виду управління в банках розвинутих країн є важливим для формування та впровадження антикризових інструментів у банках України.

Вітчизняні вчені, зокрема В.В. Коваленко, характеризує систему антикризового управління як таку, що має властивості, які забезпечують особливий механізм управління: гнучкість і адаптивність, здатність до диверсифікації та своєчасного ситуаційного реагування, а також можливості ефективно використовувати потенціал банківської системи й неформальні методи управління [1].

Механізм антикризового управління банківським сектором повинен мати такі властивості: маневреність та динамічність використання ресурсів, проведення змін, реалізація новітніх програм; запровадження цільових підходів у процесах та технологіях розробки і прийняття рішень; врахування чинника часу в процесах антикризового управління; посилена увага до процесів розробки управлінських рішень і вибору варіантів проведення діяльності; використання при розробці та реалізації рішень антикризових критеріїв якості.

Існує різноманіття підходів до формування системи антикризового управління в банку. Вважаємо за доцільне розглянути основні з них. В залежності від цілей реалізації антикризовий менеджмент поділяють на реактивний та превентивний.

Реактивному антикризовому управлінню характерне поставлення чітких та конкретних цілей, їх планування та впровадження базоване на незначній кількості заходів з метою досягнення фінансового стану банку у до кризовий період.

Превентивний менеджмент – здійснюється на основі узагальнюючих цілей, які формуються на рівні планування. Залежно від особливостей розвитку та стану банку, антикризове управління поділяється на попереджувальне, кризове та після кризове [2].

Антикризове управління повинно формуватися відповідно до вимог певних принципів. Одним з головних принципів вважаємо першочерговість заходів щодо мінімізації впливу кризи. Відповідальність за виконання та дотримання цього принципу беруть на себе самі банківські установи, які турбуються за власну безпеку та стабільність. У випадку, коли банки вже не в змозі уникнути розвитку кризових явищ, відповідальні органи державної влади здійснюють антикризові заходи. Зазначене свідчить що вивчення механізмів та інструментів антикризового менеджменту у провідних банках світу необхідне для їх впровадження в діяльність вітчизняних банківських установ. Для прикладу, у США, країнах Євросоюзу, в Японії, Індії у діяльність банків впроваджується управління безперервністю бізнесу (Business Continuity Management або ВСМ). За визначенням Інституту безперервного планування [3], ВСМ це цілісний управлінський процес, із допомогою якого можна ідентифікувати потенційні загрози та сформувати платформу для забезпечення стійкості та можливості вчасно реагувати на проблеми, які загрожують інтересам головних акціонерів, репутації, бренду та вартості основних активів. Відповідальними за впровадження та реалізацію таких антикризових програм, як правило, є працівники спеціально створених департаментів. У випадку, якщо банк невеликий, утримання спеціального персоналу є недоцільним. В такому разі у деяких країнах для полегшення впровадження безперервного бізнес-менеджменту законодавчо розроблені методології розробки антикризових планів для різних видів діяльності банку. Так, у США сформовано конкретну систему щодо розробки плану управління безперервністю діяльності в умовах даної країни, яка містить типові плани, методологію, сутність передбачення кризових ситуацій тощо. Впровадження такої концепції в діяльність значно спрощує антикризове управління банків [4.].

В сучасній практиці вітчизняних банків діють підрозділи, які можуть спрогнозувати та, при застосуванні певних заходів, знизити ризик виникнення криз – це безпосередньо відділ ризик-менеджменту та служба внутрішнього аудиту. Функціонування зазначених департаментів у банку дозволяє реалізувати концепцію антикризового управління в банку [2].

Основні цілі роботи антикризової служби можна сформулювати наступним чином: розробка та реалізація попереджувальних антикризових заходів – дана

ціль є пріоритетною при роботі банку у періоди відсутності гострих кризових проявів, розробка критеріїв та переліку заходів по антикризовому управлінню банком в період гострої фази кризи [2].

Перша ціль передбачає діяльність антикризової служби по формуванню та підтримці системи збору та співставлення аналітичних даних про внутрішні та зовнішні джерела ризику, ступінь їх впливу на фінансову стійкість банку, а також здатність банку адекватно керувати даними ризиками. Отримана таким чином інформація використовується для моделювання основних напрямків можливого розвитку кризи в банку. Аналіз отриманих моделей дозволяє прийняти рішення по розробці та підтримці адекватної системи корпоративного управління та контролю, яка здатна звести вплив дестабілізуючих факторів до мінімуму [2].

Друга ціль стосується розробки системи, яка здатна на основі розроблених критеріїв своєчасно сигналізувати про те, що превентивні заходи, які застосовуються не є ефективними, а кризові прояви зростають, а також у максимально короткі строки перевести оргструктуру та бізнес-процеси банку на режим активної фази антикризового управління [2].

Відтак, у випадку практичного втілення запропонованої концепції побудови системи антикризового управління банку, слід чітко розділяти повноваження та функції між службою з антикризового управління та відповідними підрозділами банку, а також виокремити характерні напрями діяльності антикризової служби. Для ефективної організації даної системи варто обрати службу внутрішнього контролю, оскільки вона підпорядковується не менеджменту банку, а наглядовій раді.

Література:

1. Коваленко Д. І. Організація антикризового управління в банківському секторі економіки [Електронний ресурс] / Д. І. Коваленко // Режим доступу: http://knutd.com.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/kovalenko.pdf.
2. Коренева О. Г. Формування системи антикризового управління в банківських установах [Електронний ресурс] / О.Г. Коренева // Ефективна економіка. – 2012. – №5 – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=1150>.
3. Glossary of General Business ontinuity Management Terms The Business Continuity Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thebci.org/Glossary.pdf>.
4. Зверяков О.М. Антикризове управління банком в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс] / О. М. Зверяков // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – № 3 (43). – 80-85. – Режим доступу: http://vsed.oneu.edu.ua/files/full/2011/vsed_43-2011.pdf, с.84-90.

Марія СТОЯНОВСЬКА
*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Забчук Г.М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

У період останніх декількох років Україна знаходиться у досить складній як політичній так і економічній ситуації. Проблеми на політичному тлі призвели до проблем в економіці. В свою чергу, найбільш вразливим місцем економіки виявилась банківська система, як результат, розвиток банків гальмується, великою кількістю чинників.

Потрібно відзначити, що більшість цих чинників сформовані поза банківською системою. Найбільш характерними, що впливають на дисбаланс в банківській системі є:

Довготривала економічна криза в Україні. Причиною цього є залишки монополізму, що впливають на розвиток малого та середнього бізнесу, застарілі технології як в процесі управління підприємствами так і самому виробництві, втрата основного ринку збуту, несприятлива політична ситуація, та ще багато інших. Всі ці недоліки безпосередньо діють на фінансову сферу і на банки загалом.

Несприятливий стан більшості суб'єктів ринку. У зв'язку з економічною кризою, на сьогодні, велика кількість підприємств працюють у збиток. Залишилась лише незначна частина виробників, продукція яких має попит на ринку(продукти харчування, гігієнічні засоби, продукти які пропонує сфера послуг та інші). Підприємства у зв'язку з банкрутством беруть кредит у комерційних банках, намагаючись хоч якось його задіяти у виробництво, але потрапляють у ситуацію коли не в змозі оплатити по кредитах. Негаразди впливають на роботу банків, у них збільшуються несвоєчасні повернення кредитів, скорочуються кошти на клієнтських рахунках, що впливає на їх розвиток. За жовтень 2015 року загальний обсяг збитку діючих банків становив 3,7 млрд гривень.[1.40]

Нестійкість фінансової системи. Зниження реальних доходів населення, низька купівельна спроможність як наслідки інфляційного процесу, а отже збільшення витрат на споживання, та обмеженні можливості до заощаджень на рахунках у банку. Даний процес послаблює роботу банківської системи. Низький попит на кредити та депозити зменшує доходи банку. Крім того інфляція суттєво ускладнює процес нарощення банківською системою України власного капіталу що є потенційною загрозою втрати нею стабільності [2, 2].

Недосконалість законодавчої бази в процесі регулювання банківської системи. Банки не мають повного захисту у відносинах між кредитором і позичальником а тому вони висувають більш жорсткі умови при наданні

кредитів, що робить їх позички ще менш доступними та обмежує базу для отримання доходів [2, 2].

Внутрішньою проблемою є те що вони створювались як розрахунково-фінансові центри небанківського бізнесу їх акціонерів. Значиму частину кредитів надані інсайдерам тобто власникам бізнесів, що пов'язані з власниками банків. Це приховане вилучення коштів акціонерів з банку.

Обсяг державного боргу, що впливає на рівень рейтингу: «25 вересня 2015 р. Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's Ratings Services знизило довгостроковий суверенний кредитний рейтинг України до вибіркового дефолту "SD/D"» [3, 3].

Проблема оптимальної структури банківської системи, полягає у посиленні конкуренції, концентрації банківського капіталу, появи нових інформаційних технологій, що ускладнює роботу українських банків.

Кількість банків. Станом на 1 вересня 2016 року в Україні функціонували 100 банків, і з них 25 з іноземним капіталом. Загалом протягом останніх двох років 82 банки були виведені з ринку, і 17 саме у 2016 році. Сьогодні серед неплатоспроможних банків перебуває 4, а у стані ліквідації 78.

Розвитку банківського сектора перешкоджає також відсутність належного законодавчого та нормативного забезпечення усього можливого спектру банківських операцій внаслідок чого банки не завжди спроможні в повній мірі розвивати нові види послуг у відповідь на зростаючі потреби ринку що послаблює їх здатність до ефективної конкуренції [2, 2].

Таким чином відчуваючи вплив як зовнішніх так і внутрішніх факторів банківська система України сьогодні знаходиться не в кращій ситуації, тому для запоруки таких негативних факторів вона повинна бути стійкішою до зовнішніх та внутрішніх потрясінь.

Для удосконалення роботи банківської системи необхідно прийняти такі заходи:

- удосконалення процесу управління банками, а також поступового підвищення розміру капіталу;
- надати більший захист банкам у відносинах між кредитором і позичальником, що послабить жорсткість умов кредиту;
- відновлення довіри населення до банківської системи України;
- припинення масового закриття банків, перейти до методу їх об'єднання, задля підтримки роботи один одного;
- сприяння залучення іноземного капіталу в банківську систему України, шляхом надання гарантій та створення сприятливого макросередовища [1, 47];
- створити програму працевлаштування для працівників банків, які були звільнені у зв'язку з банкрутством банку;
- посилення заходів «дедоларизації вкладів» [1, 46];
- удосконалення системи нагляду за банками.

Отже, враховуючи вищесказане можна стверджувати, що банківська система України потребує повного оновлення. В процесі розвитку інтеграційних процесів удосконалення, розвиток банківської системи має розглядатись як одне з пріоритетних завдань.

Література:

1. Реструктуризація банківської системи України: сучасний стан та перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1504/15doostp.pdf>
2. Проблеми розвитку банківської системи та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3859/1/21.pdf>
3. Банківська система України: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2015/67.pdf

Тетяна СУНДУК

викладач кафедри банківської справи

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ СУЧАСНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКУ

В сучасних умовах трансформації економіки України, подальшого розвитку її регіонів та прагнення до інтеграції в світовий економічний простір дуже гостро стоять питання організації та розвитку регіональних мереж вітчизняних банків.

Зазначимо, що регіональна мережа банку, як правило може мати:

- дочірні банки;
- філії банку;
- представництва банку;
- відділення банку.

Організація цих підрозділів вітчизняного банку, що має намір вести законний й цивілізований бізнес, в головному залежить від нормативно-правового базису законодавства України, нормативно-методичних та стратегічних положень відповідного банку.

Законом України, який регулюється порядок створення та функціонування структурних підрозділів банку, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [1].

Відповідно ст. 23 «Порядок відкриття відокремлених підрозділів банку на території України»: «Банк має право відкривати відокремлені підрозділи (філії, відділення, представництва тощо) на території України у разі його відповідності вимогам щодо відкриття відокремлених підрозділів, встановленим нормативно-правовими актами Національного банку України» [1].

Банк зобов'язаний повідомити Національний банк України (далі НБУ) про відкриття відокремленого підрозділу, для його включення до Державного реєстру банків. Відокремлений підрозділ банку має право розпочати свою діяльність через 10 днів після повідомлення банком НБУ.

За ст. 19 закону, НБУ перевіряє відповідність приміщення і обладнання відокремленого структурного підрозділу банку вимогам, встановленим ним [1]. НБУ має право відмовити у наданні згоди на відкриття філії з таких підстав: 1) надані документи не відповідають вимогам закону чи нормативно-правових

актів НБУ; 2) приміщення та обладнання не відповідають вимогам НБУ щодо безпеки зберігання цінностей (якщо підрозділ має намір самостійно працювати з готівковими коштами та цінностями); 3) запропоновані кандидатури керівника та головного бухгалтера підрозділу не відповідають вимогам закону щодо професійної відповідності та ділової репутації; 4) у банка-заявника виявлено фінансові або правові проблеми, що вказують на можливість негативних наслідків для клієнтів чи потенційних клієнтів банку в результаті відкриття підрозділу [1].

Також, для створення відокремлених структурних підрозділів банк зобов'язаний розробити внутрішньобанківську систему реєстраційної кодифікації таких підрозділів та надати кожному внутрішньобанківській реєстраційні коди. Про зміни в системі внутрішньобанківської реєстраційної кодифікації цих підрозділів або зміну внутрішньобанківського реєстраційного коду підрозділу банк має інформувати Національний банк України та територіальні управління Національного банку України за місцезнаходженням банку та відповідних його підрозділів за один місяць до часу введення змін.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює порядок створення відокремленого структурного підрозділу банку в Україні, є Положення НБУ «Про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень» [2].

Розглянемо характеристику окремих видів структурних відокремлених підрозділів банку відповідно зазначеного положення НБУ. Філія банку – відокремлений структурний підрозділ банку, що має статус юридичної особи і здійснює банківську діяльність від імені банку. Філії банків здійснюють банківські та інші операції згідно з положенням про філію, на підставі банківських ліцензій, отриманих банками, і лише за умови наявності та у межах письмового дозволу, наданого банком. Філії банків не мають права відкривати рахунки банкам та в банках, у тому числі укладати кореспондентські відносини. Керівник філії банку діє на підставі довіреності, виданої банком [2].

Представництво банку не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення та від імені банку, фінансується банком і не має права здійснювати банківську діяльність. Банк відкриває представництвом поточні рахунки відповідно до законодавчих актів України та нормативно-правових актів НБУ. Для внесення до Державного реєстру банків інформації про відкриття представництва банк подає до територіального управління НБУ за місцезнаходженням банку документи: клопотання банку про реєстрацію представництва із зазначенням його внутрішньобанківського реєстраційного коду; копію протоколу (або витяг з протоколу) компетентного органу банку, засвідчений відбитком печатки банку, про відкриття представництва, що прийняте не раніше ніж за три місяці до часу подання клопотання; положення про представництво, затверджене компетентним органом банку та підписане головою правління (ради директорів) у чотирьох примірниках; копію довіреності керівнику представництва, засвідчену відбитком печатки банку, на здійснення представницьких функцій від імені банку. Реєстрація представництва здійснюється протягом десяти робочих днів із дня отримання

територіальним управлінням НБУ за місцезнаходженням банку всіх потрібних документів [2].

Відповідно до зазначеного Положення, з метою поліпшення обслуговування клієнтів та виконання функцій, визначених банком, банк може відкривати структурні підрозділи у вигляді – відділень банку. У разі відкриття відділення банк зобов'язаний присвоїти йому внутрішньобанківський реєстраційний код згідно з внутрішньобанківською системою реєстраційної кодифікації. Про зміну внутрішньобанківського реєстраційного коду відділення банк повинен інформувати територіальне управління НБУ за місцезнаходженням цього відділення за один місяць до часу введення змін. Відділення має право виконувати відповідні банківські операції після погодження його відкриття територіальним управлінням НБУ за місцезнаходженням відділення та за умови дотримання встановленого НБУ нормативу його мінімального розміру регулятивного капіталу. Операції відділення, залежно від його підпорядкованості, відображаються в балансі банку або філії [2].

Слід зазначити, що вітчизняний банк має право створити дочірній банк (у тому числі шляхом придбання акцій/часток іноземного банку), філію і представництво на території іншої держави за умови отримання дозволу НБУ. Для цього банк подає до НБУ бізнес-план та економічне обґрунтування доцільності створення дочірнього банку, філії чи представництва банку за кордоном. Дочірній банк, філія чи представництво українського банку на території іншої держави реєструються відповідно до вимог законодавства цієї держави, в свою чергу банк у місячний термін має повідомити НБУ про відкриття дочірнього банку, філії чи представництва на території іншої держави з наданням копій відповідних документів про їх реєстрацію [3].

Отже, на сучасному етапі розвитку банківського сектору України особливого значення набуває необхідність упорядкування територіальної структури відокремлених підрозділів банків відповідно чинного законодавства країни, які повинні стати ефективною базою фінансового обслуговування секторів української економіки.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 07.12.2000 № 2121-III / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень [Електронний ресурс]: положення затверджене постановою Правління Національного банку України від 31.08.2001 № 375. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0906-01>.
3. Про порядок створення дочірнього банку, філії і представництва українського банку на території інших держав, особливості їх закриття та здійснення нагляду [Електронний ресурс]: положення затверджене постановою Правління Національного банку України від 19.02.2002 № 158/6446. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0158-02>

Павло ТОЛУБ'ЯК
студент факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Чи не найчастіше сьогодні в Україні говорять про валюту і курси. За цими дискусіями приховуються значні складнощі, ігнорування яких може стати суттєвим обмежуючим чинником економічного розвитку і добробуту країни.

Нагадаємо, що номінальний валютний (обмінний) курс – це відносна ціна двох валют, яка визначається кількістю номінальних грошових одиниць однієї країни, яку можна купити за номінальну грошову одиницю або за певну фіксовану кількість номінальних грошових одиниць іншої країни. Заходи валютної політики, спрямовані на загальне зниження вартості національної валюти, називаються девальвацією, а політика, спрямована на підвищення вартості валюти – ревальвацією.

Найчастіше обмінний курс визначається як вартість одиниці іноземної валюти у термінах національної. Тобто, зазвичай, ми говоримо про курс 26 грн. за один долар (а не про приблизно 4 центи за одну гривню). У цих припущеннях підвищення значення курсу означає ослаблення національної валюти, або її девальвацію (тобто, зростання вартості іноземної валюти), а зниження значення курсу – зміцнення національної валюти, або її ревальвацію.

Як показує практика, країни обирають валютні режими переважно з урахуванням політичних чи політизованих міркувань. І навіть економічно близькі країни можуть мати відмінні режими, та часто не можуть їх належно аргументувати. Той чи інший вибір валютного режиму впливає на найголовніші макроекономічні показники (темпи зростання, інфляцію, бюджетний і платіжний баланс тощо), а також як обраний режим впливає на результативність та ефективність економічної політики. Загалом режими визначаються залежно від ступеня втручання органів грошово-кредитного регулювання у ринкове курсоутворення [3].

Основними валютними режимами є:

Фіксований – включає точне визначення вартості національної валюти у термінах окремої іноземної валюти, спеціального валютного кошика чи будь-якого іншого кошика валют і підтримку такого офіційно встановленого рівня. При цьому центральний банк офіційно зобов'язується вільно без обмеження обмінювати національну валюту на іноземну і навпаки;

Гнучкий (плаваючий) – курсоутворення або формування вартості відбувається завдяки ринковим принципам на основі попиту та пропозиції, а для впливу на формування виступають інструменти монетарної політики (процентна ставка та пропозиція грошей);

Контрольований – базується на урядовому контролі та обмеженнях у конвертованості валют, тобто контролі за порядком обігу і використання

національної валюти на зовнішньому (міжнародному) та внутрішньому (національному) валютних ринках.

Проте, жоден з режимів не має виключних переваг для забезпечення політики зростання і розвитку. Головною перевагою фіксованого курсу вважається зрозумілість і визначеність курсової динаміки, що загалом робить економічне середовище країни більш прозорим, а з тим і привабливим для міжнародних інвесторів та кредиторів. Однак, підтримка фіксованого курсу вимагає наявності значних резервів для проведення інтервенцій або ж запровадження валютного контролю, що погіршує привабливість, особливо в довгостроковому аспекті.

До переваг системи гнучких курсів насамперед належить спроможність до ринкового врегулювання зовнішньоекономічних дисбалансів (без значного втручання центрального банку країни). Вважається, що гнучкі курси дозволяють економіці ефективніше адаптуватись до зовнішніх викликів саме в довгостроковому аспекті. Проте, вільно плаваючий валютний курс залишає країну без чітких цінових сигналів, що ускладнює інвесторам визначення їх поведінки. А для малої відкритої економіки, яка активно залучається до міжнародної торгівлі, непередбачуваність і повна залежність від зовнішніх шоків може виявитися загрозою.

Зниження чи зростання ринкової вартості відбувається за будь-яких режимів валютного курсу. І якщо за плаваючого режиму курс валюти досягається ринковими інструментами попиту-пропозиції, то за фіксованого зниження чи зростання курсу відбувається адміністративно, шляхом оголошення урядом нового «рівноважного» рівня курсу. Водночас, за стійкого перевищення попиту на валютних ринках над пропозицією (чи пропозиції над попитом), такий надлишковий продаж-купівля валюти центральним банком означає не що інше, як валютні інтервенції.

Країни, які в переважній більшості не досягли належної макроекономічної стійкості, віддають перевагу різноманітним формам прив'язки національної валюти до однієї (або кошику з двох-трьох) з світових валют (найчастіше, це долар або зі значною часткою долара в кошику). Зважаючи на економічну та інституційну спроможність, розвинуті країни зазвичай практикують режим гнучкого курсу, що розширює можливості макроекономічного збалансування. Більше того, у випадку нарощування глобальних валютних диспропорцій, великі країни вдаються до узгоджень і коригувань взаємної економічної та валютної політики. Утім, навіть подібні узгодження не ліквідують суперечностей, що призводять до суттєвих валютних коливань на глобальному рівні. Тобто, мінливість валютних курсів, яка провокує макроекономічні зміни (насамперед, у процентній політиці), не є чимось особливим чи незвичайним. Скоріше навпаки – у світовій економіці, навіть розвинутих країн, перманентно виникають валютні шоки, які вимагають вжиття неординарних заходів [2].

Розуміння базових чинників валютної нестабільності є вкрай принциповим для визначення стабілізаційних заходів державної політики. Найвагомішими чинниками виступають кваліфіковане та послідовне застосування інструментів валютної та грошової політики, а також раціональні очікування учасників

ринків, які оцінюють поточні зміни як такі, що ведуть до стабілізації валютного середовища, чи, навпаки, спонукають до його (середовища) розбалансування. Зважаючи на слабкість інститутів, наслідки реалізації неадекватної політики для висхідних країн можуть бути вкрай згубними [1].

Крім того, валютний курс для висхідних економік може слугувати корисним індикатором для монетарної політики, а далі й необхідною складовою фіскальної політики для збалансування економічного середовища. Вільно плаваючий курс може не надавати цільового індикатора, а тому інфляційний чинник здатний порушити бажані баланси. На противагу, фіксований режим виглядає привабливо, проте утримувати його довго надзвичайно важко.

Отже, якщо фіксований курс в умовах підвищеної інфляції з плином часу призводить до реального зміцнення вітчизняної валюти та підвищує дефіцит рахунку поточних операцій, то обраний рівень фіксації є таким, що дедалі менше відповідає іншим макроекономічним показникам і досягненню внутрішньої та зовнішньої рівноваги. І найбільш доцільним у такій ситуації виглядає послаблення режиму, аж до встановлення вільно плаваючого. Як зреагують на такі зміни безпосередньо агенти ринку передбачити дуже складно.

Література:

1. Цеттельмейер Д., Ситрин Д. Стабилизация: сравнение политики фиксированных и плавающих обменных курсов: Курс по финансовому программированию и макроэкономической политике. – Т. 3. – 1998. Rose A. Exchange Rate Regimes in the Modern Era: Fixed, Floating, and Flaky. – <http://faculty.haas.berkeley.edu/arose/fff.pdf>
2. Exchange Rate Regimes: Definition. – <http://www.policconomics.com/lpexchange-rate-regimes-exchange-rate-regime/>. Yagci F. Choice Of Exchange Rate Regimes for Developing Countries. – <http://www.worldbank.org/afr/wps/wp16.pdf>. Exchange-rate regimes.
3. Rose A. Exchange Rate Regimes in the Modern Era: Fixed, Floating, and Flaky. – <http://faculty.haas.berkeley.edu/arose/fff.pdf>

Олена ХУДА

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

За умов розвитку ринкових відносин та інтеграційних процесів в Україні, питання забезпечення фінансової безпеки підприємств є необхідним для ефективного функціонування підприємств, незалежно від форм власності та сфер господарювання. Фінансова безпека в значній мірі залежить від джерел, обсягів та методів фінансового забезпечення. Фінансова безпека підприємств

пов'язана з фінансово-господарською діяльністю, обумовлена рухом грошових (фінансових) потоків. Фінансова безпека або небезпека виникають тоді, коли підприємства не можуть розрахуватися із своїми кредиторами. Тобто фінансова безпека пов'язана з фінансовим станом підприємства. Останній залежить від достатності грошових ресурсів, що може використати підприємство для забезпечення фінансово-господарської діяльності.

Таким чином, фінансова безпека підприємства є тоді, коли є в достатності фінансові ресурси, якими підприємство може вільно користуватись, здійснюючи різні витрати як операційного чи інвестиційного характеру, так і витрати, які спрямовуються в інтересах власників, держави, персоналу тощо.

В більшості підприємства не мають можливості функціонувати без достатнього обсягу фінансових ресурсів, які можливо отримати за рахунок взаємодії з фінансовим ринком. На українському фінансовому ринку основними постачальниками фінансових ресурсів для підприємств є державні органи та кредитні інститути, зокрема банківські установи. Банки, як постачальники фінансових ресурсів при кредитуванні підприємств, зацікавлені як в найшвидшому обігу грошових коштів, так і в отриманні помітних доходів від надання кредитів. Отже, банки зацікавлені в збільшенні кредитування підприємств, але на умовах, які більш привабливі для них аніж підприємств. При цьому банки намагаються якомога вище встановити вартість кредитів, що надаються, не враховуючи як це вплине на вартість та обсяги виробництва, темпи зростання продажів, збутові якості товарів [1]. Таким чином, кредитування підприємств прямо впливає на їх фінансову безпеку, створює сукупність загроз для фінансово-господарської діяльності.

Роль кредиту як джерела фінансового забезпечення розвитку підприємств реального сектору обмежена суворими правовими умовами: щодо термінів і порядку погашення позичок, підвищення вартості кредиту в міру збільшення обсягу позикових коштів, необхідності використання різних форм забезпечення для захисту від ризиків, дії принципу зростаючого ризику, відповідно до якого наростання частки використовуваних підприємством кредитних ресурсів викликає несприятливі наслідки для рівня рентабельності цього суб'єкта господарювання.

Для вирішення цієї проблеми варто звернути увагу на досвід економічно розвинутих країн, де протягом останніх 15 – 20-ти років було знято більшість адміністративно - законодавчих обмежень, створено сприятливі фінансово-економічні умови для розвитку підприємництва. Так наприклад у США, Японії, Швейцарії кредитні ставки для підприємств становлять не більше 4-6%. У той же час в Україні – 17-53% [3]. Це свідчить про те, що кредит перетворюється зі стимулу виробництва на задушливий фактор. Тому якщо відсоток по кредиту більше 20%, то цей кредит не сприятиме розвитку реального сектора, а буде навпаки пригнічувати його і вимивати оборотні кошти підприємств [2].

Для подальшого удосконалення взаємовідносин банків та підприємств реального сектору доцільно запропонувати рекомендації, основними з яких є: визначення необхідних підприємствам обсягів кредитних ресурсів; використання механізмів компенсації різниці між ринковою та фактичною

ставкою частки прибутку підприємств у ціні продукту; забезпечення кредитними ресурсами підприємств за прийнятними ставками (порівнянними з рентабельністю виробництва); визначення потреб у кредитних ресурсах за пільговою процентною ставкою; використання компенсації підприємствам процентних витрат за користування кредитом.

Отже, між фінансовою безпекою підприємств та банківським кредитуванням існує тісний зв'язок, який обумовлений потребами підприємств у фінансових ресурсах. На нашу думку, доцільно при взаємодії банків з підприємствами знайти більш - менш привабливі для обох сторін умови кредитування, щоб підприємства стабільно мали можливість фінансувати господарську діяльність, сплачувати відсотки та погашати основний борг, а банки отримувати доходи та формувати нові кредитні ресурси для подальшого кредитування.

Література:

1. Демченко І. В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: сутність та умови виникнення /І. В. Демченко // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 1 (6). – С. 35-38.

2. України асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=8550&Itemid=222

3. Гроші в кредит банків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://groshi-v-kredit.org.ua/top-10-stavok-za-depozytamy-v-sviti.html>

Ярослав ЧАЙКОВСЬКИЙ

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬЩІ У 2011-2015 РОКАХ

Стабільне функціонування банківської системи є необхідною умовою для стійкого економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

На кінець 2015 року банківську діяльність в Польщі здійснювали 626 юридичних осіб, з яких 38 комерційних банків, 27 філій кредитних організацій (табл. 1).

Крім комерційних банківських установ в Польщі розбудована широка мережа кооперативних банків. На протязі останніх 5 років кількість самостійно функціонуючих кооперативних банків зменшилася на 13 установ (з 574 у 2011 році до 561 в 2015 році, див. табл. 1).

У багатьох країнах Європейського Союзу, наприклад, Італії, Нідерландах, Франції та Австрії, кооперативні банки відіграють велику роль.

У 2015 році було завершено злиття BNP Paribas SA з Банком BGZ (Bank Gospodarki Żywnościowej) SA, в результаті чого створено банк, який виявився в десятці найбільших банків за обсягом сукупних активів. Наслідком цього злиття було також зростання концентрації, яка вимірюється участю 10

найбільших банків в активах банківського сектора (з 70,0% на кінець 2014 року до 70,5% на кінець 2015 року). Концентрація, яка вимірюється часткою на ринку 5 найбільших банків за обсягом сукупних активів, істотно не змінилася (на кінець 2015 року їхня частка в активах склала 48,8%, див. табл. 1) [1, с. 21].

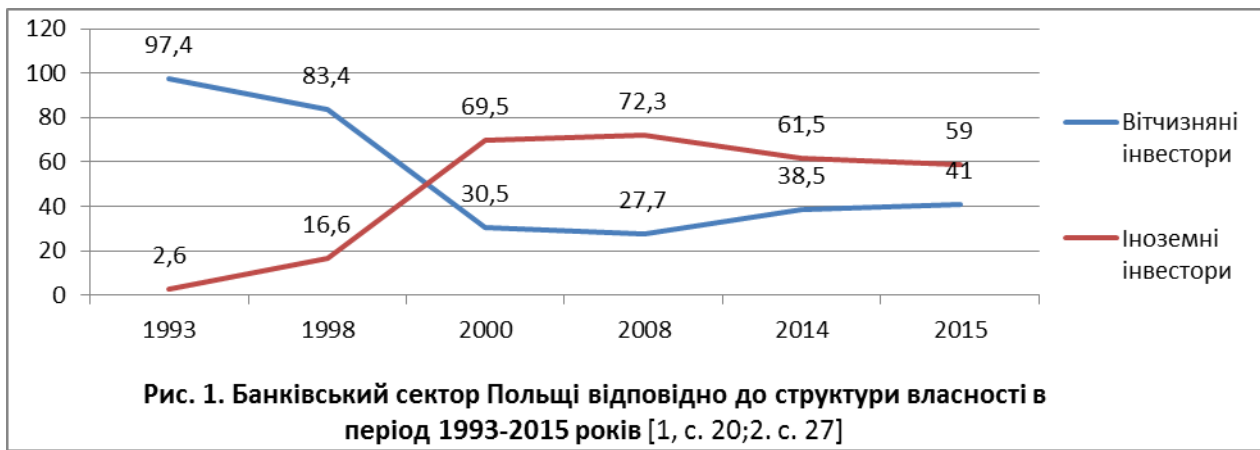
Таблиця 1

Окремі показники структури банківського сектора в Польщі в 2011-2015 роках [1, с. 19]

№	Показники	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Кількість юридичних осіб, які здійснюють банківську діяльність	642	642	640	631	626
1.1	Комерційні банки	47	45	41	38	38
1.2	Відділи кредитних організацій	21	25	28	28	27
1.3	Кооперативні банки	574	572	571	565	561
2.	Кількість установ	13921	15412	15305	15062	14496
3.	Частка в активах сектора					
3.1	Банки, які контролюються внутрішніми інвесторами, %	35,0	36,4	36,8	38,5	41,0
3.2	Банки, які контролюються іноземними інвесторами, %	65,0	63,6	63,2	61,5	59,0
4.	Частка в активах сектора					
4.1	5-ти найбільших банків, %	44,3	45,0	46,1	48,5	48,8
4.2	10-ти найбільших банків, %	63,4	64,6	67,3	70,0	70,5

Ситуація польського банківського сектора в 2015 році залишалася стабільною (незважаючи на застосування в листопаді 2015 року Комісією з фінансового нагляду висновку про банкрутство найбільшого кооперативного банку, зокрема Кооперативного Банку Ремесла і Сільського господарства в Воломіні – SK банку, і звернення до відповідного суду для оголошення банкрутства), яка була обумовлена стійким відновленням економіки і навколишнього середовища, рекордно низьких процентних ставок.

Велике значення в розвитку польського банківського сектора мали, в основному, історичні умови, звички і уподобання клієнтів та пропозиція продуктів і послуг, які адаптовані до потреб клієнтів, а також лібералізація правил і, нарешті, форма приватизації шляхом продажу банку стратегічному інвесторові та використання різних стимулів для іноземних інвесторів. На шляху процесу приватизації і припливу іноземного капіталу, банківський сектор в Польщі став сектором з переважанням іноземного капіталу. Проривом у цьому відношенні були 1998-2000 роки, в яких частка іноземних інвесторів в активах банківського сектора збільшилася з 16,6% в 1998 році до 69,6% в 2000 році і до 2008 року (72,3%). Після 2008 року, як наслідок глобальної фінансової кризи і швидкого зростання банків з вітчизняним капіталом, частка іноземних інвесторів поступово знижувалася (див. табл. 1, рис. 1).

Проведена в 2014 році консолідація посилила тенденцію до зростання польського банківського сектора і підвищення його концентрації. Придбання Nordea Bank Польщі під контролем Казначейства банку РКО ВР збільшило частку банків з переважанням польського капіталу до 38,5%. На кінець 2014 року частка іноземного капіталу у капіталі банків склала відповідно 61,5% (див. табл. 1, рис. 1) [2, с. 27, 97].

У 2015 році в структурі банківського сектора знову спостерігалось збільшення частки активів банків, які контролюються польськими інвесторами (41,0%, див. табл. 1, рис. 1), в результаті поглинання (придбання контролю над) Alior Bank SA групою PZU SA [1, с. 20].

Наприкінці 2015 року вітчизняні інвестори контролювали 12 комерційних банків і всі кооперативні банки (Казначейство держави контролювало 5 комерційних банків), а іноземні інвестори 26 комерційних банків і всі філії кредитних організацій (контрольні пакети акцій належали інвесторам з 18 країн, при цьому домінуючу роль відігравали інвестори з Італії (10,7%), Німеччини (10,5%) та Іспанії (9,0%) (рис. 2) [1, с. 20].

Чистий прибуток польського банківського сектора в 2014 році досяг найвищого значення в історії (табл. 2). Це було продовженням тенденції, що спостерігається з 2011 року, коли після значного падіння під час економічного спаду в Польщі в 2009-2010 роках, фінансові результати банків повернулися на високий рівень, регулярно перевищуючи 15 мільярдів злотих.

Таблиця 2

Результати діяльності банківського сектора Польщі в 2010-2015 роки
(млрд. зл.) [1, с. 5; 2, с. 119]

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Чистий фінансовий результат	11,5	15,4	15,4	15,1	15,9	11,5

У 2015 році відбулося суттєве зниження фінансового результату польського банківського сектора (чистий фінансовий результат банківського сектора склав 11462 млн злотих, що на 4415 млн злотих, або 27,8%, нижче, ніж в 2014 році (див. табл. 2).

В Республіці Польща, як і в інших країнах Центральної та Східної Європи, більшість капіталу банків належить зарубіжним інвесторам, хоча з 2008 року прослідковується, на нашу думку, позитивна тенденція зростання вітчизняного капіталу.

За аналізований період, з 2011 по 2015 роки, банківська система Польщі, незважаючи на зниження чистого фінансового результату діяльності в 2015 році, функціонувала стабільно, забезпечувала безперервність надання банківських послуг.

Література:

1. Raport o sytuacji banków w 2015 r. / Urząd Komisji nadzoru finansowego. – Warszawa, 2016. – 147 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.knf.gov.pl/Images/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2015_tcm75-47215.pdf.
2. Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2014 r. / Narodowy Bank Polski. – Warszawa. – 2015 r. – 336 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf022016.pdf>.

Євгеній ШАПОВАЛОВ

студент факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

**ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ
ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ**

На сучасному етапі розвитку України та задекларованого нашою державою курсу на євроінтеграцію все важливішими питаннями на порядку денному виступають проблеми нівелювання різниці між рівнем життя населення Європейського союзу та наближення вітчизняних умов проживання до закордонних стандартів. Зрозумілим є те, що досягнення даних задач є неможливим без пошвавленням господарського життя та розвитку економіки.

Європейська практика показує, що багато в чому легкість ведення бізнесу забезпечується доступністю банківських кредитів. Дане явище спричинене стабільністю та високим рівнем розвитку банківської системи, що дозволяє

комерційним банкам володіти достатнім обсягом ресурсів для здійснення кредитування. Головним чинником до зміцнення банківської системи є підвищення рівня довіри з боку громадськості. Кожна особа має бути впевненою, що її заощадження, передані на зберігання до фінансових установ у вигляді депозитів будуть надійно захищеними.

На жаль, поточний стан справ у банківському секторі України вказує на те, що забезпечити довіру населення банкам стає все важче і важче. Система проходить етап очищення, що не може бути безболісним. Тому зараз на перший план виходить роль Фонду гарантування вкладів.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб заснований з метою захисту прав та законних інтересів вкладників банків і виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Основним завданням Фонду гарантування є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Вагомим внеском щодо розширення повноважень даної установи та її підвищення незалежності від зовнішнього впливу став Закон України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [1]. Даним Законом надано змогу Фонду здійснювати виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків.

Подальша модернізація діяльності фонду передбачається прийнятим 16 липня 2015 року Законом України № 629-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» [2]. Варто зазначити, що впровадження норм цього закону передбачається поетапно. В рамках третього етапу 15 листопада 2016 прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» [3]. Законом пропонується прирівняти до вкладу кошти, залучені від населення в якості позики або вкладу до небанківської фінансової установи через повірений за відповідним договором банк. Гарантуватися до відшкодування будуть кошти в тому випадку, якщо на день набрання чинності цього закону повірений банк був визнаний неплатоспроможним. Крім того, законом також передбачається доручити Фонду гарантування ретельно вивчити документи по кожній особі, яка прирівняна до вкладника, і не пізніше 20 робочих днів з дня набрання чинності цього закону почати виплату відшкодування коштів. Фонд гарантування вкладів наділяється правом представляти вимоги до небанківських фінансових установ, які залучали кошти від населення. Засоби, що стягуються з таких установ, будуть включатися в ліквідаційну масу відповідного банку. Пояснювальна записка до закону передбачає те, що така система дозволить уникати зловживання довірою вкладників. Зокрема, мова йде про схему, коли в приміщеннях банку фізособам пропонується укладати договори позики з небанківськими фінансовими установами через повіреного, яким виступає банк. При цьому відкривається банківський рахунок,

з якого в подальшому кошти перераховуються на рахунки небанківських установ. Подібна схема скерована переважно на осіб похилого віку діяла у банку «Михайлівський», резонансне банкрутство якого спричинило нову хвилю недовіри до банківської системи та протести серед населення. Отже, дане нововведення потенційно зможе знизити ризик шахрайських дій та маніпуляцію довірою вкладників.

До того ж у рамках третього етапу удосконалення діяльності Фонду передбачено розширення суб'єктного складу, що підпадатиме під гарантії, а саме відбудеться їх поширення на фізичних осіб – підприємців [2]. Це є позитивним кроком, що сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу, так як ФОП отримають захищеність їх вкладів, тобто відбудеться хеджування ризиків банкрутства. Комерційні банки ж в свою чергу зможуть отримати додатковий ресурс у вигляді залучених депозитів для здійснення кредитування. В ідеалі запуститься механізм, що має суттєво поживити господарське життя в нашій державі.

На тлі нестабільності банківської системи вагомими аспектом діяльності Фонду стало виведення неплатоспроможних банків з ринку. Можна говорити, що система переживає етап чистки. Так кількість банків на початок 2016 року становила 118 штук. Станом на 1 листопада цей показник зменшився на 17 і складає 101 банк [4]. Хоч за цей період і було визнано неплатоспроможними кілька великих банків як «Хрещатик» та «Михайлівський», загалом дану практику можна розглядати позитивно так як більшість ліквідованих банків мали кептивну природу і слугували лише механізмом досягнення певних цілей олігархічними кланами та не функціонували як повноцінні фінансові установи.

Кризові явища в економіці України зумовили втрати банківською системою основного внутрішнього інвестора – фізичних осіб. Хоча у поточному році можна говорити про певну стабілізацію. Так, станом на 1 січня 2016 року сума вкладів фізичних осіб становила 362,3 млрд. грн., кількість вкладників була на рівні 44,7 млн. осіб, середній розмір вкладу 8104 грн, а коефіцієнт покриття 98,8% [4]. На 1 жовтня сума вкладів відповідала значенню в 377 млрд. грн., що свідчить про позитивну тенденцію збільшення обсягів залучення коштів і збільшення ресурсної бази банків. Зменшення кількості вкладників до 41,9 млн. осіб можна пояснити виведенням кількох великих банків, тому дане явище не є таким негативним як може здатися на перший погляд. Середній розмір вкладу зріс до 9010,93 грн, що слід варто оцінювати позитивно. Хоч і певний вплив інфляції має місце, загалом це свідчить про поступове повернення довіри до банків, що можна поставити в заслугу Фонду. Коефіцієнт покриття не зазнав суттєвих змін і становив 98,6% [4], що означає високий рівень захищеності вкладів фізичних осіб.

Станом на 1 листопада 2016 року обсяг коштів виплачених вкладникам неплатоспроможних банків становив 80 155,6 млн. грн.. За неповний рік цей показник змінився із 65929,8 млн. грн. [4] на 14 225,80 млн. грн. або ж на 21,57%, що свідчить про виконання Фондом своїх прямих функцій.

Загалом варто розцінювати діяльність Фонду протягом останніх періодів у позитивному ключі. Очищення банківської системи триває і не дивлячись на

певні суперечливі моменти відбувається доволі ефективно. Можна стверджувати, що завдяки діяльності Фонду на ринку залишатимуться реально конкурентоспроможні установи. Хоч і існують бюрократичні перепони, що сповільнюють виплату вкладникам збанкрутілих банків їх коштів варто зазначити, що поступово фонд справляється із даним завданням. Рівень довіри до банківських установ з боку українців і досі залишається доволі низьким, проте варто все ж таки говорити про поступове покращення ставлення. Не варто забувати, що банківська система України доволі молода, особливо в порівнянні із Європою, де провідні банки можуть функціонувати не одне століття, і досі проходить етап становлення. Хоч і залишається багато проблем, що потребують вирішення, вже зараз можна спостерігати зародження позитивних тенденцій. Подальше слідування встановленому вектору дозволить Фонду не тільки покращити ситуацію у банківській сфері, а допоможе оздоровити фінансову систему загалом, що слугуватиме надійним підґрунтям до розвитку економіки держави.

Література:

1. Закон України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».
2. Закон України № 629-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку».
3. Закон України від 15.11.2016 № 1736-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку».
4. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Статистика. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/statystyka>.

Яна ЮХИМЕЦЬ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Рудан В.Я.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ВАРТОСТІ ГРИВНІ

Проблема забезпечення стабільності грошової одиниці України є однією з основних проблем стабілізації української економіки.. Вплив глобалізаційних факторів на національні грошові системи безпосередньо визначає рівень стабільності розвитку національних господарств в цілому. Глобальна фінансова нестабільність має найбільші негативний вплив на ті фінансові ринки, які розвиваються, до яких належить і Україна. Перш за все, це зумовлено відкритістю української економіки, її залежністю від імпорту енергоносіїв та експортних галузей.

Серед основних чинників, що впливають на валютний курс, можна виділити внутрішньодержавні та зовнішньодержавні.

Таким чином, до зовнішньодержавних відносяться:

1. Кризові явища в економіці.

Курс української гривні падає від початку 2014 р., хоча передумови для девальвації національної валюти зародилися набагато раніше. Ще від початку 2013 року більшість українських економічних оглядачів говорили про те, що стабільність курсу гривні є штучною, і прогнозували її падіння задовго до революції гідності та війни на Сході України. Причина полягала в слабкості української економіки, яка так і не відновила зростання після кризи 2008–2009 рр. через поганий бізнес-клімат і високий рівень корупції. Державні видатки перевищували доходи бюджету дедалі більше. Залежність від імпорту, особливо від надзвичайно дорогого російського газу, ставала все міцнішою, експорт падав разом з виробництвом, інвестиції не надходили, тоді як капітал втікав із країни.

2. Різниця відсоткових ставок у різних країнах.

Вплив цього фактора на валютний курс зумовлюється двома основними обставинами. По-перше, зміна процентних ставок у країні впливає за інших рівних умов на міжнародний рух капіталів, насамперед короткострокових. Підвищення процентної ставки стимулює приплив іноземних капіталів (що за інших рівних обставин підвищує валютний курс), а її зниження заохочує відплив капіталів, у тому числі і національних, за кордон. По-друге, процентні ставки впливають на операції валютних ринків та ринків позичкових капіталів.

3. Міра використання гривні в зовнішньоекономічних відносинах, ступінь її використання в міжнародних розрахунках.

Наприклад, той факт, що 60-70% операцій єробанків виконується в доларах, визначає масштаби попиту на цю валюту та її пропозицію. На курс валюти впливає і ступінь її використання в міжнародних розрахунках.

4. Значні масштаби «доларизації» економіки України.

Дане явище у собі серйозні загрози для національної грошової системи не так через ризики, яких сьогодні зазнає обіг долара як провідної світової валюти, як через обмеження можливостей повноцінного монетарного регулювання економіки, що виникають за умов паралельного перебування в обігу нарівні з національною грошовою одиницею іноземної валюти. Тому доларизація економіки України як результат фінансової глобалізації є явищем в більшій мірі негативним, хоча цілком об'єктивним.

5. Різниця відсоткових ставок у різних країнах.

Вплив цього фактора на валютний курс зумовлюється двома основними обставинами. По-перше, зміна процентних ставок у країні впливає за інших рівних умов на міжнародний рух капіталів, насамперед короткострокових. Підвищення процентної ставки стимулює приплив іноземних капіталів (що за інших рівних обставин підвищує валютний курс), а її зниження заохочує відплив капіталів, у тому числі і національних, за кордон. По-друге, процентні ставки впливають на операції валютних ринків та ринків позичкових капіталів.

6. Норма процента, яка регулює міграцію та розміщення капіталів.

Підвищення рівня позичкових процентів стимулює залучення іноземного капіталу, і відповідно, іноземної валюти, а зниження – заохочує відплив капіталів за кордон. Але підвищення процентних ставок має і негативний момент – викликає подорожчання кредиту, що пригнічує інвестиційну діяльність.

7. Кон'юктура валютних курсів та спекулятивні валютні операції.

Як свідчить світова практика, валютні операції далеко не завжди здійснюються тільки для торговельних та фінансових розрахунків. У багатьох випадках визначальною мотивацією суб'єктів валютного ринку може бути отримання спекулятивного прибутку. Якщо курс якої-небудь валюти має тенденції до зниження, то фірми та банки завчасно продають її на більш стійкі валюти, що погіршує позиції ослабленої валюти. Валютні ринки швидко реагують на зміни в економіці та політиці, на коливання курсових співвідношень. Тим самим вони розширюють можливості валютної спекуляції та стихійного руху "гарячих" грошей.

Внутрішньодержавні чинники, які впливають на стабільну вартість гривні:

1. Зміна попиту і пропозиції гривні на ринку, що залежить від стану платіжного балансу країни.

Коли активне сальдо платіжного балансу зростає, збільшуються валютні надходження в країну і пропозиція валюти. А це призведе до зростання курсу національної валюти (гривні). І навпаки, коли стан платіжного балансу погіршується, зростає попит на іноземну валюту, що призводить до падіння курсу гривні. Стан платіжного балансу, у свою чергу, залежить від продуктивності та конкурентоспроможності національної продукції, кон'юктури внутрішніх і світових цін на ринках партнерів, попиту на імпорт та експорт товарів.

2. Темпи інфляції.

Співвідношення валют за їх купівельною спроможністю (паритет купівельної спроможності) є своєрідною віссю валютного курсу, тому на валютний курс впливають темпи інфляції. Чим вищі темпи інфляції в країні, тим нижчий курс її валюти, якщо не протидіють інші фактори. Таку тенденцію звичайно можна простежити в середньо- та довгостроковому плані. Вирівнювання валютного курсу, приведення його у відповідність з паритетом купівельної спроможності відбуваються в середньому протягом двох років.

3. Дефіцит державного бюджету.

Бюджетний дефіцит значно посилює напруження на ринку позикових капіталів, викликає зростання позикового процента, перешкоджає зниженню високих процентних ставок. По величині дефіциту і по характеру його змін можна судити про негативні явища в економіці, явища що обумовлюють інфляцію грошової одиниці.

4. Економічно то політична стабільність в країні, що визначає міру довіри до валюти.

НБУ не довіряє 81% українців, довіряє лише 12%. 96,4% опитаних вказали, що через девальвацію гривні знизилася їхня купівельна спроможність, 91,6% – виникли труднощі з оплатою комунальних послуг, 89,5% – це призвело до

знецінення зарплати, для 82% це призвело до знецінення пенсій і соц. виплат, для 80,7% – до знецінення заощаджень у гривні, 75,1% – відмовилися від відпустки, 46,6% – стали боржниками.

Для забезпечення стабільної динаміки гривні необхідно вжити таких заходів:

1. Подолати економічну кризу в країні.

2. Стабілізувати платіжний баланс країни, підтримувати його на активному рівні.

3. Регулювання обсягу грошової пропозиції та здійснення курсової політики.

4. Сприяння формуванню системних передумов для підтримки стабільного низькоінфляційного середовища й забезпечення стійкості гривні до потрясінь у довгостроковій перспективі.

5. Мінімізувати роль долара (процес «доларизації»), насамперед, у внутрішньому господарському житті країни та посилити заходи щодо стабілізації національної грошової системи.

6. Підвищення статусу гривні як засобу платежу і засобу нагромадження.

Попри тривале збереження цінової стабільності, рівень доларизації економічних відносин у країні все ще залишається дуже високим. Тим часом є чіткий взаємозв'язок: що вища довіра громадян до валюти своєї країни, то міцніша й стабільніша економіка та вищий добробут самих громадян.

7. Заходи для зміцнення статусу гривні як єдиного засобу платежу та засобу накопичення.

8. Розвиток фондового ринку.

По-перше, розвинений фондовий ринок дає змогу акумулювати довгострокові фінансові ресурси на внутрішньому ринку і менше залежати від руху потоків капіталу з-за кордону. А це, своєю чергою, значно зменшить шоки, пов'язані зі зміною кон'юнктури світових фінансових ринків і з транскордонними потоками капіталу. По-друге, фондовий ринок є важливим елементом монетарного трансмісійного механізму, з допомогою якого передаються імпульси від зміни параметрів монетарних інструментів до рівня, на якому суб'єкти економіки приймають рішення щодо споживання й нагромадження.

9. Підвищення довіри до вітчизняної банківської системи, зокрема, шляхом збільшення сум гарантованого повернення вкладів громадян у національній валюті

10. Розвиток фінансової грамотності серед українців.

Отож, підсумовуючи, можна сказати, що на сьогоднішній момент немає досконало сформованої бази для забезпечення стабільності національної одиниці України. Для цього необхідно пройти значний шлях, що включає значні зміни в управлінні інфляційними процесами та подоланні протиріч в політиках НБУ та владних органів. Але в Україні на сьогодні є всі передумови для подальшої підтримки цінової стабільності. Це означає, що нашій грошовій одиниці можна довіряти. Тільки довіра й повага до нашої грошової одиниці створить передумови для зростання економічного добробуту як країни загалом,

так і кожного її громадянина зокрема. А Національний банк робитиме все від нього залежне, щоб ті, хто довіряє гривні, завжди були у вигащі.

***Антон ЯДВІЖИН**
студент факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
викладач кафедри банківської справи Сегеда Л.М.*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ В СИСТЕМІ НАГЛЯДУ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Сучасний стан банківських систем багатьох країн світу визначає про неможливість протистоянню негативним зовнішнім і внутрішнім чинникам, оперативно пристосовуватися до мінливих ринкових умов та вчасно виявляти можливі ризики. Таким чином, виникає потреба в аналізі дієвості й ефективності нагляду та банківського регулювання, адже саме їм відведена визначна роль у забезпеченні сталого функціонування банків та реалізування важливих суспільних функцій.

Досвід багатьох країн говорить про те, що при раціональному управлінні, банки можуть існувати навіть і в несприятливих економічних умовах. Для ефективного розвитку банківської діяльності необхідне постійне покращення систем нагляду за даними установами. Дискусії науковців, стосовно пошуку оптимальної моделі регулювання призвели до можливості створення єдиного регулятора фінансового ринку. Однак, залишається невирішеним питання стосовно ефективної діяльності мегарегулятора.

У світовій практиці існує кілька основних моделей наглядових систем:

- Секторна (інституційна, вертикальна) модель ґрунтується на чіткому розподілі завдань і функцій наглядових органів (регуляторів) за окремими секторами - банківським, страховим, фондовим (наприклад, Україна, Росія, Греція, Іспанія, Кіпр, Литва) [1].

- Функціональна (горизонтальна) модель – являється сферою відповідальності органу регулювання, визначається операціями і видами діяльності фінансових посередників. Кожен вид діяльності фінансової організації може належати до функцій конкретного наглядового органу (наприклад, Бразилія, Франція, Італія, Іспанія) [2].

- Гібридна модель, або модель «двох вершин», передбачає розподіл обов'язків наглядових органів на пруденційний нагляд за діяльністю фінансових посередників і на регулювання бізнесу у фінансовій сфері (наприклад, Австралія, Нідерланди) [3].

- Модель єдиного нагляду базується на концентрації всіх наглядових функцій в єдиному наглядовому органі. В деяких країнах (Чехія, Словаччина) ці функції виконує центральний банк, а в окремих країнах (Естонія, Латвія,

Мальта, Угорщина) єдиний наглядовий орган відокремлено від центрального банку [1].

Кожна з перерахованих моделей державного регулювання не є ідеальною, вони показали свою дієвість та мають деякі недоліки в процесі функціонування, застосовувались при кризах і здатні застосовуватись в наш час. На думку Європейського центрального банку, опосередкований вибір моделі нагляду кожною країною відбувався з урахуванням значної кількості загальних факторів історичного, політичного, економічного характеру. Також, серед загальних факторів наявні певні інституціональні особливості розвитку та функціонування фінансового ринку країни. Світова економічна криза переконливо довела необхідність удосконалення форм і методів регулювання й нагляду за фінансово-кредитними установами. Разом із тим низка питань залишаються дискусійними, у тому числі щодо механізмів підпорядкування національних фінансових систем забезпеченню світової фінансової стабільності, досягнення необхідної гармонізації національних нормативних і регуляторних систем, консолідації фінансової інфраструктури тощо [4].

При зростанні мобільності капіталу в світовому масштабі відомий секторний підхід при регулюванні фінансових ринків є неефективним, і проблема узгодження регулятивної діяльності органів державного регулювання вирішується або через міжвідомчі робочі групи та консультативні органи, або через створення єдиного органу комплексного нагляду і регулювання – інакше кажучи мегарегулятора. Мегарегулятором являється організація, що проводить нагляд за діяльністю двох або трьох ринків з відомих типів: банківського, страхового та ринку цінних паперів.

Об'єднаний наглядовий орган містить певні переваги:

- здатність вести нагляд за діяльністю фінансових конгломератів. Диверсифікація діяльності фінансових конгломератів вимагає оцінки їх ризику на консолідованій основі;

- конкурентна нейтральність. Стає менш відчутною межа між фінансовими продуктами та послугами. Банки, страхові компанії та організації, які проводять операції з цінними паперами, конкурують на однаковому ринку за спільних клієнтів. Різниця в регулюванні або поява критеріїв щодо подачі інформації можуть призвести до появи відносних переваг для конкретної галузі. Єдиний наглядовий орган може запобігти небажаній конкуренції та забезпечити рівні можливості для діяльності;

- регуляторна гнучкість. Мегарегулятор може краще опрацьовувати нові події на фінансовому ринку (поява нових продуктів чи послуг). Збирання значної кількості інформації в одному місці, що дозволяє отримувати реальну інформацію про стан фінансового ринку;

- підвищення ефективності. Створення такого органу зменшить операційні витрати [3];

- посилення відповідальності та мінімізація повторення функцій.

Однак існує застереження щодо передчасності сподівань, що мегарегулятор обов'язково вирішить проблеми, які не можуть розв'язати окремі регулятори: мегарегулятор не вирішує всіх проблем, він тільки може

допомогти у їх вирішенні. Зміна структури регулювання сама по собі не гарантує ефективність нагляду і може бути спробою «щось зробити», особливо після фінансової кризи, але це не обов'язково зачепить глибинні причини слабкості нагляду. Уніфікація нагляду за фінансовим сектором може підвищити ефективність і продуктивність регулювання при деяких обставинах, проблеми для нормального функціонування [5].

Недоліками об'єднання наглядових органів вважають: загрозу створення регуляторної монополії; неврегульованість питань законодавчого і нормативного забезпечення наглядової та регуляторної діяльності; складність в об'єднанні різних регуляторних цілей і використанні єдиних інструментів, що ускладнює нагляд за різними типами фінансових установ і може спричинити конфлікт інтересів; відсутня здатність у наданні всім установам рівного рівня захисту [6]; низьку ефективність нагляду в перехідному періоді; небезпеку зниження ефективності нагляду через зменшення уваги до специфіки окремих секторів фінансової системи тощо.

Отже, на даний момент, а саме під час фінансових криз формування мегарегулювання не є завчасним, тому що це лише може погіршити ситуацію. Проте даний механізм повинен мати місце в нашій країні. Процес переходу до єдиного органу нагляду та регуляції потребує ретельної оцінки політичної та економічної ситуації в країні, побудови організаційної структури органів нагляду, відповідної фінансової індустрії, виваженої політики та досягнення певної стабільності у фінансовому секторі

Для вітчизняного регулятора фінансового ринку на даний момент необхідно першочергово зосередити увагу на фундаментальних проблемах та поліпшення дієздатності наглядового органу. Ключове значення має підвищення прозорості у фінансовому секторі України та забезпечення інституційної незалежності регуляторних органів.

Література:

1. Джуччі, Р. Нагляд за діяльністю у фінансовому секторі України: чи допоможе об'єднання наглядових органів? [Текст] / Р.Джуччі, Г.Герасим, І. Лахмунд.–Київ –Берлін : ІЕДПК, 2005. –11с.
2. Дубков С. Эволюция надзора за деятельностью банков во второй половине XX - начале XXI вв.// Банкаўскі веснік. - 2009. - № 34 - С. 15.
3. Мегарегулятор: за и против [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://bankir.ru/news/article/1143420>.
4. Шпачук В.В. Система державного управління банківською системою. - «Інвестиції: практика та досвід». - 2011. - Вип.6. - С. 61.
5. Якушик І. Д., Мацелюх Н. П. Інституціональна структура регулювання фінансового ринку: адаптація зарубіжного досвіду// Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. - 2009. - № 2. С. 405.
6. Науменкова, С. В. Розвиток фінансового сектора України в умовах формування нової фінансової архітектури [Текст]: монографія / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К. : Університет банківської справи ; Центр наукових досліджень Національного банку України, 2009. – 384 с

Інна ЯКОВЧУК
студентка факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник :
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Для реалізації державою своїх функцій необхідно проводити збалансовану інвестиційну політику. Однак уявити позитивну динаміку економічного зростання країни без зовнішніх та внутрішніх інвестицій достатньо складно. Сьогодні дуже важливим є використання внутрішнього потенціалу країни у сфері акумуляції вільних фінансових ресурсів. Заощадження народу є тим пріоритетним джерелом внутрішніх інвестицій, яке неповною мірою використовується відповідними інститутами та є перспективним і актуальним.

Реалії України такі, що акумулювати вільні фінансові ресурси власного народу є досить складно, а деколи й зовсім нереально. Адже головні фінансові посередники в процесах управління заощадженнями втратили значну частку довіри населення. Усе це призводить до пошуку фінансово-кредитними інститутами інших джерел фінансування своєї діяльності, якими, зазвичай, стають зовнішні запозичення. Як наслідок, залежність вітчизняних суб'єктів господарювання від іноземного капіталу, від змін кон'юнктури на світових ринках, збільшення валового зовнішнього боргу країни.

На формування заощаджень впливають як економічні, так неекономічні фактори. До економічних факторів належить рівень доходів домогосподарства, наявність у них товарів тривалого користування та мотиви заощаджень. До психологічних та соціальних факторів – схильність членів домогосподарства до заощадження та до ризику, рівень довіри до держави та фінансових інститутів, досвід фінансової поведінки у минулому та його суб'єктивна оцінка, оцінка поточної ситуації в країні та її перспектив, знання основних фінансових інструментів та поінформованість про можливості вкладення коштів, інформаційні джерела, що використовуються при прийнятті рішень [2, с. 229-230].

При прийнятті рішення щодо заощаджень необхідно визначитись з їх необхідністю та нормою заощаджень, обрати інвестиційний інструмент, враховуючи його ризикованість та дохідність, а також визначити термін вкладення коштів.

Виходячи з важливості заощаджень населення для економіки країни перед державою стоїть завдання максимально залучити їх у економічний оборот.

Сучасна фінансова система має в розпорядженні велику кількість напрямів інвестування вільних грошових коштів, а саме:

- внесення коштів на депозит у банку; придбання цінних паперів (акцій, корпоративних облігацій, облігацій внутрішньої державної позики тощо);
- внесення коштів до статутного капіталу підприємств;

- участь у кредитній спілці;
- внесення коштів до інститутів спільного інвестування тощо.

Крім того, вільні грошові кошти можуть використовуватись для:

- ✓ купівлі валюти з метою хеджування ризиків від девальвації національної грошової одиниці;
- ✓ купівлі цінних металів; купівлі антикваріату, картин, дорогоцінного каміння;
- ✓ участі у фондах фінансування будівництва та фондах операцій з нерухомістю; купівля нерухомості тощо.

При виборі між альтернативними варіантами інвестування враховуються такі критерії як дохідність, ризик і доступність, а також термін, на який здійснюється інвестиція. Визначення найбільш ефективної форми інвестування є дуже складним завданням, але від правильності його реалізації буде залежати можливість отримання доходу та збереження основної суми інвестиції.

Найбільш популярними напрямками інвестування коштів серед домогосподарств України є їх розміщення на депозитах у банках, а також переведення у такі іноземні валюти як євро та долари. Також за умови наявності значного розміру заощаджень населення вкладає кошти у нерухоме майно шляхом купівлі його на вторинному ринку або первинному ринку, в тому числі виступаючи учасником фондів фінансування будівництва та фондів операцій з нерухомістю.

Банківський депозит є одним зі способів перетворення заощаджень на інвестиції. Банківський депозит користується серед населення попитом, оскільки він є менш ризикованим інструментом порівняно з іншими способами інвестування. Це пов'язано, перш за все, з існуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який на сьогоднішній день компенсує вкладникам суму в межах 200 тис грн. за умови визнання банку неплатоспроможним. При здійсненні вкладів в державні банки повернення всієї суми гарантується державою. Крім того, такий спосіб вкладання коштів не вимагає володіння особливими знаннями у фінансовій сфері, оскільки для отримання відсотків достатньо відкрити рахунок в банку, але при цьому також потрібно зважати на надійність банку, щоб не наражати себе на небезпеку втрати коштів.

Ще одним варіантом розміщення коштів є використання інститутів спільного інвестування (далі – ІСІ) (корпоративних (далі КІФ) або пайових інвестиційних фондів (далі – ПІФ)). Інвестиції фізичних осіб у ІСІ з кожним роком мають тенденцію до зростання.

Перевагами такого інвестування є те, що воно не вимагає володіння професійними навичками, оскільки зібрані у інвесторів кошти інвестують компанії з управління активами у фінансові та нефінансові активи, а отримані доходи потім пропорційно розподіляються між власниками акцій КІФ або інвестиційних сертифікатів ПІФ пропорційно придбаній кількості цінних паперів. Але при цьому виникає великий ризик, оскільки можливість отримання доходу та збереження початково інвестованого капіталу буде залежати від якості менеджменту та сформованого інвестиційного портфелю цієї установи, оскільки відсутні гарантії повернення вкладів через те, що інвестори є

одночасно співвласниками ІФ, а також відсутня гарантована дохідність по цінним паперам ІСІ, оскільки вона буде залежати від динаміки зміни цін на цінні папери та розміру випланих дивідендів та процентів по них. Саме тому для того, щоб правильно обрати об'єкт інвестування необхідно досліджувати вимоги, що висувуються до якості управління активами. Крім того, інвестиції в ІСІ не завжди є ліквідними, особливо це стосується цінних паперів закритого ІСІ. Додаткові витрати учасників ІСІ полягають у тому, що вони мають сплачувати за послуги компаній з управління активами, хоча сума цих витрат і не може перевищувати 10% від середньорічної вартості чистих активів.

Також індивідуальний інвестор може розміщувати кошти на валютному ринку або на ринку цінних паперів, але за умови здійснення таких інвестицій без участі фінансових посередників такі інвестиції вимагають спеціальних знань та практичного досвіду. Дохідність таких інвестицій буде безпосередньо залежати від кваліфікації, схильності до ризику та здатності інвестора його адекватно оцінити. Хоча таке інвестування має і свої переваги, які полягають у можливості керувати ризиками, швидко реагувати на ринкові умови, враховувати ліквідність фінансових інструментів, а також відволікати кошти з інвестицій за умови виникнення потреби в цьому. Крім того, за умови правильного визначення складу та структури портфелю можна досягти досить високої прибутковості. Але такі інвестиції пов'язані з великим ризиком, оскільки за умови погіршення фінансового стану підприємства чи визнання його банкрутом інвестор не тільки не отримає доходу, але й втратить весь вкладений капітал. Крім того, здійснення інвестиції в цінні папери без залучення фінансових посередників вимагає постійного контролю за ситуацією на фінансовому ринку з метою оперативного управління портфелем цінних паперів, а також проведення технічного та функціонального аналізу, що вимагає володіння спеціальними знаннями та практичними навиками, а також значних витрат часу. Також доведеться понести додаткові витрати, що пов'язані з обслуговуванням торгового рахунку, обліком операцій, доступом до торгового терміналу, оплатою послуг брокера, витрати на отримання та аналіз інформації.

Розвитку ІСІ та здійсненню інвестицій на індивідуальній основі також заважає недостатній рівень розвитку фондового ринку в Україні. Крім того, переважна більшість підприємств або не виплачують дивіденди, або розмір дивідендів є дуже низьким, що робить їх непривабливими з точки зору здійснення фінансових інвестицій. Особливо незахищеними є міноритарні акціонери, які не можуть впливати на інвестиційну та дивідендну політику підприємств.

На сьогоднішній день через нестачу ресурсів на внутрішньому ринку України господарюючі суб'єкти та держава змушені їх залучати на зовнішніх ринках, що призводить до зростання зовнішнього державного та приватного боргу, який номінується у іноземній валюті, що є особливо небезпечним явищем за умов економічної кризи та суттєвих коливань валютних курсів. Виплати по таким боргам спрямовуються за кордон та працюють на економіку інших країн в той час, коли заощадження населення знецінюються через вплив

інфляції та не приймають участі у фінансових відносинах. Особливо гостро ця проблема відчувається за умови неможливості виходу на зовнішні ринки інвестицій та відсутності інвестування з боку міжнародних фінансових інститутів.

Темпи зростання економіки прямо пов'язані з обсягом залучених інвестицій, а останні, своєю чергою, обумовлюються розміром заощаджень. Заощадженнями володіють не тільки домашні господарства, але й інші сектори економіки, такі як фінансові установи, нефінансові установи, сектор державного управління, установи, що обслуговують домогосподарства, але їх тимчасово вільні кошти не вилучаються з господарського обігу, оскільки перебувають у розпорядженні банківської системи у вигляді поточних рахунків або рахунків до запитання і працюють на економіку країни. На відміну від них населення, маючи найбільшу схильність до накопичення, не зобов'язано зберігати кошти у банківській системі і, зважаючи на негативні явища в економіці, має звичку до здійснення заощаджень поза банківською системою.

Отже, проаналізувавши заощадження домогосподарств, як інвестиційний ресурс, можна дійти висновку, що через механізм фінансового ринку заощадження сприяють задоволенню потреб господарюючих суб'єктів у позикових коштах та формуванні власного капіталу, а також дозволяють державі фінансувати капітальні та поточні видатки, покривати дефіцит державного та місцевих бюджетів.

Своєю чергою, перетворення заощаджень на інвестиції дозволить отримувати домогосподарствам додаткові доходи, які призведуть до зростання споживчого попиту та підвищення якості життя населення. Зростаючі потреби споживачів спонукатимуть підприємства збільшувати обсяги виробництва, що спричинить зростання платежів до бюджету та позабюджетних фондів у вигляді податків, зборів, обов'язкових платежів. Крім того, будуть зростати податкові зобов'язання фізичних осіб через збільшення об'єкта оподаткування, що призведе до зростання дохідної частини бюджету. Таким чином, перетворення неорганізованих заощаджень домогосподарств у інвестиції дозволить збільшити доходи населення, дохідну частину державного бюджету України, капітал та прибутки суб'єктів господарювання, що, в свою чергу, буде сприяти збільшенню ВВП та підвищенню добробуту населення.

Основними причинами, які заважають перетворенню заощаджень у інвестиційний ресурс в Україні є: нестабільність економічної ситуації; недовіра до держави та національної валюти; існування тіньової економіки; недостатня обізнаність населення щодо можливостей інвестування коштів; недостатній рівень фінансової грамотності населення; перепони у здійсненні підприємницької діяльності; недостатній розвиток фондового ринку в Україні; недовіра до фінансових інститутів; особливості дивідендної політики українських підприємств; низькій рівень купівельної спроможності населення; недостатній рівень розвитку страхового ринку та недержавних пенсійних фондів.

Література:

- 1.Белозёров С.А. Финансы домашнего хозяйства: сущность, структура, управление: автореф. Дис.. на соискание науч. степени д-ра экон. наук: 08.00.10 / С.А. Белозёров / Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб.,2006. – 35 с. – Электронный ресурс.Режим доступа: <http://economy-lib.com/disser/47396/a#?page=1>
- 2.Ватаманюк О.З. Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз: [монографія] / О.З. Ватаманюк. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007.– 536 с.
- 3.Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.:Гелиос АРБ, 2002. – 352 с.
- 4.Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: [монографія] / Т.О. Кізима. – К.: Знання, 2010. – 431 с.
- 5.Макконелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ.изд. / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – М.: ИНФРА-М, 2003–XXXVI, 972 с.

СЕКЦІЯ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ

Анжела БІЛАН
студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Рівень розвитку малого бізнесу визначає ступінь розвитку економіки держави в цілому. Саме малий бізнес формує конкурентний ринок, стимулюючи великі компанії впроваджувати нові технології і підвищувати ефективність виробництва. В умовах глобального спаду економіки, обмежених внутрішніх фінансових можливостей усіх суб'єктів господарювання, особливо гостро стоїть проблема забезпечення фінансовими ресурсами малого бізнесу.

Більшість вітчизняних комерційних банків надають перевагу співпраці з великими компаніями: їх кредитні програми характеризуються високим рівнем залежності від розміру бізнесу. Наприклад, якщо відсоткові ставки для великих компаній – 20-25% річних, то для малих підприємств – 30-50%.

Для порівняння, в Італії практикують надання пільгових довгострокових позик, наприклад, під 3–5% річних за ринкової процентної ставки близько 15%. Підприємства можуть отримати додаткову пільгу в 20–30% компенсації вартості позики при довгостроковому поверненні кредиту. У Німеччині застосовується система пільгового кредитування при освоєнні високотехнологічних виробництв, створенні малих приватних підприємств. При цьому, плата за користування кредитом, як правило, не перевищує 6% річних, а термін надання позики – 10–15 років. Відсоткова ставка визначається під час підписання кредитної угоди і є фіксованою впродовж усього терміну позики, а одержати кредит підприємство може навіть при недостатньому розмірі його забезпечення. Крім того, в країні розроблена програма, що має на меті фінансову підтримку малого бізнесу на початковому етапі його діяльності: впродовж перших двох років позичальник звільняється від погашення основної суми кредиту [2].

Як показує практика розвинутих країн, для стабільного розвитку малого бізнесу необхідною умовою є активна державна підтримка. Заслуговує на увагу американський досвід всебічної підтримки малого підприємництва. Цю функцію виконує федеральне агентство Адміністрації малого бізнесу США (далі – SBA), яке забезпечує проведення державної політики підтримки малого бізнесу через різноманітні програми (фінансова підтримка, навчання, доступ до ресурсів і державних контрактів, сприяння експорту). Крім того, SBA реалізує кредитні програми. Основною є кредитна програма «7(a)», в межах якої SBA надає гарантії на 70 – 80% від суми кредитів. Термін кредитування малого бізнесу до 10 років за кредитами на поповнення оборотних коштів і до 25 років

– на інвестиційні цілі. Ще одна кредитна програма «504» призначена для довготривалого кредитування операцій, пов'язаних з придбанням основних засобів для розширення та модернізації виробництва [4].

Окремо варто виділити програму мікрокредитування малого бізнесу, згідно з якою суб'єктам господарювання пропонуються короткострокові позики на суму до 50 тис. доларів USA. Ці кошти можуть бути використанні на поповнення оборотних коштів, придбання техніки, меблів, обладнання. Саме мікрокредитування є тією фінансовою технологією, яка враховує специфічні риси малого підприємства як учасника кредитних відносин і на сьогодні є найбільш ефективною формою роботи з даною категорією позичальників.

Розвиток мікрокредитування дасть змогу банкам зменшити кредитний ризик портфеля, підвищуючи рівень його диверсифікації. Робота за програмами мікрокредитування є хорошою PR-кампанією, здатною принести популярність банку серед широкого загалу потенційних клієнтів. Зі свого боку, невеликі організації зможуть користуватися широким спектром фінансових послуг. Саме в цьому ключ до успішного двостороннього розвитку як банків, так і сектора малого бізнесу [2, с.106].

Таким чином, з метою подолання кризових явищ в економіці України, необхідно реалізувати програму кредитування суб'єктів малого бізнесу, що сприятиме поживленню підприємницької активності, розвитку локальних ринків, формуванню сприятливих умов ведення бізнесу та підвищенню його конкурентоспроможності, збалансуванню інтересів держави і бізнесу.

Література:

1. Потапенко А.В. Зарубіжний досвід регулювання діяльності малого та середнього бізнесу – [Електронний ресурс] / В.В. Лойко, А.В. Потапенко. – Режим доступу: http://er.knutd.com.ua/bitstream/123456789/2423/1/20160428-29_TEZY_V3_P123.pdf.

2. Труш І.Є. Міжнародний досвід з кредитування малого підприємництва та його адаптація до особливостей національної економіки – [Електронний ресурс] / І.Є. Труш. – Режим доступу:

http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/drep_2013_4_20.pdf

3. Унінець О.М. Роль банківського кредитування підприємницької діяльності в процесі взаємодії фінансового та реального секторів економіки / О.М. Унінець // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 230-245.

4. Official site of Small Business Administration [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.sba.gov/>.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

Банківська діяльність у сучасних умовах значно диверсифікована та є одним з найбільш динамічних секторів економіки. Це обумовлює складність визначення поняття «банківська інновація». У загальному виді банківську інновацію можна визначити як результат новаторської діяльності банків, наслідком якої є новий продукт, послуга чи технологія. Така діяльність пов'язана зі зміною зовнішнього середовища банківського сектора та призводить до реорганізації бізнес процесів і створення нових ресурсів, результатом чого є підвищення стратегічних конкурентних переваг банку.

Інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Саме в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат

Прагнення банку досягти максимального ефекту стабільної прибутковості, причому не тільки у короткостроковій, а і у довгостроковій перспективі, що, зрештою, має на меті зростання вартості бізнесу, нерозривно пов'язане з клієнтом. Клієнт став основним двигуном розвитку банківських інновацій. Інтегрованість людини в сучасні процеси автоматизації та інформатизації відображується і на діяльності банків. Таким чином з'являються інновації, орієнтовані на послуги з управління коштами клієнта (аналіз витрат, інструменти бюджетування) і соціальні інтернет-мережі (соціальний банкінг). Особливу увагу, на нашу думку, заслуговують інноваційні технології, які використовуються банківськими установами. Так, наприклад, дистанційне управління банківськими рахунками можна здійснювати різними способами: за допомогою телефону – телебанкінг; персонального комп'ютера – е-банкінг; інтернету – інтернет-банкінг; портативних засобів – мобільний банкінг.[1]

Слід зазначити, то механізм упровадження інновацій у комерційних банках має певні особливості, які визначаються загальними рисами інноваційної активності у сфері послуг, у тому числі фінансових як специфічному секторі суспільного виробництва: нематеріальний характер результату діяльності; тісніший зв'язок зі споживачами; дещо спонтанний процес появи інноваційних ідей, які не є результатами наукових досліджень; важлива роль самонавчання організації; дифузія (розповсюдження).[9]

В економічній літературі ще рідко, але вже зустрічається термін, яким можна охарактеризувати процес виникнення нових банківських продуктів та послуг – банківський інжиніринг. Український економіст О. Ковальов надає більш розширене визначення: «Банківський інжиніринг як економічне поняття відображає, з одного боку, процес проектування, розробки та практичної реалізації конкурентоспроможних інноваційних банківських інструментів, продуктів та бізнес-процесів, а з іншої – віртуозне володіння методом

системного підходу до еконо- мічних процесів у площині творчого пошуку й рішення актуальних проблем банківської практики». Слід зазначити, що схожий, але не рівнозначний, термін - «фінансовий інжиніринг» - використовується у науковій та навчальній літературі, як правило, для позначення окремої послуги банку для корпоративних клієнтів , або як процес створення фінансових інструментів та технологій для вирішення проблем у сфері корпоративних фінансів.[8]

У найближчому майбутньому можна чітко прогнозувати розширення можливостей дистанційного обслуговування клієнта (альтернативних каналів продажів), а також розвиток функціонала платіжної картки, яка незабаром зможе стати універсальним високотехнологічним фінансовим продуктом, зібравши та синхронізувавши на своїй платформі ключі доступу до бонусів, партнерських програм, програм лояльності, кредитів, обмінно-валютних операцій, грошових переказів тощо.[2]

Важливим є той факт, що інтернет банкінг як інновація має власні особливості та потребує відповідного зовнішнього середовища. Так у пострадянських країнах ця тенденція має свої особливості. Багатьом споживачам не притаманне сприйняття банку як фінансового радника і консультанта, тому банки, більшою мірою концентруються на інноваціях, що спрямовані на створення нових потреб, активно запозичуючи при цьому зарубіжний досвід. Також характерним для банківських інновацій в пострадянських країнах є те, що вони найчастіше створюються на вимогу корпоративних клієнтів. Крім того, існують проблеми використання інтернет-технологій як способу надання послуг на інноваційній платформі, що суперечливо сприймається топ-менеджментом банків, перебудови ІТ-інфраструктур банків, забезпечення високого ступеня надійності й безпеки віддаленого банківського обслуговування клієнтів .[3]

Поряд з інтернет-банкінгом, можна зазначити важливий вплив інновації так званого «мобільного банкінгу». У наш час досвід банку розповсюдився серед найбільших банків світу та зазнав значних змін в ході поетапного розвитку та удосконалення. Мобільний банкінг, у загальному розумінні, може виконувати досить диверсифіковані функції: автоматичне сплачування комунальних послуг, сплачування відсотків по кредитах, он-лайн купівлі продуктів, тощо. Нині більшість експертів вважають мобільний банкінг найбільш перспективним електронним каналом доставки банківських послуг, оскільки він дозволяє реалізувати ефективну маркетингову концепцію «банк, який завжди з тобою». Останні роки характеризуються стрімкою появою нових технологічних можливостей і на зміну SMS-банкінгу та Java-додатку поступово приходять мініатюрні картрідери. Вони можуть використовуватись, якщо є необхідність у розрахунку банківською картою, але відповідного POS-терміналу в безпосередній близькості немає.[7]

Багато банківських установ розширювали перелік операцій через мобільний телефон, які можна було здійснити за допомогою СМС-повідомлень. Зараз ця функція присутня в кожному крупному банку світу. З поширенням смартфонів значно збільшилися і можливості мобільного банкінгу, тому

банкiри продовжують розширювати перелік продуктів для різних моделей девайсів. За допомогою мобільного телефону сьогодні можна здійснити більшість операцій із власними рахунками. На думку деяких експертів, мобільний телефон з часом замінить пластикову картку як засіб платежу, широке поширення якого відбудеться вже через кілька років. Ідентифікація клієнта буде відбуватися завдяки NFC-чіпам, вбудованим у телефон. Спектр можливих операцій буде досить широкий: залишок по рахунку, платежі, перекази коштів, кредити однієї фізичної особи іншій тощо. Більш того, ідентифікація клієнта банком у відділенні також стане можливою просто за допомогою телефону, потреба у паспорті зникне. Сьогодні ця тенденція з'явилася на ринках США і Європи, де ідентифікація вже відбувається навіть за адресою електронної пошти клієнта .[2]

Ще одним інноваційним продуктом, який був випущений компанією Square в другому півріччі 2013 року, є безкоштовний сервіс Square Cash, який дозволяє користувачам перераховувати кошти один одному через електронну пошту не сплачуючи комісії. Сутність технології полягає в тому, що користувач надсилає відповідне повідомлення на електронну адресу отримувача коштів, вказуючи в темі листа суму. Після цього платник і отримувач зв'язують свої електронні адреси з дебетовою картою, що дозволяє надалі надсилати кошти без повторного введення даних платіжної карти, при цьому кошти зараховуються безпосередньо на банківський рахунок отримувача . [4]

Новим трендом в банківських інноваціях є зближення банків з соціальними мережами. Зараз передовими проектами в сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта по фотографії в соціальних мережах. Так компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації в програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька Лондонських банків в режимі тестування.[5]

Тенденція до інтеграції банківської сфери з соціальними мережами досить активно розвивається в світі. Наприклад, кенійська банківська група NIC у 2015 році почала інтегрувати свої фінансові системи в сучасні соціальні мережі. Компанія аносувала впровадження нової платформи NIC KONNECT, що дозволить користувачам соціальних мереж та месенджерів використовувати банківські сервіси не виходячи з мережі. Африканські користувачі Whatsapp, Facebook, Twitter та Telegram матимуть змогу перевіряти баланс, отримувати виписку, переводити кошти, поповнювати баланс мобільного телефону та сплачувати комунальні послуги та покупки в мережі Інтернет. З 2014 року банк NIC також дає можливість власним клієнтам здійснювати торгівлю акціями з мобільного телефону. Така інноваційна ініціатива банку розрахована на пошук нових механізмів взаємодії банку з клієнтом .[6]

Отже, інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. При створенні банку майбутнього інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту

клієнтської бази, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат. Основними світовими трендами у розвитку банківських інновацій є тісний взаємозв'язок банку з клієнтом, інтеграція банку в ІТ сектор, взаємодія банків з соціальними мережами та залучення новітніх технологій.

Література:

1. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.

2. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011.– №12. [Електронний ресурс] – Режим доступу :http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/168.htm

3. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич // Економічні науки – Серія «Облік і фінанси» – Випуск 9 (33). – Ч. 4. – 2012. – С. 404-411.

4. Сербина О. Г. Тенденції розвитку мобільного банкінгу в Україні / О. Г. Сербина, В. В. Пономар // «Молодий вчений». – 2014. – № 3 (06). – С. 53-55.

5. Английские банки тестируют идентификацию клиентов по селфи / Банковские инновации // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://prodengi.kz/innovacii_v_bankah/anglijskie_banki_testiruyut_identifikaciyu_klientov_poselfi/

6. Кенийский банк будет работать через Telegram и Whatsapp / Банковские инновации [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://prodengi.kz/innovacii_v_bankah/kenijskij_bank_budet_rabotat_cherez_telegram_i_whatsapp/

7. Солонин В. Онлайн банкінг / В. Солонин // CNews Аналітика/ Онлайн / CNews Analytics // [Електронний ресурс] – Режим доступу : - <http://www.cnews.ru/reviews/free/banks2008/articles/mobile.shtml>

8. Абакуменко О.В. Сутність та механізм фінансового інжинірингу / О.В Абакуменко // Актуальні проблеми економіки. – 2007.- № 1. – С. 125-130

9. Єгоричева С. Методичні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева // Вісник Національного банку України – 2011. -№1. – С.53-57.

Мар'яна БЛІК

*студентка Навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

Вміння реагувати на зміни ринку та його ж ресурсної бази – основний механізм досягнення високої ефективності у сучасному світі будь-якої організації. Зараз ми живемо у час інформаційного суспільства, стрімкого зростання обізнаності людей у економічній та технологічній сферах. Необхідним є впровадження організаціями нової ресурсної бази для задоволення нових потреб споживача. Таким чином виникає потреба в інноваціях. Вони стали суттю сучасного розвитку всіх сфер економіки, включаючи й банківську справу. На сьогодні це одне з складних явищ, що визначають економічне зростання, розвиток і стійкість банківського сектору. Хоча банківська сфера економічної системи є стабільною структурою, для неї

інновації – це основа розвитку. Слідуючи думці вчених різних поколінь, інноваційний процес - це діяльність, пов'язану зі створенням, освоєнням і поширенням інновацій.

Сьогодні можна побачити такі світові інноваційні стратегії банків:

1) відстеження змін зовнішнього середовища й відповідні зміни в банківській діяльності;

2) управління впровадженням технічних і технологічних нововведень – зміни внутрішнього середовища

Комп'ютерні й інформаційні технології є рушійною силою виникнення значних інновацій у всіх сферах, включаючи й банківську, зокрема:

- у структурі та діяльності банку (багатоканальна діяльність, самообслуговування, дистанційне обслуговування, call- центри, консультаційна діяльність);

- упровадження віртуальних банківських і фінансових технологій, які орієнтовані на управління банківським рахунком, готівкові та без готівкові розрахунки (віртуальні банки, електронні платіжні системи, електронні гроші, електронний підпис, електронні біржі тощо);

- організаційно-функціональний розподіл банку на напрями поширення послуг, виробничої діяльності та портфельного банкінгу

- нові стратегії маркетингу на основі ІКТ;

- автоматизації внутрішньобанківської діяльності (нові методи зберігання й аналітичної обробки інформації, моніторингу та ін.);

- нового спеціалізованого обладнання (АТМ, багатофункціональні й інформаційні кіоски самообслуговування тощо).

У найближчому майбутньому можна чітко прогнозувати розширення можливостей дистанційного обслуговування клієнта (альтернативних каналів продажів), а також розвиток функціонала платіжної картки, яка незабаром зможе стати універсальним високотехнологічним фінансовим продуктом, зібравши та синхронізувавши на своїй платформі ключі доступу до бонусів, партнерських програм, програм лояльності, кредитів, обмінно-валютних операцій, грошових переказів тощо [2, с. 4–26].

На сьогодні у вітчизняному банківському бізнесі інтернет-банкінг – найбільш цікавий напрям фінансових інтернет-рішень завдяки широкому спектру банківських послуг і значного потенціалу, враховуючи, що в Україні інтернет-банкінгом охоплено тільки 10% клієнтів банків (у США – 44% , Швеції – 54%, Канаді – 67%) або 22% користувачів Інтернету.

Банки у своєму розвитку віддають перевагу проривним технологіям, а системну інноваційну діяльність проводить тільки незначна їх частина. Високий рівень інноваційної активності може забезпечити модель підприємницького банку, де має місце органічна модель управління, підприємницька автономія підрозділів, високий рівень компетенції й інноваційна культура персоналу. Така модель підходить для роздрібних банків, що реалізують новаторські завдання на основі нової ідеї, активно розвиваються, постійно розробляють нові продукти і технології, маючи для цього значний фінансовий потенціал.

Інновації в банківській сфері почалися з появою електронних грошей, або цифрової готівки. Це стало можливим завдяки розвитку спеціальних технологій, які дозволяють формувати так звані електронні гаманці – картки з певною сумою коштів. Такі картки дуже поширені в розвинутих країнах, зокрема в країнах континентальної Європи. Переваги такої картки в тому, що клієнти можуть завантажувати готівку зі своїх рахунків на картку, а вся особиста інформація зберігається на чипі. Тому тільки власник може використовувати картку, що зменшує ймовірність шахрайства. Наприклад, картка The IBC Visa Cash Card дозволяє робити покупки, знімати готівку та депозитні кошти. Ця картка дає змогу користуватися коштами 24 години на добу. Завдяки спеціальним засобам технологій банки можуть управляти ліквідністю рахунків клієнтів, що задовольняє і банк і клієнта. Мова йде про зменшення відсотків за депозит та розширення кредитних можливостей.

Цікавим для впровадження сьогодні може бути депозит з програмою страхування, відсотки за яким банк перераховує страховій компанії на накопичувальний рахунок із страхування життя або як оплата, наприклад, туристичної страховки або поліса КАСКО [3]. Відносно новим видом банківських послуг є мультивалютні вклади – терміновий депозит у декількох валютах (об'єднання в один рахунок трьох валют: гривні, долара, євро) [3]. Більшість банків просуває бівалютні депозити (євро/долар). При цьому прибутковість цих депозитів є значно нижчою за стандартні депозити в гривні, а для клієнтів майже повністю відсутня можливість вільного переходу з однієї валюти на іншу, а також можливість гри на різниці валютних курсів. Перспективними банківськими послугами є також хеджування валютних ризиків з використанням похідних цінних паперів: ф'ючерсів, опціонів та свопів, однак відсутність в Україні повноцінного фондового ринку призводить до неможливості використання зазначених інструментів у наш час [3]. Значний потенціал для розвитку має також і емісія "привілейованих" пластикових карток. Картки World Signia (міжнародної платіжної системи MasterCard International) та Visa Infinite (міжнародної платіжної системи Visa International) займають вищу сходинку в ієрархії банківських карток в усьому світі [4].

З 2013 року інноваційним став розвиток мобільного банкінгу, перетворення смартфона на основний канал співпраці банку та клієнта, розширення переліку доступних послуг та просування продуктів через даний канал; просування банківських продуктів та послуг через соціальні мережі, відкриття віртуальних відділень та точок продажів у найбільш популярних мережах.

В умовах жорсткої конкуренції більш успішними є ті банки, які краще володіють сучасними технологіями банківської справи. Тому банки зацікавлені у запровадженні новітніх методів поточних бізнес процесів, розробці різних програм розвитку та оптимізації своєї роботи. Банки, які зможуть йти в ногу з технологічним прогресом: своєчасно розробляти бізнес-процеси, оновлювати програмне забезпечення, робити його адаптованим до віртуальних сервісів, отримують незаперечну перевагу перед іншими учасниками ринку.

Література:

1. Єгоричева С. Методичні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева // Вісник Національного банку України – 2011. - №1. – С.53-57.
2. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1(179). – С. 4–26
3. Смирнов А. Новые банковские услуги [Электронный ресурс] / А. Смирнов // Интернет-портал "Бизнес-журнал". – Режим доступа : <http://biz.zhzh.info/news/2008-11-12-842>.
4. О карте World Signia [Электронный ресурс] // Интернет-портал «World Signia Украина». http://www.worldsignia.com.ua/about_card/.

Олександра БРЕГІН

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Офшорні зони – засіб для стимуляції інвестиційної діяльності на користь збільшення прибутку до бюджетів, економічний ефект якого формується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази, тобто використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності та мінімізації величини податкового навантаження. Доходи від офшорного бізнесу в податкових гаванях складають до половини обсягу державних бюджетів [1, с. 51].

В Україні офшорними зонами можна назвати вільні економічні зони (ВЕЗ), що розглядаються як один із важливих інструментів, за допомогою яких досягається відкритість економіки нашої держави зовнішньому світові і стимулюється міжнародне економічне співробітництво на основі залучення іноземних інвестицій. На сьогодні в Україні виділяють 11 ВЕЗ, але діяльність їхня тимчасово призупинена.

Правовий режим ВЕЗ в Україні визначається Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. [4].

На сьогоднішній день в Україні офіційно визнано офшорними зонами 35 територій, їх занесено в “чорний” список, експортно-імпорتنі операції з ними проводити не рекомендують. Зокрема, Національний банк України заборонив українським банкам установлювати кореспондентські відносини з банками, зареєстрованими в Науру, а також Палау, Вануату, Антигуа і Барбуда (Малі Антильські острови), а також на Багамських островах [2, с. 371]. Також, Україна займає 16-те місце у світі за масштабами тіньових операцій з капіталом. Причиною такої проблеми є низька якість атмосфери для ведення

бізнесу. Незначна можливість економіки продуктивно притягувати капіталовкладення, зневіра у владі, нестійкий макроекономічний стан, низький розвиток фінансового ринку породжують незручні умови для притягнення капіталовкладень. У результаті інвестори розташовують свої кошти у сприятливішій бізнес-атмосфері. Становище в Україні підтверджує, що виникла потреба у пошуку організаційно-правового механізму протидії відмиванню коштів, отриманих кримінальним шляхом [3].

З попередніх досліджень, можемо бачити, негативне відношення щодо офшорних зон, особливо коли це стосується відмивання грошей українців на просторах невеликих островів з низьким податками для іноземних інвестувань. Але чому тоді не зробити Україну офшорною зоною, для підвищення якості атмосфери для ведення бізнесу, і чому банківське регулювання таке категоричне до офшорингу в Україні?

На прикладі Кіпру, можна сказати, що країна з низьким податком на прибуток (10%) на даний момент має досить велику розвинену банківську систему, яка значно переважає ВВП країни. В результаті чого, система може задовольняти «відмитими» грошима попит усіх учасників ринку.

Податок на прибуток в Україні, на сьогоднішній день складає 18%, більше того наявні й 20% ПДВ, і 15% ПДФО на всіх працівників, і страхові внески з фонду оплати праці. Але, на жаль, це не є основною причиною започаткування офшорних зон в Україні.

Питання підприємницької діяльності потребує термінового вирішення. Український бізнес в цілому виплачує 135 різних видів податків. Згідно з статистикою ГО «Публічний аудит», Україна належить до десяти країн із найскладнішими податковими системами. Податкове навантаження на економіку в Україні залишилося на рівні 44%, тоді як у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), які входять до ЄС, — 30%. Тому офшорна зона — це один із способів полегшити ведення бізнесу та легально зменшити податкове навантаження для резидентів, а також створити привабливий клімат для інвесторів. За підрахунками різних експертів, в офшорах зосереджено близько 60 % загальної вартості світового капіталу, через них проходить приблизно половина фінансових трансакцій.

Наша країна має чудові ресурси, розташування, розвинуту інфраструктуру, що дає сприятливі умови для започаткування офшорних зон.

За рахунок інвестиційних коштів буде поповнюватися державний бюджет, банківська система отримає достатню кількість іноземної виручки, покращиться геополітичний імідж України, в цілому буде забезпечено розвиток регіону (безпосередньо офшорної зони) та, відповідно, і всієї країни.

З огляду на євроінтеграційні процеси в Україні можна створити власний вид «податкової гавані» — таке собі поєднання ВЕЗ та стандартного офшору. Тобто, для кожної області розробити особистий план. До прикладу, в Одеській області, де присутні порти та розвинута судноплавна галузь можна зробити офшорну зону для компаній, які здійснюють діяльність пов'язаних галузях, вивільнити їх від оподаткування та встановити єдиний фіксований платіж на рік для представництв, а для основних компаній встановити податок на

прибуток від 5 до 10% (обороту), залежно від його обсягу. У центральній та східній частинах країни, де розвинута важка промисловість, зробити аналог ВЕЗ, дозволивши здійснювати діяльність філіям, та створити відповідні привабливі умови для власних виробників: також єдиний податок з урахуванням розміру прибутку, припустимо, до мільйона доларів США – 5%, вище – 3,5 %. Загалом варіанти можуть варіюватися, але об'єднує те, що зміни мають бути кардинальними, а реформи відповідати дійсності [5].

Література:

1. Бозуленко О.К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі / О.К. Бозуленко // Економіст – 2010 – № 1 – С. 51– 53/
2. Козак Ю. Г. Міжнародне оподаткування : [навч. посіб.] / Ю. Г Козак, В. М. Сліпа. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 550 с.
3. Волкова Ю.О. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу / Ю.О. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008.– № 1. – С. 43–48.
4. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. зі змінами та доповненнями // hwww: rada.gov.ua.

Олена ВОЙНАРОВИЧ

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

SWIFT ПЕРЕКАЗ ЧИ МІЖНАРОДНА СИСТЕМА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ

SWIFT переказ - це пересилання іноземної валюти з особистого рахунку на рахунок, відкритий в іншому банку. SWIFT-система дозволяє відправити гроші в будь-якій валюті в будь-який банк світу. Відправка міжнародного грошового переказу за системою SWIFT може здійснюватися тільки між банками - членами системи SWIFT.

Перевагами цієї системи є :

- клієнт сам обирає валюту переказу;
- безпека. Система гарантує точну доставку платежу;
- відсутність обмежень щодо суми переказу, якщо при цьому не порушуються правила валютного законодавства України;
- можливість надіслати за кордон великі суми грошей за найнижчими тарифами;
- широка світова мережа банків-кореспондентів, які використовують систему переказів SWIFT;

До недоліків можна віднести:

- на перекази через систему SWIFT потрібно 3-5 робочих днів;

- адресність. Виплата переказу через систему SWIFT проводять лише в тому відділенні банку, які зазначені в реквізитах у платіжному дорученні;
- можлива додаткова комісія за відправлення повідомлення;
- витрати одержувача SWIFT-переказу;
- для того щоб переказати більше еквівалента у 15 тис. грн, потрібно буде відкрити рахунок, якщо переказ перевищує цю суму, знадобляться підтверджувальні документи, інакше можна переказувати лише 15 тис. грн на день.

Витрати на SWIFT перекази було систематизовано у таблиці 1., де були вказані найбільші банки України, комісія за переказ, а також приблизні витрати на 100 USD.

Таблиця 1

Витрати SWIFT переказу на 100 USD

	Витрати на переказ	Умови
ПРИВАТБАНК	0,5 USD + 12 USD	0,5% від суми мін. 5 грн, не більше 500 USD + 12 USD в грн. за курсом НБУ
ОЩАДБАНК	1-2 USD	від 1% до 2% від суми переказу
Укрексімбанк	0,25 USD	0,25% від суми
Райффайзен Банк Аваль	0,75 USD	Комісія 0.75%
УКРСОЦБАНК	25 USD	Комісія \$25
АЛЬФА-БАНК	1 USD	1% без додаткових або мінімальних комісій
УКРГАЗБАНК	30 USD	Комісія 30 USD
УкрСиббанк	1 USD	Комісія до 1%
СБЕРБАНК	2 UDS	Комісія 2 %

Міжнародна система грошових переказів (МСГП) - це мережа пунктів обслуговування (як правило, банківських і поштових відділень), яка здійснює грошові перекази та платежі, зручні тим, що не потребують відкриття рахунку в банку (ні для відправника, ні для одержувача коштів). Наприклад: Маніграм, Вестерн Юніон, Коін, Приват мані, РІА.

Перевагами даної системи є:

- перекази через міжнародні системи йдуть до одержувача від 15 хв. до доби;
- надсилання переказів через МСГП не обмежує одержувача в місці виплати переказу;
- переказ можна організувати лише за допомогою документа, який засвідчує особу;
- не потрібно відкривати рахунок в банку;

Недоліком є, насамперед, висока комісія за переказ (табл. 2.)

Якщо вибирати між різними системами грошових переказів, то кожен випадок треба розглядати індивідуально. Якщо Ви хочете відправити невелику суму з миттєвим переказом, то зручніше за все використовувати міжнародні системи грошових переказів, але комісія буде вище, ніж відправка через SWIFT. У разі якщо необхідно сплатити велику суму за послугу або товар

юридичній особі, то гроші потрібно відправляти тільки по системі SWIFT, з наданням підтверджуючих документів.

Таблиця 2

Комісія МСГП на 100 USD

	Система переказу	Витрати на переказ, на 100 USD	Умови
1.	Приват Мані	2 USD	Сума від 1 до 100 USD комісія знімається в національній валюті за курсом у день відправлення.
2.	Коінстар	3 USD	Сума від 0,01 USD до 100 USD
3.	PIA	3,5 USD	3,50 % мінімальна комісія 7 USD
4.	Маніграм	11 USD	Сума від 50,01 USD до 100 USD
5.	Вестерн Юніон	15 USD	Сума від 50,01 USD до 100 USD

Пересилаючи гроші через системи переказів необхідно пам'ятати про діючі обмеження на грошові перекази, як всередині країни, так і за її межами. Зараз в Україні фізична особа-резидент і нерезидент без відкриття рахунку може відправити переказ в іноземній валюті тільки в сумі, яка не перевищує 15 000 грн. в один операційний день і не більше 150 тис. грн. в місяць. Виняток становлять платежі на оплату навчання, лікування, уповноваженим органам іноземної держави. Список обмежень постійно змінює Національний банк України в залежності від стану валютного ринку. Суми переказів понад 15 тис. грн. відправляються тільки з відкриттям рахунку та з підтверджуючими документами (рахунок-фактура, інвойс, договір). Тобто в такому разі клієнту не уникнути ідентифікації та необхідності надання повного пакету документів.

Література:

1. Bankchart Рейтинг банківських послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankchart.com.ua>
2. Ваш банкір. Надійний консультант у банківській сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vashbankir.com>
3. Prostobank.com офіційний сайт «Простобанк Консалтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostobank.com>
4. Офіційний сайт ПриватБанку [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://privatbank.ua>
5. Офіційний сайт Ощадбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua>
6. Офіційний сайт Укряксіманку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com>
7. Офіційний сайт Райффайзен БАНК АВАЛЬ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>
8. Офіційний сайт Укрсоцбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.unicredit.ua>
9. Офіційний сайт Альфа-Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alfabank.ua/ru>
10. Офіційний сайт Укргазбанку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrgasbank.com>
11. Офіційний сайт Укрсіббанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrsibbank.com>

ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Конкурентоспроможність банку та ефективність його діяльності на ринку банківських послуг, в сучасному світі, безпосередньо залежить від запровадження нововведень, представлених новими банківськими продуктами і технологічними процесами.

На сьогодні новітнім банківським продуктом вважають: 1) самостійно винайдений банком продукт, що задовольняє потреби клієнтів і не має аналогів на ринку банківських послуг; 2) продукт, котрий створений на певному ринку, але реалізується вперше на іншому; 3) пакетний продукт, в якому вперше на даному ринку застосована комбінація існуючих раніше банківських продуктів; 4) продукт, що існує на ринку, якщо хоча б один з його параметрів або елементів модифікований застосуванням вперше на даному ринку способом.

Сучасний етап розвитку сфери банківських послуг, що протікає в умовах загострення конкуренції і кризових явищ на світовому грошово-фінансовому ринку, характеризується трьома основними тенденціями: підвищенням ролі й частки інноваційних технологій; збільшенням обсягу і різноманітності роздрібних банківських послуг; формуванням нових сегментів ринку обслуговування населення.

В даний час в багатьох країнах, і в Україні в тому числі, відбувається перехід від класичної філіальної моделі обслуговування банківських клієнтів до моделі дистанційного банківського обслуговування, і все більше операцій проводиться клієнтами без візиту в банк.

У зв'язку з перенесенням центру ваги на дистанційне обслуговування функції існуючої роздрібною мережі поступово звужуються і філії все більш нагадують спеціалізовані сервіс-центри. Еволюція банківської системи в бік дистанційної моделі банківського обслуговування обумовлена низкою об'єктивних особливостей економічного і соціального середовища, в якій існують банки, і в першу чергу - змінами в способі життя людей, впровадженням нових інформаційних технологій і автоматизацією банківських операцій. Особливого впливу на сучасні тенденції у банківській діяльності надають такі чинники: зростання конкуренції на ринку фінансових послуг, фактор часу, стрімкий розвиток засобів комунікації.

Найбільшого поширення дистанційний вид обслуговування банківських клієнтів отримав в Австрії, Фінляндії, Кореї, Сінгапурі, Іспанії, Швеції та Швейцарії, проте займаються ним переважно традиційні, а не віртуальні банки. Найнадійніші і відомі банки в Америці і Європі витрачають великі кошти на розвиток системи інтернетбанкінгу, що свідчить про адекватність системи, її ефективності для того, щоб залишатися на рівні нових технологічних рішень.

Найбільш актуальними тенденціями в сфері банківських інновацій, які банки вже почали або почнуть запроваджувати найближчим часом для адаптації до нової цифрової епохи є наступні:

1) Персоналізація. Очікується, що банківський рахунок буде подібний до номеру телефону і його можна буде переносити з одного банку в інший. Рахунок буде представляти особистість клієнта і зберігатися в незалежності від того, хто надає послуги – банк, велика технологічна фірма або молода компанія.

2) Безперервна робота в форматі 24/7/360: банки все активніше йдуть від традиційного графіка роботи в сторону можливості постійного доступу клієнтів до послуг фінансових інститутів. Активно починають впроваджуватися для можливості постійного спілкування з клієнтами такі сервіси як WeChat, Facebook Messenger, Google Hangouts, Whatsapp і так далі.

3) Розширення клієнтської бази банків за рахунок представників малого та середнього бізнесу. Представники малого і середнього бізнесу представляли собою високо ризикових позичальників, однак із розвитком технологій та завдяки партнерству з фінансово-технічними стартапами банки отримують нові можливості скорингу підприємців і зможуть охопити послугами величезний пласт потенційних клієнтів.

4) Консалтинг нового рівня. В найближчому майбутньому банкінг буде доступний на будь-яких мобільних пристроях, а застосування спеціального програмного забезпечення дозволить в реальному часі отримувати поради від фінансових аналітиків у сфері інвестиційних пропозицій. Причому пропозиції будуть підібрані саме з врахуванням фінансових можливостей конкретного клієнта. Аналоги таких послуг UBS банк вже пропонує своїм заможним клієнтам.

Роботизовані консультанти в сфері інвестицій - це тільки один з напрямків. Перспективним напрямом банкіри вважають консультування в режимі реального часу з метою запобігання ухвалення помилкових фінансових рішень. Наприклад, при спробі купити велику кількість акцій компанії, автоматизовані сервіси будуть перешкоджати здійсненню подібних дій. При намаганні зробити імпульсивну покупку такий додаток покаже вам за рахунок яких коштів ви робите цю покупку (пенсійних заощаджень або, наприклад, коштів на освіту для дітей).

Крім вищезазначених послуг банки також можуть нагадувати своїм клієнтам про дні народження їх рідних, колег, знайомих і консультувати з приводу обрання подарунка виходячи з аналізу переваг іменинників і фінансових можливостей клієнта. При цьому аналітична платформа підкаже де можна купити той інший подарунок найвигідніше.

Консалтинг банківських клієнтів також може поєднуватися з застосування голосових угод, що дозволить в голосовій формі попереджати клієнта про незаплановані витрати і інші події по його рахунку.

5) Розширення асортименту переносних платіжних девайсів, що можуть бути як звичайними носіями, так і речами, що демонструють статус власника, наприклад, браслет, кулон або фірмова ручка. Такі девайси дозволять оплачувати покупки простим дотиком до терміналу.

6) Розвиток комп'ютерних та програмних технологій дозволяє практично, будь-якому сервісу підключитися до платіжної банківської інфраструктури або інтегрувати нові можливості в власну платформу. Це створює нові варіанти співпраці з клієнтами. Наприклад, електронні гаманці, прив'язані до клієнтського рахунку, будуть вбудовані в автомобілі, холодильники, лампочки і так далі. Автомобілі зможуть автоматично розплачуватися за паркування або платити за бензин без участі людини, розумні лампочки будуть оплачувати витрачену електроенергію, а холодильник оплачувати замовлення продуктів і все це буде прив'язане до рахунку клієнта.

7) Монетизація даних. Банківські установи володіють великою кількістю інформації про своїх клієнтів: звички, статті витрат, інтереси і так далі. До недавнього часу ці дані ніяк не використовувалася, але аналіз всієї інформації про клієнтів може стати основою для розробки більш персоналізованих продуктів і партнерству зі сторонніми учасниками ринку, які можуть отримати клієнтів, орієнтованих суто на їх продукти або послуги.

8) Активна соціальна взаємодія. Представники банківської індустрії хочуть краще розуміти бажання своїх клієнтів, що вже породило тренд аутсорсингу банківських ідей на клієнтів, яким надається можливість самим проектувати і описувати цікаві для них банківські продукти. З цією метою провідні банківські установи вкладають великі кошти у створення технологічних лабораторій в яких співробітники й клієнти можуть тестувати нові продукти або рішення і формувати миттєвий зворотний зв'язок. Саме в таких лабораторіях й народжуються інновації.

Розвиток інноваційних методів роботи банківських установ з клієнтами, поширення нових банківських послуг залежить не тільки від народження нових ідей та їх впровадження, а й від вирішення ряду проблем з якими стикаються банки на шляху впровадження інноваційних продуктів.

По-перше, стримуючими факторами розвитку дистанційного банківського обслуговування є недостатньо широке поширення інтернету. Така проблема не торкається мешканців великих міст, однак малі районні центри, не кажучи вже про селища, стикаються з проблемою відсутності якісного інтернет-зв'язку.

Для забезпечення належного обслуговування клієнтів та запровадження новітніх банківських продуктів необхідне розв'язання проблеми забезпечення усіх наявних та потенційних користувачів банківських продуктів доступом до супершвидкісного інтернету.

По-друге, проблемою розвитку дистанційних форм банківського обслуговування є надійність електронних каналів (мережеві атаки на сайти і сервери кредитних організацій, а також спроби неправомірного отримання персональної інформації користувачів систем дистанційного банківського обслуговування - паролів, секретних ключів, аналогів власноручного підпису, PIN-кодів.). невисока ступінь довіри до електронних каналів в частині їх надійності.

По-третє, дистанційне обслуговування клієнтів дозволяє банкам серйозно економити на організації додаткових офісів. Клієнтам, в свою чергу, зручно розпоряджатися грошима на своїх банківських рахунках, не виходячи з дому.

Але всі ці переваги існують лише в теорії, на практиці, як виявилось, лише кожен четвертий клієнт кредитної організації хоча б раз в житті користувався послугами інтернет-банкінгу. Банки змушені витратити гроші і на обслуговування традиційних офісів, і на підтримання й подальший розвиток дистанційних продуктів.

По-четверте, великою проблемою банків на сьогодні є підвищення рівня конкуренції саме у сфері впровадження новітніх продуктів і технологій у фінансовій сфері. Активно в цей процес включаються інші фінансові установи, нові фінансово-технічні компанії, соціальні інтернет-платформи і т.п. В таких умовах банки вже втрачають позиції у здійсненні розрахунків та наданні кредитів, що не може не залишатися поза їх увагою. Тому банки активно шукають шляхи вирішення проблеми і роблять стратегічні кроки у напрямку завоювання перших позицій на ринку інновацій. Створення потужних лабораторій та залучення клієнтів до створення новітніх послуг – один з кроків у напрямку завоювання ринку інновацій.

Постійне нарощування інноваційного потенціалу, впровадження нових або вдосконалення існуючих послуг й технологій в банківському бізнесі дозволять комерційним структурам реалізувати свої конкурентні переваги, претендувати на провідні позиції в світовому фінансовому просторі, однак з новими можливостями перед банками постануть й нові проблеми, які доведеться долати, пристосовуючись вже до нових умов функціонування.

Наталія ГОЛОВАЧ

*к.е.н., викладач кафедри статистики та економетрії
Київський національний торговельно-економічний університет*

АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета інноваційної діяльності банківської системи – використання і комерціалізація результатів наукових досліджень та розробок, запровадження нововведень, випуск нових конкурентоспроможних банківських послуг.

Виконання цих завдань висуває нові вимоги до статистичної науки і практики для того, щоб статистика, зокрема банківська, стала діловим інструментом ефективного управління.

Використання статистичних методів дає можливість перевести багато проблем управління в площину точного кількісного відображення з якісним змістом на основі реального інформаційного забезпечення відповідно до потреб користувачів. Це гарантує творчий підхід до виконання конкретних завдань управління, пошук нових засобів підвищення якості та обґрунтованості управлінських рішень.

В першу чергу це стосується аналізу і прогнозування ринку банківських послуг в розподілі за його сегментами. У цій справі велику роль відіграють структурно-функціональні моделі попиту на банківські продукти. Вони

(моделі) складаються з матриць, де у розподілі за сегментами ринку відображена структура попиту. Динамічний ряд таких матриць дає можливість проаналізувати тенденції розвитку структури ринку та здійснювати прогноз структури попиту за сегментами.

Для цього статистичними методами здійснюється аналіз і прогноз розподілу сегментів ринку. Таке завдання вирішується за допомогою критеріїв математичної статистики.

Така методика ефективна для поточного і перспективного прогнозування. Важливим його доповненням є аналіз тенденцій на основі моделей ситуаційного управління. Вони дають характеристику множини ситуацій, які формуються в процесі функціонування окремих груп респондентів. В результаті отримується сукупність якісних ознак, які відрізняються змістом.

Взаємозв'язки відповідних атрибутивних ознак намірів аналізуються на основі статистичних методів за допомогою комбінаційних групувань. В результаті визначаються напрями і щільність зв'язку. Для цього застосовують непараметричні методи перевірки гіпотез з використання критерію О. Чупрова.

Використовуються розподіли респондентів фізичних осіб (за соціальним станом, рівнем доходу, родом занять тощо) та юридичних осіб (за видами діяльності, родом занять, розмірами підприємств тощо).

За підсумкову ознаку береться готовність придбати окремі види послуг, оцінка їх якості, ціни, організація реалізації, бажаність додаткових форм обслуговування тощо.

Важливою складовою статистичного забезпечення управління інноваціями є оцінка їх економічної ефективності. Це передусім стосується економічної ефективності як характеристики рівня розвитку, раціональності організації.

Під ефективністю розуміють відношення результату діяльності до витрат на його отримання, а збільшення цього відношення тлумачать як підвищення ефективності. Ефективність необхідно підвищувати на всіх фазах процесу розвитку банківських послуг.

У процесі аналізу ефективності застосовуються моделі, за допомогою яких виявляються можливості відносного зниження витрат на запровадження інновацій.

Ефект можна розглядати як результативну ознаку (p), яка утворюється у взаємодії об'ємної чи кількісної ознаки (K_{il}) – ресурсів, витрат тощо та відносної або якісної (Y_k) – ефективності та її різновидів (капіталовіддачі, прибутковості, продуктивності праці тощо).

Факторний аналіз динаміки результативної ознаки здійснюється за формулами: $\Delta p_{kil} = (K_{il_1} - K_{il_0}) \cdot Y_{k_0}$; $\Delta p_{yk} = (Y_{k_1} - Y_{k_0}) \cdot K_{il_1}$.

$$\Delta p = p_1 - p_0 \text{ або } \Delta p = \Delta p_{kil} + \Delta p_{yk}.$$

Вплив окремих чинників на динаміку ефекту може бути визначений методом ланцюгових підстановок:

- вплив інтенсивного чинника – рівня ефективності

$$\Delta BVP_E = (E_1 - E_0) \cdot p_1$$

- вплив екстенсивного чинника – обсягу ресурсів

$$\Delta BVP_E = (p_1 - p_0) \cdot E_0$$

- факторний аналіз динаміки рівня ефективності здійснюється за формулами: $\Delta Я_{к_p} = \frac{P_1 - P_0}{Kil_1}$;

$$\Delta Я_{к_{kil}} = \frac{P_0}{Kil_1} - \frac{P_0}{Kil_0};$$

$$\Delta Я_{к_{kil}} = Я_{к_1} - Я_{к_0} = \Delta Я_{к_p} + \Delta Я_{к_{kil}}.$$

У процесі функціонування економіки використовуються інтенсивні фактори, зумовлені зростанням ефективності, пов'язані із збільшенням ресурсів. Оцінювання інтенсифікації діяльності здійснюється за формулами:

$$\frac{\Delta p_{як}}{\Delta p} \cdot 100\%; \quad \frac{\Delta p_{kil}}{\Delta p} \cdot 100\%.$$

Тут вираз $\frac{\Delta p_{як}}{\Delta p} \cdot 100\%$ є індикатором інтенсифікації. Він показує частку,

яку займає приріст ефекту за рахунок інтенсивних чинників у загальному прирості ефекту.

Розвиток економіки в цілому дедалі більше пов'язується зі структурною трансформацією. Це відображається на всіх рівнях управління – від міжнародного й національного до рівня окремих підприємств. На кожному рівні управління структурна трансформація має за мету підвищення ефективності шляхом концентрації ресурсів в підрозділах з вищою віддачею, які здатні створювати нові продукти і технології на одиницю витрат, і в цілому – підвищення ефективності діяльності на основі врахування потреб ринку.

Адекватні методи оцінювання цих процесів ґрунтуються на розробці і використанні статистичних методів оцінювання ефективності структурної трансформації, насамперед – індексного методу. Він дає змогу розподілити динаміку ефективності на дві складові – за рахунок динаміки ефективності в окремих підрозділах банківської діяльності (індекс фіксованого складу) і за рахунок зміни розподілів підрозділів банківської діяльності за відібраними ознаками (індекс структурних зрушень). Саме індекс структурних зрушень і є індикатором ефективності структурної трансформації. Загальну зміну середнього рівня ефективності дає індекс змінного складу.

Перелік напрямів статистичного забезпечення може бути продовжений. На підставі результатів статистичного аналізу визначають основні напрями вдосконалення управління для підвищення ефективності банківської системи з урахуванням об'єктивно існуючих потенційних можливостей (резервів) поліпшення діяльності.

Література:

1. Белова І.В. Банківська статистика: навч. посіб. / І.В. Белова. – Суми : Університетська книга, 2014. – 431 с.

2. Головач А.В., Ерина А.М., Трофимов В.П. Критерии математической статистики в экономических исследованиях. / А.В. Головач, А.М. Ерина, В.П. Трофимов – М. : Статистика. 1973. – 76 с.

3. Економічна теорія: політекономія / За ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання-прес, 2008. – 719 с.

4. Статистичне управління економікою: прикладна статистика: нав. посіб. / А.В. Головач, В.Б. Захожай, І.Г. Манцуров, Н.А. Головач – К. : КНЕУ, 2006. – 328 с.

Максим ГРИГОР'ЄВ

студент факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Рудан В.Я.

ПРОБЛЕМИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

Особливістю безготівкового обігу в Україні є використання спеціальної організації форми здійснення самого платежу. Структура форм розрахунку передбачає створення спеціалізованої системи безготівкових розрахунків, як форми організації руху грошей на рахунках у банках .

Організація безготівкових розрахунків повинна відповідати конкретним вимогам, які обумовлені інтересами розвитку економіки. Головна з них - забезпечувати своєчасне отримання кожним підприємством грошових коштів за поставлену ним продукцію та надані послуги, чим сприяти прискоренню обігу оборотних коштів у розрахунках [1].

Для того щоб створити ефективну систему безготівкових розрахунків необхідно вірно визначити її принципи, тобто основні положення згідно з якими безготівкові розрахунки пришвидшують народногосподарський оборот.

Виділяють такі основні принципи організації безготівкових розрахунків:

– грошові кошти всіх господарських суб'єктів (як власні, так і залучені) підлягають обов'язковому зберіганню на поточних та інших рахунках в установах банків;

– безготівкові розрахунки між підприємствами, фізичними особами здійснюються через банки шляхом перерахування коштів із поточних рахунків платників на поточні рахунки одержувачів коштів;

– розрахунки з постачальниками за товарно-матеріальні цінності і послуги проводяться, як правило, після відпуску продукції або надання послуг. На практиці застосовується також попередня оплата;

– банки списують кошти з рахунків підприємств тільки за розпорядженнями їх власників, крім випадків, у яких безспірне списання (стягнення) коштів передбачене законом України, а також за рішенням суду, арбітражного суду та виконавчими приписами нотаріусів;

– доручення підприємств на перерахування коштів приймаються банками до виконання тільки в межах наявних коштів на їх рахунках або за рахунок платіжного кредиту банку;

- зарахування коштів на рахунок одержувача відбувається після списання відповідних грошових сум із рахунків платника;
- банк на договірній основі здійснює розрахунково-касове обслуговування своїх клієнтів і виконує їх розпорядження щодо перерахування коштів із рахунків;
- підприємства самостійно обирають форми розрахунків та вказують їх при укладенні між собою договорів;
- взаємні претензії за розрахунками між платником та одержувачем коштів розглядаються сторонами в претензійно-позовному порядку без участі банку [2].

Якщо не дотримуватись перелічених принципів, то це може призвести до платіжної кризи.

Систематизувавши основні проблеми подальшого розвитку системи безготівкових розрахунків у національній економіці України, можна виділити наступні:

- оптимізація форм і способів безготівкових розрахунків їх організацій; вибір найраціональніших у певних економічних умовах форм розрахунків, які давали б найбільший ефект; проблема оптимізації в широкому розумінні зачіпає всі складові системи безготівкових розрахунків;
- інтенсифікація і прискорення розрахунків; чим швидше обертаються гроші і здійснюються платежі, тим більше можливостей для одержання вищих доходів і прибутків; неплатежі – це справжній “тромб” кризової економіки; зекономлені в результаті прискорення розрахунків кошти можуть додатково спрямовуватися у сферу виробництва;
- підвищення самостійності господарських суб’єктів за умови досконалої організації і здійснення безготівкових розрахунків у господарському обороті; грошова відповідальність підприємств за недоодержання коштів після відправлення товарів чи надання послуг вимагає, щоб ці ж підприємства мало право вільно діяти в сфері безготівкового обігу;
- постійний пошук нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси в грошовій сфері.

Організація безготівкового грошового обігу в Україні є доцільною, що обґрунтовано сприятливим впливом збільшення частки безготівкових розрахунків на банківську систему. Дана концепція дозволила б комерційним банкам збільшити ресурсні можливості, а в наслідок збільшення ліквідності банківської системи взагалі [3].

Збільшення боротьби між різними банками спричинюватиме збільшення обсягів кредиту, зменшення процентної ставки за депозитами, поліпшення якості фінансових послуг, які надаються а також здійснить збільшення інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання, що в результаті сприятиме розвитку фінансового ринку.

Базуючись на вищезазначеному, важливими шляхами вирішення проблем розвитку безготівкових розрахунків є:

- збільшення довіри з боку населення до банківської системи, яка була втрачена у умовах фінансово економічної кризи;
- створення прозорої фінансової системи, залученню через банківську систему в загальногосподарський обіг значних ресурсів (готівкових коштів громадян та юридичних осіб),
- запровадження страхування ризиків власників платіжних карток від несанкціонованого втручання та непередбаченого використання [4];
- надання НБУ права на встановлення граничних сум розрахунків готівкою;
- належне інформаційне забезпечення, роз'яснення та підвищення фінансової грамотності населення, а також стимулювання громадян до придбання та користування безготівковими платіжними засобами;
- запропонувати банкам встановити пільгові періоди, упродовж яких після набуття постановою чинності великі суми готівки (понад 10 тис. грн) можна буде вносити на особисті рахунки за зниженими тарифами.

Отже, основне значення безготівкових розрахунків полягає у економії державних коштів, прискоренні обігу грошових і фінансових коштів, забезпеченні в максимально короткий час грошової компенсації виробникам – власникам поставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг. Запровадження обмежень на суму готівкових операцій однозначно має поліпшити ліквідність банківської системи, підвищить частку безготівкових розрахунків, оскільки покупці повинні будуть використовувати свої карткові рахунки або здійснювати розрахунки з поточних рахунків.

Література:

1. Богомаз О. Ю. Організаційна складова розвитку безготівкових розрахунків в Україні / О. Ю. Богомаз // Управління розвитком. – 2011. – № 9 (106). – с. 118-120.
2. Дорохіна Ю. Безготівкові гроші як предмет злочинів проти власності [Текст] / Ю. Дорохіна, О. Дудоров // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - № 5. - С. 78-82
3. Малолеткова О. Нюанси безготівкових розрахунків [Текст] / Оксана Малолеткова // Урядовий кур'єр. - 2013. - № 175 (26 верес.). - С. 13
4. Міщенко С. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів [Текст] / С. Міщенко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка / відп. ред. В. Д. Базилевич. - Київ : Київський ун-т, 2014. - Вип. 5(158): Економіка. - С. 22-28

Олена ДАВИДЮК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

ТЕНДЕНЦІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙ

У науковій літературі інноваційну діяльність банків визначають, як процес, спрямований на розроблення нових або удосконалення уже існуючих банківських послуг та продуктів, що використовуються в їх діяльності та

пропонуються на ринку банківських продуктів. Поняття «інновації» стосується певних нововведень у будь-якій банківській сфері, що має позитивні економічні наслідки. Впровадження банківських інновацій призводить до якісних змін у банківській сфері та сприяє отриманню банками вищого прибутку. Даний процес досягається за допомогою використання нових знань для підвищення якості обслуговування, підвищення рівня захисту банківської інформації та інших процесів.

Банківська інновація – це реалізований у формі нового банківського продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності банку. Під банківським продуктом розуміється матеріально оформлена частина банківської послуги: карта, ощадна книжка, дорожній чек, електронний гаманець тощо.

У світовій практиці зазвичай виділяють наступні види банківських інновацій:

- банківський продукт на нових сегментах ринку;
- інновації у нових сферах грошово-фінансового ринку;
- управління готівкою та використання нових інформаційних технологій;
- послуги фінансового посередництва, спрямовані на зниження операційних витрат та більш ефективно управління активами та зобов'язаннями;
- нові продукти в традиційних сегментах позичкових капіталів.

При цьому, як новий продукт чи послуга, банківська інновація проявляє себе тільки в процесі своєї реалізації на фінансовому ринку або всередині банку, а попит на інноваційний банківський продукт чи послугу визначає його ступінь новизни[1].

Прагнення банку досягнути максимального стабільного прибутку пов'язане з клієнтом. Клієнт став основним двигуном розвитку банківських інновацій. Інтегрованість людини в сучасні процеси автоматизації та інформатизації відображується і на діяльності банків. Таким чином з'являються інновації, які орієнтуються на послуги з управління коштами клієнта (аналіз витрат, інструменти бюджетування) і соціальні інтернет-мережі (соціальний банкінг).

Особливу увагу слід звернути на інноваційні технології, які використовуються банківськими установами. Наприклад, дистанційне управління банківськими рахунками можна здійснювати різними способами: за допомогою телефону – телебанкінг; персонального комп'ютера – е-банкінг; інтернету – інтернет-банкінг та портативних засобів – мобільний банкінг. Якщо розглядати розвиток банківських інновацій, то простежується певний зв'язок з технологічним і науковим прогресами людства.

Причиною переходу банків до інноваційної моделі розвитку є те, що інновації, інформаційні технології та освіта є визначальними факторами розвитку як окремих банків, так і в цілому банківської системи. В новому інформаційному суспільстві нові зміни перестають сприйматися як виключення і стають нормою життя. В період базових структурних перетворень виживають тільки лідери змін, тобто ті, хто чітко відчуває тенденції змін і миттєво

приспосовується до них; ті, хто готовий до постійних змін і здатний самостійно їх генерувати, відмовившись від старих і звичних форм роботи.

Інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. При створенні банку майбутнього використовують такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат. Основними світовими трендами у розвитку банківських інновацій є тісний взаємозв'язок банку з клієнтом, інтеграція банку в ІТ сектор, взаємодія банків з соціальними мережами та залучення новітніх технологій[3].

Сьогодні найбільш поширеними в банках є такі інноваційні зміни:

- віртуальні банківські та фінансові технології: управління банківськими рахунками, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладання договорів;
- зміна структури та вигляду банківської установи: багатоканальна діяльність з поєднанням нових і традиційних технологій та інструментів, самообслуговування, дистанційне обслуговування;
- комплексне використання нових інформаційних та комунікативних технологій для традиційного та нового маркетингу;
- нові можливості внутрішнього контролю і аудиту;
- зміни у кваліфікації робітників[2].

Аналізуючи сучасні тенденції на світовому ринку банківських послуг помічаєш, що головна увага провідних західних банків сфокусована на зміні структури та іміджу банку. Так з'являються нові організаційні структури, змінюється методологія взаємовідношень з клієнтами та принципи управління офісами, менеджерам відділень надаються окремі додаткові повноваження і права.

Аналіз інноваційних змін у зарубіжних банках свідчить про те, що більше всього використовують зони самообслуговування клієнтів, що дозволяє суттєво знизити навантаження на фахівців операційно-касового залу банку і відповідно скоротити кількість касирів, та збільшити кількість менеджерів, які займаються обліково-позиковими та іншими видами послуг[4]. Велику роль при цьому виконують банкомати – багатofункціональні автомати (автобанки), керовані останнім поколінням магнітних пластикових карток. Для успішного здійснення активної інноваційної діяльності керівництво компанії повинно постійно реалізовувати цілий комплекс заходів щодо створення та підтримки у колективі атмосфери творчості та динамічності, а також всілякими методами мотивувати працівників до участі у процесі втілення нововведень.

Таким чином, нові інформаційні і комунікативні технології докорінно змінюють вигляд сучасного банку, його інструменти та методи спілкування з клієнтами. На мікроекономічному рівні інновації виступають як основа підвищення ефективності банківської діяльності, тобто розроблення нових технологій на основі власних досліджень банків, підвищення якості та конкурентоспроможності банківських послуг та зниження витрат.

На макроекономічному рівні формується нова інноваційна модель розвитку банківської системи, що є наслідком переходу до домінування таких елементів, як інформаційні та комунікаційні технології.

Впровадження банківських інновацій дозволяє підвищити продуктивність праці, ефективно використовувати ресурси, збільшити прибутки, знизити витрати та забезпечити їх сталий розвиток у економічному середовищі.

Література:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : НБУВ, 2013-2016. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua (дата звернення 20.11.2016) – Інноваційні процеси в банківській сфері.

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : НБУВ, 2013-2016. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення 20.11.2016) – Маркетинг банківських інновацій.

3. Шуба М.В. Світові тренди банківських інновацій [Електронний ресурс] / М.В.Шуба, А.О.Рудник // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – Електронні дані. – [Дніпропетровськ : Дніпропетров. держ. аграрний ун-т : ТОВ "ДКС Центр", 2016]. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення 20.11.2016р.).

4. Костогриз В.Г. Маркетингові концепції банків з іноземним капіталом [Електронний ресурс] / Костогриз В.Г. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – [Дніпропетровськ : Дніпропетров. держ. аграрний ун-т : ТОВ "ДКС Центр", 2014]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення 20.11.2016р.).

Роксолана ДОВГОПОЛА

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

КАТЕГОРІЇ СПОЖИВАЧІВ БАНКІВСЬКИХ РЕЙТИНГІВ

Роль банків як регуляторів грошового обороту, центрів акумуляції грошових ресурсів і їх перерозподілу покладає на них велику відповідальність перед суспільством. Суспільство не повинно мати приводу ставити під сумнів стійкість банківської системи, а партнери, вкладники і інвестори повинні бути впевнені в стійкості і надійності будь-якого банку. Оцінка фінансового стану банку, а також формування його іміджа як надійної та стабільної кредитної установи здійснюється на базі рейтингових систем. [2]

На сьогоднішній день існує безліч характеристик поняття "рейтингова система", але найбільш точно це пояснюється у праці А. М. Герасимовича. На його думку, у банківській діяльності рейтингова система — це встановлення узагальнюючої оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою показників, що дозволяє розглядати всі банки з єдиної позиції. [1]

Для українських банків рейтинги є відносно новим інструментом, хоча вже зараз можна стверджувати, що вони міцно увійшли до банківської практики. Рейтинги все частіше розглядаються як інструмент, що забезпечує об'єктивну (незалежну) оцінку ризиків, які асоціюються з конкретними організаціями і їх

продуктами. [3]

Отже, що саме являє собою рейтингове агентство – це юридична особа, яка надає професійні послуги на ринку цінних паперів та спеціалізується на визначенні кредитних рейтингів (рейтингуванні) та наданні інформаційно-аналітичних послуг, пов'язаних із забезпеченням діяльності з визначення кредитних рейтингів. В Україні існують різні рейтингові агенства, регулювання діяльності яких здійснюється відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та нормативно-правових актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. [5]

Уповноважене рейтингове агентство - рейтингове агентство, яке стало переможцем конкурсу з визначення рейтингових агентств, уповноважених на проведення рейтингової оцінки, який проводиться Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Деякі з них, що включені до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств:

1. НРА "Рюрік" (засноване 20 березня 1992 р.);
2. РА "Кредит-Рейтинг" (засноване у 2001 р.);
3. ТОВ РА "IBI-Rating" (засновано 7 лютого 2005 р.);
4. ТОВ РА "Експерт-рейтинг" (засноване у квітні 2006 р.). [5]

Шляхом рейтингових оцінок досягається відкритість фінансового ринку для його учасників. Різні споживачі інформації зацікавлені в оцінці різних аспектів її роботи, тому рейтинги для кожної категорії споживачів складаються на базі відповідної системи показників. Отже, можна виділити таких користувачів банківських рейтингів та основні показники, в яких вони зацікавлені:

- *засновники та акціонери* – високі рейтинги слугують запорукою отримувати стабільні й високі дивіденди. Вони, як співвласники, повинні забезпечувати розвиток матеріально-технічної бази. Для них найважливішими рейтинговими показниками є прибуток банку, розмір власного капіталу, сталість і репутація банку, рівень дивідендів;

- *клієнти* (власники різноманітних рахунків, депозитів, кредитів) – рейтинги дають можливість зважено розміщувати свої вільні фінансові ресурси та забезпечувати збереження своїх вкладів або залучати кошти. Їх цікавить достатність капіталу, надійність і платоспроможність банку;

- *інвестори* – рейтинги допомагають у виборі об'єкта вкладення коштів, оцінюванні результатів діяльності та визначення подальшої стратегії розвитку банку. Це можна відобразити у таких показниках як надійність, ліквідність та ефективність;

- *банки-партнери* – рейтинг є необхідним інструментом для достовірного визначення власної позиції та ступеня надійності серед інших банків, для уточнення свого місця та частки присутності на ринку. Вимоги цієї категорії користувачів рейтингів характеризуються такими показниками: статутний капітал, загальний обсяг активів, показники ліквідності, платоспроможності;

- *центральний банк (НБУ)* – рейтинги виконують консультативну функцію у ході прийняття рішень про необхідність проведення позачергових

інспектувань тих чи інших банківських установ, дотримання економічних нормативів, відрахувань до резервного фонду, використання кредитного портфеля та залучених коштів. Основними показниками, які використовуються при складанні рейтингу будуть: економічні нормативи, якість управління активами і пасивами. [4]

Таким чином, рейтинги допомагають виробити довгострокову стратегію. І що не менш важливо - рейтинги вчать працювати відкрито і прозоро. Крім того, отримання рейтингів більше високого рівня просто вигідно.

Література:

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
2. Карминский А. М. Рейтинги как мера финансовых рисков. Эволюция, назначение, применение / А. М. Карминский, А. П. Пересецкий // Журнал новой экономической ассоциации. — 2009. - №1-2. — С. 86
3. Турчин Н. Б. Економічна сутність та функціональне значення банківських рейтингів / Н. Б. Турчин // Науковий вісник. — 2007. - № 17.6. — С. 212-217
4. Фетисов Г. Г. Устойчивость коммерческого банка и рейтинговые системы ее оценки / Фетисов Г. Г. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 168 с. — ил.
5. Рейтингові агентства [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/fund/rateagencies>

Ольга ДЯЧУК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т. Б.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ БАНКІВ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

З розвитком сучасних інноваційних технологій відбуваються зміни у всіх сферах інфраструктури та соціуму, економічний спектр також не пасе задніх. На сьогодні питання розвитку електронних банківських послуг в режимі online в мережі Internet є досить актуальним, оскільки кількість банківських послуг невпинно зростає і якість роботи банку з клієнтами визначається не тільки набором наданих послуг, а і рівнем впровадження комп'ютерних та Інтернет-технологій які значно спрощують процес взаємодії клієнтів з банком. Банківська сфера є найбільш чутливою до їх розвитку. Це пояснюється необхідністю обслуговування клієнтів у широких географічних масштабах, від регіонального до міжнародного, із мінімальними витратами, але із максимальним ступенем зручності та універсальності пропонованих послуг. Банки все частіше використовують Інтернет-технології, цьому сприяє високий рівень конкуренції, оскільки Інтернет дозволив розширити ринок банківських послуг і продуктів завдяки дистанційному обслуговуванню.

Актуальність дослідження зумовлена високим інтересом до дистанційного банківського обслуговування, збільшенням кількості послуг банків, а також збільшенням кількості клієнтів які користуються даними послугами. Дослідження у цій сфері проводили вчені різних спеціальностей — економіки, аналітики, менеджменту та ін. Серед них можна виділити: Б. П. Адамик, А. Ю. Серьогін, О. О. Гаврилова, О. Д. Вовчак, А. Я. Страхарчук, В. П. Страхарчук. Зокрема, Б. М. Шлаїн у своїй роботі «Інтернет-банкінг – сегментація і технологія запорука успіху» детально розглядає можливості Інтернет-банкінгу й технологію здійснення продажів, використовуючи систему дистанційного обслуговування [1]. Відтак. Дослідження питань дистанційного банківського обслуговування є на часі та потребує ґрунтовного вивчення.

За сучасних умов у банківській практиці почали впроваджуватися нові технології в банківському обслуговуванні клієнтів – система дистанційного банківського обслуговування. Комерційні банки надають клієнтам такі послуги, як проведення банківських операцій вдома (“homebanking”), в офісі (“client bank” тощо, повсюди, де це зручно клієнту. На сьогодні виділяють чотири основних різновидності віддаленого банкінгу [2]:

1) телефонний банкінг, коли за допомогою мобільного телефону можна виконати безліч банківських операцій ;

2) відеобанкінг — це телеміст, який працює між клієнтами і комерційним банком, за допомогою спеціальних пристроїв, обладнаних телемоніторами, клієнт може поспілкуватися зі службовцем комерційного банку і здійснити необхідні операції;

3) інтернет-банкінг — коли клієнти використовують цю систему для управління банківськими рахунками;

4) РС-банкінг, коли доступ до рахунка комерційного банку здійснюється за допомогою персонального комп’ютера. В Україні ця система відома як «Банк-клієнт», яка дає можливість комерційному банку продавати, а клієнту отримувати максимальний спектр банківських послуг. У перспективі таке обслуговування клієнтів комерційними банками стане основною формою банківських послуг.

До новітніх послуг комерційних банків, які варто проаналізувати, належать такі як: торговий еквайринг; факторинг; центри самообслуговування.

Еквайринг – це банківська послуга, яка дає змогу торгово-сервісним підприємствам приймати в оплату за свої товари та послуги банківські платіжні картки (Visa, VisaElectron, Eurocard/MasterCard, Maestro, American Express). Безготівкові розрахунки здійснюються за допомогою спеціального обладнання, що засвідчує інформацію з платіжних та кредитних карток. Крім того, існує Інтернет-Еквайринг – це прийом до оплати платіжних карток через мережу Інтернет із використанням спеціально розробленого та надійно захищеного WEB-інтерфейсу, що дозволяє здійснити розрахунки в будь-який час та у будь-якому місці за наявності комп’ютера, підключеного до мережі Інтернет. До переваг даної послуги для клієнтів можна віднести: зручність у використанні; автоматична конвертація; кошти захищені від можливих пограбувань.

Факторинг – комплекс обслуговування, який складається з фінансування та сервісу. Фінансування – це оплата документів, підтверджуючих відвантаження товарів покупцеві на умовах відстрочки платежу. Сервіс полягає в управлінні дебіторською заборгованістю, що включає такі послуги як юридичне супроводження оформлення документів на постачання товарів та надання послуг, контроль своєчасності оплати дебіторської заборгованості, робота з дебітором постачальника з питань несплати (без порушення стосунків між ними та з урахуванням інтересів постачальника) та інше.

Щодо перспективного розвитку напряму банківських послуг, то можна виділити надання соціально орієнтованих банківських послуг (або socialbanking – соціальний банкінг). Це – сьогодні інноваційна активність комерційних банків, спрямована на впровадження продуктів і послуг, що сприяють забезпеченню стабільного та безпечного соціально-економічного розвитку суспільства. Це можливо шляхом кредитування проектів, які принесуть суспільну користь; або кредитування фізичних осіб на купівлю екологічного авто за значно нижчими відсотковими ставками (актуально для країн ЄС), фінансують побудову «екологічного» житла тощо. Створення соціально орієнтованих інновацій відкриває для комерційних банків унікальні можливості позиціонування на ринку і позитивно впливає на імідж кредитних установ. Зокрема, велика увага в даних соціально орієнтованих банківських послугах приділяється збереженню навколишнього середовища. Наприклад, комерційні банки, які користуються даними послугами, не кредитують клієнтів, які можуть провадити екологічно-небезпечну діяльність чи таку, яка може нанести шкоди навколишньому середовищу.

Інноваційною технологією, яка вже сьогодні проходить випробування, можна назвати безпроводну технологію NFC (Near Field Communication). NFC можна дослівно перекласти як «зв'язок в ближньому полі», в основі якого лежить використання ідеології передачі даних по радіоканалу на короткій відстані. NFC працює по аналогії з WI-FI і Bluetooth. Вона забезпечує зручну, надійну та захищену передачу даних по радіоканалу на короткі відстані між різними електронними пристроями. Найпоширенішим в світі пристроєм із NFC-інтерфейсом сьогодні є мобільні телефони. Ці телефони можна використовувати в якості банківської пластикової картки для роботи з банкоматами. Клієнт ставить телефон біля банкомату, який ідентифікує особу власника телефону і зчитує інформацію прямо з нього. Однією із найголовніших переваг використання таких телефонів є те, що вони можуть зберігати інформацію про декілька банківських карток, що дозволяє споживачу не носити з собою пачку пластикових карток. На сьогоднішній день NFC технології вже активно використовуються в Японії.

Ефективність діяльності та конкурентоспроможність будь-якого комерційного банку в більшій мірі забезпечується впровадженням новітніх послуг комерційних банків, таких як факторинг, торговий еквайринг, центри самообслуговування, кеш-менеджмент, соціально орієнтовані послуги та використання інноваційних технологій. Перевагами їх використання є зменшення часу обслуговування клієнтів, можливість клієнтів управляти

своїми операціями, полегшення роботи працівників банку, розширення кола клієнтів, забезпечення переваг над конкурентами та інші. Основним недоліком їх використання є саме впровадження даної інновації в дію та значні матеріальні витрати на їх забезпечення. Та, незважаючи на мінуси цих послуг, банк повинен вносити їх в спектр своїх послуг з метою свого фінансового розвитку та розвитку програми менеджменту своєї діяльності.

Література:

1. Шлаїн Б. М. Продажі через Інтернет: сегментація и технологія – запорука успіху [Електронний ресурс] / Б. М. Шлаїн // Організація продаж банківських продуктів. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://www.reglament.net/bank/bankproduct/2009_1_article.htm#subscribe.

2. Єсіна О. Г. Інтернет-банкінг в Україні сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] // О. Г. Єсіна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – № 1 (48). – С. 209-213. – Режим доступу: http://vsed.oneu.edu.ua/files/full/2013/vsed_48-2013.pdf

3. Страхарчук А.Я. Інформаційні системи і технології в банках [навч. посіб.] / А.Я.Страхарчук, В.П.Страхарчук. – К: Знання, 2010. – 515с.

Катерина ЗАЄЦЬ

*студентка Навчально-наукового інституту
міжнародних економічних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

«ОФШОРИЗАЦІЯ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Найважливішим елементом сучасного механізму світової економіки є офшори. Під офшорами зазвичай розуміють країни і території, що забезпечують конфіденційність фінансових, комерційних та інших операцій іноземних фізичних і юридичних осіб, зареєстрованих в цих країнах і територіях, а також надають фізичним та юридичним особам інших країн сприятливий податковий режим у вигляді низьких або навіть нульових ставок податків.

Експерти вважають, що бізнес в Україні не відчуває підтримки з боку державних органів. В умовах кризи податкове навантаження на компанії тільки підвищилося, а регуляторний контроль посилюється.

Під час кризи закордонні інвестори активно позбувалися портфельних інвестицій в Україні. За деякими оцінками, нерезиденти продали майже весь належний їм обсяг ОВДП у розмірі 2,5 мільярда гривень. При цьому 93% українського капіталу виведено на Кіпр. Привабливість цього офшору пояснюється тим, що між Україною і Кіпром вже багато років існує договір про уникнення подвійного оподаткування. Близькість Кіпру та наявність даної угоди роблять країну зручною платформою для інвестування.

Україна – у першій десятці країн-лідерів за обсягом вивезення капіталу, при цьому частина виведених коштів постійно повертається кредитами, інвестиціями та корупційними платежами. Сума виведених з України коштів перевищила минулорічний обсяг ВВП, склавши більш як 18 мільярдів доларів США. Тенденція до збільшення вивозу коштів у офшори зберігається і цього року. За різними даними, за останні 15 років з України виведено приблизно 170 мільярдів американських доларів. На Кіпрі компанії українського походження та українські багатії зберігають понад 30 мільярдів доларів США, зароблених в Україні.

На відміну від високорозвинених країн Заходу в Україні в офшорах знаходяться в першу чергу материнські компанії, а не їх філії, тобто виведення і збереження активів домінує над податковою оптимізацією. Вітчизняний бізнес активно прагне в офшори, щоб захистити свою власність від корумпованої влади і рейдерів. Відбувається космополітизація українського капіталу і суттєве накопичення вітчизняного капіталу в офшорах. Численні фірми пропонують створення офшору не тільки для торгівлі із зарубіжними партнерами, а й захисту бізнесу та нерухомості в Україні. Наприклад, щоб захистити свій бізнес, пропонується придбати офшорну компанію на Сейшельських островах вартістю 1350 доларів США рахунок в Ризькому банку за 350 доларів США і знижку в 100 доларів США. А бажаним захистити свою нерухомість пропонується наступний пакет вартістю в 2950 доларів США: офшор на Британських Віргінських Островах і рахунок в кіпрському банку

Дані, що опубліковані Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (ICIJ) показують, що Україна займає мізерно мало місця в глобальній офшорній павутині. Безпосередньо з Україною пов'язано лише 0.23% вузлів або 1689 з 719 000 (для порівняння частка ВВП України в світовому ВВП приблизно 0,12%), які пов'язані 0.25% зв'язків (3095 з 1.3 млн.). Для порівняння, кількість вузлів, які пов'язані з Росією 3.3%, з Великобританією 4.3%, зі Швейцарією 6.6%, з Китаєм 9.2%, з Гонконгом 14.3% (рис. 1). Навіть якщо "зважити" кількість офшорів на масштаб економік, то виявиться, що Україна не є лідером офшоризації з використанням послуг Mossack Fonseca і Commonwealth Trust Limited. Наприклад, кількість офшорів пов'язаних з Росією майже в 15 разів перевищує ту кількість, яка стосується України, в той час як її економіка більше нашої в 14 разів.

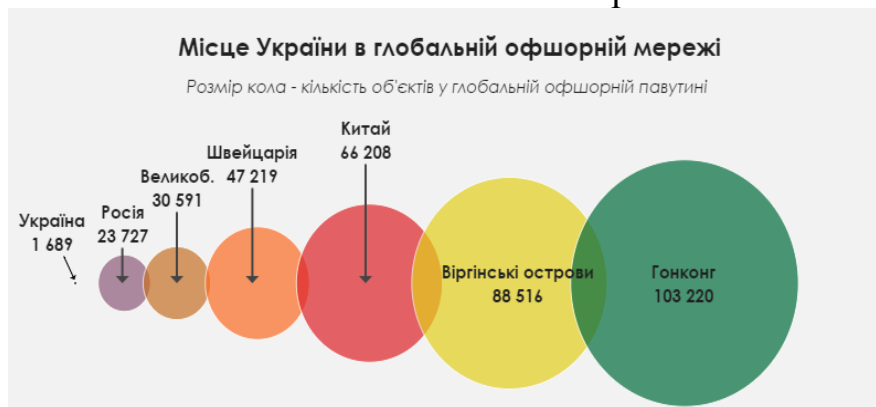
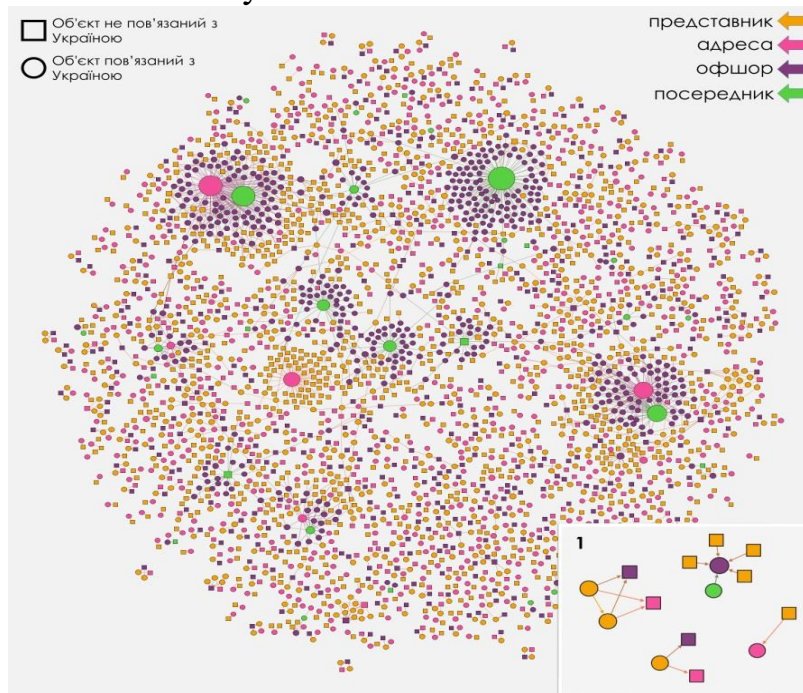

Рис. 1. Місце України в глобальній офшорній мережі

Україна - це карлик в офшорній галактиці. Але навіть такі дрібні об'єкти можуть мати складну структуру. З першого погляду може здатися, що українська офшорна мережа – це клубок, який неможливо розпутати і який складається з безлічі представників, офшорних компаній, посередників і контактних адрес. Але це не так. Якщо придивитися, то мережа складається з декількох великих і багатьох дрібних кластерів (рис. 2). Розмір вузла залежить від кількості зв'язків з іншими вузлами.

Рис. 2. “Сіра” галактика: Українська офшорна мережа

Згідно з Offshore Leaks Database, топ-5 юрисдикцій з найбільшою кількістю офшорів: Віргінські острови, Панама, Багамські острови, Сейшельські острови і Самоа. Даний розподіл справедливий і для України. Пальму першості утримують Віргінські острови, на яких зареєстровано 150 офшорів (рис. 3). Варто зауважити, що з 1994-2000 рр. Багамські острови були номером один для реєстрації українських офшорів. Кардинальні зміни у виборі юрисдикції відбулися в 2007-2011 рр. на користь Віргінських островів.

Рис. 3. Юрисдикції з найбільшою кількістю офшорів

Література:

1. Offshore Leaks Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://offshoreleaks.icij.org/>
2. DataVox [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.voxukraine.org/>
3. Антологія офшорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html
4. «Офшоризація» української економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/27667157.html>
5. Офшоризація світової економіки: перспективи для України і світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-34/>

Руслан КЛІМОВИЧ

студент факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Іващук О.О.

БІТКОЙН – ВАЛЮТА МАЙБУТНЬОГО

З розвитком Інтернету з'явилися і платіжні системи, що використовують віртуальний простір.

Біткойни – це цифрова валюта (або «криптовалюта»), емітентом якої не виступає ні жоден із центральних банків будь-якої країни, ні фінансова установа, підконтрольна уряду. Проте він використовується як платіжна одиниця при розрахунку за товари або послуги з постачальниками, які приймають криптовалюту як оплату.

Таким чином, головна особливість цієї віртуальної валюти – можливість проводити платежі безпосередньо від людини до людини, без посередництва фінансової установи (на відміну від банку при оплаті картою) або іншої третьої сторони (наприклад, PayPal, WebMoney). Це втілює ідею децентралізованої демократії, що і привертає технічно обізнаних користувачів Мережі, а віднедавна не тільки їх.

Цифрові «монети» кожного з користувачів зберігаються в так званому гаманці – це спеціальна програма-клієнт, яка зберігає історію транзакцій користувача, дані за обсягом його грошових коштів, а доступ до них забезпечується за допомогою спеціального «ключа», який відомий тільки власнику гаманця.

Біткойн - це перше втілення концепції під назвою "криптовалюта", яка вперше була описана Вей Дай у 1998 році. У кіберпанківській розсилці електронних листів він запропонував ідею нової форми грошей, що замість центрального органу управління використовує криптографію для контролю емісії та транзакцій. Перша специфікація Біткойн і доказ роботи цієї концепції були опубліковані Сатоші Накамото у 2009 році у криптографічній розсилці електронних листів. Сатоші покинув проект наприкінці 2010 року так і не розкривши подробиць своєї біографії.

Підприємець з Австралії Крейг Райт публічно визнав, що саме він ховався за псевдонімом Сатосі Накамото як творець криптовалюти біткойн. Підприємець зробив своє визнання в інтерв'ю трьом виданням - Бі-бі-сі, GQ та Economist.

Раніше творцем біткойнів вважалася людина на ім'я Сатоші Накамото. Довгий час журналісти намагалися знайти цю людину. Багато видань публікували розслідування, в яких різні люди називалися творцями біткойнів. Райт вирішив припинити спекуляції на цю тему, він також повідомив, що у створенні криптовалюти йому допомагала велика команда розробників.

Біткойн – безкоштовна система електронної валюти, яку започаткували у 2009 році. Створена як «нові гроші для цифрової епохи». Зараз біткойнами можна розрахуватися за товари та послуги в інтернеті. В обігу знаходяться близько 15,7 млн. біткойнів. Один біткойн коштує близько 700 доларів.

Біткойн успішно виконує функцію грошей у відносинах, які виникають в процесі суспільного виробництва між людьми по всьому Світу. Але виникає питання: «Навіщо потрібен bitcoin якщо є паперові гроші, їх електронні еквіваленти, банки, фінансові системи, золото?»

На це питання дають відповідь нижче наведені якості біткойна:

- Зручне користування без посередників.
- Без кордонів по всьому світу.
- Bitcoin не можливо заборонити та блокувати технічно.
- Наднизькі комісії
- Менше ризиків для підприємців
- Безпека та контроль
- Прозорість та нейтральність
- Для реєстрації та користування біткойном не потрібні особисті дані.

Програма BitcoinCore призначена для комп'ютерів. Це важка програма. Об'єм пам'яті який займає програма понад 20 гігабайт. Але сучасні комп'ютери з легкістю вміщують такий об'єм даних.

Перша покупка реального товару з оплатою за біткойни сталася в травні 2010 року, коли житель США Ласло Ханеч замовив дві піци, заплативши за них 10 тисяч біткойнів. Але по-справжньому відомим серед широкого загалу він став в 2013 році, коли ціна на біткойн за короткий час злетіла з \$ 13 до більше \$ 1000 за одну монету.

У Канаді у 2013 р. встановлений перший в світі банкомат для цифрової валюти біткойн. Його розмістили в одному з кафе, де можна розплатитися цією валютою. Щоправда, зовсім матеріальними біткойни не стали: банкомат видає QR-коди з інформацією про суму коштів на рахунку клієнта, які зберігаються на смартфонах власників. Зараз 1 біткойн коштує 211 канадських доларів.

Верховний суд Євросоюзу в жовтні 2015-го визнав біткойн платіжною системою і наблизив його права до прав традиційних валют, заборонивши стягувати з операцій з біткойном податок на додану вартість. Раніше, в 2014-му, Європейський офіс банківського нагляду рекомендував банкам не працювати з біткойнами до розробки регуляторами захисних механізмів у цій сфері.

Центробанки Канади і Австралії говорять про створення в майбутньому національної криптовалюти, яка стане програмованими грошима. Це потрібно, серед іншого, для обслуговування негативних процентних ставок, що стає реальністю в західних економіках, які страждають від дефляційних ризиків.

Функціонування і захист системи від «цифрових фальшивомонетників» забезпечується криптографічними методами, тобто шифруванням інформації, тому біткойни часто називають криптовалютою. Важливим є децентралізоване зберігання даних про актуальну кількість здобутих монет і всі транзакції (останні можна прослідкувати з самого початку існування біткойн).

Окрім захищеності від інфляції і фальсифікації, систему також відрізняє відносна анонімність власників монет. Наприклад, користувач може оплачувати кожен свою покупку з нової bitcoin-адреси або додатково захистити себе анонімізуючими сервісами типу Tor і йому подібних.

Система біткойн була задумана як комп'ютерне вирішення проблеми створення альтернативної валюти, що не фальсифікується, не прив'язана до золота і незалежна від держави валюти, і з цієї точки зору проект вважається вдалим. Але поки її обіг не має міцної законодавчої бази, тому в реальну економіку західних країн біткойн не вписується, в цьому відношенні новій валюті ще рости і рости. В той же час вона зовсім «по-дорослому», як справжня готівка, підходить для тіньового бізнесу. Продавці нелегальних товарів вже зараз активно використовують біткойни нарівні з доларами і євро. Ця валюта дозволяє анонімно і непомітно для держструктур проводити значні операції, але при цьому не володіє важливою властивістю цифрової валюти – можливістю моментальних платежів по всьому світу. І це, поза сумнівом, найближчими роками стане головним болем законодавців.

Поява bitcoin — безсумнівно, надзвичайно важлива подія у світі платіжних технологій і банківських систем. З появою єдиного правового статусу та стабільного курсу не виключені варіанти різкого збільшення частки ринку грошових переказів та електронних угод. Так, творці американського серіалу «Майже людина» (Almost Human) припустили, що в середині XXI століття Bitcoin будуть використовуватися повсюди і вони стануть звичним способом здійснення операцій. Експерти фінансового світу і гуру в області захисту інформації схиляються до того, що Bitcoin має всі шанси перевернути сучасний світ віртуальних платежів і стати гідною альтернативою конкурентам.

Література:

1. Біткойн - це турбота про бідних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dengivoda.at.ua/blog/2014-04-06-1934>.
2. Феномен біткойн – переваги і недоліки криптовалюти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/fenomen-bitkojn-preimushhestva-i-nedostatki-kriptoalyuty/>.
3. Биткойны - что это? Биткойн-кошелек. Курс биткойна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fb.ru/article/167304/bitkoinyi---chto-eto-bitkoin-koshelek-kurs-bitkoina>

Ярослава КОВАЛЬЧУК
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Чайковський Я.І.

НЕОБХІДНІСТЬ БОРОТЬБИ З ВИГОТОВЛЕННЯМ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ ФАЛЬШИВИХ ГРОШЕЙ

Підробка грошей виникла одночасно з людською цивілізацією разом із товарно-грошовими відносинами. Суспільна небезпека цього злочину завжди усвідомлювалась суспільством, а тому покарання за фальшивомонетництво було надзвичайно суворим; це виправдовувалося тим, що фальшивомонетник, переслідуючи свої меркантильні інтереси, одночасно посягав на безпеку держави, підриваючи її економіку.

Виникло фальшування грошей ще до появи грошових знаків, коли у їх якості виступали шматки золота і срібла, засоби і предмети праці. Про такі підробки, хоча й примітивні, відомо ще з часів царя Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.).

Фальшивомонетництво завжди і в усіх державах вважалося та вважається тяжким кримінальним злочином. З метою його попередження та покарання осіб, винних у виготовленні піддроблених грошей, в кримінальному законодавстві держав, у тому числі й в Кримінальному кодексі України (ст. 199), передбачена відповідальність за вчинення такого протиправного діяння. Кримінальна відповідальність згідно зі ст. 199 КК України настає за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут піддроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї. [1]

Історія розвитку фальшування грошей

Одним із давніх злочинів міжнародного характеру є фальшування монет. Злочини, пов'язані з ним не могли не зацікавити вчених. Їх вивчали І.П. Бліщенко, Л.Н. Галенська, О.О. Дудоров, Р.А. Каламкарян, І.І. Карпець, І.І. Лукашук, А.В. Наумов, В.П. Панов та інші. При цьому увага зверталась на складність розкриття таких правопорушень, недосконалість законодавства у боротьбі з ними. Тому доцільно розглянути питання міжнародного правового регулювання протидії цим суспільно небезпечним діянням.

Виникло фальшування грошей ще до появи грошових знаків, коли у їх якості виступали шматки золота і срібла, засоби і предмети праці. Про такі підробки, хоча й примітивні, відомо ще з часів царя Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.).

Поява монет призвела до поширення цього злочину. Це відбулося на межі VII – VI століть до н.е., коли Лідійський цар Аліатт (чи його син – легендарний Крьоз) змінив металеві пластинки круглими дисками із дорогоцінного сплаву електра, що представляв суміш золота і срібла, та почав таврувати їх з обох сторін символом царської влади – зображенням голови лева.[2]

На дисках вказувалась також вага дорогоцінного металу. Історики вважають, що свої незліченні багатства Крьоз накопичив не стільки пограбуванням завойованих земель, як завдяки карбуванню таких дисків, у яких, за його вказівкою, стали занижувати вміст золота і срібла, що не співпадав із позначкою на грошовому знаку. Це – перше державне фальшування монет, відомості про яке надійшли до нас з історичних документів. Але такі випадки не були поодинокими.

Наприклад, у Римській імперії за рішенням сенату монетний двір спорудили в храмі богині Юнони – охоронниці сімейного вогнища, подружньої вірності і честі. Храм з тих пір отримав назву Юнони-монети. Але навіть Юноні, жінці і сестрі Юпітера, ні тоді, ні пізніше не вдалося зберегти «честь і гідність» грошових знаків, що випускалися під покровом її імені і в її «будинку», або хоча б присоромити винних у їх підробці римських senatorів, наділених владою. У храмі періодично проводились великомасштабні операції з підробки грошей, і робилось дуже часто це грубо, примітивно.

В наступні історичні періоди також спостерігалось багато випадків фальшування монет. Продовжували вчиняти такі злочини і з появою паперових грошей [3].

Треба сказати, що підробляють багато предметів і сьогодні – документи, печатки, штампи, цінні папери, знаки поштової оплати, проїзні квитки, дорогоцінне каміння. Підробка приносить злочинцям значну вигоду, тому фальшування монет каралось кримінальними законами всіх держав.

Так, ще закони стародавньої Греції, Індії, Риму, Єгипту передбачали суворі покарання за підробку золота і срібла. Зокрема, закони Ману зобов'язували розтинати злочинця бритвами на дрібні шматки. Згідно законів Єгипту йому належало відсікти руку, а в стародавній Греції за підробку засуджували до смертної кари.

«Руська правда» розглядала підробку грошей як тяжкий злочин, за вчинення якого страчували. Починаючи з 1533 року винним особам заливали в ротовий отвір олово і відсікали руки.

Нелюдські види покарання за фальшування монет (відтинання частин тіла, різні види смертної кари, розтин злочинця) передбачало законодавство середньовічної Німеччини, Франції та інших країн.

Необхідність боротьби з підробкою сучасних грошових знаків

Паперові грошові знаки з часу їх появи були об'єктом підвищеного злочинного посягання. Тому кожна держава безперервно працює над підвищенням захищеності своїх паперових грошей від підробки.

Більш як 80 відсотків випадків вилучення з обігу підроблених банкнот у світі доводиться на долари США. Так, в журналі «Тайм» зазначалося, що у 1993 р. загальна сума підроблених доларів сягнула 120 мільйонів, а наприкінці століття ця сума буде вже дорівнювати мільярдам доларів. У 90-х рр. деякі держави Близького Сходу брали активну участь у підробці доларів США. В журналі «ЮС. ньюс енд уорлд ріпорт» вказувалось, що в одній країні цього регіону (ймовірно, йдеться про Ірак) використовуються такі складні друкарські процеси, як у Міністерстві фінансів США, що призвело до виготовлення

стодоларових купюр, які практично не відрізняються від справжніх (відомі «суперпідробки»). У 1991 р. після війни у Перській затоці в обігу були мільйони доларів США, серед яких 40 відсотків стодоларових банкнот були фальшивими. Маючи високий курс та розповсюдження на території України, долари належать до об'єктів, які викликають підвищену увагу з боку фальшивомонетників в нашій країні

Швидкий розвиток копіювально-множильної техніки та засобів оперативної поліграфії обумовив зростання кількості підробок не тільки іноземних паперових грошей, а й національної валюти України. З кожним роком кількість та якість підробок сучасних паперових грошей України неухильно зростають. За 1999 р. у Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України зареєстровано близько 1300 фактів підробки національної валюти. Найбільша кількість надходжень була виготовлена із застосуванням кольорових принтерів та іншої офісної техніки (1113 банкнот). Окрім того, надходили банкноти, виготовлені з використанням поліграфічного обладнання (грошові знаки номіналом 20 гривень, зразка 1992 р.). [4] Злочинні угруповання займаються виготовленням та збутом підроблених банкноту великій кількості. Цьому сприяє доступність для придбання й використання різноманітної кольорової офісної техніки й іншого обладнання. Якість отриманих зображень залежить від технічних характеристик вказаних пристроїв.

Географія фальшивих купюр на території України досить широка. Найбільше їх виявляють у: Автономній Республіці Крим, м. Києві, Київській, Дніпропетровській, Донецькій, Вінницькій, Житомирській, Луганській, Кіровоградській, Одеській, Полтавській, Харківській та Херсонській областях. Правоохоронні органи стурбовані надходженням в нашу країну підроблених грошей (у тому числі і гривень), ймовірно, з Польщі, країн СНД, Румунії, Туреччини.

Підробка певним чином залежить від рівня технічного прогресу, що дає злочинцям ефективніші засоби відтворення.

Основними причинами зростання кількості підробок паперових грошей, на мій погляд, є:

- складна економічна ситуація в країні;
- поширення комп'ютерної техніки та неконтрольоване ввезення, а також здача в оренду (лізинг) багатоколірних копіювальних пристроїв з програмним керуванням, які дозволяють якісно та швидко виготовляти підроблені банкноти;— доступність для придбання паперу, фарб, металів, хімічних речовин та інших матеріалів для підробки;
- досить низький рівень розкриття злочинів даної категорії, а звідси віра злочинців у свою безкарність.

Фальшивомонетництво — особливо небезпечний злочин проти держави, що загрожує нормальному функціонуванню кредитно-фінансової системи країни, коріння якого сягають далеко в історію. [5]

Не звертаючи уваги на те, що фальшивомонетництво завжди суворо каралося, злочинці постійно намагалися підробити банкноти. Наприклад, у

Англії до 1832 р. фальшивомонетників чекала смертна кара, а у Франції до кінця XVIII ст. за такий злочин живцем варили у окропі. За словами економіста І.Кауфмана, у Росії за підробку грошей тільки у 1656—1663 рр. страчено 7 тис. «народних умільців», 15 тис. відправлено на каторгу. У наш час за цей злочин покарання менш жорстоке, але суворе. Так, у США відповідальність за фальшивомонетництво становить понад 15 років ув'язнення, не враховуючи обов'язкові штрафи на тисячі доларів. Але паперові гроші все рівно підробляють, не звертаючи уваги на можливе суворе покарання. У нашій країні зростає кількість різних злочинців, які підробляють все, що має попит: гроші, цінні папери тощо. Ця сфера діяльності найкваліфікованіших злочинців. Тому що, перед тим, як приступити до виготовлення підроблених грошей, потрібно вивчити багато спеціальних літературних джерел, пов'язаних з їх виробництвом, ознайомитися з найновітнішими досягненнями техніки.

Розрізняють наступні категорії фальшивомонетництва:

1. Державне фальшивомонетництво;
2. Злочинні групи (спеціально створені угруповання, що виготовляють підроблені грошові знаки з метою наживи і збуту);
3. «Побутове» фальшивомонетництво (підробка або переробка справжніх банкнот з метою збільшення номіналу на побутовому рівні — одиничні випадки з використанням підручних засобів) . [6]

Найпоширенішою формою фальшивомонетництва є друга категорія. Для вказаних угруповань характерна висока організація, велика кількість учасників та чіткий розподіл обов'язків. Наприклад, для виготовлення фальшивок створюється група фахівців (переважно це досвідчені поліграфісти, гравери, комп'ютерники, хіміки), які на достатньо високому рівні виготовляють на спеціально придбаному устаткуванні підроблені банкноти. [7] Потім особи, що займаються оптовим збутом підробок, знаходять оптових покупців, а вже останні (звісно, за більш високу суму) збувають їх частинами, тобто невеликими партіями. Зрозуміло, досить складно знайти всіх учасників такого угруповання та довести вину кожного. Масовість виготовлення підробок та складність розслідування цієї категорії злочинів свідчать про її високу суспільну небезпечність.

Що стосується останньої категорії, то вона менш небезпечна для кредитно-фінансової системи держави з причини низької якості та невеликої кількості підробок. Але відомі випадки, коли майстер-самоучка виготовляв у досить великій кількості абсолютно самостійно підроблені паперові гроші високого рівня подібності зі справжніми. Наприклад, відомий фальшивомонетник В.Баранов дванадцять років вивчав технологію виготовлення грошей. Внаслідок цього йому вдалось майстерно підробити банкноти вартістю 25 та 50 карбованців у СРСР. Вказаний злочин було розкрито, а В.Баранов детально розповів і продемонстрував, як він у сараї створив невеличку «банкнотну фабрику», в якій виготовляв папір з водяними знаками та друкував підробки. Це, зрозуміло, рідкісний випадок. А в основному підробки на побутовому рівні виготовляються з використанням дешевого устаткування. Тому їх якість низька.

Проблема удосконалення роботи правоохоронних органів з розкриття та запобігання фальшивомонетництву, в зв'язку з поширенням діяльності в Україні організованих злочинних угруповань фальшивомонетників, набуває в останні роки особливої актуальності. Для підвищення ефективності боротьби з вказаним злочином потрібно внести зміни до ст. 79 Кримінального кодексу України.

Отже, підробка грошей виникла одночасно з людською цивілізацією разом із товарно-грошовими відносинами. Суспільна небезпека цього злочину завжди усвідомлювалась суспільством, а тому покарання за фальшивомонетництво було надзвичайно суворим; це виправдовувалося тим, що фальшивомонетник, переслідуючи свої меркантильні інтереси, одночасно посягав на безпеку держави, підриваючи її економіку. Аналіз тенденцій розвитку злочинності, пов'язаної із виготовленням та збутом фальшивих грошових знаків, доводить розширення міжнародних кордонів і підвищення рівня організованості злочинних груп. Щільний взаємозв'язок і "розподіл праці" між злочинними групами дозволив їм значно підвищити останніми роками якість виготовлення фальшивих купюр.[8]

Враховуючи все наведене, можна дійти висновків, що попередження та розслідування фальшивомонетництва набуває останніми роками особливої актуальності. Масовий характер виготовлення підробок і складність розслідування цієї категорії злочинів свідчать про її високу суспільну небезпеку. З кожним роком фальсифікація грошей розповсюджується на нові території, розширюється та оновлюється й асортимент "виробів". Кількість країн, чия валюта підроблюється і на території яких виявляються фальшиві гроші, невпинно зростає. І тому, на нашу думку, для більш ефективної протидії фальшивомонетництву існує необхідність об'єднання зусиль спеціальних служб різних країн світу, застосування найсучасніші досягнень науки і техніки, підготовки більш досвідчених фахівців для виявлення та профілактики даного виду злочину.

Література:

1. Ронський І. Державна готівка "розбавлена" фальшивою національною валютою на 0,01 відсотка // Юрид. вісник України. – 2000. – 13–19 квіт. – № 15. – С. 6.
2. Мацишин В.С. Систематизація обставин, які необхідно встановлювати у кримінальних справах про фальшивомонетництво // Право України. – 2001. – № 6. – С. 65–68.
3. Панченко А. Попалась фальшивая купюра – лучше сразу выбросьте! // Сегодня. – 2004 – 7 окт. – № 226.
4. Інформаційний бюлетень про стан злочинності на території України за 2003 рік. – К.: ДІТ МВС України, 2004.
5. Валерко В. В. Україну ввозять усе. Навіть фальшиві гроші // Юрид. вісник України. – 1997. – № 8. – С. 1.5. Криміногенна ситуація в Україні. Оцінка, тенденції, проблеми. – К.: ГШ УОІ, 2001.
6. Международная конвенция по борьбе с подделкой денежных знаков (Женева, 20 апреля 1929 года) // Сб. действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. – М., 1933. – Вып. VIII. – С. 40–53.
7. Валерко В. Наступ на фальшивомонетників // Уряд. кур'єр. – 2001. – 24 квіт. – С. 7.
8. Лохвицкий А. Курсь русскаго уголовного права: 2-е изд-ие. – СПб., 1871. – 710 с.

Наталія МАЛА
студентка факультету фінансів
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Галицька Ю. М.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

В сучасних економічних умовах, які характеризуються посиленням глобалізаційних процесів, високими темпами розвитку інформаційних технологій і орієнтацією на розроблення, впровадження та використання високотехнологічної продукції, все більшого значення набувають питання інноваційного розвитку, побудови економіки знань і забезпечення ефективних фінансових та інформаційних комунікацій.

Парадигма сучасної банківської діяльності створює умови для широкого поширення сучасних інноваційних продуктів та послуг. Створення нових та вдосконалення тих фінансових послуг, що вже існують, стає важливою ознакою сьогодення. Діяльність розгалуженої мережі банків потребує їх ретельного вивчення та аналізу з метою визначення тенденцій їх розвитку та пошуку шляхів вдосконалення. Функціонування ринку фінансових послуг і поширення на ньому гібридних, структурованих та інших складних фінансових інструментів вимагає його дослідження у контексті розвитку банківських інновацій.

Процеси інтеграції України у світовий економічний простір вимагають вирішення проблеми забезпечення інноваційного розвитку її економіки на основі формування принципово нових теоретико-методологічних підходів та обґрунтування практичних заходів щодо впровадження результатів наукових досліджень.

Формування інноваційної моделі розвитку економіки спрямоване на забезпечення реалізації науково-технічного, економічного та соціального потенціалу України, застосування інтелектуального й творчого потенціалу кадрових ресурсів, зменшення впливу тіньового сектору економіки, сприяння підвищенню соціального захисту населення.

Банківська діяльність у сучасних умовах значно диверсифікована та є одним з найбільш динамічних секторів економіки. Це обумовлює складність визначення поняття «банківська інновація».

У загальному виді банківську інновацію можна визначити як результат новаторської діяльності банків, наслідком якої є новий продукт, послуга чи технологія. Така діяльність пов'язана зі зміною зовнішнього середовища банківського сектора та призводить до реорганізації бізнес процесів і створення нових ресурсів, результатом чого є підвищення стратегічних конкурентних переваг банку [1].

Протягом останніх років аналіз тенденцій розвитку світової економіки свідчить про те, що банківська сфера стала однією з найбільш динамічних складових світового економічного простору, оскільки глобалізація, розвиток

інформаційних технологій і зростання нестабільності, що сьогодні характеризують розвиток світової економіки, особливо чітко знаходять своє відображення в банківській сфері, яка є високочутливою до впливу зовнішніх чинників.

Всі зміни, що відбуваються в усіх сферах економічної діяльності, в тому числі й у банківській сфері, відбуваються під впливом інноваційних інформаційних технологій.

Аналіз останніх публікацій щодо інноваційного розвитку банківської системи та фінансових ринків свідчить, що на сьогодні розроблені лише окремі питання, що стосуються методологічного та технологічного забезпечення інноваційного розвитку. Разом з тим, сучасні реалії потребують нових наукових підходів до створення цілісної концепції інноваційного розвитку банківської системи.

Особливу увагу, на нашу думку, заслуговують інноваційні технології, які використовуються банківськими установами. Так, наприклад, дистанційне управління банківськими рахунками можна здійснювати різними способами: за допомогою телефону – телебанкінг; персонального комп'ютера – е-банкінг; інтернету – інтернет-банкінг; портативних засобів – мобільний банкінг [2].

Інтернет - банкінг як інновація має власні особливості та потребує відповідного зовнішнього середовища. Так у пострадянських країнах ця тенденція має свої особливості. Багатьом споживачам не притаманне сприйняття банку як фінансового радника і консультанта, тому банки, більшою мірою концентруються на інноваціях, що спрямовані на створення нових потреб, активно запозичуючи при цьому зарубіжний досвід. Також характерним для банківських інновацій в пострадянських країнах є те, що вони найчастіше створюються на вимогу корпоративних клієнтів. Крім того, існують проблеми використання інтернет-технологій як способу надання послуг на інноваційній платформі, що суперечливо сприймається топ-менеджментом банків, перебудови IT-інфраструктур банків, забезпечення високого ступеня надійності й безпеки віддаленого банківського обслуговування.

Поряд з інтернет-банкінгом, можна зазначити важливий вплив інновації так званого «мобільного банкінгу». Послуги мобільного банкінгу вперше були реалізовані в 1992 році шведсько-фінським фінансовим об'єднанням Merita NordBanken та почали використовуватися в 90-х роках в банках Європи та США.

Сьогодні складно уявити українця навіть у найвіддаленіших куточках країни без мобільного телефону, однак ще на початку 2000-х років їхніх власників було зовсім небагато. Не дивно, що й послуга мобільного банкінгу в той час для українських фінансових установ була серйозною інновацією. СМС-інформування про здійснення операції по рахунку та функція запити залишку на рахунку сьогодні вже стали звичними для більшості банківських клієнтів. Однак у свій час це була важлива інновація, завдяки якій підвищилися безпека транзакцій та інформованість клієнта про стан його рахунку.

Багато банківських установ розширювали перелік операцій через мобільний телефон, які можна було здійснити за допомогою СМС-повідомлень.

З поширенням смартфонів значно збільшилися і можливості мобільного банкінгу, тому банкіри продовжують розширювати перелік продуктів для різних моделей девайсів. За допомогою мобільного телефону сьогодні можна здійснити більшість операцій із власними рахунками. На думку експертів, мобільний телефон замінить пластикову картку як засіб платежу, широке поширення якого відбудеться вже через кілька років. Ідентифікація клієнта буде відбуватися завдяки NFC-чіпам, вбудованим у телефон. Спектр можливих операцій буде досить широкий:

- залишок по рахунку,
- платежі,
- перекази коштів,
- кредити однієї фізичної особи іншій тощо.

Більш того, ідентифікація клієнта банком у відділенні також стане можливою просто за допомогою телефону, потреба у паспорті зникне. Сьогодні ця тенденція з'явилася на ринках США і Європи, де ідентифікація вже відбувається навіть за адресою електронної пошти клієнта [3].

У 2000 році вперше на українському ринку банківських послуг були впроваджені одноразові динамічні паролі для Інтернет - банкінгу за рахунок прив'язки картки до номера мобільного телефону.

Кожна Інтернет - транзакція підтверджується одноразовим динамічним паролем, який висилається в СМС-повідомленні на телефон клієнта - така комбінація робить і платежі максимально безпечними. Використання одноразових паролів дозволяє уникнути шахрайських операцій в Інтернет - банкінгу, і сьогодні багато фінансових установ активно застосовують цю технологію.

З розвитком українського фінансового ринку зростають і рівень грамотності споживачів, і їхні вимоги до банківських послуг. Тому сьогодні наявність цілодобової зони обслуговування у відділеннях фінансових установ швидше норма, ніж виняток.

Однак ще п'ять років тому можливість самостійно провести операцію або зняти готівку в будь-який час доби в окремій зоні банку було майже неможливим. За допомогою «Зони 24» клієнт може самостійно управляти своїми рахунками, одержати консультацію фахівця call-центру, залишити заявку на одержання послуги, записатися на обслуговування в будь-яке відділення банку. Практично кожна «Зона 24» оснащена банкоматом, модулем поповнення готівкою Cash-In, телефоном доступу до інформаційної служби. Цей напрямок продовжуватиме вдосконалюватися.

Ще одним інноваційним продуктом, який був випущений компанією Square в другому півріччі 2013 року, є безкоштовний сервіс Square Cash, який дозволяє користувачам перераховувати кошти один одному через електронну пошту не сплачуючи комісії. Сутність технології полягає в тому, що користувач надсилає відповідне повідомлення на електронну адресу отримувача коштів, вказуючи в темі листа суму. Після цього платник і отримувач зв'язують свої електронні адреси з дебетовою картою, що дозволяє надалі надсилати кошти

без повторного введення даних платіжної карти, при цьому кошти зараховуються безпосередньо на банківський рахунок отримувача [4].

Новим трендом в банківських інноваціях є зближення банків з соціальними мережами. Зараз передовими проектами в сфері банківських інновацій є проекти ідентифікації клієнта по фотографії в соціальних мережах. Так компанія Socure розробила програму Perceive, що використовує біометричні параметри клієнта для його авторизації в програмі мобільного банкінгу. Система вивчає зображення клієнта, зроблене на смартфон та зіставляє зображення фотографією в мережах Facebook, Twitter и LinkedIn. Після перевірки система ухвалює платіж, або включає сигнал тривоги. На даний час систему використовують декілька Лондонських банків в режимі тестування.

Тенденція до інтеграції банківської сфери з соціальними мережами досить активно розвивається в світі. Наприклад, кенійська банківська група NIC у 2015 році почала інтегрувати свої фінансові системи в сучасні соціальні мережі. Компанія аносувала впровадження нової платформи NIC KONNECT, що дозволить користувачам соціальних мереж та месенджерів використовувати банківські сервіси не виходячи з мережі. Африканські користувачі Whatsapp, Facebook, Twitter та Telegram матимуть змогу перевіряти баланс, отримувати виписку, переводити кошти, поповнювати баланс мобільного телефону та сплачувати комунальні послуги та покупки в мережі Інтернет. З 2014 року банк NIC також дає можливість власним клієнтам здійснювати торгівлю акціями з мобільного телефону. Така інноваційна ініціатива банку розрахована на пошук нових механізмів взаємодії банку з клієнтом.

В Україні рівень інноваційного потенціалу є досить високим, але на сучасному етапі не реалізується в повному обсязі. Згідно загальним законам економіки між фінансовою стабільністю, ефективністю, конкуренто спроможністю та інноваційним потенціалом банку існує стійка залежність, тому фінансові інновації відіграють важливе значення в їхньому забезпеченні.

На жаль в Україні практика фінансових інновацій, які реалізовані державними банками, є незначною. У той же час значна питома вага інноваційних ініціатив існує в сегменті комерційних банків. Українські банки, як правило, залучають досвід своїх західних партнерів, що унеможлиблює набуття власного досвіду та власних унікальних розробок, але скорочує витрати на створення нових продуктів, тестування та апробацію.

Так в Україні впроваджується система онлайн-верифікації BankID. Система є спільним проектом «ПриватБанку» та «Ощадбанку» та створена за образом і подобою до систем, які вже давно використовуються в Великобританії, Швеції та Фінляндії. Система дозволяє підтвердити особу користувача в інтернеті, використовуючи його банківські дані, і працює за принципом верифікації через Facebook. Ця інноваційна програма дозволяє запобігати шахрайництву з банківськими рахунками та пластиковими картками. На сучасному етапі найкрупніші українські банки, такі як ПриватБанк, ПУМБ, UniCredit Bank, ОТП Банк підтримують функцію інтернет банкінгу та створення власного кабінету на своїх офіційних сайтах.

Інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Інноваційна діяльність банків надає нові можливості щодо їх прогресивного розвитку, але разом з тим посилює тиск з боку традиційних і нових конкурентів, що вимагає вироблення й прийняття нестандартних, швидких рішень, які стосуються стратегії розвитку банків. І щоб не втратити конкурентні переваги, банки повинні вдосконалювати свої операції й послуги, впроваджувати більш досконалі структури управління, які б дозволяли гнучко реагувати на мінливість зовнішніх умов функціонування, а також забезпечували високу якість банківської діяльності, контроль витрат і ефективності. При створенні банку майбутнього інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат. Основними світовими трендами у розвитку банківських інновацій є тісний взаємозв'язок банку з клієнтом, інтеграція банку в ІТ сектор, взаємодія банків з соціальними мережами та залучення новітніх технологій.

Впровадження банківських інновацій дозволяє підвищити продуктивність праці, ефективно використовувати ресурси, збільшити прибутки, знизити витрати і, як наслідок, підвищити конкурентоспроможність банків і банківської системи та забезпечити їх сталий розвиток у глобальному економічному середовищі.

З метою забезпечення інноваційного розвитку доцільним є формування концепції управління інноваційним розвитком як на рівні окремих банків, так і на рівні НБУ. Оскільки реалізація концепції інноваційного розвитку залежить від здатності банків активно впроваджувати інноваційну політику, необхідно забезпечити високий рівень ефективності управління, контролю, управління ризиками, високу якість обслуговування клієнтів, високий рівень розвитку інфраструктури та інформаційного потенціалу.

Література:

- 1 Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
- 2 Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямучич // Економічні науки – Серія «Облік і фінанси» – Випуск 9 (33). – Ч. 4. – 2012. – С. 404-411
- 3 Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011.– №12. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.u-fin.com.ua/analit_mat/gkr/168.htm
- 4 Сербина О. Г. Тенденції розвитку мобільного банкінгу в Україні / О. Г. Сербина, В. В. Пономар // «Молодий вчений». – 2014. – № 3 (06). – С. 53-55.

НАВІЩО БАНКАМ АПГРЕЙД?

Сучасна ІТ-інфраструктура є практично єдиним засобом, що забезпечує можливість зростання банківського бізнесу. Кредитні організації не шкодують коштів на модернізацію і побудову ІТ-інфраструктури, адже від цього залежить їхнє майбутнє. За оцінками аналітиків, в останні роки ІТ-бюджети вітчизняних банків зросли на 35-40%. При цьому вони не просто витрачають значні кошти на новітні технології, а й постійно підвищують планку вимог до ІТ. Банки очікують від ІТ-розробників високої швидкості реагування на будь-які зміни, висувають жорсткі вимоги до функціонального потенціалу і масштабування автоматизованих банківських систем (АБС), строків впровадження.

Апгрейд — це оновлення або заміна обладнання або програмного забезпечення на функціональніше або сучасніше, що не завжди є тотожним. Суть апгрейду в банку полягає у процесі вибору, оцінки та прийняття рішення щодо підбору обладнання або програмного забезпечення, яке не лише влаштуватиме банк своїми апаратними вимогами і характеристиками, а й функціональним призначенням і ціною.

Апгрейд часто займає багато часу, так як неправильно підібране програмне або апаратне забезпечення не лише може дестабілізувати роботу системи, для якої здійснюється апгрейд, але й зробити неможливою або ускладнити роботу користувача. На жаль, при самостійному проведенні цієї процедури дуже часто саме так і відбувається. Тому багато банків довіряють проведення цього процесу професіоналам, які зможуть підібрати оптимальне по сумісності обладнання і програмне забезпечення відповідно до потреб.

Існують дві ситуації, коли АБС час змінювати:

1) Застаріла платформа, виникають проблеми надійності, продуктивності і т. д.

2) Кількість власних доробок настільки велика, що поки банк зможе встановити чергове оновлення, вже виходить наступне. В результаті, банк фактично виявляється в ситуації, коли він працює на АБС власного виробництва і стає заручником ключового розробника. В обох випадках банк фактично опинився перед істотними ризиками, пов'язаними з АБС, тому АБС необхідно змінювати [1].

Така тенденція в останні роки втрачає популярність, оскільки ці проекти є досить тривалі, дорогі і мають великий період окупності. Головний критерій оцінки ефективності впровадження новітнього ІТ-рішення — задоволеність замовників і відповідність заявлених характеристик обладнання тому, як воно проявляється в режимі реального використання.

Практика показує, що об'єднання баз децентралізованих філій — цілком реалістичне завдання. У минулому році в рамках реорганізації ВТБ були об'єднані бази філій, і банк був переведений на централізовану архітектуру

АБС «Центавр Омега» (на «Омезі» ведеться управління всіма договорами та матеріальними ресурсами банку). Безсумнівно, перед цим необхідно провести уніфікацію продуктового ряду, бізнес-процесів і звітних форм.

Очевидно, навіть, якщо банк активно зростає, то і 10, і 15 років цілком можна використовувати одне рішення, якщо воно зроблено з достатнім «запасом міцності».

В умовах бурхливого розвитку бізнесу основним стратегічним ресурсом стає інформація. Надійність збереження даних має величезне значення для будь-якої організації. Особливо це важливо для банку, оскільки необхідно в повному обсязі зберегти історію роботи з кожним клієнтом. Удосконалюючи технології обслуговування клієнтів, банки придбають нові дискові масиви для зберігання інформації. Їх встановлення дозволить значно підвищити надійність роботи банківської системи, збільшити число клієнтів і кількість послуг, що надаються. Окрім того, додатковий простір на дисках дозволить реалізувати різні механізми збереження даних, підвищити швидкодію систем.

Одними з перших сформувавши свої ІТ-ландшафти, банки починають переглядати ІТ-стратегії. Інформаційні технології сьогодні потрібні їм не тільки для підтримки бізнес-процесів, а й для підвищення своєї привабливості — як для клієнтів, так і для інвесторів. Фокусуючись на нових завданнях бізнесу, банки приходять до необхідності перебудови або модернізації ІТ-інфраструктур. В існуючих умовах вони повинні бути не лише надійними й ефективними, але обов'язково дуже гнучкими, адаптованими і керованими [2].

Вітчизняний банківський сектор зараз перебуває на хвилі консолідаційних процесів, що накладає свої специфічні вимоги до місцевих ІТ-служб. Він переживає процеси злиттів і поглинань і банкам необхідно «зрощувати» різноманітні ІТ-парки в об'єднані структури. Це вимагає великої концептуальної роботи з боку як власних ІТ-департаментів банку, так і зовнішнього сервіс-провайдера.

Формуванню нової ІТ-архітектури на тлі консолідації передують попередній аудит існуючих ІТ-інфраструктур з метою формування єдиного прозорого бачення ІТ. Необхідно вибрати інструментарій для опису архітектури, закласти перехід до єдиного сховища інформації. Поряд з цим можуть виявитися ключові недоліки сформованої ситуації — наявність дублюючих рішень в банках, що об'єднуються, застарілих систем, платформ, що не дозволяють забезпечити необхідне зростання бізнесу і т. д. Отриманий концептуальний опис стає основою для стратегічного планування ІТ у новоствореній структурі. Такого роду опис вимагає постійного апгрейду. Деякі експерти заявляють про те, що банки перевтілюються в ІТ-компанії з банківською ліцензією.

Забезпечити більшу гнучкість, надійність та простоту управління ІТ-інфраструктурою інтегратори пропонують сьогодні за рахунок віртуалізації робочих місць і додатків.

У нашій країні, як і по всьому світу, технології стають вирішальним фактором для залучення клієнтів. Звичайно, банки навряд чи відмовляться від філій і відділень, але свої мережі вони будуть або скорочувати, або підтримувати в нинішньому стані, не збільшуючи кількості точок продажів.

Решта офіси, ймовірно, будуть ще більше орієнтовані на самообслуговування, зручність, цінні та швидкі процеси здійснення операцій, можливо, в них будуть продаватися найскладніші банківські продукти.

Цікаво, що в даний час в Європі і США почали відкриватися експериментальні відділення, які спроектовані зовсім по-іншому, ніж традиційні офіси. У таких відділеннях присутня велика кількість різних пристроїв самообслуговування — від класичних банкоматів до багатофункціональних мультитач-терміналів. Відділення поділяється на декілька зон. З одного боку, це затишні зони роботи з консультантами, обладнані мультитач-столами, великими моніторами, засобами безконтактної ідентифікації і електронного підпису. З іншого боку, це зони самообслуговування для триваліших операцій, зони самостійного вивчення продуктів і послуг, обладнані інтерактивними панелями.

Непередбачуваність банківського бізнесу відбивається на інфраструктурі. Банк як конгломерат систем змушений постійно розглядати можливості впровадження нових додатків в умовах обмеженого бюджету. При цьому його конкурентоспроможність залежить як від розвиненості ІТ-сервісів, так і від якості управління ризиками. Тому в цьому контексті необхідна побудова системи управління ІТ-ризиками, пов'язаними з операційними ризиками банку, яка враховує вимоги бізнесу, існуючого законодавства, а також «кращих практик» в цій галузі.

Загалом вплив регулятора зараз якраз направлений на зниження ІТ-ризиків банків, пред'являючи відповідний набір вимог до їхніх інфраструктур, яким банки зобов'язані відповідати.

Сьогодні неможливо уявити собі банківський бізнес без електронних сервісів. Але переваги високих технологій мають і зворотний бік: широке застосування ІТ призвело до масового шахрайства у вітчизняному банківському бізнесі. Наприклад, шахрай, отримавши за допомогою троянської програми дані клієнта, може від його імені перевести в готівку кошти з банківського рахунку. Для найефективнішого припинення фактів шахрайських дій в банках застосовуються системи Fraud-моніторингу, що аналізують всі транзакції на наявність ознак шахрайства або аномальної поведінки. Банки усвідомлюють серйозність загрози шахрайства, і багато хто з них вже приступили до впровадження систем Fraud-моніторингу. Тому, зважаючи на останні тенденції, банківський сектор змушений ставати технологічнішим.

Література:

1. Чернобыльская А. Банковский апгрейд-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.programbank.ru/articles/site/article-100414>
2. ИТ-инфраструктура: банки начинают апгрейд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cnews.ru/articles/itinfrastruktura_banki_nachinayut_apgrejd/2

Анжела ОСТАПЧУК
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

БІТКОЙН – НОВА ЦИФРОВА ВАЛЮТА

Все частіше люди за допомогою Інтернету стали купувати різні товари, оплачувати послуги та переказувати кошти. А для таких цілей звичайні гроші не зовсім влаштовують сучасних користувачів. Найзручнішим та найпростішим методом розрахунку Інтернет користувачів стали електронні гроші.

Біткойни – це електронна валюта з відкритим кодом. Вона абсолютно децентралізована, дозволяє здійснювати розрахунки по усьому світу, при цьому комісія за переводи або дуже низька, або відсутня. Мережу, яка підтримує функціонування системи біткойн створюють люди, учасники, які мають на своєму комп'ютері встановлену програму [3].

Біткойни почали використовуватися для обміну на реальні товари ще в 2010 році, але широку популярність ця віртуальна валюта отримала тільки в кінці 2013 – на початку 2014 року. У травні 2016 стало відоме справжнє ім'я творця криптовалюти біткойн. Ним виявився підприємець з Австралії Крейг Райт. Він зумів створити цифровий дефіцит. Біткойн не можна розмножити, його буде випущено всього лиш 21 млн..

Принцип роботи біткойну заснований на функціонуванні пірінгових мереж (P2P) і високотехнологічних криптографічних методів захисту, що забезпечує можливість анонімних транзакцій між користувачами. Цифрові «монети» кожного з користувачів зберігаються в так званому гаманці – це спеціальна програма-клієнт, яка зберігає історію транзакцій користувача, дані за обсягом його грошових коштів, а доступ до них забезпечується за допомогою спеціального «ключа», який відомий тільки власнику гаманця.

Існує 2 способи отримання біткойну: купити і заробити. Щоб купити біткойн необхідно зареєструватися на сайті. Після реєстрації гаманця користувач отримує свою біткойн-адресу, на яку можна переказати гроші хоч з банківської карти, хоч готівкою з терміналу. Для заробітку біткойнів використовують 3 способи: 1) збирати безкоштовні біткойни на так званих «кранах»; 2) розвинути партнерські програми; 3) майнінг біткойнів.

Вартість біткойнів визначається попитом і пропозицією. Коли попит на біткойни зростає, зростає й вартість, а коли попит знижується, знижується відповідно й вартість. В кінці травня 2016 року біткойн додав майже четверту частину ціни, без особливих на те причин. Останній раз криптовалюта була такою дорогою тільки в серпні 2014 року. Причиною зростання вартості біткойнів є елементарне зростання їх популярності. З кожним днем кількість біткойн-гаманців зростає і на даний момент становить близько 15,5 млн. Найчастіше люди купують біткойни з метою інвестування. Кожен п'ятий

учасник опитування CoinDesk відповідає, що не хоче, щоб банки або уряд контролювали його гроші, завдяки чому він купує біткойни [2].

Переваги використання біткойну:

- повна анонімність. Ці цифрові гроші можна безпечно і миттєво передати від платника до одержувача в будь-яку точку світу. Усі транзакції публічні, а персоніфікація адрес просто відсутня;

- відсутність комісії. Залежно від типу платежу і банку-емітента комісія при переказі з карткового рахунку може становити 1-3%. У системі біткойн обов'язкова комісія відсутня;

- міжнародний обіг. Оскільки за емісію криптовалюти не несе відповідальності конкретний центробанк якої-небудь країни, «монети» приймаються на міжнародному рівні;

- децентралізована система. Відсутність залежності від уряду конкретної країни і необхідності підкріплення чим-небудь позбавляє власника біткойнів від безлічі ризиків, наприклад банального блокування рахунку за політичними або іншими мотивами.

Недоліки біткойну:

- цінова нестабільність. Після появи цієї цифрової валюти в 2009 році, ціни за 1 біткойн коливалися в діапазоні від \$ 13 до \$ 1200. Такою була динаміка в 2013 році, і ніхто не може запевнити, що такі величезні стрибки не повторяться в майбутньому. На початок листопада вартість 1 біткойна (BTC) дорівнювала 741 долар США (USD);

- втручання хакерів. Як і для будь-якого іншого цифрового продукту, щодо віртуальних валют цей ризик необхідно брати до уваги;

- проблематичність повернення. По-перше, повернути монети може тільки одержувач платежу. По-друге, при коливанні курсу – навіть через кілька днів гроші можуть повернутися назад за значно меншим курсом;

- недовіра користувачів. Більшість людей не довіряють віртуальній валюті і просто не розуміють, як це працює. Відповідно, ймовірність того, що навіть у майбутньому ці валюти будуть використовуватися як основний інструмент платежів – досить невелика.

Існують й критичні зауваження щодо функціонування біткойнів, головними з яких є:

- емісія грошей поза контролем держави. Анонімність системи біткойн заважає державі контролювати фінансові потоки, в тому числі через кордон;

- обіг нелегальних товарів. Використання біткойнів у тіньовій економіці дозволяє забезпечити не підконтрольність національним органам влади торгівлю такими товарами, як зброя, наркотики, тощо;

- спекулятивна бульбашка. Багато економістів вважають систему біткойнів спекулятивною бульбашкою, оскільки, біткойни не мають ніякої реальної вартості [1];

- біткойн - це фінансова піраміда. На думку економістів, біткойн не є одиницею рахунку і не виконує функції грошей як засіб платежу і нагромадження.

Сьогодні біткойн - сучасна цифрова валюта, яку часто використовують для розрахунків в мережі Інтернет. Простота і зручність відкриття рахунку в біткойнів дають можливість залучити до цієї цифрової валюти все більше людей з країн, що розвиваються. Зі зростанням популярності біткойнів зростають і можливості їхнього застосування.

Література:

1. Біткойн [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Біткойн>

2. Все про криптовалюту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vseprokriptoalutu.blogspot.com/>

3. Що таке електронна валюта «біткойн»? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/27271364.html>

Марія ПЕЛЬЦ

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Чайковський Я.І.

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В УКРАЇНІ

Переважаюча більшість договірних та інших зобов'язань передбачають проведення оплати за вчинення певної дії, яка становить їх зміст. Зважаючи на те, що гроші є специфічним об'єктом цивільного права, законодавець встановлює спеціальні правила щодо їх цивільного обігу.

Залежно від уречевленості грошових коштів розрізняють готівкові та безготівкові форми розрахунків [1]. Готівкові розрахунки передбачають фізичну передачу грошових знаків від однієї особи до іншої на виконання свого обов'язку перед іншою стороною. Порядок проведення готівкових розрахунків встановлено Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні.

Відповідно, у безготівкових розрахунках немає елемента фізичної наявності грошей, а предметом передачі є право вимоги. Відкриваючи банківський рахунок (укладаючи договір банківського рахунка), його володілець передає належні йому грошові кошти, а також грошові кошти, які надходять на його рахунок, у повне розпорядження банку. По суті, грошові кошти клієнтів стають складовою майна банку. Взамін володілець рахунка отримує право вимоги до банку щодо вчинення банком в інтересах клієнта і за його дорученням різноманітних банківських операцій, у тому числі щодо перерахування грошових коштів.[2] Відносини, які складаються між володільцем рахунка і банком, за своєю природою є зобов'язально-правовими. Навіть у разі, якщо кошти до банку вносяться у готівковій формі.

Безготівкові розрахунки, навіть якщо супроводжують безпосередньо договірні зобов'язання між контрагентами, дистанціюються від них, оскільки

стороною безготівкових розрахунків стає банк, який не є стороною первісного зобов'язання, з приводу якого провадяться розрахунки. Загальні правила здійснення безготівкових розрахунків встановлено Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті.[3]

Проведення розрахунків в іноземній валюті регламентує Закон України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті". Велике значення у правовому регулюванні відносин, пов'язаних із проведенням розрахунків, мають міжнародні правові акти. До них належать, наприклад, Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати (редакція 1993 р., публікація № 500), Уніфіковані правила з інкасо Міжнародної торгової палати (від 1 січня 1979 р., № 322), Уніфіковані правила по договірних гарантіях Міжнародної торгової палати (редакція 1978 р., публікація № 325) та ін.[4]

Законом встановлено пріоритет щодо проведення розрахунків у безготівковій формі. Зокрема, він обов'язковий для розрахунків між юридичними особами, а також за участі фізичних осіб, котрі пов'язані зі здійсненням підприємницької діяльності. Хоча можуть проводитися і в готівці, якщо інше не встановлено законом. [5] Розрахунки за участі фізичних осіб, не пов'язані зі здійсненням ними підприємницької діяльності, можуть проводитися за їх вибором у готівковій або в безготівковій формі за допомогою розрахункових документів в електронному або паперовому вигляді (ст. 1087 ЦК).

Безготівкові розрахунки проводяться через банки, інші фінансові установи, в яких відкрито відповідні рахунки, якщо інше не випливає із закону та не зумовлено видом безготівкових розрахунків безготівкових розрахунків:

- платіжними дорученнями;
- акредитивами;
- розрахунковими чеками (чеками); • розрахунками за інкасо; • іншими розрахунками, передбаченими законом, банківськими правилами та звичаями ділового обороту.[6]

ЦК України встановлює правила тільки щодо деяких видів безготівкових розрахунків, а саме: платіжне доручення, акредитив, розрахунки за інкасо, розрахунковий чек. Інші види визначено низкою законів та інших актів, зокрема міжнародно-правових.

Платіжне доручення — це розпорядження володільця рахунка обслуговуючому банку, відповідно до якого банк зобов'язується за дорученням платника грошових коштів, що розміщено на його рахунку в цьому банку, переказати певну грошову суму на рахунок визначеної платником особи (одержувача) у цьому чи в іншому банку в строк, встановлений законом або банківськими правилами, якщо інший строк не передбачено договором або звичаями.[7]

Література:

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність". Інструкція Правління НБУ "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України, від 2 серпня 1996р.

2. Положення Кабінету Міністрів України и НБУ "Про переказній і простій вексель" від 10.09.97р.
3. Інструкція НБУ "Про порядок ведення касових операцій у народному господарстві України" від 2 лютого 1995р.
4. Агарков М.М. Основы банковского права. Курс лекций.-М.: Издательство БЕК, 1994.
5. Банковское дело. Под ред. В.И. Колесникова и Л.П. Кроливецкой. М: Финансы и статистика, 1996
6. Ефимова Л.Г. Банковское право. Учебное и практическое пособие.- М.: Издательство БЭК, 1994
7. Ерліхівській збірник / під ред, Воронової Л.К. і Пацурківського П.С. - Чернівці.: 1994

Христина СКОРИК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач кафедри банківської справи Рудан В.Я.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ВІТЧИЗНЯНИХ РЕАЛІЙ

Зважаючи на кризовий стан банківської системи України необхідною є розробка заходів щодо підвищення ефективності банківської діяльності в тому числі через впровадження банківських інновацій в обслуговування клієнтів. Підвищує актуальність цього питання зниження довіри до банків збоку населення, що вимагає впровадження світового досвіду у сфері банківських інновацій пов'язаних із депозитними та картковими продуктами, а також ребрендингом банківських відділень.

Досліджуючи динамічний розвиток ринку банківських послуг в Україні та конкуренції на ньому, розуміємо, що банки змушені опановувати нові підходи до підвищення ефективності своєї діяльністю, проводити пошук додаткових шляхів отримання конкурентних переваг, зокрема, шляхом впровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів, нових продуктів і послуг. У банківській сфері до інновацій відносять ті нові процеси і моделі, за допомогою яких кредитно-фінансові інститути мають намір вийти на відносно новий рівень функціонування, а також покращити свої позиції на ринку банківських послуг шляхом збільшення частки ринку або нарощення клієнтської бази, а також підвищення рівня довіри та лояльності клієнтів, підвищення якості кредитних операцій. Саме тому дослідження проблем, пов'язаних з інноваційною діяльністю вітчизняних банків, є надзвичайно актуальним.

На даному етапі розвитку суспільства система Інтернет-банкінгу вже не є новацією та користується широким попитом серед споживачів банківських послуг.

Аналіз зарубіжної практики інноваційної банківської діяльності свідчить про дедалі частіше інвестування банками коштів у сучасні технології, в тому

числі мобільний та онлайн-банкінг, аби відповідати зростаючим потребам клієнтів. На даний час багато банків вже використовують соціальні мережі для зв'язку з клієнтами, інтерактивного спілкування і реклами своїх послуг.

У світовій банківській практиці зараз відбуваються наступні інноваційні зміни: «багатоканальна діяльність» при поєднанні нових і традиційних технологій і інструментів: самообслуговування, дистанційного обслуговування, використання Інтернету, індивідуальні консультації, телефонні центри; віртуальні банківські і фінансові технології: управління банківським рахунком, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладання договорів, фінансові організації (біржі, банки); розосередження і організаційне розділення банку на три елементи: поширення послуг, виробнича частина, портфельний банк, оптимізація банківської мережі; нові банківські послуги на базі нових технологій, нові автомати самообслуговування (моно- і багатофункціональні, інформаційні).

Проте інноваційні банківські технології впроваджуються не лише у високорозвинутих державах. Так, наприклад, у Саудівській Аравії була впроваджена нова розрахункова система, що діє в режимі реального часу, крім того, в цій країні стартував найбільший проект клірингової системи чекових операцій. Тепер платіжний цикл, на повне завершення якого в більшості країн світу зазвичай потрібно декілька днів, в Саудівській Аравії вимагає лише близько 30 хвилин.

Австралійський Bank of Queensland перевів свої банкомати на систему, засновану на операційній системі Windows, яка дає фінансовому інституту можливість використовувати банкомат ще і як маркетинговий інструмент.

Для запобігання шахрайства Union National Bank (UNB), один з лідерів ринку фінансових послуг ОАЕ, першими запровадили систему автоматичної перевірки підпису.

Нещодавно Touch Bank запустили нову послугу під назвою «карта в карті» (раніше називалася Мультикарта). Ця послуга дозволяє прив'язувати до 5 карт до вашої карти і налаштовувати правила оплати з їх рахунків залежно від категорії торгової точки.

Банківська система України сьогодні перебуває на етапі розвитку. Вона повільно, та все ж впроваджує в свою діяльність інноваційні продукти. На сьогодні ПриватБанк є лідером з впровадження інновацій в Україні. Безконтактний Android-банкомат – перший у світі банкомат без екрану та клавіатури, який дозволяє отримувати готівку за допомогою мобільного телефону, за допомогою мобільного NFC-гаманця можна здійснювати безконтактні платежі з будь-якого банківського рахунку або картки чи смартфона без стікерів чи secure-елементів. У числі технологій, що було впроваджено ПриватБанком уперше в історії – SMS-банкінг (1999р.), OTP-паролі через SMS (2000р.), P2Pперекази між картками(2003р.), «Електронна решта»(2009р.), «онлайн-інкасація»(2010р.) та інші. Окрім ПриватБанку, інновації на сьогодні активно впроваджують «ОТП Банк», «Укрсоцбанк», «Райффайзен Банк Аваль» та інші. Окрім надання фінансових послуг, сьогодні

банки пропонують ряд інших послуг, зокрема, організацію відпочинку, туристичних і ділових поїздок, тест-драйв автомобілів класу «люкс» і т.д.

Якщо і надалі тримати такий курс, то українські банківські установи зможуть стати конкурентно-спроможними на міжнародному ринку банківських послуг, значно покращать якість та швидкість надання послуг, кожна послуга буде диференціюватися відповідно до потреб клієнта, що матиме тільки позитивний вплив як для банківської системи, так і для країни в цілому.

В інноваційній політиці останнім часом зростає роль держави. Актуальність державної підтримки інноваційної політики на ринку банківських послуг потребує першим кроком у цьому напрямку розробку стратегії розвитку банківської системи на перспективу як складового елементу розвитку фінансового ринку загалом. Саме тому доцільно на рівні Верховної Ради з участю уряду, НБУ, банківських асоціацій та регулюючих органів розробити стратегію розвитку ринку фінансових послуг, у якій передбачити: основні інноваційні напрямки розвитку банківських послуг і методи їх підтримки; розвиток і запровадження перспективних технологій обслуговування клієнтів, обробки та передачі інформації; взаємодію різних сегментів ринку фінансових послуг. Розробка та впровадження такої стратегічної програми дозволить розвинути в Україні цілком конкурентоспроможний ринок фінансових послуг, що слугуватиме стимулом і каталізатором інноваційного розвитку економіки загалом.

Галина СПЯК

*к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільський національний економічний університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вітчизняний ринок банківських послуг переживає на сьогоднішній день доволі складний період свого розвитку. Зумовлено це цілим рядом об'єктивних факторів, таких як затяжна економічна та політична криза в країні, низька кредитоспроможність реального сектору економіки, нестабільність валютного ринку тощо. Вагоме значення мають також негативні тенденції в самій банківській системі. Зокрема, проблеми фінансової стійкості, платоспроможності банків, значних ризиків діяльності, недосконалого менеджменту і цілий ряд інших. Зрозуміло, що зазначені проблеми потребують комплексного вирішення і це непросте завдання.

Разом з тим, для стабілізації своєї позиції на ринку банківських послуг українським банкам сьогодні попри усі виклики і загрози необхідно особливу увагу приділяти розширенню та модернізації пропонованих банківських продуктів та послуг через активне впровадження та розвиток банківських інновацій.

Банківська інновація – це кінцевий результат процесу модернізації всіх сторін діяльності банку, що полягає в удосконаленні банківських послуг, бізнес-процесів, сервісу, організації, управління та маркетингу з метою досягнення конкурентних переваг на ринку [4, 45]. Дефініція інновації може бути використана до всіх нововведень у всіх сферах функціонування банку, що дають змогу досягти реального позитивного економічного або стратегічного ефекту (збільшення частки ринку, приріст клієнтської бази, скорочення витрат на проведення певного виду операцій тощо) [2].

У сучасних умовах будь-які аспекти діяльності банків є сферою впровадження інновацій: формуються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси банківських установ, використовуються інноваційні канали продаж та методи реклами. Варто зауважити, що розвиток банківського бізнесу нерозривно пов'язаний з впровадженням новітніх технічних засобів і передових банківських технологій, модернізацією банківських продуктів і послуг, а також з пошуком інструментів, що підвищують привабливість банківських послуг, чому сприяють інновації. Основними рисами банку майбутнього є орієнтація на розвиток високотехнологічних продуктів і послуг, інноваційна інтернет-направленість і активна робота з клієнтами через соціальні мережі.

Сьогодні найбільшого поширення в банках набули такі види інновацій:

- продуктові інновації (онлайн-продукти, платіжні картки та сервіси для карток, електронні платіжні інструменти, платіжні термінали);
- інноваційні канали обслуговування (багатоканальне обслуговування, віддалений банкінг, соціальні мережі, філії як екосистеми для роботи з клієнтами);
- технологічні інновації (цифрові технології, мережеві технології, CRM-технології, автоматизація бізнес-процесів та самообслуговування, багатофункціональні технології);
- інституційні зміни (оптимізація філійної мережі, інтернетизація та віртуалізація, оптимізація бізнес-процесів, організаційно-економічні інновації);
- управління ризиками (інтегровані системи управління ризиками, скорингові моделі, прогнозування та моделювання, стрес-тестування, управління системними ризиками);
- регулювання та управління (централізація управління, системи раннього попередження);
- платіжні системи (використання віртуальних валют, оверсайт, упередження шахрайства, системи прискорених переказів, клірингові системи);
- ринкові інновації (програми лояльності, лідерство на ринку, безпека банківської діяльності, маркетингові інновації та інші) [1, 303].

На вітчизняному ринку банківських продуктів та послуг особлива увага на сьогоднішній день приділяється дистанційному обслуговуванню клієнтів (альтернативним каналам продажів) та розробці лінійки онлайн-продуктів та послуг. Вважаємо за доцільне особливу увагу звернути на інновації пов'язані з

дистанційним банківським обслуговуванням, такі як клієнт-банк, інтернет-банкінг, мобільний банкінг тощо. Вони чинять певний вплив на стан ринку банківських послуг, конкурентну позицію банку на цьому ринку і в той же час – зворотній вплив на саму банківську установу.

Зокрема, дистанційне банківське обслуговування змінює сам формат та технологію реалізації послуги, розширює її межі. Так, традиційна послуга з розрахунково-касового обслуговування фізичної особи набуває комплексного характеру. При цьому пакет такої послуги включає не тільки оплату товарів, переказ коштів на користь інших одержувачів – юридичних чи фізичних осіб, отримання платежів, а й ряд інших бізнес-процесів, котрі традиційно не були властиві банку. Зокрема, бронювання та придбання залізничних та автобусних квитків, бронювання турів, бронювання та придбання квитків на різні мистецькі заходи та навіть можливість авторизації особи для участі в громадських проектах, різних спільнотах тощо.

Реалізація зазначених інновацій дає можливість банку зменшити свої витрати, оптимізувати бізнес-процеси, розширити коло клієнтів і в кінцевому підсумку позитивно впливає на фінансовий стан та конкурентну позицію установи. Проте, на нашу думку, особливу увагу фахівцям банківської сфери слід звернути на те, що інновації сьогодні є обов'язковою умовою функціонування банку як фінансового посередника грошового ринку. Відставання в інноваційній сфері стримує розвиток банків, обмежує їхні можливості щодо підвищення конкурентоспроможності на вітчизняному та світових фінансових ринках. Без інновацій подальше просування банку в сучасних умовах є неможливим. Банківські інновації сьогодні - основа побудови стратегії розвитку будь якої банківської установи, запорука існування та розвитку банку, його конкурентоспроможності та рентабельності.

Література:

1. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції Банк 3.0 / І. Я. Карчева // Фінансовий простір. – 2015. - № 3 (19). - С. 299-305.
2. Кривич Я. М. Вплив інновацій на стратегічний розвиток банку / Я.М.Кривич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/>.
3. Ткаченко М. М., Глущенко О. В. Сучасні тенденції розвитку банківських інновацій / М. М.Ткаченко, О. В. Глущенко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 1. – С. 5–15.
4. Ткачук В. О. Інноваційна політика банків на ринку банківських послуг / В. О. Ткачук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2013. – Том 14. – № 2. – С. 43-51.
5. Шмігельська З. Банківські інновації: суть, необхідність і розвиток / З. Шмігельська // Вісник Національного банку України. - 2014. - № 2. – С. 34-41.

Павло ТКАЧЕНКО
студент факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Іващук О.О.

РИНОК ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку банківської системи, коли кількість банків стрімко зростає, банки змушені шукати нові способи залучення клієнтів. В умовах конкуренції в банківському бізнесі, на перший план залучення нових клієнтів, виходить не тільки кількість, але і якість банківських послуг, що надаються. Розвиток інформаційних та Інтернет технологій також не могло не позначитися і на роботі сучасної банківської системи. Головним напрямком розвитку банківських послуг стає використання дистанційного банківського обслуговування, основне призначення якого полягає у спрощенні роботи філій і відділень банків, скорочення готівкових розрахунків, скороченні витрат на обслуговування клієнтів у банку, а також у підвищенні якості та рівня сервісу.

Дистанційним банківським обслуговуванням прийнято називати надання банківських послуг на відстані, без відвідування клієнтами офісу банку, без безпосереднього контакту з співробітниками банку. Цей вид обслуговування дає можливість забезпечити конкурентоспроможність банківського бізнесу, насамперед, за рахунок створення істотно нових банківських продуктів і швидкого інтегрування банківських послуг з іншими фінансовими послугами, що використовують віддалений доступ до грошових рахунків [1].

У сучасних світових системах банківського обслуговування сьогодні клієнтам надаються наступні види дистанційних послуг: відеобанкінг; Інтернет-банкінг; РС-банкінг (система «Клієнт-Банк»); мобільний банкінг; системи самообслуговування (банкомати АТМ-banking, термінали) та ін.

Відеобанкінг – це система інтерактивного спілкування клієнта з персоналом банку, його тестують найбільші банки в США, однак даний вид обслуговування поки що не знайшов широкого поширення в банківській системі України у зв'язку з високими витратами на створення та обслуговування, невисокою стабільністю і пропускнуою здатністю каналів зв'язку, низькою зацікавленістю клієнтів.

Інтернет-банкінг – це технологія віддаленого банківського обслуговування, яка дає змогу клієнтові отримувати інформаційні послуги та проводити активні транзакції по власному рахунку через канали мережі Інтернет. Інтернет-банкінг є найперспективнішим і швидкозростаючим сегментом банківської діяльності. Великі банки додають функціонал, спрощують сервіси для клієнтів, приділяють велику увагу дистанційному обслуговуванню в рекламі своїх послуг. Близько 60% з 50 найбільших банків України вже пропонують у переліку своїх послуг різні форми дистанційного обслуговування. Найбільшими і найбільш технологічними учасниками ринку вважають інтернет-сервіси ПриватБанку,

Альфа-Банку, VTB Банку, ПУМБ, Райффайзен Банку Аваль, УкрСиббанку та Укрсоцбанку. Популярність онлайн-розрахунків щороку зростає, так за статистикою НБУ з 2014-го по 2016-й рік кількість платежів через інтернет зросла зі 120,5 млн. до 514,5 млн., а в грошовому вираженні обсяг трансакцій збільшився більш ніж у чотири рази — до 202,9 млрд. грн. [4]. Але вітчизняним фінансистам і їхнім клієнтам ще є куди рости: за даними консалтингової компанії McKinsey&Company, сьогодні за допомогою комп'ютерів і гаджетів українці проводять близько 40% розрахунків. У Польщі ж, наприклад, через цифрові канали проходить 96% роздрібних платежів і переказів коштів. За даними НБУ, в січні-лютому 2016 року банки спрямували на цю статтю витрат 5,7 млрд грн — це 21% від їхніх загальних витрат. Як показують дослідження McKinsey, операційні витрати українських банків становлять близько 4,5% від активів, а от у сусідній Польщі — не більше 2%. І це лише усереднений показник — у невеликих банків відносні витрати вдвічі-втричі вищі, ніж у провідних гравців [3].

РС-банкінг (традиційна система «Клієнт-Банк») – це програмно-технічний комплекс, який дозволяє підприємству керувати своїм рахунком з комп'ютера, встановленого в офісі підприємства. Сучасний РС-банкінг, призначений для обслуговування фізичних (підприємців) та юридичних осіб в режимі off-line, і передбачає інсталяцію спеціального програмного забезпечення на комп'ютері клієнта. Деякі фахівці стверджують, що система Інтернет-банкінгу в майбутньому повністю замінить систему «Клієнт-банк». Інші приходять до думки, що використання тієї чи іншої системи залежить від моделі ведення бізнесу, потреб і вимог клієнта.

Мобільний банкінг – це система, що дає можливість одержання інформації та управління коштами на банківському рахунку за допомогою мобільного телефону, смартфона або планшетного комп'ютера. Ця послуга в банках представлена у вигляді додатків для планшетів і смартфонів з операційними системами iOS, Android та Windows Phone. Але, у цей час деякі банки представляють декілька видів так званого мобільного банкінгу, назви і функціональні можливості яких у різних банках різняться між собою: GSM-банкінг, M-banking, SMS-banking, Telebanking та ін. У більшості випадків банки надають клієнтам обмежений варіант мобільного банкінгу – SMS-банкінг, який має інформаційний рівень доступу. І все ж відсоток використання послуги мобільного банкінгу залишається критично низьким - 0,14% [2]. Пов'язують це з тим, що інтернет-банкінг з'явився набагато раніше, має велику функціональність і більш звичний клієнтам. Більшість українських банків здійснюють комбіноване дистанційне обслуговування на основі об'єднання систем «Клієнт-банк», Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, SMS-банкінг та e-mail-банкінг.

Гальмом стрімкого розвитку електронного банкінгу в цілому є: недостатня кількість користувачів Інтернету; нерівномірність проникнення Інтернету в різних регіонах країни; велика вартість впровадження інноваційних технологій и як наслідок – великий термін окупності інвестицій; великий ризик

шахрайства; необізнаність клієнтів про існування послуг дистанційного банкінгу [1].

У найближчі роки дистанційні банківські послуги вийдуть на домінуючі позиції. Це продиктовано: по-перше, потребою клієнтів отримувати доступний, зручний і швидкий канал обслуговування; по-друге, прагненням банків знижувати витрати на обслуговування. Найперспективнішим напрямком розвитку ринку дистанційних послуг експерти називають мобільні додатки для Інтернет-банкінгу. Однак, остаточний вибір системи віддаленого доступу до рахунку залишиться за клієнтами банків, які оберуть самий відповідний для них варіант дистанційного обслуговування. На думку експертів, сервіс дистанційних послуг не зможе повністю замінити відділення банків; він є не альтернативою мережі філій, а доповненням до неї.

Література:

1. Єсіна О. Г. Інтернет-банкінг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / О. Г. Єсіна // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса. – 2013. – № 48 (1). – С. 209-213

2. Мобільний банкінг: не річ в собі, але ефективний канал продажів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cs ltd.com.ua/uk/newsua/-2014/1395-2014-04-28-15-26-45.html>.

3. 100 млрд на рік. Ринок мобільного та інтернет-банкінгу в Україні б'є рекорди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biz.nv.ua/ukr/publications/100-mlrd-na-rik-rinok-mobilnogo-ta-internet-bankingu-v-ukrajini-b-je-rekordi-108675.html>.

4. Офіційний сайт «Національний банк України»: Звіт про діяльність у 2015 році в Україні платіжних систем та систем переказу коштів

Василь ТКАЧУК

*к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільський національний економічний університет*

ТЕНДЕНЦІЇ СИСТЕМ ЗБУТУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Основною метою збутової політики банку є доведення банківської послуги до клієнта, тобто забезпечення його здатності запропонувати клієнту необхідну послугу у необхідний час і в необхідному місці. У теорії і практиці розрізняють три основні моделі збутової політики банку:

➤ інтенсивна збутова політика, яка передбачає використання якомога більшої кількості збутових каналів (насамперед філій і відділень);

➤ ексклюзивна збутова політика, що пропонує окремі канали збуту для певних сегментів клієнтів на рівні більш високої якості сервісу і на окремих ексклюзивних умовах;

➤ селективна збутова політика, яка передбачає відбір для використання тільки окремих каналів збуту, тобто має місце певна спеціалізація банку у сфері використання збутових каналів.

Варто зауважити що для окремого банку у чистому виді окремо взята модель збутової політики, як правило, не застосовується. В абсолютній

більшості випадків має місце їхнє поєднання з переважанням моделі певного типу, що залежить насамперед від обраної стратегії банку та цілої низки чинників макро- і мікросередовища.

Системи збуту банківських послуг характеризуються значною складністю і різноманітністю та включають у себе сукупність прямих і непрямих каналів збуту. Серед прямих каналів вирішальну роль відіграють стаціонарні канали (філії, відділення, обмінні пункти) та дистанційні канали (інтернет-банкінг, мобільний банкінг, банкомати, платіжні термінали).

Характерною особливістю останніх десятиліть є характерні зміни у системі збутової політики комерційних банків. Якщо протягом багатьох століть система збуту була найбільш консервативним елементом банківської діяльності і базувалася виключно на стаціонарному збуті через відділення, то сьогодні ми спостерігаємо революційні зміни у збутовому інструментарії банків. Підкреслимо найбільш суттєві із них.

Значне скорочення мережі банківських відділень. Якщо на початок 2009 року в Україні функціонувало майже 23 тис. відділень, то на середину 2016 року їх залишилось біля 10,8 тис. При цьому найбільші темпи скорочень філійної мережі припадають на 2014-2015 роки [1]. Основна доля таких скорочень обумовлена виведенням з ринку значної кількості банків та втратою мережі на тимчасово окупованих територіях. Однак і діючі банки здійснюють кардинальне скорочення філійної мережі (Ощадбанк, Приватбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсоцбанк, Правекс-банк). Така тенденція однак не є чисто українським явищем. Статистика свідчить, що у банківській системі Європейського Союзу тільки протягом 2013 року було закрито біля 18 тис. відділень, а до 2020 року прогнозується закриття 40% мережі.

Нарощування дистанційних каналів збуту. Основним напрямком зростання дистанційних каналів збуту стали інтернет-банкінг та мобільний банкінг. Регіональна статистика проникнення інтернету в Україні показує наявність тісного оберненого зв'язку між ступенем проникнення інтернету у регіонах та щільністю філіяльної сітки. При цьому темпи нарощування мобільного банкінгу стають все вищими.

Запровадження нових інноваційних каналів і технологій. Сюди слід віднести у першу чергу перехід на цифрові технології і переведення клієнтів на обслуговування із банківських офісів в онлайн. Це з одного боку вимагає суттєвих капітальних і комунікаційних затрат, але з іншого – дасть можливість суттєвої економії на майбутніх поточних витратах. Смартфони запропонували методи надання клієнтам повністю персоналізованого платіжного сервісу.

Різде загострення конкурентної боротьби у сфері збуту. На ринок масово виходять цілий ряд фінансово-технічних компаній, які можуть суттєво потіснити позиції банків. Однак, більшість експертів вважають, що у найближчій перспективі ми будемо спостерігати доволі тісний союз таких компаній з банками. Доволі суттєві конкурентні загрози для банків у системі збуту пов'язані з використанням принципово нових технологій типу блокчейн та ін..

Суттєве розширення інструментів директ-маркетингу. Активне використання інструментів директ-маркетингу на базі сучасних інформаційних технологій дає можливість зробити значний крок у напрямку набуття клієнтом абсолютної незалежності від часу і місця при взаємодії з банком. Директ-маркетинг буде найкращим способом виходу на ринок банків без мережі відділень та банків з низькою щільністю філіальної мережі.

Загальною тенденцією збутових систем банку є їхня всебічна інтеграція із комунікаційними каналами, що особливо проявляється через активізацію діяльності банків у соціальних мережах.

Література:

1. Дмитро Остапчук Знеструмлені мережі: хто винен у 50-відсотковій дефляції банків [Електронний ресурс].- Режим доступу http://www.epravda.com.ua/publications/2016/07/21/599876/view_print/

Уляна ШАЛАЙ

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ОДНА З ПРОВІДНИХ ІННОВАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Закономірним результатом світової тенденції прогресу науки і техніки в українській економіці став процес розвитку інноваційних технологій, що забезпечують інтерактивний спосіб обслуговування. Впровадження інноваційних технологій, які виключають необхідність безпосереднього контакту постачальника послуг із споживачем, знайшло велику кількість прихильників, зокрема, серед суб'єктів фінансового підприємництва. Такий розвиток подій наблизив дистанційне банківське обслуговування (ДБО) до категорії обов'язкових настільки, що фінансові організації, які не можуть надати своїм клієнтам сучасний набір інтерактивних послуг, ризикують позбутися більшої їх частини.

Сутність ДБО полягає у самообслуговуванні клієнтів. Система самообслуговування є технологічним видом взаємодії банку з клієнтами, яка дозволяє останнім користуватися послугами незалежно від працівника банківського сервісу [3, с. 275].

Головною метою використання засобів та прийомів дистанційного обслуговування в банківській діяльності є надання рівних можливостей оперування фінансовими інструментами, в будь-яких регіонах країни та за її межами. Це забезпечує принципово новий рівень доступності банківського бізнесу при збереженні чи підвищенні його якості за рахунок створення мобільного інформаційного середовища та скорочення питомих витрат часу на одного клієнта, порівняно з традиційними системами обслуговування.

Підключившись до системи ДБО, компанія отримує можливість керувати своїми рахунками, не відвідуючи філіал банку. На відміну від звичайного

банківського офісу, ДБО працює цілодобово, а це надає певні переваги клієнтам [1, с. 12]. У сучасних системах дистанційного управління банківськими рахунками пропонуються наступні послуги:

1. РС-банкінг – забезпечує управління банківськими рахунками за допомогою комп'ютерів через спеціалізоване програмне забезпечення та поділяється на: Клієнт-Банк, якщо клієнтом є юридична особа та домашній банкінг (home banking), якщо клієнтом є фізична особа.

2. Інтернет-банкінг – забезпечує управління банківськими рахунками за допомогою комп'ютерів через Web-браузер.

3. Мобільний банкінг – забезпечує управління банківськими рахунками за допомогою персональних мобільних платформ та поділяється на: WAP-банкінг (забезпечує доступ до банківських рахунків через WAP) та SMS-банкінг (забезпечує доступ до банківських рахунків через SMS) [2, с. 185].

За допомогою таких видів дистанційного обслуговування клієнт має можливість здійснювати ті ж самі стандартні операції, що і у «фізичному» офісі банку (за винятком операцій з готівкою), а саме:

- здійснювати всі види комунальних платежів (за електроенергію, газ, тепло- та водопостачання, квартплату, телефон та ін.);
- оплачувати рахунки за зв'язок (стільниковий та пейджинговий зв'язок, Інтернет) та інші послуги (супутникове телебачення, навчання тощо);
- здійснювати грошові перекази у національній та іноземній валютах на будь-який рахунок у будь-якому банку;
- переказувати грошові кошти в оплату за товари, у тому числі куплені через Інтернет-магазини;
- купувати та продавати валюту;
- поповнювати та/або знімати грошові кошти з рахунку за допомогою платіжної картки;
- відкривати різні види рахунків та переказувати на них грошові кошти;
- одержувати інформацію про здійснені платежі в режимі реального часу;
- одержувати інші види послуг: брокерське обслуговування (купівля (продаж) цінних паперів, створення інвестиційного портфеля), підписку на журнали, газети та ін.

Крім вищезазначених можливостей система ДБО дозволяє мінімізувати організаційні витрати комерційних банків, витрати часу та людської праці, а також певною мірою допомагає уникнути деяких банківських ризиків.

Аналітики вважають, що нова стратегія боротьби за клієнтів полягає в тому, що фінансова інфраструктура цього тисячоліття поєднуватиме в собі прагнення надати максимальний обсяг персонально-орієнтованих на конкретного клієнта послуг та зберегти у клієнтів відчуття постійної готовності фінансової компанії надати підтримку бізнесу своїх клієнтів [4, с. 28].

Отже, на основі вищезазначеного, можна сміливо стверджувати, що система дистанційного банківського обслуговування є досить актуальною в сучасному житті, а її впровадження в діяльність комерційного банку надає значних переваг як клієнтам, так і самим банківським установам. За допомогою

такого інноваційного продукту, як система ДБО, значною мірою підвищується конкурентоспроможність банку.

Література:

1. Алешкин С. Системы дистанционного банковского обслуживания // Оборудование. Технологии и оборудование для магазинов. – 2007. – №4. – С. 12-16.
2. Вахнюк С.В. Перспективи дистанційного обслуговування клієнтів в режимі реального часу для банків України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. Т. 8. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, 2003. – С. 184-188.
3. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Навчальний посібник. – Київ: Атіка, 2002. – 368 с.
4. Савелко Т. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 27-32.

Катерина ШЕПТАК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Стечишин Т.Б.

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ

В сучасних реаліях злочинність, пов'язана з відмиванням незаконно отриманих грошей набула міжнародного та організованого характеру, що призвело до необхідності створення організаційно-правових важелів впливу, які являються основним напрямом боротьби з таким видом злочинності. Проте, проблема проникнення у національну та міжнародну економіку незаконно одержаних грошей настільки масштабна, що країни не в змозі знайти єдиного підходу до її розв'язання.

Про актуальність та гостроту цієї проблеми засвідчує досить велика кількість наукових досліджень, зокрема це праці таких науковців: П. Бернасконі, М.В. Бондарєвої, Г. Віткемпера, Л.Н. Галенської, А.І. Гурова, О.О. Дудорова, У. Зібера, І.І. Карпеца, М. Леві, І.І. Лукашука, А.А. Музики, К. Мюллера, А.В. Наумова, В.С. Овчинського, В.П. Панова, М. Піта, Х.-Д. Швинда та інших.

У зв'язку з тим, що у всіх країнах світу боротьба з відмиванням грошей, набутих злочинним шляхом є дуже важливою, виникає доцільність прийняття законів та інших нормативно-правових актів на міжнародному та національному рівні. Провідні банки світу запроваджують спеціальні правила, а державні органи виконавчої влади, в свою чергу, - системи контролю та певні рекомендації щодо боротьби з даним явищем. Також з цією метою було створено спеціалізовану фінансову комісію з проблем відмивання грошей (FATF), що розробляє рекомендації у царині боротьби з відмиванням «брудних грошей».

Рекомендації FATF – це один із найважливіших документів для країн та фінансових установ, на основі якого вони здійснюють розробку та реалізацію власної системи заходів боротьби з легалізацією «брудних грошей» [5].

Для прикладу, в Ірландії від клієнтів, які здійснюють великі трансакції, фінансові інститути вимагають документального підтвердження походження коштів, а в Італії ведуть детальну документацію, яка відображає валютні операції резидентів країни для виключення можливості відмивання грошей. В США ретельно досліджуються усі доступні факти за угодами, сумою більше 10 тис. дол. США, особливо у випадках, коли клієнт не ідентифікований. Також банки витрачають значні суми коштів для покращення технології аналізу даних про грошові трансферти. Принцип «Знай свого клієнта» діє у банківських установах Кіпру, який є офшорною зоною. Він спрямований на виявлення осіб, що мають рахунки, на які надходять депозити від великої кількості різних адресатів, а також клієнтів, що хочуть відкрити рахунок на значну суму коштів, навіть на не вигідних умовах. Під тиском FATF у таких країнах, як Австрія та Швейцарія відбулось скасування можливості відкриття анонімних рахунків в банках та позбавлення можливості розпорядників майна не вказувати справжні імена клієнтів. Такі ж самі тенденції поширені й в країнах офшорної зони. У 1991 році Європейський союз прийняв Директиву, згідно з якою вимоги ідентифікації клієнтів поширюється на усі операції на суми, які перевищують норму, встановлену законодавством країни [4]. В міжнародній практиці встановлюється сума, що становить 10 тис. дол. США.

У Латвії Законом «Про запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом», що прийнятий у 1997р. зазначено перелік операцій фінансового характеру, які підлягають особливому контролю, а також суму, починаючи з якої необхідно здійснювати обов'язкову ідентифікацію клієнта – 10 тис. латів [2]. А у Литві, відповідно до Закону «Про запобігання відмиванню грошей», прийнятому в 1998р. усі фінансові установи надають інформацію податковій міліції про осіб, які підозрюються у відмиванні коштів щодо всіх операцій на суму від 50 тис. літів, а також про обмін валюти на суму, понад 10 тис. літів [3].

У Польщі особливо уважно ставляться до операцій з великими сумами готівки, якщо раніше такі суми за рахунками не проходили. Також перевіряють надходження із країн, що є відомі в якості виробників наркотиків чи підозрюються в причетності до тероризму.

Організації, які займаються питаннями боротьби з відмиванням грошей створені майже у всіх країнах світу. Часто їх називають «фінансовими розвідками», завдання яких полягає у зборі та аналізі інформації, яка надходить від фінансових органів, а також її розслідування та передача справ правоохоронним органам. Міжнародне співробітництво національних органів по боротьбі з відмиванням грошей здійснюється шляхом участі в Егмонтській групі, що була створена у 1995р., та до складу якої входить 60 країн світу.

Відмивання грошей визнане злочином у майже всіх країнах світу та тягне за собою кримінальну відповідальність. В цих країнах діють закони з питань протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, а також

уповноважені органи контролю за такими операціями, впроваджено систему інформування цих органів про суб'єктів, що здійснюють сумнівні операції фінансового характеру.

В Україні 28 листопада 2002р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом», у якому визначено заходи обов'язкового та внутрішнього моніторингу, систему, завдання, обов'язки та відповідальність суб'єктів фінансового моніторингу, критерії визначення операцій, що підлягають контролю. Закон передбачив створення Департаменту фінансового моніторингу – спеціального уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, який діє у складі Міністерства фінансів України (далі – Уповноважений орган), окреслив його завдання, функції та права. Закон визначив суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, їх права та обов'язки з питань фінансового моніторингу та надання інформації Уповноваженому органу [1]. При цьому надання інформації первинного фінансового моніторингу Уповноваженому органу в установленому порядку не є порушенням банківської або комерційної таємниці.

На сучасному етапі законодавство України з питань запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом також передбачає кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність до суб'єктів, що здійснюють легалізацію коштів, отриманих злочинним шляхом, та відповідає основним вимогам міжнародного законодавства. Проте, нормативно-правова база країни потребує регулярного перегляду з метою вдосконалення та відповідності умовам здійснення фінансових операцій, що носять мінливий характер.

Література:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28.11.2002 №249-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон Латвії «Про запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом» від 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://likumi.lv/doc.php?id=178987>.
3. Закон Литви «Про запобігання відмиванню грошей» від 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/7004>.
4. Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей: Директива ЄС (91/308/ЄЕС) від 10 червня 1991 р. // Збірник «Законодавчі і нормативні акти Національного банку України». - 1998. - № 7. - С. 56.
5. Яковенко О. ФАТФ як міжнародний орган протидії відмиванню "брудних" грошей // Збірник наукових праць НДФІ. – 2005. – №7. – С. 25-28.

Ілона ШИКЕРИНЕЦЬ
студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник:
к.е.н., доцент кафедри банківської справи Балянт Г. Р.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Сучасний економічний світ характеризується постійним прагненням до удосконалення та оновлення всіх суб'єктів та об'єктів економічних відносин. Таким чином, росте економічна обізнаність людей, що спричиняє і підвищення рівня їхніх вимог. Тому основним методом підвищення рентабельності будь-якої організації є швидке пристосування до змін ринкової ситуації. Банківська система є однією з ланок фінансової системи. Для збільшення економічної ефективності її елементів потрібно прагнути до спрощення банківських операцій, що сприяє підвищенню конкурентних переваг. Це досягається за допомогою різних інновацій.

Поняття «банківська інновація» трактується по-різному. В. О. Ткачук визначає банківську інновацію як кінцевий результат процесу модернізації всіх сторін діяльності банку, що полягає в удосконаленні банківських послуг, бізнес-процесів, сервісу, організації, управління та маркетингу з метою досягнення конкурентних переваг на ринку.[4] За С. Б. Єгоричевою - результат діяльності банку, спрямований на отримання додаткових доходів у процесі створення сприятливих умов формування та розміщення ресурсного потенціалу за допомогою нововведень, що сприяють клієнтам в отриманні прибутку.[2] Загалом, банківська інновація є результатом новаторської праці банку.

Банківські інновації прямо пов'язані з науково-технічним прогресом. Тому, розглянувши деякі «новинки» минулих років, можна передбачити напрямок розвитку та послідовність впровадження сучасних банківських інновацій. Ось основні з них:

- у 1824 році у США створено систему банківського клірингу – систему регулярних безготівкових рахунків;
- у 1937 році створено перше кредитне бюро;
- у 1939 році створено перший банкомат;
- у 1949 розроблено першу кредитну картку;
- у 1972 створена електронна мережа обліку банківських чеків;
- у 1973 створюють систему SWIFT;
- у 1996 році виникає Visa International;
- у 1997 відкрито перший інтернет банк.

Отже, можна зробити висновок, що банківська система розвивається у напрямі дистанційного керування. Перевагою такої системи для клієнта є зручність у користуванні послугами банку, що є важливим критерієм при розподілі пріоритетів між установами.

Кожна інноваційна діяльність має свої етапи. Ось основні з них:

- фундаментальні дослідження;
- прикладні дослідження;
- проектно-конструкторські роботи;
- освоєння;
- виробництво;
- реалізація;
- експлуатація;
- дифузія (розповсюдження).[1]

Інноваційні процеси складаються з певних кроків, які поєднуються у три стадії:

1. Усвідомлення потреби в інноваціях і генерація ідей нововведень (етап інвенції);
2. Відбір, аналіз та стратегічна оцінка запропонованих проектів (етап ініціації);
3. Реалізація інноваційних проектів.

У наукових дослідженнях пропонуються такі варіанти схем здійснення банківського інноваційного процесу:

- постановка цілі; планування; визначення умов та організація виконання; керівництво;
- формулювання ідеї; визначення можливості її втілення; конкретизація ідеї та утвердження її в межах організації; продаж ідеї назовні;
- стратегія розвитку послуги; операційне та логістичне управління; раціоналізація; внутрішній контроль; регулювання ззовні.

Однією із найпоширеніших інновацій управління банківською діяльністю є інтернет - банкінг. Зараз банками створюються сайти, веб-сторінки, що забезпечують користування банківськими послугами за допомогою інтернету. До них входять оформлення кредитів і депозитів онлайн, перерахунок коштів по рахунках, оформлення банківських карток, обмін валют, виписки за рахунками. Для виконання операцій використовується стандартний браузер.

Дуже поширеним явищем є також співпраця із соціальними мережами. Зараз розробляються програми для ідентифікації клієнта по фотографії в мережі. Наприклад, програма Perceive, NIS KONNECT. Це дозволяє користувачам соціальних мереж використовувати банківські сервіси не виходячи з мережі. Користувачі матимуть змогу перевіряти баланс, отримувати виписку, переводити кошти, поповнювати баланс мобільного телефону та сплачувати комунальні послуги та покупки в мережі Інтернет. Також існує можливість торгівлю акціями з мобільного телефону.

До інновацій також слід віднести безкоштовний сервіс Square Cash. За допомогою сервісу можна переводити кошти через електронну пошту без комісій. Для реєстрації потрібно ввести дані своєї дебетової картки.

Ще однією інновацією є електронний залишок. Він дозволяє скоротити обіг монет, оскільки залишок менше однієї гривні переводиться на мобільний рахунок або у вигляді електронних грошей (наприклад, у «скарбничку»).

Поряд з інтернет-банкінгом, важливе місце займає мобільний банкінг. Вперше його використали в 90-х роках. Мобільний банкінг – це система, що за допомогою якої можна здійснювати банківські операції через мобільний телефон чи планшетний комп'ютер. Основними видами є SMS-банкінг та Java-додаток.

SMS-банкінг здійснюється за допомогою пересилання SMS-повідомлень на відповідний номер. Його перевагами є те, що він працює і на несучасних телефонах і без мобільного інтернету.

Java-додаток – певна спеціальна написана програма, що встановлюється на телефон. Вони працюють під управлінням операційної системи телефону і є комфортними для використання.

Для впровадження інновацій у світі використовують спеціальні інноваційні лабораторії та центри. Одним з них є Центр розробки та інновацій Chase Bank. Chase Bank використовує свою лабораторію для розвитку відділень і технологій АТМ, а також нових шляхів взаємодії з клієнтами. Сама будівля складається з двох секцій: в одній відбувається опрацювання ідей, а в іншій – їх тестування. «Мені подобається думати про центр, як про ігровий майданчик. Як старший менеджер, ти можеш грати і знаходити нові шляхи і методи, можеш спробувати ті речі, які раніше не використовувалися», – додає Майкл Мейер, глава архітектури, розробки і проектування.

Таким центром володіє і Standard Bank. Інноваційний центр PlayRoom складається з високотехнологічної випробувальної лабораторії, а також «кімнат вільного мислення» – в них співробітники і клієнти можуть тестувати нові продукти або рішення і формувати миттєвий зворотний зв'язок. Лабораторія для них – це реакція на постійні зміни і виклики, пов'язані з технологіями. «Кращі ідеї рідко приходять за офісним столом або в імпозантній переговорній кімнаті», – говорить Вуйо Мпако, глава інновацій Standard Bank. «PlayRoom був створений з метою об'єднати разом людей для вирішення реальних проблем клієнтів за допомогою спільних інновацій», – продовжує він. «PlayRoom дозволить нам постійно прислухатися до наших клієнтів і створювати рішення разом з ними, забезпечуючи ту цінність банківських продуктів, яка їм потрібна».

В Україні потенціал до впровадження інновацій є високим, але не досить реалізованим. Це є негативним процесом, адже між інноваційною діяльністю, економічною стабільністю та конкурентоспроможністю банку існує стійка взаємозалежність, що і визначає його прибутковість. Інновації використовуються більше комерційними банками, ніж державними. Та в більшості випадків залучаються технології інших країн, бо вони вже перевірені і не потребують коштів на тестування.

В даний час однією із найпоширеніших банківських інновацій є інтернет-банкінг. У деяких установах, зокрема «Приватбанк» та «Ощадбанк», впроваджується система BankID. Вона верифікується через соціальну мережу, і дозволяє підтвердити особу користувача, використовуючи банківські дані. Також більшість українських банків вже створили свої сайти, та працюють над створенням власного кабінету клієнта.

Також досягнуто нового рівня в сфері «мобільного банкінгу». Наприклад, «Приватбанк», крім банківських операцій за допомогою SMS-повідомлень, запустив новий додаток для смартфонів під назвою «Приват24». Він прямо пов'язаний із однойменним офіційним сайтом банку та дозволяє користуватись банківськими послугами за допомогою смартфона та мобільного інтернету. Також доступні такі функції, як поповнення мобільного рахунку, купівля небанківських товарів та послуг (таксі, білети на поїзд, літак, косметика, їжа, продовольчі товари тощо). Така різноманіть послуг приваблює потенційних клієнтів своєю зручністю та, в деяких випадках, економністю, що надає банку переваги на ринку.

Отже, інноваційна діяльність в наш час має дуже велике значення. Створення нових та вдосконалення тих фінансових послуг, що вже існують, стає важливою ознакою сьогодення. Своєчасне впровадження та правильне використання нових технологій стають ключовими чинниками для досягнення високої прибутковості банку. Тому складність нововведень, високий ризик та вартість не повинні стати перешкодами для інноваційної діяльності. Оновлення управління банківською діяльністю пов'язують також із подоланням кризових явищ. Банківські системи є найбільше схильні до нестабільності, ніж інші економічні одиниці, через напрям своєї діяльності. Кризи змінюють склад клієнтури, змушують модернізувати стратегії, тим самим активізуючи інноваційну спрямованість банківського бізнесу.

Література:

1. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент [Текст]: навч. посібник / В. О. Василенко, В. Г. Шматько ; за ред. В. О. Василенко. – К. : ЦНЛ, Фенікс, 2011. – 440 с.
2. Єгоричева С. Б. Банківські інновації: навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с..
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Ткачук В. О. Інноваційна політика банків на ринку банківських послуг/ В. О. Ткачук// Економічний аналіз: зб. наук. праць/ Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан(голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – №2.

Оксана ШКІЛЬНА

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Іващук О.О

БАНКІВСЬКЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання рівень конкурентоспроможності підприємств визначається здатністю до нововведень, тобто істотно залежить від рівня інноваційно-інвестиційної діяльності. Водночас, зазначена діяльність не

можлива без відповідного фінансового забезпечення. Однак, слід зазначити, що саме в умовах стрімкого розвитку інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя суттєво змінюється роль функціонування банківських систем. Але зростає не тільки значення банків у сучасній економіці, а й вимоги до них щодо підвищення рівня капіталізації, вдосконалення систем управління ризиками, підвищення стабільності функціонування тощо.

Нині у вітчизняних підприємств спостерігається дефіцит власних фінансових ресурсів, в той час можливості банківської системи у фінансовому забезпеченні інноваційно-інвестиційної діяльності реалізуються не повністю, адже проблеми полягають як у відносно обмежених обсягах акумульованих ресурсів, так і в складності кредитування реального виробництва, відсутності необхідних технологій та досвіду ефективного проектного фінансування, що, у свою чергу, унеможливають розміщення виробництва та покриття потреби у грошових коштах. У зв'язку з цим актуалізується питання вироблення стратегії і тактики ефективного фінансового менеджменту підприємства, важливою складовою якого є дослідження основних проблем банківського кредитування інноваційної діяльності, зокрема проектного та венчурного банківського фінансування та розгляду можливих шляхів їх вирішення.

Метою даної роботи є дослідження банківського фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства на даний час.

Теоретико-прикладні аспекти банківського фінансування інвестиційно-інноваційних процесів в Україні розкрито в публікаціях таких вчених як: О. Амоші, Ю. Бажала, В. Гейця, В. Зимовця, М. Крупки, Б. Кваснюка, С. Колодинського та ін. Водночас, вважаємо за доцільне зупинитися на дослідженні сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні та визначення основних шляхів активізації її інноваційної складової за рахунок банківського фінансування.

Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства передбачає вкладення коштів у створення або вдосконалення нових конкурентоспроможних технологій, продуктів чи послуг, пошук організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного характеру для покращення структури та якості виробничої і соціальної сфер. Однак варто зазначити, що інвестування – це достатньо динамічний процес, що чутливо реагує як на розвиток світового технологічного середовища та інноваційний характер капіталу.

Цікавим є те, що інноваційні процеси в країнах з перехідною економікою, зокрема в Україні мають свої особливості: через скорочення бюджетних асигнувань, недостатній розвиток фінансового ринку, пасивність більшості його учасників, основними постачальниками інвестиційних ресурсів для інноваційної діяльності стають банки [4, 58]. Причому, як доводить світовий досвід, роль банківських інвестицій у забезпеченні структурних інноваційних перетворень в економіці зростатиме й надалі, що являється позитивним аспектом.

З огляду на це в українській економіці слід використати багатий досвід фінансово-кредитного забезпечення інноваційного підприємництва зарубіжних

країн при формуванні нового господарського механізму економіки України на якісно новому науково-технічному рівні.

Слід згадати, що суттєвими чинниками, які перешкоджають упровадженню інноваційних проектів підприємствами в нашій країні, є їх висока вартість за обмеженості фінансових ресурсів, тому варто приділити особливу увагу банкам як вагомому перспективному джерелу фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємстві.

На інноваційному ринку банки можуть здійснювати для фінансування підприємств такі види інвестиційної діяльності:

1. Фінансування, створення та впровадження прогресивних науково-технічних нововведень. У цьому випадку банк стає на певний строк співвласником кінцевого результату, повертаючи витрати у вигляді частки прибутку від експлуатації нововведення.

2. Придбання авторських прав на нововведення. Відповідно до Закону України “Про винахідництво” банк, придбавши повний обсяг або частину авторських прав на нововведення, організовує його впровадження та широкомасштабне тиражування.

3. Лізингові операції. Банк може придбати діючі (здебільшого збиткові) підприємства або створити нове виробництво.

4. Факторингові операції. Банк сплачує рахунки та заборгованість підприємства, акредитує його технічну переозброєність і розвиток на базі портфеля інновацій.

5. Конкурсне фінансування. Банк здійснює розподіл відрахованих у фонд коштів, бере участь у проведенні експертизи запропонованих робіт, з'ясовує потреби та обсяги впровадження, контролює правильність витрачання коштів.

6. Кредитування різних станів процесу “дослідження – виробництво”.

7. Кредитування заходів щодо підвищення технічного рівня та розвитку підприємств. Банк надає своїм клієнтам комплекс фінансово-кредитних послуг для забезпечення робіт, що супроводжують впровадження нововведень.

8. Проведення досліджень. Для вирішення актуальних науково-технічних проблем розвитку підприємств банк організовує проведення відповідних досліджень і розробок.

9. Експертиза нововведень. Банк, заохочуючи на договірній основі висококваліфікованих спеціалістів, проводить для власних потреб і на замовлення зацікавлених організацій комплексну експертизу інновацій. Вартість комплексної експертизи становить до 1% розрахункової або договірної вартості розробки.

10. Надання послуг – інформаційних, фінансоворозрахункових, посередницьких, консультативних, науково-технічних, організаційно-економічних, рекламних, прогнозних.

11. Участь у венчурному фінансуванні на всіх стадіях життєвого циклу виробництва продукту [2, 56].

Таким чином, в Україні прослідковується низький рівень інноваційно-інвестиційної активності підприємств, що зумовлено як недоліками державної політики у цій сфері, так і недостатніми фінансовими можливостями суб'єктів

господарювання. Пріоритетними напрямками активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств мають стати вдосконалення механізмів банківського фінансування, а також перехід підприємств до принципово нової системи організації фінансово-господарської діяльності, безпосередньо пов'язаної із виробництвом інноваційного продукту.

Література

1. Бутко М. Роль банківської системи в активізації інноваційно-інвестиційного розвитку // Вісник НБУ. – 2013. – №12. – С. 49-54.
2. Васильєва Т.А. Банківське фінансування інноваційної діяльності / Т.А. Васильєва // Монографія. – Суми: Ділові перспективи. – 2010. – 60 с.
3. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2012–2016 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2012 № 397 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Ушеренко С. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: сучасний стан і пріоритети активізації / С. Ушеренко // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 7–8 (2). – С. 56-59.

Анна ЮРЧУК

студентка факультету банківського бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Сороківська З.К.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

XXI століття досить часто називають століттям інформаційної революції, в основі якої лежить швидкий розвиток нових технологій. Останнім часом інформаційно-комунікаційні технології переживають процес прискореного розвитку, революційні зміни відбулися і у сфері інформаційних банківських технологій. Виникли та розвиваються інноваційні напрями електронного банківського бізнесу: телебанкінг, Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, РС банкінг, відео-банкінг.

Банки України, які потерпають від негативного впливу політичних та економічних кризових явищ, структурних дисбалансів в економіці, інфляції та знецінення національної валюти, повинні приймати стратегічні рішення для виконання завдань, які будуть сприяти підвищенню фінансової стійкості та прибутковості.

Одним з таких допоміжних інструментів для вирішення зазначених завдань є впровадження інноваційних технологій та на їх основі – підвищення ефективності банківського бізнесу. Саме тому, дослідження тенденцій розвитку банківських інновацій та визначення специфіки цього напрямку в діяльності вітчизняних банків є актуальним.

Активізація інноваційної діяльності в банківській системі є вкрай необхідною, що обумовлено рядом причин:

– необхідністю забезпечення прибуткової діяльності банку, причому не лише у короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі;

– спроможністю банківської установи генерувати нові потоки доходів за рахунок впровадження інноваційних продуктів, високої якості обслуговування клієнтів, що забезпечується саме реалізацією інноваційних рішень, що відрізняє банк від його конкурентів;

– підвищення операційної ефективності, що в сучасних умовах уже не може бути результатом лише економії на ресурсах, а потребує запровадження процесних інновацій, яке допомагає знизити витрати на виконання певних операцій із одночасним поліпшенням якості обслуговування;

– дотримання банками вимог державного регулювання банківської діяльності, спрямованого на забезпечення стабільного й надійного функціонування банківської системи шляхом контролю ризиків, що беруть на себе комерційні банки як фінансові посередники;

– бажання банківських установ створити й підтримувати імідж сучасного динамічного інституту, який чутливий до змін потреб клієнтів, зацікавлений у розв'язанні їх фінансових проблем, що забезпечує комфортне і доступне обслуговування;

– кардинальні зрушення у структурі і характері потреб споживачів фінансових послуг, які відбуваються в останні десятиліття.

Інновації в банківській системі можуть розвиватись за допомогою клієнтів, тобто, можна сказати, що вони є основним двигуном інноваційного розвитку банків. В системі банківських послуг для корпоративних клієнтів 60% інновацій запропонував сам клієнт. У випадку приватних клієнтів відносно половини інновацій клієнт був ініціатором. Отже, інноваційні послуги виникли завдяки потребам та вимогам клієнта. Дослідники даної проблеми навіть виділяють «вимогливого інноваційного клієнта», на поступки якому йде банк, тим самим пришвидшуючи інноваційний процес [3].

Проте, процес впровадження інновацій у банківську діяльність не є надзвичайно простим. Він супроводжується цілим рядом проблем. Зокрема, вітчизняна банківська система досі практично не має необхідних технологій і досвіду ефективного проектного фінансування або інвестиційного посередництва. Ще один важливий момент – якість використовуваної техніки. За оцінкою НБУ, більше половини банкоматів та POS-терміналів, які працюють на території України, морально та технічно застарілі, оскільки застосовані в них технології – майже тридцятирічної давності. Однак, зазначимо, що багато з виділених проблем носять системний характер, тому їх вирішення не завжди залежить від одного чи декількох банків. Зокрема, це стосується державного регулювання інноваційної діяльності, недосконалості банківського законодавства, недостатньої кількості кредитних бюро тощо. Серед цих проблем основними, які потребують нагального вирішення, на нашу думку є: закритість інформації, недосконалість законодавства, недостатня кількість кредитних бюро, низький рівень інформаційних технологій, відсутність технологій для проектного фінансування, низька якість використовуваної техніки, надмірна нормованість банківської праці, дефіцит спеціально

підготовлених кадрів, висока плинність кадрів, переманювання кращих спеціалістів [2].

До розряду суб'єктивних чинників, які гальмують розвиток банківської системи, слід зарахувати вузькість асортименту пропонованих послуг (якщо у провідних закордонних банках - до трьохсот видів послуг, то в українських - набагато менше), наявність проблемних кредитів, відсутність кредитних історій, кредитних бюро. До цього переліку необхідно додати ще й проблеми, пов'язані з ліквідністю застав [2].

Також впровадження інноваційних технологій гальмують самі банки, наприклад, комерційні банки здебільшого так і не повернулися обличчям до реального сектора економіки України, що значною мірою зумовлено як їхньою неготовністю надавати великі й довгострокові кредити, так і нестійкістю функціонування виробничих підприємств, відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а отже - високими кредитними ризиками. Попри помітну останніми роками тенденцію до зниження, кредитні ставки комерційних банків усе ще майже втричі перевищують дисконтну ставку НБУ. Банківська система досі практично не має необхідних технологій і досвіду ефективного проектного фінансування або інвестиційного посередництва.

Отже, інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Нове бачення розвитку сфери банківських послуг ґрунтується на концепції «банку майбутнього». При створенні банку майбутнього інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зацікавленні значимих персон, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат.

Література:

1. Сучасні тенденції розвитку банківських інновацій [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2015/25_7/33.pdf
2. Банківські інновації: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] // Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.

Наукове видання

Збірник тез доповідей

Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції

**«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ
СИСТЕМИ У ГЛОБАЛЬНОМУ
ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ»**

20 листопада 2016 року

Підписано до друку 26.12.2016.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 17,44. Обл.-вид. арк 19,33.

Тираж 150 примірників. Замовлення № 12/16/2-2.

Віддруковано у видавничому центрі “Вектор”
46018 м. Тернопіль, вул. Львівська, 12
тел. (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.
ФО Осадца Ю.В.